T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM
ANABİLİM DALI

Liderlik İletişim Stratejisi:

MEYDAN OKUMA

Yüksek Lisans Tezi

Kevser Akyol

ANKARA-2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM
ANABİLİM DALI

Liderlik İletişim Stratejisi:

MEYDAN OKUMA

Yüksek Lisans Tezi

Kevser Akyol

Tez Danışmanı

Prof.Dr. Nuran YILDIZ

Ankara-2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM
ANABİLİM DALI

Liderlik İletişim Stratejisi:

MEYDAN OKUMA

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nuran YILDIZ

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı **İmzası**

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi .....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(20/07 /2016)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

Kevser Akyol

İmzası

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 1
1. BÖLÜM: LİDERLİK ve İLETİŞİM STRATEJİSİ 9
1.1. İletişim, İmaj ve Strateji 9
1.1.1 İletişim Yönetiminin Profesyonelleşmesi 10
1.1.2 İmaj ve İmaj Yönetimi 14
1.1.3. Strateji 21
1.2. Söylem, Siyaset ve Liderlik 23
1.2.1. Söylem, İdeoloji ve İktidar İlişkisi 23
1.2.2. Liderlik Tartışmaları 30
1.3. Lider Söylemi Olarak Meydan Okuma 42
1.3.1. Meydan Okuma 42
1.3.2. Liderlik ve İletişim Stratejisi 60
1.3.3. Lider İmajı, İletişim ve Meydan Okuma 64

2. BÖLÜM: RECEP TAYYİP ERDOĞAN'IN İLETİŞİM STRATEJİSİ OLARAK "MEYDAN OKUMA" 72
A. Araştırmanın Yöntemi 72
B. Araştırmanın Örneklemi 75
C. Araştırmanın Varsayımları 77
2.1. 2002 KASIM ÖNCESİ DÖNEM 78
2.1.1. Tutukluluk ve İsyan: "Bu Şarkı Burada Bitmez" 78
2.1.2. Avrupa'yla İlişkiler: "Avrupa Topluluğu Hristiyan Katolik Devletler Birliğidir". 91
2.1.3. 2002 Genel Seçimi: "Tüyü bitmemiş yetimin hakkını yemeyecek ve yedirtmeyeceğiz." 97
2.2. 2002 KASIM – 2014 AĞUSTOS ARASI DÖNEM 101
2.2.1. Gezi Parkı Olayları: "Tencere tava hep aynı hava" 101
2.2.2. "E-Muhtıra" Olayı: "Bu millet kimi iktidara getirmişse, o güçlüdür" 113
2.2.3. Metin Feyzioğlu'na Tepki : "Yalan konuşuyorsun!" 117
2.2.4. Davos Olayı: "One Minute" 121
2.2.5. 2011 Genel Seçimi: "79 yılda getirilmeyen hizmetin kat kat fazlasını 8,5 yılda getirdik." 135

SONUÇ 141
KAYNAKÇA 149
EKLER: Analizde Kullanılan Konuşmaların Metinleri 163
ÖZET 269
ABSTRACT 270

GİRİŞ

İletişim olgusu insanlık tarihi boyunca toplumsal yaşamın inşası ve devamlılığında vazgeçilmez bir öneme sahip olmuştur. Topluluk yaşamına geçildikçe ve birlikte yaşayan toplulukların boyutları büyüdükçe iletişim kurma pratiklerine duyulan ihtiyaç da giderek artmıştır. Günümüzde ise gerek iletişim teknolojilerindeki gelişmeler gerekse küresel boyutta yaşanan toplumsal, politik, ekonomik ve kültürel değişimler, bireysel kimliklerden şirket politikalarına, ekonomiden siyasete birçok alanda iletişim kurma becerilerinin geliştirilmesi ihtiyacını ve bu yeteneklere yüklenen değeri arttırmıştır. İletişim giderek daha fazla kendiliğindenlikten uzaklaşıp, planlı bir tasarı sürecine dönüşmüştür. Bireyler kimliklerini şekillendirmek ya da başka insanların onları algılayış biçimlerine yön vermek için çeşitli stratejiler geliştirmeye başlamışlardır. Örneğin, giyimlerini, kuşamlarını, tavır ve davranışlarını vermek istedikleri mesaj doğrultusunda şekillendirmeye başlamışlardır. Şirketler de itibar yönetimi, pazarlama stratejileri, imaj yönetimi kapsamındaki faaliyetlerinde amaçlarına ulaşmayı kolaylaştıracak bazı iletişim planları uygulamaya başlamışlardır. Sadece bireyler ve şirketler değil devletler de iletişim çalışmalarını kamu yönetiminin bir parçası olarak konumlandırmaya başlamışlardır. Bu bağlamda iletişim, siyasi aktivelerin de vazgeçilmez bir unsuru olmuş, "siyasal iletişim" de bu kapsamdaki faaliyetleri ifade eden bir kavram olarak literatürdeki yerini almıştır.

İletişim bilgi verme işlevinin yanı sıra yönlendirme, ikna etme, duygulara seslenme gibi işlevlere sahiptir. Siyasette iletişimin bu yönleri kullanılarak kitleleri yönlendirmek, ikna etmek, duygulara seslenerek destek toplamak gibi amaçlara ulaşılmaya çalışılmaktadır. Bu anlamda lider siyasal iletişim çerçevesindeki faaliyetlerde önemli bir rol üstlenmektedir. Lider, karakteri, görüntüsü, tutum ve

davranışları ile iletişimsel bir sürecin aktörü konumundadır. Liderin planlı iletişim çalışmalarının temelinde topluma karşı olumlu bir imaj oluşturma niyeti yatmaktadır. İfade edilen yönlendirmek, ikna etmek, destek toplamak gibi iletişimsel amaçlar ancak olumlu bir imaj sağlandığında mümkün olmaktadır. Bu açıdan iletişim stratejilerinin bir yönüyle imaj stratejisi olduğu söylenebilir.

İmaj stratejisi kapsamında liderler kendilerini neyin itibarlı kılacağı, neyin motive edici olacağı, insanların onları algılayış biçiminin nasıl olması gerektiği gibi sorulara yanıt aranmaktadır. Bu sorulara verilen cevaplar bir anlamda hedef kitlede oluşması arzulanan kanaatle ilgilidir. Oluşturulan imaj, insanların kanaatlerini liderin hedefleri doğrultusunda yönlendirmekte belirleyici olmaktadır.

Lider ve imaj arasındaki ilişkide belirleyici davranış kalıplarından birisi "meydan okuma"dır. Meydan okuma liderin imajını belirgin düzeyde şekillendirdiği gibi ulusal ya da uluslararası ilişkilerdeki süreçleri dönüştürebilmektedir. Meydan okuma ve lider imajı arasındaki bu ilişki ilkel toplumlara kadar uzanan eski bir tarihe sahiptir. Örneğin bazı ilkel toplumlarda görülen Potlaç kültürü meydan okuma ve lider imajı arasındaki ilişkinin örneği olarak değerlendirilebilir. Potlaç Kuzey Batı Amerika'daki kabilelerde uygulanan "hediye verme"nin törenlerle kutlandığı bir kültürü ifade etmektedir. Bu törenlerde kullanım dışı kalan ürünler dağıtılarak veya yok edilerek eritilmektedir. Fazla olanın şenlik ortamında tüketimi söz konusudur. Bu kültürde hediye vermek, ekonomik birikimi, özel mülkiyeti ve eşitsizliği engellediği kadar güç ve iktidar gösterisi olarak da kullanılmıştır. Bu törenlerde kabile reisleri eğlenceler eşliğinde hediyeler dağıtmaktaydı. Bir reis elde ettiğini ne kadar dağıtırsa o kadar itibar kazanmaktaydı. Bu uygulama sadece kabile içinde değil kabileler arasında da uygulanmaktaydı. Bir kabile reisi diğer kabile reisine hediyeler göndererek bir çeşit

iktidar gösterisi sergilemekteydi. Diğer kabile reisleri de en az kendilerine gönderilen değerde bir hediye ile karşılık vermekteydi (Tezcan, 1989: 31). Böylece hediye, kabile reislerinin diğer kabileler nezdinde, zenginlik, güç gibi kavramlar üzerinden ihtişamlı bir lider imajı oluşturmalarında bir araç haline gelmekte ve hediye üzerinden kurulan meydan okuma oyunları sürüp gitmekteydi.

Potlaç kültüründe olduğu gibi lider imajı ve meydan okuma arasındaki sözü edilen ilişkiye insanlık tarihi içerisinde pek çok lider üzerinden örnekler vermek mümkündür. Bu örneklerde meydan okuma hem liderlerin davranışlarına yansıyan yönüyle hem de "söylem" düzeyinde dikkat çekmektedir. Örneğin Roma'yı bir imparatorluk haline getiren Julius Caesar büyük savaşlar sonunda ülke sınırlarını genişletmiş olmasını, kazandığı zaferleri, yaptığı reformları ifade etmek üzere ünlü "geldim, gördüm, yendim" sözünü söylemiştir. Sezar'ın tarihe mal olan bu sözünü kendi dönemindeki diğer ülkelerin liderlerine bir meydan okuyuş olarak değerlendirmek mümkündür. Fransız asker ve devlet adamı Napolyon Bonapart da eşitsizliğe, Avrupa'nın hantallığına, feodalizme, dini otoritelere meydan okumuş ve liberal reformlar uygulamıştır. Diğer taraftan; Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmek konusunda Bizans İmparatorluğu'na meydan okuyuşu bir İmparatorluğun çöküşünü hazırladığı gibi, bir çağın kapanıp yeni bir çağın başlamasına da neden olmuştur. "Ey Konstantiniye! Ya sen beni alırsın, ya ben seni alırım" sözü de Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethi konusundaki kararlılığını gösteren önemli bir ifade olarak tarihe geçmiştir.

Başka bir örnekte, meydan okuyan kimliği ile ön plana çıkmış liderlerden biri olarak Adolf Hitler'in politikaları 2. Dünya Savaşını başlatmış ve tüm dünyayı içine çeken bir olaylar zincirinin ilk halkası olmuştur. Ayrıca, Vladimir Lenin'in "1917

Ekim'inde aldığı politik kararlar Çarlık rejiminin son bulmasında etkili olmuştur. Onun "Biz devlet dediğimizde devlet biziz" şeklindeki söylemleri de meydan okuma bağlamında kitleleri yönlendirici etkiye sahip olmuştur. Bu örneklere Fransız asker ve siyasetçi Charles De Gaulle de eklenebilir. De Gaulle'ün "taleplerimizin karşılanmaması durumunda Nato'dan çıkarız" şeklinde meydan okuyuşu tarihe geçmiş bir olaydır. Fransız siyasetçi bu tutumunu Nato'dan çıkma noktasına kadar sürdürmüştür.

Türkiye tarihinden örnek vermek gerekirse, en başta Mustafa Kemal Atatürk'ü anmak gerekmektedir. Atatürk Kurtuluş Savaşı döneminde işgal güçlerine meydan okumuş ve İhtilaf devletleriyle mücadele etmiştir. Mondros Mütarekesi'nden sonra Türk milletinin zor durumdan kurtulmasını İngiliz veya Amerikan mandasına girmekte arayanlara, "Ya istiklal ya ölüm" diyerek cevap vermiştir. Bunun dışında, "geldikleri gibi giderler", "vatanın her karış toprağı vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz", "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz, ileri!" gibi meydan okuyucu söylemleriyle tarihe geçmiştir.

Günümüzde de sahip olduğu imajın bir parçası "meydan okuma" olan birçok lider ismi sayılabilir. Örneğin Yunanistan Başbakanı Aleksis Çipras, İsrail Başbakanı Benyamin Netanyahu, İtalya Başbakanı Matteo Renzi ve İspanya Başbakanı Mariano Rajoy meydan okuyucu tavırları ile öne çıkan liderlerden bazılarıdır. Çipras Avrupa Birliği ile olan ilişkileri bağlamında meydan okuyucu söylemeleriyle dikkat çekmektedir. İsrail Başbakanı Netanyahu'nun Hamas meselesinde dünya kamuoyunun tepkilerine rağmen geri adım atmaması da onu meydan okuyucu liderler arasında konumlandırmaya olanak tanımaktadır. Renzi'nin meydan okuyucu tarafı ise 1861'deki birleşmeden bu yana İtalya'nın en genç Başbakanı olması ile ilgilidir. Genç

ve deneyimsiz olmasına rağmen bu göreve talip olması bir meydan okuma olarak değerlendirilebilir. İspanya Başbakanı Mariano Rajoy ise, politik bir aktör olarak son dönemlerin dikkat çeken isimlerinden biridir. Katalonya Özerk Bölgesi Parlamentosu'nun bağımsızlık kararına karşı "Ben Katalonya'da doğdum ve burada yaşamaya devam etmek istiyorum. Siz zamanınızı Katalonya'yı İspanya'nın geri kalanından ayırmaya çalışırken, her gün 600 bin Katalon iş aramak için sokaklara çıkıyor (Milliyet, 09.11.2015)" şeklindeki çıkışı meydan okuyan ifadelerinden yalnızca biridir.

Bütün bu örneklerde, farklı kültürler ve farklı liderler söz konusu olduğunda belli ölçüde farklılaşsa da, meydan okumanın imajla olan yakın ilişkisi açıkça görülmektedir.

Meydan okuma, lider imajı söz konusu olduğunda toplumsal, siyasi ya da ekonomik anlamda tüm iletişimsel süreçleri etkileyen oldukça önemli bir kavram olmasına rağmen, literatürde bu konuya ilişkin çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Meydan okuma ile ilişkili çalışmalarda da kavram çalışmanın ana temasını oluşturmamaktadır. Burcu Çağrı'nın (2009) "İsrail Milli Güvenlik Politikaları ve Hizbullah'ın Meydan Okuması" başlıklı yüksek lisans tezinde olduğu gibi, genellikle "direniş" anlamında ele alınabilecek bir olayı tanımlayıcı bir sözcük olarak ele alınmaktadır. Siyaset Bilimi çerçevesinde ele alınan bu çalışmada Çağrı, 2006 Lübnan Savaşı'yla ilgili milli güvenlik politikalarının uygulanması sürecinde İsrail'in yaşadığı kısıtlamaları ve Hizbullah'ın dış politikada meşruiyet kazanma çabalarını konu almaktadır. Meydan okuma başka bir çalışmada "dilbilim" perspektifinden ele alınmaktadır. Yasmina Chergui 'nin (2014) "Dil Politikaları ve Medeniyetsel Meydan Okumalar: Çağdaş Fas'ta Amazigh Hareketi" başlıklı yüksek lisans çalışmasında

meydan okuma direniş içeren durumları tanımlama amaçlı kullanılmıştır. Her iki örnekte de "meydan okuma"nın kavramsal boyutu derinlikli olarak analiz edilmemektedir.

İletişim literatüründe ise liderlik bağlamında ele alınan birçok çalışma olmasına karşın liderlik, meydan okuma ve iletişim stratejisi kavramlarını bir arada inceleyen çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Mevcut çalışmalarda liderlerin siyasi imajları ya da liderlikte karizma olgusu konularına ağırlık verilmektedir. Örneğin; Volkan Ekin (2003), "Siyasal Liderlik ve Aday İmajı" başlıklı yüksek lisans tezinde seçmen tercihinde aday imajının önemli bir değişken olduğu, siyasette rekabetin ideolojilerle değil adayların kişisel özellikleriyle belirginleştiği tespitlerinde bulunmaktadır. Benzer şekilde Ümit Arklan (2004), "Siyasal Liderlikte Karizma Olgusu: Recep Tayyip Erdoğan örneğinde teorik ve uygulamalı bir çalışma" başlıklı yüksek lisans tezinde Recep Tayyip Erdoğan örneğinden yola çıkılarak liderin özellikleri arasında karizmanın ne ölçüde belirleyici olduğunu tartışmaktadır. Sevtap Pirçek de (2015) "Türkiye'de Karizmatik Siyasal Lider Kültü'nün İtaat Kültürü Bağlamında Analizi: Recep Tayyip Erdoğan Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinde liderliği "karizma" bağlamında tartışmaktadır. Liderlik bağlamında verilebilecek çalışma örnekleri daha da arttırılabilir. Ancak bunların hiçbiri iletişim ve imajı "meydan okuma" bağlamında ele alan çalışmalar değildir. Bu çalışma birbiriyle yakın ilişkili bu üç kavramı birlikte ele alarak ve "meydan okuma"yı kavramsal boyutuyla derinlemesine tartışarak literatüre katkı sağlamayı hedeflenmektedir.

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde "meydan okuma"nın iletişimsel boyutlarına dair kavramsal bir tartışma yürütülmekte ve liderlik iletişim stratejisi olarak meydan okumanın nasıl bir görünüm kazandığı ele alınmaktadır. Araştırmada,

“meydan okuma”nın iletişimsel boyutları “ben vurgusu”, “duygusal göndermeler”, “güç/iktidara dair vurgular”, “kitle ruhu” ve “statüko/değişim arzusu” temalarıyla birlikte tartışılmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise kuramsal tartışmalar ışığında, seçilen örneklem üzerinden analiz yapılmaktadır.

Meydan okuma ve lider imajı arasındaki ilişki Türkiye bağlamında ele alındığında, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ilk akla gelen isimlerden biridir. Erdoğan’ın gerek İstanbul Belediye Başkanlığı gerekse Başbakanlık dönemlerinde birçok defa meydan okuma söylemiyle medyada gündem oluşturduğu bilinmektedir. Belediye Başkanlığı döneminde belediye meclisi açılışlarını duayla yapması, okuduğu bir şiirden dolayı cezaevine girmeden önce “bu şarkı burada bitmez” diyerek mücadeleye devam edeceği mesajını vermesi, Davos ve Gezi Parkı olaylarında sergilediği tavır Erdoğan’ın “meydan okuma” bağlamında ele alınabilecek eylemleri arasında değerlendirilebilir. Sık sık meydan okuyucu üslupla gündeme gelmesi ve uzun bir süre iktidarı elinde bulunduran bir lider olmasından dolayı araştırmanın örneklemi olarak Recep Tayyip Erdoğan’ın konuşmaları seçilmiştir.

Erdoğan’ın konuşmaları iki dönemde ele alınmıştır. Birinci dönem, AK Parti iktidarından önce yani “2002 Kasım öncesi”, ikinci dönem Başbakanlık görevini sürdürdüğü “2002 Kasım – 2014 Ağustos arası”dır. Cumhurbaşkanlığı dönemi Erdoğan’ın bir siyasi parti üyesi olmaması gerekçesiyle çalışmaya dâhil edilmemiştir. Konuşmalar üç kategori çerçevesinde ve amaçlı örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Bu kategorilerden birincisi, tarafları rahatsız edici, tartışma yaratan, gündem oluşturan “önemli olay”, ikincisi uluslararası düzeyde meydan okuma içeren bir olay ve üçüncüsü de seçim atmosferine yönelik bir konuşmadır. Bu bağlamda birinci dönemde bu gruplamaya uygun üç konuşma, ikinci dönemde ise dönemin uzunluğu ve önemli

olayların yoğunluğu nedeniyle üç "önemli olay" belirlenmiş ve bu önemli olaylara ilişkin 5 konuşma analiz edilmiştir (İki olayda ikişer konuşma ele alınmıştır). Yine bu dönemde bir uluslararası meydan okuma ve bir de seçim konuşması olmak üzere toplamda yedi konuşma analiz edilmiştir.

Konuşmaların analiz edilmesinde "eleştirel söylem analizi" yöntemi kullanılmıştır. Konuşmaların analizi, kuramsal tartışmalar ışığında, meydan okumanın iletişimsel unsurları bağlamında belirlenen beş kategori/tema altında yapılmıştır. Konuşmalarda ortaya konulan meydan okuma söylemi "ben vurguları", "güç/iktidara dair vurgular", "duygusal göndermeler", "kitle ruhu", statüko/değişim arzusu" temaları çerçevesinde çözümlenmiştir. Bu amaçla temaların her birine yönelik soruların yer aldığı bir analiz yönergesi (tablosu) hazırlanmış ve belirlenen konuşmalar bu yönerge çerçevesinde detaylı olarak incelenmiştir.

1. BÖLÜM: LİDERLİK ve İLETİŞİM STRATEJİSİ

1.1. İletişim, İmaj ve Strateji

İletişim kelimesi köken olarak Latince "communicare" sözcüğünden gelmektedir (Baltaş, 1992: 19). Genel olarak iletişim, "bir kimse veya gruptan diğerine (veya diğerlerine) çoğu zaman semboller aracılığıyla bilgi, fikir, tutumlar ve duyguların aktarımı" (Mc Quail ve Windahl, 2010: 5) olarak tanımlanabilir.

İletişim bilgi, duygu ve düşüncenin değiş tokuş edildiği bir süreçtir. İletişimin tarafları arasında "anlamak, anlatmak ve anlaşılmak" üzerine kurulu karşılıklı mesaj alışverişi söz konusudur. Bu alışverişi yönlendiren ise ortak simgelerdir. Ortak simgeler olmadığı zaman iletişimin anlamlı bir şekilde sürdürülmesi mümkün değildir.

İletişimde ortak simgeler yalnızca ortak dil kodlarını içermez. İletişim ne söylendiği kadar nasıl söylendiğini de içeren bir süreçtir. Fiske'nin (2003: 15) ifade ettiği gibi iletişim, "yüzyüze konuşmadır, televizyondur, enformasyon yaymadır, saç biçimimizdir, edebi eleştiridir". Bu örnekler daha da arttırılabilir.

İletişim insanlık tarihi boyunca her zaman önemli olmakla birlikte 20. Yüzyıl iletişime yönelik ilginin yoğunlaşması anlamında kritik bir döneme işaret etmektedir. Kitle iletişim araçlarının gelişmesi ve yaygınlaşmasının yanı sıra ekonomik, politik ve sosyal alanda yaşanan gelişmelerle iletişim bir uzmanlık alanı olarak daha fazla dikkat çekmeye başlamıştır. Neoliberal politikalarla giderek daha da etkili hale gelen şirketler kitle iletişimini itibar yaratmanın bir aracı olarak kullanmış ve iletişim stratejilerine başvurmuşlardır. Şirketlerin yanı sıra iletişim yönetiminin siyasal alanda da etkinliği giderek artmıştır. Siyasi partiler ve liderler halk desteğini alabilmek için planlı iletişim stratejileri yürütmüşlerdir. Kısacası, modern dünyada başarının belirleyicisi "iletişimi iyi yönetmek" haline dönüşmüştür.

1.1.1 İletişim Yönetiminin Profesyonelleşmesi

İletişim gerek politik gerekse ticari ve sosyal alanda her zaman etkin olmuş ve toplumsal yaşamın niteliklerini şekillendirmiştir. Kimi zaman barış, adalet, sevgi gibi konularda birleştirici amaçlara hizmet etmiş kimi zamanda yıkıcı, ayrımcı, parçalayıcı söylemlerin taşıyıcısı olmuştur. Fakat eski dönemlerde iletişim, daha fazla kişisel karar mekanizmaları tarafından yönlendirilirken bugün iletişimsel süreçleri yöneten mekanizma "uzmanlaşma" olmaktadır. Bauman'ın da (2003: 271-272) dediği gibi "kişisel becerilerin yerine uzmanlık becerileri ikame etmiştir". Hatta uzmanlaşma her alanda o derece yaygındır ki, artık normalliğin sınırlarını uzmanlar belirlemektedir. Ona göre, bu sınırların nasıl belirlendiğinin önemi olmaksızın gerçeklik her daim dışarda kalmaktadır.

İletişime dair reklam, tanıtım, propaganda, halkla ilişkiler gibi faaliyet alanlarının tarihi çok eskilere dayansa da, iletişimin bir uzmanlık alanı olarak dikkat çekmeye başladığı zaman 20. yüzyıl olarak kabul görmektedir. 1929 bunalımı ve sonrasında yaşananlar, insan faktörünü eskiden olduğundan daha farklı ele almak; denetim, yönetim ve örgütlenmeden çok insanı merkeze almak gerektiğine yönelik görüşleri haklı çıkarmıştır. Yapılacak faaliyetlerde kamuoyu yoklamaları önem kazanmış ve insan ilişkilerini temel alan iletişim yaklaşımı ortaya çıkmıştır (Şener, 1992: 25-26). Bu anlamda 1929 büyük bunalımı şirketlerin ekonomi politikaların değişmesi ve buna bağlı olarak iletişim stratejilerinin de değişmesi bağlamında kritik bir döneme işaret etmektedir.

Diğer taraftan, kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışı da iletişim paradigmalarının değişmesi anlamında önemli bir sürece işaret etmektedir. Birçok kişiye aynı anda ulaşma imkânı kamuoyu oluşturma amacı taşıyan güçler için mesajların düzenlenmesi zorunluluğunu doğurmuştur. Ulaşılmak istenen kitleye etkili mesaj iletmek için bu alanda uzmanlaşma önem kazanmıştır. Kitle iletişim araçlarının iletişimde uzmanlaşma bağlamında ilk kullanımlarına genellikle propaganda faaliyetleri örnek olarak gösterilmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nda Hitler tarafından radyonun etkin kullanımı bu konuya yönelik en yaygın örnektir. Fakat iletişim paradigmaları değiştikçe uzmanlaşmaya yönelik ihtiyaç da giderek artmış ve uzmanlığın kapsamı da değişmiştir.

İletişimde manipülasyon evresine karşılık gelen propaganda faaliyetleri şeffaflık politikalarının artmasıyla zamanla enformasyon sağlamaya yönelik faaliyetlere dönüşmüştür. Fakat bu evrede bilgi paylaşımında hedef kitlenin ikna olması temel bir problem olarak ele alınmamaktadır. Yalnızca bilginin aktarılması söz konusudur. Enformasyon paylaşımına yönelik dış baskılar arttıkça iletişim paradigması iletişimde olumlu bir imaj yaratmak için diyaloğu temel alan bir yaklaşıma doğru evrilmiştir. Daha sonraki evrede iletişimde anlaşmazlıkların yönetimini esas alan reaktif uygulamaların yanı sıra iletişimde planlı ve önceden öngörülür bir yönetim tarzının devreye sokulduğu bir anlayış gelişmiştir. Bu anlayışta uzlaşma iletişimi yönlendiren temel bir dinamik olarak dikkat çekmektedir (Okay ve Okay, 2015: 21).

Demokrasi kültürünün yaygınlaşması, hak ve özgürlükleri güvenceye alan yasal düzenlemeler gibi gelişmeler bilgiye erişimi ve bilginin denetlenmesini daha etkin hale getirmiştir. Bilgiye kolay ulaşan bireyleri, etkilemek ve yönlendirmek giderek zorlaşmıştır. Bu durumda hızla değişen bilgi teknolojilerinin payı büyüktür. Matbaanın

bulunuşuna kadar yüzlerce yıl geçmesine, telsiz ve radyonun icadı arasında bir yüz yıl olmasına karşın sadece radyonun icadından günümüze kadar uzay araştırmaları yapacak kadar ileri bir teknolojiye sahip olmuşlardır. Bu durum bilgiye erişimi kolaylaştırdığı gibi yoğun bilgi akışına maruz kalan bireyde kafa karışıklığına da neden olmuştur (Yıldız, 2013: 183). Bu durumda kamuoyunu kontrol etmek isteyen güçler eski yöntemlerinin yerine yeni stratejiler geliştirmek zorunda kalmışlardır. Haklarını bilen bireyler karşısında baskıcı ve zorlayıcı iletişim yöntemleri etkisizleşmiştir. Kamuoyunu yönlendirmede "rıza"ya dayalı, insanı merkeze alan yaklaşımlar değer kazanmaya ve iletişim sürecinde geribildirimin önemli olduğu çift yönlü paradigma dikkate alınmaya başlanmıştır. Ayrıca, kafası karışık bireye ulaşmak daha basit içerikli mesajlarla mümkün hale gelmiştir.

İletişime yönelik paradigmaların değişmesine öncelikli olarak etki eden faktör iletişim teknolojilerindeki gelişmelerdir. Gazete, televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması bilginin daha geniş kitlelere daha kolay iletilmesini mümkün hale getirmiştir. İletişim teknolojilerinin yaygınlaşması kültürel etkileşimi de doğru orantılı olarak etkilemiş ve dünyanın farklı bölgeleri arasında iletişim kolaylaşmıştır (Tutal, 2005: 39). Bilginin çok kaynaktan temin edilebilmesi, tek kaynaktan iletilen bilgiye koşulsuz inanma durumunu neredeyse ortadan kaldırmıştır. Bu durumda propagandist yaklaşımların yerini daha özgürlükçü yaklaşımlar almıştır.

Castells'e göre enformasyonu ön plana çıkaran ağ toplumu bilişim teknolojileri tarafından harekete geçirilen, bilişim ağlarında oluşan ve tüm küreye yayılmış yeni bir toplumsal organizasyondur. Bu yapı insanlar arasında kültür aracılığıyla şekillenen bir etkileşim ortaya koyduğu gibi; üretim, tüketim ve güç ilişkilerini de etkilemiştir (Castells, 2013). Castells'in ağ toplumu şeklinde kavramsallaştırdığı yeni toplumsal

organizasyon toplumsal etkileşim biçimlerini ve kişiler arası ilişkileri de dönüştürmüştür. Yüzyüze iletişim, telefonla iletişim, mektup, e-mail gibi iletişim yollarının dışında *facebook, tweeter, instegram, myspace, apple iTunes, youtube* gibi sosyal ağlar sosyal yaşama eklemlenmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak insan ilişkilerinin daha karmaşık hale gelmesi iletişime yönelik paradigmaları da etkilemiştir.

Sözü edilen paradigma değişiminde diğer bir önemli faktör de "küreselleşme"dir. Dünyanın farklı bölgelerindeki insan, topluluk, kuruluş ya da devletlerin "karşılıklı bağımlılık" temelinde etkileşimde olduğunu ifade eden küreselleşme olgusu dinamik bir yapıya işaret etmektedir. Söz konusu etkileşim yeni açılımlarla birlikte sürekli olarak yeni biçimler almaktadır.

Küreselleşme ile ortaya çıkan toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması yerel olayların uluslararası başka olaylar tarafından biçimlenmesine ya da uluslararası olayların bazı yerel olaylardan etkilenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle küreselleşme ile birlikte ekonomik, siyasal ve kültürel alanda yaşanan değişimler zorunlu olarak iletişim biçimlerinde de dönüşüme neden olmuştur. Örneğin, ekonomik alanda liberal politikaların yükselişi ve şirketlerin daha etkin hale gelmesi, iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin de yardımıyla iletişim çalışmalarını "ikna" odaklı hale getirmiştir. Ayrıca şirketler içinde bulundukları yoğun rekabet koşullarında "farklılaşmak" adına her geçen gün daha yaratıcı iletişim stratejileri geliştirmeye zorlanmışlardır. Bu durum şirketler için halkla ilişkiler, reklam, imaj yönetimi gibi alanlarda uzman kişilere başvurmayı ya da bu kişileri bünyelerinde istihdam etmeyi gerekli kılmıştır.

Küreselleşme ile ortaya çıkan olgulardan biri de demokratikleşme kültürünün yaygınlaşmasıdır. Demokratikleşme kültürü siyasal katılımın önünü açmakta, insanlar çevresinde olup bitenleri sorgulamaya başlamaktadırlar. Demokrasi geleneğinin daha

belirgin olarak yaşatıldığı toplumlarda korku, baskı gibi unsurların etkisi giderek azalmaktadır. Çünkü bu toplumlarda otorite ve baskıya direnme mekanizmaları gelişmektedir (Yılmaz, 1996: 35). Bu durum iletişim paradigmalarında da değişime neden olmaktadır. Örneğin, demokrasinin gelişmediği toplumlarda medya devletin tek elinde olduğu için yaygın olarak propagandist iletişim tekniğine başvurulmaktadır. Oysa demokratik ülkelerde bilgi kaynağının çeşitli olması kamuoyunun serbest koşullarda oluşmasını olanaklı kılmaktadır (Aykaç, 1990: 33).

Bütün bu gelişmeler iletişim çalışmalarında daha stratejik adımlar atılmasını gerektirmektedir. Yoğun bilgi akışına maruz kalan kamuoyunu etkilemek ve yönlendirmek ancak planlı, stratejik iletişim çalışmaları ile mümkün olmaktadır. Bu durum her geçen gün iletişim profesyonellerine yönelik ihtiyacı arttırmaktadır.

1.1.2 İmaj ve İmaj Yönetimi

İmaj kavramının tarihsel açıdan İlkçağ Yunan uygarlığına dayandığı düşünülmektedir. O dönemde kavramın, kralların ordularını diğer ülkelerin ordularından farklı kılmak amacıyla girdikleri çabaları ifade etmek üzere kullanıldığı sanılmaktadır (Aydınalp, 2014: 32).

Epistemolojik olarak bakıldığında imaj, resim anlamına gelen Latince kökenli "imago" sözcüğünden gelmektedir. İnsanın zihnindeki kişi, kurum, ürün, olay vs. ile ilgili oluşan bilişsel ve ruhsal bir görüntüyü ifade etmektedir (Türkkahraman, 2004: 4). Frazer'a (1960: 149) göre, kelimenin kökeni "resim, taklit ve kopya" kavramları ile ilişkilidir. Rönesans'ta Spenser'in "resmedilmeye değer görüntüler" ya da Donne'nin "güçlü görüntüleri"nin konuşulduğu zamanlarda kavramın çok anlaşılır olmadığı düşünülmektedir. O dönemler imaj kavramı ile ilişkili olabilecek başka kavramlar kullanılmaktaydı. Örneğin "icon" "bir şey'in resmi" anlamına geliyordu.

Okuyucunun bazı şeyleri görmesini sağlama sürecini ise Enargia sözcüğü ifade ediyordu. O dönemlerde imaj ve şiir sanatı arasında yakın bir ilişki söz konusuydu. Onlara göre bir şiir bir resim gibi okuyucuda belirli bir imge oluşturmalıydı (Frazer, 1960: 149).

Örneklerden de anlaşıldığı üzere imaj, kavramsal olarak oldukça karmaşık bir alt yapıya sahiptir. Bu karmaşanın nedenlerinden biri de Türkçe'ye tam olarak çevrilemeyen bu sözcüğün birden fazla anlamda kullanılmasıdır. Bu anlamların bazıları saç, giyim tarzı gibi fiziksel görüntüyle ilgiliyken, bazıları da yalan, aldatıcılık gibi soyut kavramlarla bağlantılıdır. Bu durum; sözcüğe gerçekte olduğu gibi olmama, sattırmak için yapılan geçici değişiklikler anlamlarını yüklemiştir. Siyasetçilerin benzer doğrultudaki tavırları da "yalan, olduğu gibi olmama" anlamlarını pekiştirmiştir. Bu örneklerde sözcüğün anlamı neyin görüntülendiği üzerinden inşa edilmiştir; oysa imajda neyin görüntülendiği kadar neyin görüntülenmediği de önemlidir (Yıldız, 2002; 20-21).

Türkkahraman (2004: 5) da, imaj kavramını bir yandan "iletişim stratejisi" olma yönüyle ele alıp, imajı bir tür reklam panosu gibi görürken diğer yandan oluşturulan imgenin, bir ambalaj, manipülasyon, sahtekarlık, ustaca yapılmış makyaj olarak değerlendirildiğine vurgu yapmaktadır. Bu anlayış, imaj ve kurgu (fiction) kavramları arasındaki ilişkiye temas etmektedir.

Diğer taraftan Merten (akt. Can, 2012:81) gerçek ve kurgu ayrımını yaptığı kurgu tipleri tablosunda insanın kurgusunun imaj olduğuna dikkat çekmektedir. Bu kurgusal yapı içerisinde imaj, nesnel gerçekliği birebir yansıtmayan ancak gerçeklikle ilişkisini bir biçimde sürdüren bilişsel bir tasarıma dönüşmektedir.

Karagöz ise (2011: 104), imajın kurguyla olan bağına vurgu yaparak kavramı, "kişiler, hizmetler, ürünler, olaylar, düşünceler, kurumlar, uluslar, ülkeler ve devletler hakkında edinilmiş olan algı, izlenim, genel kanı ve beyinde tasarlanan kurgu" olarak ele almaktadır.

İmaj tanımında bahsi geçen "zihinde tasarlanan kurgu" ifadesinden hareketle, imajın planlı bir tasarı sürecini gerektirdiği söylenebilir. Bu planlama sürecinin temel bileşenlerini göstergeler oluşturmaktadır. Göstergeler üzerinde oynanan her oyun, farklı bir anlam evreninde, farklı bir imajla buluşmaktadır.

Bugünün toplumlarında imajın kurgusal yapısı daha belirgin hale gelmiş ve imajlar gösterinin başat faktörlerine dönüşmüştür. Debord (2012: 34) bu durumu "gösteri toplumu" kavramsallaştırması ile açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Gösteri toplumuna yönelik en çarpıcı ifadelerden biri de Feuerbach'ın şu sözlerinde vurgulanmaktadır: "Çağımızın… tasviri nesneye, kopyayı aslına, temsili gerçekliğe, dış görünüşü öze tercih ettiğinden kuşku yoktur… Çağımız için kutsal olan tek şey yanılsama, kutsal olmayan tek şey ise hakikattir. Dahası hakikat azaldıkça ve yanılsama çoğaldıkça gözünde kutsal olanın değeri artar, öyle ki bu çağ açısından yanılsamanın had safhası, kutsal olanın da had safhasıdır" (akt. Debord, 2012: 34).

Gösteri, göstergeleri olduğu gibi imgeleri de istila etmiştir. Bu nedenle imgeler gerçeklikle ilişkisini yitirip görünümle ilişkili hale gelmişlerdir. Bu da, her şeyin görünmesi gerektiği anlamına gelmektedir. İnsanların mutluluklarını, arzularını ve diğer sahip olduğu her şeyi sergilemesi demektir. Böylece "gerçeklik" de görselliğin yörüngesine oturtulmaktadır (Baudrillard, 2005: 90-93).

Gösteri her şeyi olduğu gibi kişisel olanı, mahrem olanı da kendi içerisinde eritmektedir. Zamanında mahrem olarak algılanan her şey şimdi seyirlik nesnelere dönüşmüş durumdadır. Argın'ın ifade ettiği gibi "Ozondan sonra, şimdi toplumsal atmosfer de delinmiştir" (Argın, 1992: 119). Belleklerde bir kara delik oluşmuştur ve Argın, bu kara deliği gösterinin en büyük destekçisi olan "medya" olarak görmektedir.

Debord'un (2012) görüşleri çerçevesinde diyebiliriz ki; gösteri gerçekliği istila eder ve gerçekliği kendi kuralları/sınırları içerisinde yeniden yapılandırır. Bu yapılandırmada gerçek en başındaki haliyle gerçek olma özelliğini kaybeder ve gösterinin içine eklemlenir. Böylece, gösteri gerçeğin yerini alır ve toplumu oluşturan temel yapı gösteri haline gelir.

İmajlar gösteri toplumunun başrol oyuncusu olarak karşımıza çıkmaktadır. İmaj devriminin yaşandığı tüm dünyada toplumlar "vitrinleşmeye" başlamıştır. "Tıpkı piyasanın farklı emek biçimlerini aynı potanın içerisinde eşitleyip, malları bir değişim değeri içerisine hapsetmesi gibi toplum vitrine dönüştüğünde de tüm yaşantılar, fırsatlar, emek bir imaja indirgenir" (Gürbilek, 2011: 38-39).

Debord (2012) gösteri için "öyle bir birikim aşamasındaki sermayedir ki imaj haline gelir" der fakat, gösteriyi bir imajlar toplamı olarak da görmez; O'na göre gösteri, kişiler arasında var olan ve imajların dolayımından geçen toplumsal ilişkidir. Dolayısıyla, imajlar da tıpkı gösteri gibi gerçekliğe meydan okur. Fakat bu meydan okumanın galibi önceden bellidir. Çünkü, Baudrillard'ın (2010: 39) ifadesiyle "gerçek ortadan kaybolmuştur" ve dolayısıyla meydan okumanın fiili bir muhatabı zaten yoktur. Bu yüzden de zafer hep gösterinin, imajın ve tabiî ki hizmetinde oldukları sermayenin olacaktır.

İmajların gölgesinde kaybolan gerçekliğin yerini Baudrillard'a (2005: 24, 30) göre "illüzyon" yani yanılsama almıştır. Yanılsama kendisine "gerçeklik" süsü vererek varlığını sürdürmektedir. Bu da gerçeğin giderek daha büyük bir yanılsamaya dönüşmesine yol açmaktadır. Baudrillard, bu yönüyle gerçeği bir çöle benzetmektedir. O da tıpkı çöl gibi giderek büyümekte fakat hiçbir şey üretememektedir. Kısacası, tüm dünya kusursuz bir illüzyon sahnesidir. İllüzyonu yaratan "simülasyon"dur. Baudrillard simülasyonu şöyle tanımlar: "Dünyasal gerçekliğin içinde çözülüp, dağıldığı ve yoğunluğunu büyük ölçüde yitirdiği devasa bir entropik süreçtir". Kopyalamanın, yeniden canlandırmanın sonsuz bir döngü içerisinde kendini tekrar edip durması, nesnenin sayısız simülakrlarının oluşmasına ve bunların nesnenin yoğunluğunu yitirmesine neden olmaktadır. Bu nedenle ortada referans gösterilebilecek nesneye dair bir biçim kalmamaktadır (Adanır, 2010: 119). Aslında simülasyon, gerçekliğin yerine hipergerçekliği koymaktadır. Gerçekten daha gerçek bir algı oluşturmaktadır. Bunun nedeni simülasyonun gerçek "–miş gibi" yapması değildir. Durum bundan daha karmaşıktır. "Mış gibi" yapmak gerçeği tamamen ortadan kaldırmaz, sadece gizlemeye çalışır. Gizlemek de gerçeğin kendisine zarar vermez. Oysa simülasyon sahte ve gerçek arasındaki farkı yok etmeye çalışır. Bu aynı zamanda gerçek ve düşsel olanın farkını da yok etmek demektir (Baudrillard, 2010: 16). Gerçek ve düşsel olan, imajların önceden belirlenmiş bir kurgu çerçevesinde düzenlenmesi ile birbirinin yerine geçmektedir. Robins konuya ilişkin şunu söylemektedir: "Siber-dünya bir ütopyadır çünkü düzen dünyasıdır, düzenlenmiş bir dünyadır, her şeyden önce görsel bir dünyadır" (1992:64).

Baudrillard (2010: 19), imajlara ölümcül bir güç atfetmektedir. İmajları, Tanrı'nın ilahi kimliğini yok etmeye çalışan Bizans ikonlarına benzetmektedir. O'na

göre Tanrı bile simüle edildikten sonra diğer her şeyin simüle edilmesi yadırganmamalıdır.

İmajlar, gösterinin büyüsüdür. İmajları, "büyüsü bozulmuş dünyayı yeniden büyüleme" çabası olarak değerlendiren Ritzer (2011: 88-89, 137) büyüleme söylemini Weber'in "akılcılaştırma" eksenindeki görüşlerinden yola çıkarak yapılandırmıştır. Weber, pozitif bilimlerle gelen akılcılaştırmanın bir zamanların büyülü (mistik, gizemli) dünyasını yok ettiğini ifade etmektedir. Bürokrasi üzerinden örneklendirdiği "akılcılaştırma" yaklaşımında Weber, büyünün sistematik olarak dışlandığı görüşündedir. Giderek artan bu sistematik akılcılaştırma yapısını da "demir kafes"e benzetir. Bu demir kafes aynı zamanda büyüsü bozulmuş dünyayı simgelemektedir. Fakat postmodernist görüşler, gösterinin akılcılaştırmayı bulanıklaştırıp gizlemeye çalıştığı kanaatindedirler. Bu görüşlere göre, gösteri imajları kullanarak akılcılığı saf dışı etmekte ve yeniden büyülü bir dünya sunmaktadır.

İmajların büyüleme gücü manipülasyonu da beraberinde getirmektedir. İmaj-gerçeklik eksenindeki tartışmaların da "manipülasyon"u zorunlu olarak içerdiği söylenebilir. Yeni imaj teknolojilerinin sahip olduğu değer manipülasyon için sağladığı kaynağa göre ölçülmektedir. İmajlar bir yandan tanıma ve anlamaya yönelik kullanılabilirken diğer taraftan olayların gerçekliğini gizlemeye, yok saymaya yönelik de kullanılabilmektedir. Bu nedenle görünenin arkasını sorgulamak gerekmektedir (Robins, 1992: 23).

İmajlar insanların zamanla, tarihle ve bellekle ilişkisini koparmaktadır. Bu da insanın yaşadığı evrene yabancılaşmasının bir boyutu olarak yorumlanabilir. Parçalı zaman ve mekan algısından dolayı insanlar bütünlüklü bir deneyim yaşayamadıkları

için “an”ı yaşama eğilimi göstermektedirler. Anlık ilişkiler yalnızca bir amaç üzerine kuruludur ve samimiyetten yoksundur. İnsanları bir arada tutan şey de yalnızca kişisel imajlarıdır (Çakır, 2009: 80,84).

Bütün bu veriler imajların insanlar ve toplumsal yaşam üzerindeki hâkimiyetinin ne kadar güçlü olduğunu ifade etmektedir. İmajlar bireysel ilişkileri, duygu, düşünce ve davranışları, hatta bireysel kimlikleri etkisi altına almakta; başka bir deyişle bütün bunlara meydan okumaktadır.

İmajların yaşamları kuşatan etkisi nedeniyle imaj yönetimi, itibar yönetimi, marka yönetimi gibi alanlar giderek daha fazla değer kazanmaktadır. Kişiler ve kurumlar sahip oldukları niteliklerin sunumunda ötekini etkilemeyi ve meşruiyet kazanmayı hedeflemektedirler. İmaj yönetimini esas alan kişi ve örgütler zayıf ve güçlü yönlerini analiz ederek iyi izlenim bırakacak davranışlar sergilemektedirler.

İmaj yönetimi her zaman kişi ya da kurumların gerçek görünümlerine ilişkin niteliklerin sunumunu içermez. Hatta çoğu zaman göstermelik nitelikler üzerine, psikolojik motivasyon ve algı oyunlarının yardımıyla, özü farklı olduğu halde biçimsel imajın değiştirilmesine yönelik bir çaba söz konudur. “İmaj mühendisliği” (Budak ve Budak: 2014) gibi ifadeler yeniden inşa edilen bu türden kişisel ve kurumsal imaj çabalarını ifade etmek için kullanılmaktadır.

Kişiler ya da kurumlar saygınlıklarını ancak sürekli ilişkiler yoluyla kazanır ya da kaybederler. Kazanılan ve kaybedilen imajlara yönelik değerlendirmeyi diğer insanlar yaparlar. İmaj yönetiminde beklenen hedeflere ulaşmak sürekli ve istikrarlı iletişim çalışmalarıyla mümkündür. Bu nedenle kişi ya da kurumlar meslek, pozisyon

ve hedefleri doğrultusunda imaj stratejilerini belirlemede uzman kişilere başvurmayı tercih edebilirler (Çakır, 2002: 21).

Kişisel ya da kurumsal imaj yönetiminde en temel amaçlardan biri itibar kazanımıdır. Ronald J. Alsop'a göre (2004: 10); kurumsal itibarın etik, sosyal sorumluluk, finansal performans, toplumsal çevre, ürün ya da hizmet kalitesi, liderlik ve vizyon gibi önemli bileşenleri vardır. Kurumsal itibar için söz konusu olan bu bileşenlerin bir çoğunun kişi imajı için de geçerli olacağı söylenebilir. Örneğin; bir parti liderinin de etik, sosyal sorumluluk, hizmet kalitesi, vizyon ve liderlik anlayışı gibi unsurlar itibarını olumlu ya da olumsuz etkileyecektir.

İmaj yönetimi kavramı "itibar yönetimi" gibi "algı yönetimi" kavramıyla da yakın bir ilişki içerisindedir. İmaj yönetimi kapsamında yürütülen çalışmaların bir yönüyle algı yönetimi olduğu söylenebilir. Algı yönetimiyle amaçlanan geçerlilik kazanmak ve kamuoyu desteği almanın yanı sıra belirli kişi ya da kişilerin tutum ve davranışlarını istenilen doğrultuda etkilemektir (Siegel, 2005: 118). Aynı amaçların imaj yönetimi için de geçerli olduğu görülmektedir. Bu amaçlara ulaşmak stratejik düşünmeyi ve stratejik birtakım uygulamalar yürütmeyi gerektirmektedir.

1.1.3. Strateji

Strateji, Yunanca "generallik sanatı" ya da bazı çevirilerde "generaller saltanatı" anlamında kullanılan "strategos" sözcüğüne dayanmaktadır. İster "sanat" ister "saltanat" anlamında kullanılsın strateji sözcüğü yöneticilik ve liderlikle ilgilidir.

Strateji sözcüğünün ilk olarak askeri literatürde kullanılan bir sözcük olduğu anlaşılmaktadır. (Mütercimler, 2009: 38). Askeri stratejide amaç zaferdir. Zafere ulaşmak için de düşmanların zayıf ve güçlü yönleri, eldeki olanaklar değerlendirilerek izlenecek yol belirlenmektedir. Bu anlamda strateji zafere ulaşmak için planlanan ve

yürütülen çarpışma usullerini ifade etmektedir (Eren, 2013: 2). Ancak bugün strateji sözcüğü, ekonomiden siyasete, pazarlamadan iletişime birçok alanda kullanılmaktadır.

Bryson'a göre (1995) strateji, "bir firmanın ne olduğunu, neyi yaptığını ve neyi yapmadığını ortaya koyan bir amaçlar, politikalar, programlar, faaliyetler ve kararlar bütünüdür". Kaplan ve Norton'a göre ise (2004:41) "strateji bir örgütün hissedarlarına, müşterilerine, üyelerine değer yaratmak için nasıl bir planı olduğunu tanımlar". Başka bir tanımda strateji "belirli bir amaca ulaşmak için kullanılan yollar (Akad, 2003: 13)" olarak ele alınmaktadır. Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi, neoliberal politikaların şirketlere kazandırdığı güçle paralel olarak strateji kavramı rekabetçi kurum politikaları kapsamında daha yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu kullanımın piyasadaki rekabet koşullarının sert bir mücadeleye çağrıda bulunarak "savaş" çağrışımı yapması ile ilgili olduğu düşünülebilir.

Strateji denildiğinde, tam olarak neyin stratejisi olduğu konusunda yaşanan belirsizlik, sözcüğü stratejik yönetim, stratejik planlama, stratejik liderlik, stratejik analiz, stratejik uygulama, stratejik iletişim ya da iletişim stratejisi gibi başka kavramlarla birlikte kullanmaya itmektedir. Bütün bunlarda strateji, geriye bakarak gelecek hakkında vizyon geliştirme ve bu vizyon ile hedefe götüren kritik yolları belirleme sürecini kapsamaktadır.

Bu araştırma kapsamında strateji sözcüğü "iletişim stratejisi" bağlamıyla ele alınmaktadır. İletişim stratejisi kavramı kurumların imaj politikalarından, siyasi kampanyalara kadar birçok uygulamada izlenilen yol ve yöntemleri işaret eden bir harita olarak kullanılabilmektedir. Reklam çalışmaları, halkla ilişkiler çalışmaları, seçim kampanyaları, sponsorluk, sosyal sorumluluk çalışmaları vb. kurumların iletişim stratejilerinin uygulama alanları olarak değerlendirilebilir. Örneğin bir seçim

kampanyasında liderin tutum ve davranışları, belirlenen politikaların sunum şekli, medya planlaması, seçmenlerle ilişkiler, yapılacak olan etkinlikler vb. iletişim stratejileri ile organize edilmekte ve uygulanmaktadır.

İletişim stratejisi özellikle liderler için önemli bir kavramdır. Çünkü liderler kitleleri etkileyebilmek ve amaçları doğrultusunda onları yönlendirebilmek için çeşitli iletişim stratejilerine başvurmaktadırlar. Moltke'ye göre strateji "sağduyunun hayata uygulanmasıdır" (akt Özel, 1998: 37). Liderler de böyle bir yetiye sahip olan stratejistlerdir.

1.2. Söylem, Siyaset ve Liderlik

1.2.1. Söylem, İdeoloji ve İktidar İlişkisi

Söylem teriminin kökleri Latince "oraya buraya koşuşturmak, gidiş gelişler" anlamına gelen "discurrere" kelimesinden gelmektedir. Bunun uzaklaşma, eritme, yayılma gibi versiyonları da vardır. Kelime mecazi olarak biri veya bir şey hakkında konuşma, iletişim anlamında da yorumlanmaktadır. Kelimenin felsefedeki kullanımı ise "saf sezgi"ye karşı "zihni çıkarım" olarak geçmektedir. Bu yaklaşım söylemin fikir ve düşünce yönüne odaklanmaktadır. Diğer taraftan söylemin düşünmenin ötesinde eylem boyutu da vardır. "Bilgi, kavramlarla düşünmeden dolayı ve kavramlar vasıtasıyla söylemseldir" (Sözen, 1999: 20). Yani, söylem dil pratiği olması yönüyle fikir ve eylemi bir arada barındırır. Hobbes, Leibniz ve Kant'da da durum böyledir. Kant, düşüncenin ürünü olan fikirlerin genelde söylemsel olduğunu ifade etmektedir. Foucault için ise söylem; "ideoloji, bilgi, diyalog, anlatım, beyan tarzı, müzakere, güç ve gücün mübadelesiyle eyleme dönüşen dil pratiklerine ilişkin süreç ya da süreçlerdir" (Sözen, 1999: 20).

Foucault dünyayı bir "söylem"ler düzlemi olarak değerlendirmektedir. Eğer dünya Foucault'un dediği gibi söylemsel ise mevcut düzenin tamamı da söylemseldir. Bu durumda birçok söylem ve söylemler arası çatışma vardır. Bir söylem, yerine geçmek isteyen söylemin saldırısına açık haldedir (Megill, 1998: 353). Çünkü; Foucault'a göre söylem dil-söz karşıtlığından öte, iktidar bağlamında ele alınması gereken bir kavramdır. Bunun nedeni de, söylemin üretilmesinin, sürekli hale getirilmesinin iktidarla mümkün olmasıdır. Dolayısıyla da, söylemin tek başına değil birlik halinde (üretim ilişkileri vb. ile) yorumlanması gerekir (Güneş, 2013: 57).

Foucault klasik çağda insan aklının kaos ve düzensizlikle mücadele içerisinde olduğunu ifade etmektedir. Bunun sonucu olarak da evren akıl yoluyla bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. Foucaut'un bakış açısıyla bu, insan deneyiminin bilgi ya da söyleme dayandığını göstermektedir. Bilgi ve söylem inşası dil üzerinden gerçekleştirilerek toplumsal düzen sağlanmaya çalışılmıştır. Foucault, bu süreçte bilgi ve söylem aracılığı ile bir baskı mekanizmasının yaratıldığından bahsetmektedir. Foucault, benzer bir baskı mekanizmasının modernitede de olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre, bilgi baskı oluşturmanın, iktidar olmanın aracısıdır (Şaylan, 2006: 257-258). Söylem de "bilginin bir güç/ iktidar formu olduğu" savına dayanmaktadır. (Hekman, 1999: 227).

Foucault, "bilginin disipline edici bir iktidar olduğu" teorisinin hapishane, okul, hastane gibi kurumlar içerisinde nasıl işlediğini araştırarak okul, hastane ve diğer kurumlarda benzer ölçülerde düzenlenmiş kuralların işlediği sonucuna varmıştır. Buradan da modernitenin bireyi, hem bedenen hem ruhen biçimlendirdiği çıkarımına ulaşmıştır. Ona göre, iktidar belirsiz, öznesi olmayan bir olgudur fakat bireylerin hem bedenlerini hem kimliklerini biçimlendirmektedir (Şaylan, 2006: 261-262).

Foucault, söylemin "dışlama usulleri" ile üretildiğini ifade etmektedir. Dışlama usullerinden ilki, konuşma hakkının herkese verilmiş bir hak olmadığı durumları işaret eden "yasaklama"dır. Yani, herkes her şeyi dilediği gibi konuşamaz. Yasaklama bir yandan konuşmayı değersiz kılarken diğer yandan onu yüceltmektedir. Çünkü bir yandan konuşma tabu haline gelmektedir, diğer yandan tabunun yıkılması konuşan kişiyi ayrıcalıklı kılmaktadır. Kişiye kendine özgülük kazandırmaktadır. Yasakların en belirgin olarak kendini gösterdiği alan cinsellik ve politikadır. Bu da söylemin arzu ve iktidar ilişkisini ortaya koymaktadır. Çünkü, "söylem-psikanaliz bunu bize gösterdi- arzuyu yalnızca ortaya koyan (veya gizleyen) şey değildir; aynı zamanda da arzunun nesnesi olan şeydir; söylem yalnızca kavgaları veya baskı sistemlerini açıklayan şey değil, ama onun için, onun vasıtasıyla mücadele edilen şey, ele geçirilmek istenen erktir" (Foucault, 2003a: 11).

Söylem üreten diğer bir dışlama usulü de yasaklamadan ziyade bir paylaşım, bir kovuşu işaret eden "akıllılık-delilik" karşıtlığıdır. Ortaçağ'dan bu yana delilik ya hor görülmüş ya da kutsanmıştır. Delinin söylemi ya ciddiye alınmayıp duymazdan gelinmiş ya da ona ilahi bir güç atfedilerek hakikatin habercisi olarak kulak verilmiştir. Dolayısıyla, her durumda delilik söylemi ortada olmayan ile ilişkilendirilmiştir (Foucault, 2003a: 11).

Üçüncü dışlama usulü de "doğru-yanlış" karşıtlığıdır. Bilme istencimizi yönlendiren bu karşıtlık baskıcı bir dışlama usulüdür. Doğru ve yanlış arasındaki paylaşımın ne keyfi ne de değiştirilebilir olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca bu paylaşım ne kurumsaldır, ne de şiddete dayanır. İktidarın işleyişinden doğan söylem, zaman ilerledikçe iktidarın söylemi olmaktan çıkar ve sözceleme eyleminden sözcelemenin kendisine dönüşür. Bu durumda, bilme istenci daha gözle görülür,

ölçülebilir niteliğe dönüşmektedir. Bu istenç de, bilen özneyi belirli bir tutuma zorlamaktadır. Sonuçta, doğruluk istenci diğer söylemler üzerinde baskı oluşturmaktadır. Eski tarihlerde doğru söylem, saygı ve dehşet uyandırır; ister istemez herkesçe uygulanırdı. Peygamberler düşünülecek olursa, onun söylemi yalnızca ne olacağını söylemez, gerçekleşmesine de olanak tanır ve insanların buna katılması sağlanırdı. Doğruluk söylemin hem ne olduğunda, hem ne dediğinde hem de ne yaptığındaydı. Oysa şimdi gelinen noktada doğruluk, söylemin ne olduğu veya ne yaptığında değil ne dediğinde aranır hale gelmiştir (Foucault, 2003a: 13-14).

Foucaut'un söylem analizinde bedenle olan ilişkisi de önemli bir unsurdur. Foucault çalışmalarında bilgi, güç/iktidar ve beden ilişkisini ortaya koymaya çalışır. Ona göre, iktidar denetimini beden üzerinden gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu en açık biçimde Foucault'un hapishane örneğinde görülmektedir. Cinsellikten mahrum bırakma, hareket olanağının kısıtlanması gibi uygulamalar iktidarın bedeni hâkimiyeti altına alma girişimini açıklamaktadır. Foucault bunun da ötesinde bedenin siyasal bir mesele haline getirildiğini ifade etmektedir. Ona göre, belirli bir biçime sokulmayan beden üretim gücü olarak görülmemektedir (Boyne, 2009: 162).

Söylemin bedenle olan ilişkisinde ifadeler ve beyanlar çok önemlidir. Bunlar, söylemin eyleme döküldüğü, görünür olduğu alanlardır. İfadeler ve beyanlar yoluyla özneler arasında bir bağ oluşur. Örneğin; bir kişi acı çektiğini ifade ettiğinde diğer kişi de acı çekiyorsa, her ne kadar aynı acıyı çekmek mümkün olmasa da kişiler aşağı yukarı aynı acıyı çektikleri kanaatine varabilirler. Böylece söylem yoluyla farklılıklar arasında özdeşlik kurulmakta ve kısmen de olsa anlam teke indirgenmektedir. Böylece iki insan birbirinden etkilenerek ortak bir yargıya ulaşabilmektedir. Burada söylem beyanlar ve ifadeler aracılığı ile fiiliyattaki durumunu ortaya koymaktadır (Sözen, 1999: 38).

Eagleton'a göre (2011: 256-257) "söylemsel süreç ideolojik ilişkilere içkindir ve bu ilişkilerin baskısıyla içerden biçimlenir. Yani, söylemleri sistematize eden şey ideolojik bir bağlam etrafında organize olmalarıdır. Bu organizasyon göstergeler aracılığı ile sağlanır. İdeoloji ve gösterge birbirinden koparılamaz bir ilişki içerisindedir. Göstergeler toplumsal ilişki biçimleri içerisinde var olurlar. İdeoloji de bu ilişki biçimlerinden biridir ve göstergelerle kimlik kazanır. Voloşinov'un ifade ettiği gibi "göstergeler olmaksızın ideoloji olamaz".

Pozitivist Aydınlanmacı bakış açısına göre, ideoloji insanın doğada var olduğu anda başlar ve bilişsel süreçlerle ilgilidir. İnsan içinde yaşadığı evreni duyularıyla algılamaya başladığında ideoloji de oluşmaya başlar. İnsan aslında bir ideoloji içine doğar. Bu anlayış Althusser' de de mevcuttur. "İdeolojinin tarihi yoktur" söyleminin bir ucu da buna dayanmaktadır. Ona göre tarih sahnesinde ideoloji, sınıf mücadelesi ile birlikte yer aldığı için kendine özgü bir tarih anlayışı ile sivrilemez. Yani, ideolojinin tarihi kendisinin dışındadır (Kazancı, 2006: 79).

Foucault iktidarı ilişkiler olarak görmektedir. İktidar bir şekilde organize olmuş, hiyerarşiye dayalı, eşgüdümleyici bir ilişkiler kümesidir. Yazar'a göre özcü biçimde bir iktidardan bahsetmek mümkün değildir. İktidar ancak bir ilişki içerisinde var olabilir. Dolayısıyla, hem iktidar diye bir şey yoktur hem de iktidar her yerdedir (Megill, 1998: 367).

İktidar ve ideoloji kavramlarının kesiştiği noktada "rıza" ve "rıza üretimi" kavramları yer almaktadır. Burada "rıza" kelimesi sadece siyasi değil Gramsci'nin hegemonya kavramıyla kastettiği şekliyle tüm toplumsal süreçleri ilgilendiren bir kavram olarak ele alınmaktadır. Gramsci bu kavramla, iktidarı klasik düşüncedeki gibi

baskı ve otoriteye dayalı bir tahakküm olmaktan çıkarmakta ve kendiliğinden rızaya dayalı bir ideolojik üstünlük olarak konumlandırmaktadır (Biber ve Turancı, 2014: 31). "Kendiliğinden rıza" kelimesi demokratik, çoğulcu toplumlarda herhangi bir iktidar ilişkisi söz konusu olduğunda ideolojinin benimsetilmesine, meşrulaştırılmasına yönelik olarak kullanılmış çok yerinde bir ifadedir. Bu ifade, rıza üretiminin bir çabaya dayalı olarak değil de, iktidarın doğal süreçteki hal ve tutumlarının doğal bir sonucu olduğu vurgusunu içermektedir. Fakat; iktidarın sağlanması ve korunması hiçbir zaman "kendiliğinden"liğe bırakılmamış, sadece kendiliğindenmiş gibi gösterecek birtakım stratejileri gerekli kılmıştır. Bu stratejiler de "imaj yaratımı" sürecinde bütünlüklü bir şekilde ifadesini bulmuştur. Sonuçta; rızaya dayalı ilişkiler kurma zorunluluğu imajı her zamankinden daha önemli bir konuma taşımıştır.

Devletin "rıza" üretme mekanizmalarını Althusser, "devletin ideolojik aygıtları" kavramıyla somutlaştırmıştır. Bu aygıtları da okul, din, aile, siyaset, haberleşme, kültür ve sendikal aygıtlar olarak sınıflandırmıştır (Althusser, 2014: 57). Devletler bu aygıtlar aracılığı ile ideolojisini yaymak ve meşruiyet kazanmak, dolayısıyla da iktidarını güçlendirmek amacındadır.

Althusser'in ideoloji için söylemiş olduğu "maddi bir oluşum olması durumu" (Kazan, 2006: 75) iktidar için de düşünülebilir ve böyle bir ortaklık yoluyla da bu iki kavramın ilişkili olduğu söylenebilir. Burada "maddi" den kasıt, nedeninin ve sonucunun maddi, somut şeylere dayanmasıdır. Örneğin; ideolojinin sonucu olarak, hacca gidilebilir, kiliseye gidilebilir, et yenmeyebilir, başörtüsü takılabilir. Ya da iktidarın bir sonucu olarak şiddet uygulanabilir, savaş başlatılabilir.

İktidar ve ideoloji kavramlarının her ikisi de çağırma yoluyla özneye seslenir. Althusser'in ideoloji üzerine belirttiği bu görüş iki uç kavram arasında ilişki kurmaktadır. Bu iki kavram da insanlara "Hey sen oradaki" şeklinde seslenir. Kişileri birer özneye dönüştürür (Althusser, 2014: 81). Çoğunlukla ikisi birlikte seslenir. Çünkü, ideoloji iktidarı hem etkiler hem ondan etkilenir; bu ikisi iç içe geçmiş bir süreçte kendilerini inşa ederler.

İktidar ve ideoloji ilişkisinde sembollerin bağlayıcı görevi vardır. Bir sembol, simge ya da işaret hem ideoloji hem de iktidar bağlamında anlam taşıyabilir. Öyle ki bu iki kavram genellikle iç içe geçmiş şekildedir. Örneğin; İnsanın duruş biçimlerinden hem ideolojik anlamlar çıkarılabilir hem de iktidara dayalı bir ilişki kurulabilir. Herkesin ayakta olduğu bir mekânda bir kişinin yüksek bir yerde oturmasının; içeri giren birisine karşı diğerlerinin ayağa kalkmasının ve bunun gibi birtakım duruş biçimlerinin ne anlama geldiği o toplum içerisinde bilinmektedir. O toplumun bireyleri ona göre tavır sergilemektedirler. İşte bunlar da sessiz iktidar şekilleridir (Canetti, 2012: 392). Bu bilgi Foucault'un "iktidar beden üzerinden denetim sağlar" fikrini doğrular niteliktedir. Hapishane örneği hatırlanacak olursa, iktidar genellikle bedene ilişkin getirdiği birtakım yasaklama vb. ilişkilerle kendini göstermektedir.

İktidar her zaman beden üzerinde olduğu gibi görünür nitelikte değildir; bazen de hissedilir. Hatta çoğunlukla, görünmeyen ilişkiler üzerinden kendini inşa eder. Örneğin; bir fabrikanın yarattığı kirliliğe karşı o bölgede yaşayanların diren(e)memesi bu sorunun olmadığı anlamına gelmez. O fabrika sahiplerinin iktidarla olan ilişkilerinden kaynaklı sorunun gündeme getirilmemesinden kaynaklıdır. Ya da hoşnutsuzlukların daha ortaya çıkmadan tespit edilip giderilmesinden kaynaklıdır.

Orada yaşayan insanların harekete geçememesi bir iktidarın varlığının göstergesidir (Atılgan ve Aytekin, 2012: 43).

İktidar, ideoloji ve söylem kavramları liderlik tartışmalarında önemli birer saç ayağı işlevi görmektedir. Liderin izleyici kitlesi ile iletişiminde bu üç kavram belirleyici olmaktadır. Liderin söylemleri kitleleri belirli bir ideoloji merkezinde yönlendirme gücüne sahiptir. Bu güç liderin takipçi kitlesi üzerinde sahip olduğu iktidara işaret etmektedir.

1.2.2. Liderlik Tartışmaları

Lider sözcüğü, Anglo-Saxon kökü "yol" ya da "yön" anlamına gelen "lead" sözcüğünden gelmektedir. Lead sözcüğünün kökeni ise seyahat etmek, gitmek anlamlarına gelen "leaden" sözcüğüne dayanmaktadır. Mısır ve Pers dillerinde de aynı anlamda kullanılmıştır. Yunancadaki karşılığı ise "hegemon"dur. Leaden sözcüğü zaman zaman gemi rotası anlamında da kullanılmıştır. Lider hem seyahat etmek hem de gemi rotası olarak düşünüldüğünde yol gösteren kişi olmaktadır (Adair, 2005: 66).

Liderlik, "belirli şartlar altında, belirli kişisel veya grup amaçlarını gerçekleştirmek üzere, bir kimsenin başkalarının faaliyetlerini etkilemesi ve yönlendirmesi süreci" olarak tanımlanabilir (Serinkan, 2010: 24). Yıldız'a göre lider, bireyleri ve grupları belirli bir amaç doğrultusunda yönlendiren, onları inandığı şekilde harekete geçirip peşinden sürükleme becerisine sahip olan kişidir (2013: 24). Beceren ise lideri, "vizyonuna ulaşmak için gerekli her türlü kaynağı etkin bir biçimde koordine eden kişi" olarak görmektedir (2014: 224).

Weber'in (2013) ortaya koyduğu otorite sınıflandırması liderlik tiplerine ilişkin önemli bir kaynak niteliğindedir. Weber otoriteyi, geleneksel, yasal-ussal ve karizmatik

olmak üzere üç tipte ele almaktadır. Weber'in sınıflandırmasında geleneklere ve kalıplaşmış inançlara dayalı otorite geleneksel otorite olarak tanımlanmaktadır. Bu otorite tipi gücünü uzun zaman sürekliliğini korumasından almaktadır. Yasal-ussal otorite tipinde kurallara ve liderlerin bu kurallar çerçevesinde emir verme yetkisine inanç söz konusudur. Karizmatik otoritede ise otoritenin kaynağı liderin kişilik özellikleridir. Liderin kutsal olduğuna, kahraman olduğuna, örnek alınacak özelliklere sahip olduğuna inanılır ya da liderin, ortaya koyduğu düzene kendini adayışına, başka bir ifadeyle meydan okuyuş biçimine hayranlık duyulur.

Liderlik teorileri klasik anlamda dört grupta ele alınmaktadır (Akiş, 2004: 14-32; Aktan, Ağca ve Çakmak, 2014: 58-76; Yıldız, 2013: 24-46). Bunlar, kişisel özellik, davranışsal, durumsal ve modern liderlik teorileridir. Kişisel özelliklerine göre ele alınan modelde liderin genel kabul gören olağan üstü ya da bahşedilmiş özellikleri vardır. İrade yetenekleri oldukça güçlüdür ve tüm bu özellikleri ile başkalarından ayrılmaktadırlar. Ayrıca bu tipteki liderler hedeflerine ulaşma noktasında kararlı, davranışlarında tutarlı, güvenilir ve sorumluluk sahibi olarak görülmektedirler.

Davranışsal yaklaşımlarda liderin sahip olduğu özelliklerle değil davranış biçimleri ile ilgilenilmektedir. Liderin sahip olduğu görevler, faaliyetler ve fonksiyonlar sorgulanmaktadır. Davranışsal yaklaşım çerçevesinde farklı araştırmalar söz konusudur. Bunlardan birisi Mishigan liderlik araştırmalarıdır. Lider davranışına yönelik yapılan bu araştırmalarda iki tip lider davranışı tespit edilmiştir. Bunlardan birincisi liderin daha çok işe odaklandığı "iş merkezli davranış"; diğeri ise liderin daha çok astlarıyla iletişim odaklı hareket ettiği "birey merkezli davranış"tır. Davranışsal yaklaşımı temel alan diğer bir araştırmada Likert'in dörtlü yaklaşım modelidir. Bu modele göre lider sömürücü otoriter lider, yardımsever otoriter lider, danışmalı lider ve

demokratik lider olmak üzere dört kategoriye ayrılmaktadır. Blake ve Mounton da yönetim tarzlarına göre liderleri sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmada liderlik, cılız liderlik, görev liderliği, şehir kulübü liderliği, orta yolcu liderlik ve ekip liderliği olarak değerlendirilmektedir (Aktan, Ağca ve Çakmak, 2014: 58-76).

Liderlik teorilerinde "durumsal yaklaşım" genel olarak liderin farklı durumlar karşısında farklı tutum ve davranış sergilemesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bu yaklaşımı temel alan "Fiedler'in durumsallık modelinde" lider davranışlarının ast-üst ilişkileri, görevin yapısı ve mevkiden kaynaklanan güç temelinde şekillendiği iddia edilmektedir. "Yol Amaç Modeli"nde lider amaca varmak için, otoriter, destekleyici, katılımcı ya da başarıya yönelik davranışlardan birini sergileme eğilimindedir. Başka bir durumsallık modeli Hersey ve Blanchard tarafından Blake ve Mouton'un modelinin geliştirilmesi ile öne sürülmüştür. Bu modelde izleyicilerin yani lideri takip eden kişilerin ya da astların olgunluk düzeyleri dikkate alınmaktadır. Bu düzeyleri belirlemek için de uzmanlık, yaşantı, yeterlik, iş bilgisi, makam, kişilik özellikleri gibi birtakım değişkenler öne sürülmüştür. Bu özelliklerden yola çıkarak astların göreve yönelik yeterliliği ya da istekliliği ölçülmektedir. Ölçümlerin belirlediği olgunluk değerleri lider davranışını yönlendirecek birtakım ipuçları sunmaktadır. Blake ve Mouton'un modelinden yararlanan Reddin de görev, ilişkiler ve etkililiği merkeze alan üç boyutlu liderlik modelini öne sürmüştür (Yıldız, 2013: 24-46).

Modern liderlik teorileri ise kendi içerisinde etkileşimci-işlemsel, dönüştürücü ve tam serbeslik tanıyan liderlik olarak farklı kategorilere ayrılmaktadır (Kılıç, Keklik ve Yıldız, 2014: 251-252). Etkileşimci lider, izleyicileri (astları, takipçileri) üzerinde kontrol sahibidir. Onları belirlemiş olduğu amaç ve hedefler doğrultusunda yönlendiren, motivasyonlarını sağlayan kişidir. Dönüştürücü lider, astlarının

becerilerini geliştirmeye ve kullanmaya çalışır, onların ihtiyaç ve motivasyonlarını dikkate alarak onları faaliyetlerine ortak etme çabasındadır.

Karizmatik liderlik kavramının kullanılışı eskilere dayanmasına karşın modern çalışmalarda House'un görüşleri kavrama ışık tutmaktadır. House kavramı dini ve politik liderler merkezinde ele almış ve "karizmatik liderin kendilerine ve astlarına güven duyan ve onlardan büyük beklentileri olan ideolojik görüş sahibi kişiler" olarak tanımlamıştır (Serinkan, 2005: 94).

Çağdaş liderlik yaklaşımları içerisinde üzerinde en çok durulan liderlik tiplerinden birisi de "dönüştürücü liderlik"tir. Bu liderlik tipi gelişen teknoloji ve değişen koşullara ayak uydurma yetisine sahip olan liderliğe işaret etmektedir. Kavram ilk kez Mc Gregor Burns'un "Liderlik" adlı kitabında yer almıştır. İyi bir dönüştürücü liderde hızlı ve kararlı hareket etme, vizyon ve plan dahilinde iletişim kurma, geniş idealler kurma ve başkalarını da bu doğrultuda yönlendirme değişime açık olma ve elde ettiği birikimle kurumsal yapıya güç kazandırma, ileri görüşlü olma, cesaretli ve ahlaklı olma gibi özellikler bulunmalıdır (Aksaraylı, 2015: 11).

Mark Gerzon (2006: 35-85) liderliği, liderin "çatışma"lı ortamdaki tutumları merkezinde değerlendirmiştir. Ona göre lider, demagog, yönetici ve arabulucu olarak üçe ayrılmaktadır. Gerzon, demagog lideri tehdit eden, gözdağı veren, farklılıkları istismar eden, ötekinden nefret eden ve onu kontrol etmek isteyen, ben merkezli düşünen, ideolojik hareket eden, kendisini herkesten üstün gören, ahlak düzeyi düşük bir kişi olarak tarif etmektedir. Ona göre demagog bir lider için "yalan söylemek" "bilgilendirmek" anlamına gelebilir.

Gerzon için "yönetici lider" demagog liderin aksine iyi niyetlidir. İçinde bulundukları topluluğa katkı sağmayı isterler ve bunun için çalışırlar. Sorumluluk sahibidirler ve birlikte çalıştıkları insanları bu yönde motive etmeye çalışırlar. İdeal performans için örnek olma misyonuna sahiptirler. Ancak mükemmeli aramaları bazı sıkıntılara yol açabilmektedir. Örneğin, odak noktaları "biz" olduğu için kendi iş alanları dışındaki kişileri umursamazlar. Kendi sınırları dışından gelen sorunlar karşısında kavgacı ya da tepkisiz olabilirler.

Gerzon'un ideale yakın olarak tarif ettiği lider tipi ise "arabulucu lider"dir. Arabulucu lider, bütün adına hareket eder, sistemli düşünür, çatışmayı yönetmek için isteklidir, çatışmalı durumlarda köprü kurmaya çalışır. Bunların yanı sıra, vizyon sahibi olmak, meseleleri derinlikli bir şekilde ele almak, bilinçli konuşmak, diyalog kurmak gibi özelliklere sahiptir.

Lider stratejik yönetim sürecini koordine eden kişidir. Lider hedefleri doğrultusunda stratejiler geliştirip, bu stratejilerin uygulanması sürecinde atılan her türlü adımı denetlemektedir. "Stratejik liderlik" tanımlamasının çağdaş liderlik tipleri kapsamında ele alınması liderin stratejik düşünme yetisinin önemini daha açık şekilde göstermektedir. Hosmer'e göre stratejik lider, yönetim sürecini başından sonuna kadar formüle edip, bu süreçte çevresel karakteristikleri, kurum kaynaklarını, yönetsel faaliyetleri ve bunlar arasındaki değişimleri sürekli olarak denetleyip analiz etmektedir (Dinçer, Hacıoğlu ve Şeremet, 2014: 340). Stratejik lider bütünleştirici stratejik formülle hareket etmektedir; yani önceden belirlenmiş bir yol haritasına göre örgütsel etkileri sosyal etkilerle bütünleştirip kurum hedefleriyle aynı doğrultuda olmasını sağlamaktadır (341).

Swayne ve diğerleri (2006: 37) stratejik liderin öncelikle heyecan verici bir vizyon oluşturup bunu ilan etmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Onlara göre, stratejik lider yönetim süreçlerinde farklı deneyimlere sahip insanların katılımını sağlamalıdır; geleceği iyi yönetmelidir; çalışanlarla iletişim kurmalıdır; insanların hata yapmasına izin vermelidir çünkü yenilik için risk almak gerekebilir. Ayrıca, örgüte yön verme, çalışanları motive etme konusunda sorumluluk alabilmelidir; her ayrıntıya dikkat etmelidir; birlikte çalıştığı insanlara güvenmelidir; davranışlarıyla örnek olmalı ve son olarak problem çözme konusunda yetenekli olmalıdır.

Ireland ve Hitt (2005: 67-72) de stratejik liderin sahip olması gereken altı özelliğe dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi, örgütün amaç ve vizyonunu belirlemektir. İkincisi örgütün temel becerilerini ortaya çıkarmak ve sürdürmektir. Diğerleri ise, insan kaynağını geliştirmek, etkili bir örgüt kültürü sürdürmek, etik uygulamaları vurgulamak ve dengeli bir örgütsel kontrol oluşturmaktır.

Ireland, Hitt, Swayne ve diğerlerinin öncelikli olarak üzerinde durduğu özelliğin "vizyoner" olmak olduğu görülmektedir. Bu konunun önemini vurgulamak isteyen bazı çalışmalarda "vizyoner liderlik" kavramı öne sürülmüştür. Aytaç (2014: 296) vizyonun unsurlarını, bütünsel resim çizmek, paylaşılan bir amaç yaratmak, sonuca yönelik düşünmek, değişim sürecinin rotasını çizmek, yüksek performans kültürü oluşturmak şeklinde özetleyerek, vizyoner liderin sahip olması gereken özelliklerin de altını çizmektedir.

Siyaset dışı alanlarda liderlik bağlamında yapılan tartışmaların bir kısmı "postmodern liderlik" kavramı üzerinden yürütülmektedir. Sezgül (2010: 242), postmodern liderliği "modern liderlik" anlayışının karşısında konumlandırmakta ve

ikisinin belli başlı farklarına işaret etmektedir. Ona göre bu iki liderlik tipi öncelikle rasyonel davranış yönüyle farklılaşmaktadır. Modern liderin rasyonel davranış sergilemesi beklenirken, postmodern liderin bu konuda tutarlı olmayacağı kabul edilmektedir. Bunun nedeni de, kurumsal yapının, çalışanların, müşterilerin beklentilerinin hızlı değişen sosyo-ekonomik koşullarla birlikte sürekli değişkenlik göstermesi olarak görülmektedir. Dolayısıyla bu koşullarda liderin rasyonel davranması mümkün olmayabilir. Postmodern liderlikte, liderin zeki olması, bilgili olması, başarılı olması gibi özellikleri tek başına yeterli görülmemektedir. Liderin aynı zamanda insanlarla iletişim kurarken, onların nasıl davranacağını, ne yapacağını ve bunların ne tür değişimlere neden olacağını bilmenin ötesinde onların ne hissettiğini algılaması beklenmektedir. Bir anlamda modern liderlikteki rasyonel akıl mantığının dışında duygusallık ve hayal gücü de önem kazanmaktadır.

Yılmaz ve Şahin (2014: 2-26) liderlik tipolojileri üzerine yaptıkları bir incelemede literatürde en yaygın kullanılan on liderlik tipini belirlemişlerdir. Bunlar; karizmatik liderlik, vizyoner liderlik, dönüştürücü liderlik, öğretimsel liderlik, kültürel liderlik, moral liderlik, süper liderlik, öğrenen liderlik, paternalist liderlik ve son olarak da açık liderliktir.

Görüldüğü gibi liderlik sınıflandırmaları araştırmacıların bakış açılarına göre değişmektedir. Liderin davranışının, içinde bulunduğu koşulların, görev ve sorumluluklarının ya da takipçilerinin niteliklerinin hangisinin merkeze alındığına göre sınıflandırmalar farklılaşmaktadır. Liderin faaliyet gösterdiği alana göre de farklı sınıflandırmalar yapılabilir.

Lider kavramının tarihsel köklerine bakıldığında kavramın daha çok din ve devlet yönetimi ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Örneğin Antik dönemde liderlik, kitleleri etkisi altına alan önemli kişilerle birlikte anılırken, bu kavrama yüklenen anlamlar mitolojik tanrılarla özdeşleştirilmiştir. Liderin erdemli olma özelliğini Hermes'ten, strateji geliştirme özelliğini Athena'dan ve gücünü de Zeus'dan aldığına inanılmıştır. Mısır'da ise liderlik, Tanrı-kral anlayışına paralel olarak hem dini hem politik anlamda ele alınmıştır (Şahne ve Şar, 2015: 110).

Türk tarihine bakıldığında da liderlik, siyaset ve dinin iç içe olduğu görülmektedir. Gök Tanrı inancına dayalı Kut anlayışı, toprağa, devlete ve lidere kutsiyet atfetmektedir. Bu nedenle de halk lidere derin bir bağlılık duymaktadır. İslamiyet'le birlikte lider anlayışında kısmen değişiklik yaşansa da lidere yönelik tanrısal atıf geçerliliğini sürdürmüştür. Osmanlı döneminde ise "devletin hanedanın ortak malı" olduğu anlayışı liderin sahip olduğu güç ve otoriteyi gözler önüne sermektedir (Taneri, 1997: 105). Günümüze gelindiğinde, lider kavramının kullanım alanı her ne kadar işletmelere doğru kaymış olsa da, siyasetteki hâkimiyetini korumaya devam etmektedir.

Arklan (2006: 48) siyasal lideri, "siyasal topluluğun başında bulunarak, söz konusu topluluğu amaçlar yönünde kanalize eden, üyelerin bireysel amaçlarıyla topluluk amaçlarını koordineli hale getiren ve üyelerde ortak bir bilinç oluşturarak siyasal topluluğu yükseltme çabası içerisinde olan kişi" olarak tanımlamaktadır. Akiş ise siyasal lider ile aynı anlama gelen politik lider kavramını kullanmakta ve politik lideri sosyal kurumsal liderlik sınıfında değerlendirerek "karizma, ikna etme ve etkileme gücünü kullanarak geniş bir konuda konsensüs oluşturabilme yetisine sahip kişi" olarak tanımlamaktadır (2004: 151). Başbakan, bakanlar ve devlet kademelerinin

diğer üst düzey yetkilileri politik liderlerdir. Benzer şekilde belediye başkanları seçildikleri bölgenin hizmetini üstlenmiş politik liderlerdir. Milletvekilleri de temsil ettikleri halkın refahı için üstlerine düşen görevlerini yerine getirmekle yükümlü liderlerdir.

Liderlik kavramına yönelik siyasette daha yaygın olan sınıflandırma otoriter, liberal ve demokratik ayrımına dayalı olan sınıflandırmadır (Közleme, 2013: 241-242; İbicioğlu ve diğerleri, 2009: 5-6). Otoriter politik lider toplumda tek söz sahibi olan kişidir. Diğerlerinin görüş ve önerilerini dikkate almaz. Genellikle bu tip yönetimlerde halk itaati öyle kanıksamıştır ki, yönetim konusundaki düşüncelerini yetkin görmez; bu nedenle de liderin erkini kaybetmesi toplumun dağılması anlamına gelebilir.

Liberal liderlik, otoritenin yetkilerinin sınırlandırılması esasına dayanır. Bu tür liderlik anlayışında bireylerin kendi çıkarlarını daha iyi bileceği düşüncesi hâkimdir. Toplumun refah düzeyinin ancak özgürlük, serbestlik ortamında sağlanabileceği fikri benimsenir. Liberal bir lider "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" ilkesi ile hareket eder. Bireyler arasındaki ekonomik ve toplumsal farklılıkların ortaya çıkardığı eşitsizliklerle ilgilenmez. Ona göre otoritenin görevi yalnızca hakemlik yapmak ve güvenliği sağlamaktır (Közleme, 2013: 241-242; İbicioğlu ve diğerleri, 2009: 5-6).

Demokratik liderlik ise kamuoyuna dayalı bir liderlik biçimidir. Bu liderlik tipinde lider yönetime ilişkin kararları tek başına vermez, halkın da bu kararlara katılması sağlanır. Tüm politikalar toplumun genelini kapsayan tartışmalar sonucunda hazırlanır ve uygulanır. Toplum üyeleri faaliyetlerde yetenekleri doğrultusunda aktif rol alırlar. Lider de yönetim süreçlerini koordine etmekle görevlidir (Közleme, 2013: 241-242; İbicioğlu ve diğerleri, 2009: 5-6).

Daha önce liderlik tipleri arasında sözü geçen "karizmatik liderlik" kavramını siyasetteki önemi nedeniyle detaylandırmak gerekmektedir. Çünkü tarihte başarılarıyla anılan birçok liderin aynı zamanda karizmatik liderler olduğu bilinmektedir. House'un "karizmatik liderlik yaklaşımı"nda karizmatik lider, yüksek bir özgüven, yüksek bir etkileme ve baskın olma gereksinimi, kendi ihtiyaçlarının ahlaki olarak doğruluğuna ikna etme yetisi olmak üzere üç temel karakter özelliğine sahiptir. Bunun yanı sıra House, karizmatik liderin davranışsal yönelimleri açısından da dört temel özelliğine daha vurgu yapmaktadır. Bunlardan birincisi ideolojik hedeflerin belirlenmesi ve açıklanmasıdır. Lider sahip olduğu değerlerin, ideallerin ve arzuların izleyicilerde kalıcı olarak yerleşmesi için onların beklentilerini karşılayan bir lider olduğuna ikna etmek zorundadır. Bunun için de içinde yer aldığı topluluğun ideolojik hedeflerini açık bir şekilde ifade etmesi gerekmektedir. İkinci olarak karizmatik lider, izleyicilerle yüksek beklentilerle iletişimde bulunmaktadır. Gerçekçi ve erişilebilir hedeflere izleyicilerin de katılımını sağlayarak, onların bu hedeflere ulaşma noktasında yeterliğine güvendiğini hissettirmektedir. Üçüncü olarak, karizmatik liderin davranışsal olarak izleyicilere model olma özelliği vardır. Lider hal ve hareketleri, tutumları, çalışmalarına yönelik heyecanlı tutumları, değerleri sahiplenişi gibi nitelikleriyle taklit edilme noktasında model olmaktadır. Son olarak karizmatik liderin güdüleri canlandırma özelliği vardır. Amaca ulaşmak için izleyenlerinin güdülerini canlandırıp, onları gerektiği durumlarda harekete geçmek için hazırlamaktadırlar (Kılınç, 1996: 75-77).

Conger ve Kanungo'nun "Karizmaya Atıf Teorisi" karizmatik liderlik konusunda sıkça referans gösterilen teorilerden biridir. Bu teoride karizma atıfsal bir olgu olarak ele alınmakta ve grup içerisindeki bireyler tarafından bir kişiye (lidere)

yöneltilen atıf şeklinde tanımlanmaktadır. Conger ve Kanungo'ya göre karizmatik lider, vizyon sahibi olma, üye ihtiyaçlarına duyarlılık gösterme, çevresel duyarlılık gösterme, sıradışı davranış sergileme, risk alabilme, yenilik peşinde koşma gibi özelliklere sahiptir (Oktay ve Gül, 2003: 405-406).

Bu liderlik tiplerinin etkinliği amaçlara, üyelere ve diğer koşullara bağlı olarak farklılaşabilir. Bu nedenle tek ve en iyi liderlik tipinden söz edilemez. Fakat politik bir liderin sahip olması gereken belli başlı özellikleri ortaya koymaya çalışan araştırmalar mevcuttur. Örneğin; Nevzat Tarhan ideal bir politik lider portresi çizmeye çalışarak bu çerçevede bazı niteliklere dikkat çekmektedir. Ona göre, politik lider çalışkandır, hizmet etmeyi sever ve bundan yorulmaz. Paylaşmayı sever, bencil değildir. Etkileşimde olduğu kişilere güven verir. Zamanı doğru ve etkin kullanır. Özeleştiri yapmaktan çekinmez ve bu doğrultuda değişmekten kaçınmaz. Bilgiye ve öğrenmeye her koşulda açıktır. Çatışmadan kaçınır, uzlaşmacı politikalar izler. Toplumun çıkarlarını bağlı oldukları siyasi grubun çıkarlarından üstün tutar. Birlikte çalıştığı kişilerle iletişim halindedir, onların fikirlerini önemser ve karar sürecinde onlara danışır (aktaran Akiş, 2004: 152). Bu özellikler daha da arttırılabilir.

Weber politik bir liderin sahip olması gereken en temel özelliğin "ahlak" olduğunu vurgulamaktadır. Ahlakı da üç nitelik üzerinden tarif etmektedir: tutku, sorumluluk duygusu ve denge. Tutku liderin davasına olan bağlılığını ve adanmışlık hissini göstermektedir. Fakat adanmışlık hissi o davanın sorumluluklarını üstlenme isteğiyle birlikte anlamlı olmaktadır. Diğer taraftan politik lider olaylara ve kişilere belirli bir mesafeden bakarak, sağlıklı değerlendirme yetisine sahip olmalıdır; bu da "denge" demektir. Weber'e göre siyaset hem ruh hem akıl gerektirir. Tutku ve hırs siyasetin ruhunu, denge ise siyasetin rasyonel yönünü yansıtmaktadır. Politik lider

hırslarına kapılıp sınırları aşmamalıdır. Duygu ve davranışlarını dengede tutmayı bilmelidir (aktaran Karasoy, 2009: 501).

Weber gibi Machiavelli de politik liderin ahlaki yönüne dikkat çekmekte ve kurucu liderin sahip olması gereken temel özelliğin basiret ve sağduyu olduğunu ifade etmektedir. Ona göre basiret erdemle donanmış akıl demektir. Liderin basiretli olup olmadığı ise zor zamanlarda ve halkla olan ilişkisinde ortaya çıkmaktadır. Lider bir yandan halkın çeşitli konulardaki yargılarını takip etmeli, diğer yandan halkı iyi olan tarafa yönlendirebilmelidir (Öztürk, 2013: 197). Machiavelli'nin siyaseti zorunlulukların yönettiği bir olgu olarak görmesi ve gerektiğinde kötülük yapılabileceğini ifade etmesi ise onun ahlak anlayışının farklı bir yönünü göstermektedir.

Bu tartışmalar ekseninde liderlik ve ahlakı bütünleştiren popüler bir kavram olarak "etik liderlik" kavramı gündeme gelmektedir. Etik liderlik, "kişisel faaliyetlerinde ve kişilerarası ilişkilerinde normatif olarak uygun faaliyetler sergileyen ve sergilemiş olduğu bu tarz faaliyetleri artırmayı hedefleyen bunu yaparken de iki yönlü iletişim, güçlendirme ve etkin düşünme yöntemlerini kullanan liderlik tarzıdır (Brown ve diğerleri, 2005: 120)". Etik liderlik kavramı her ne kadar ideal politik lider özellikleri ile örtüşse de temelde uluslararası büyük firmalarda yaşanan etik krizler sonucunda ortaya çıkmış bir kavramdır. Dolayısıyla siyaset dışı alanlarda yaygın olarak kullanılmaktadır.

Buraya kadar anlatılanlar, liderliğin farklı bakış açılarına bağlı olarak farklı şekillerde açıklanabildiğini göstermektedir. Her bakış açısı liderliğin hangi niteliklerle ön plana çıktığını açıklamakla beraber o liderliğe dair bir imajın ipuçlarını sunmaktadır.

1.3. Lider Söylemi Olarak Meydan Okuma

1.3.1. Meydan Okuma

Meydan okuma, Türk Dil Kurumu'nun atasözleri ve deyimler sözlüğünde "korkmadığını, çekinmediğini açıkça bildirmek, kavga veya yarışmaya çağırmak" olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede meydan okuma mücadele etmek, çatışmak, karşı koymak, boyun eğmemek, direnmek gibi kavramlarla yakın bir ilişki içerisindedir. Dolayısıyla kavramın güce, güçlü olduğunu göstermeye yönelik çağrışımları dikkat çekicidir.

Bu çalışmada meydan okuma, "bir konu kapsamında çatışmaya girmekten çekinmeden karşı tarafa gözdağı vermek ve o konuda iddialı olduğunu sözlü, yazılı ya da görsel olarak ifade etmek" olarak ele alınmaktadır.

Tanımdan da anlaşıldığı üzere meydan okuma herşeyden önce ben/biz ve öteki ayrımına dayanmaktadır. Meydan okumanın ortaya çıkardığı mücadele ortamında tarafların birbirine yönelik algısı "öteki" olarak biçimlenmektedir. Meydan okuma "ben güçlü olmalıyım, 'ötekiler' beni izlemeli" prensibiyle hareket etmektedir.

Meydan okumanın öznesi olan "ben" bazen tek bir bireyi değil de farklı toplumsal grupları da içine alacak şekilde daha geniş bir bütünlüğü temsil edebilir. "Biz" söylemi içerisinde birleştirilen bu bütünlük çeşitli duygusal, tarihsel, dini vb. göndermelerle biraraya getirilen bir tür aşkınsal benliği temsil etmektedir. Bir benimseme sürecinde oluşan "biz" aynı zamanda dışlamayı da kapsamaktadır.

Bireyler kendilerini ve ait oldukları grubu üstün görme eğilimindedirler. Karşı tarafı ise gerek fiziksel, gerek kültürel, gerekse etnik olarak olumsuzlamaya yönelmektedirler (Oktar, 2005: 73; Karaduman, 2010: 2888). Meydan okumada

bireylerin bu özelliği daha belirgin olmaktadır. Diğer kişi ya da grup meydan okuyan tarafın gözünde olumsuz niteliklerle ilişkilendirilmektedir. Bu da ötekiliği oluşturan temel unsurdur.

Meydan okuma söyleminin iletişimsel unsurları şu kavramlar çerçevesinde açıklanabilir: Ben vurgusu, duygusal göndermeler, güç/iktidara dair göndermeler, kitle ruhu ve statüko/değişim arzusu.

"Ben" Vurgusu

Kişinin kendisini başkalarının nezdinde kanıtlama, bir özne olarak benliğini inşa etme çabası doğumla birlikte başlamaktadır. İnsan daha doğduğu anda bir kimlik inşa sürecine dâhil olur ve yaşamı boyu kimliğini oluşturma mücadelesini sürdürür. Dolayısıyla, meydan okuma varoluşla birlikte gündeme gelen ve yaşam boyu varlığını koruyan bir benlik stratejisi olarak görülebilir.

Benliği yapısal olarak ele aldığımızda, Freud benliğin üç bileşeninden bahsetmektedir: "id", "ben (ego)" ve "üst ben (süperego)". Benliğin bilinçdışına karşılık gelen bölümü olan "id", hazzı merkeze alarak hareket eder. Üst Ben, benliğin kültürel boyutunu temsil etmekte olup, o da bilinçdışıdır. Ben ise, id ve üstben arasında denge kurup, gerçeklik değerlendirmesi yapan bölümdür. Yeni doğan bir bebekte "id"in hâkimiyeti söz konusuyken, zamanla kültürün etkisiyle id ve üstben arasında denge sağlanır (Tura, 2007: 59-60). Bu noktadan bakıldığında; benlik her daim mekân, zaman ve mantığa meydan okuyan "id"i barındırmaktadır. Diğer taraftan, "ben" kendisini inşa edebilmek için "id"e mantığın meydan okuyuşuyla karşı koymaktadır.

Meydan okuma benliğe ilişkin yukarıda bahsi geçen açılımların yanı sıra "benlik saygısı" kavramı ile de yakından ilişkilidir. Benlik saygısı psikoloji

sözlüğünde benliğin duygusal yönü olarak ele alınmakta ve "kendini benimseme, onaylama, kendine değer verme, saygı duyma; kendi değerine ilişkin değerlendirme" şeklinde tanımlanmaktadır (Yıldız ve Çapar: 2012: 105). Tafarodi ve Swann ise benlik saygısını iki boyutta ele almıştır: kendini sevme ve öz-yeterlik. Kendini sevme boyutu, bireyin kendisini değerli görmesini, onaylamasını ifade ederken, öz-yeterlilik meydan okumanın duygu ile ilişkisinde bahsedildiği üzere kişinin kendisini etkili, yetkin ve kontrol sahibi görmesidir (akt. Doğan ve Eryılmaz, 2013: 108). Tanımlara göre, benlik saygısı yaşama dair doyum sağlayan bir motivasyon anlamına gelmektedir. Meydan okuma da benlik saygısını geliştirerek bu doyumu sağlayan davranışlardan biri olarak yorumlanabilir. Çünkü birey meydan okuma eylemini karşı duruşlara rağmen "doğru bildiğini yapma" olarak yorumlar ve davranışın sonunda büyük bir haz duyar.

Kohut'a göre benlik saygısının üç temel kaynağı bulunmaktadır. Bunlar "başkalarının saygısı", "yeterlik" ve kişinin ilk iki kaynağı kendisi için değerlendirmesini ifade eden "kendilik"tir. Başkalarının saygısını kazanmak olumlu duygusal etkileşime ve kişinin kendisine yönelik sevgisinin artmasına neden olmaktadır. Kişi neyin değerli olduğu, neyin değerli olmadığı konusundaki kanaatlerinde başkalarının fikir ve yaklaşımlarından yararlanmaktadır. Bu nedenle de başkalarının duygu ve düşünceleri kendiliğin iç ruhsal yapısının bir parçası haline gelmektedir. Bu noktada başkalarının olumlu izlenimleri kişiye kendi olmanın, kendi yaptıklarından keyif almanın hazzını yaşatmaktadır. (Özkan, 1994: 5).

Benlik saygısının düşük olması güvensizlik, değersizlik, sıradanlık gibi duyguların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Düşük benlik saygısı olan bir kişi potansiyel olumsuzluklara karşı donanımsız olmakta ve sorunlarla başa çıkma yeteneği olumsuz etkilenmektedir. Sorunlarını çözemeyen kişinin benlik saygısı da

düşük olacağı için benliğe ilişkin olumsuz bir inşa süreci bir kısır döngü içerisine hapsolmaktadır (Gümüş, 2006: 64).

Güç/İktidara Dair Göndermeler

Meydan okuma söyleminde dikkat çeken vurgulardan bir diğeri de güç ve iktidar kavramıyla ilişkilidir.

İktidar ve meydan okuma birbiriyle paralel bir ilişki içerisindedir. Sadece epistemolojik açıdan düşünüldüğünde bile bu iki kavram birbirine içkin gözükmektedir. Meydan okumanın doğası iletişimsel bir iktidarı zorunlu kıldığı gibi iktidar da varoluşsal olarak itaat etmeyi değil otorite kurmayı gözetmesi açısından meydan okuyucudur. Örneğin, bir patron-işçi diyaloğunda eğer patron söylem düzeyinde işçiye meydan okursa zaten var olan iktidarını kullanmış olabilir; ancak bunun tersi söz konusu olduğunda her ne kadar işçinin iktidarı söz konusu olmasa da, diyalog düzleminde meydan okuma davranışı ile ilişkili bir iktidardan bahsedilebilir. Diğer taraftan bir kişi meydan okuduğu için bulunduğu ortamda iktidar sahibi olabilir.

İktidar kaynağı hem meydan okumanın öznesidir hem de kendisine meydan okunandır. Foucault'a göre (2003b: 283); eğer direniş yani meydan okuma olmazsa iktidar ilişkileri de olmazdı. Durum basit bir itaat sorunu olurdu. Birisi yönetir, diğeri itaat ederdi. Oysa birileri yönetimle, yönetim de birileri ile sürekli bir mücadele içerisindedir. Birey istediği şeyi yapamadığında iktidar ilişkileri ile mücadele etmek zorunda kalır. Bu durumda direniş her şeyden önce gelir. Direniş iktidarın biçimini değiştirecek tek şeydir.

Foucault alışıldık iktidar anlayışına farklı bir açılım daha getirmektedir. Ona göre iktidar yalnızca karşı koyduğumuz değil, varoluşsal kaynakları olan bir güçle

"bağlı" olduğumuz bir şeydir. Çünkü, öznenin yaratılması için "tabiyet" gerekli bir şeydir. Özne boyun eğişle yaşama başlar. Bu görüşüyle Foucault, iktidarın meydan okunan değil, itaat edilen yönüne vurgu yapmış ve iktidarın, "madun etme" ve "üretme" eksenindeki çifte değerliliğini ortaya koymuştur (Butler, 2005:9).

İktidarın tabiyet yönü Foucault'un çoban hikayesiyle daha net anlaşılabilir. Çoban, sürüsünün refahından, selametinden sorumludur. Sürünün ne yiyeceği, nerede barınacağı çobanın sorumluluğundadır. Çoban onları doyurur ve korur. Foucault'a göre iktidar sorumluluğu da böyle bir şeydir. Dini metinlerde insanlara yol gösterici olan peygamberlerin çoban metaforuyla yer almaları da bununla bağlantılıdır (Foucault, 2014:30). İktidarın bu yönelimi kitle tarafından tabiyetle karşılık bulacaktır. Böylesi bir durumda kitlenin meydan okuyuşu, mevcut iktidarı sarsmak isteyecek farklı iktidar odaklarına yönelecektir.

Postmodern dünyada diğer çoğu şey gibi iktidar ilişkileri de imajlar üzerinden inşa edilir hale gelmiştir. Foucault'un "iki kişinin olduğu yerde iktidar da vardır" sözünü tekrar hatırlayacak olursak, yukarıdaki tartışmalardan hareketle "iki kişinin olduğu her yerde meydan okuma da vardır" yorumuna ulaşmak mümkündür. Kişiler daha farklı, daha güzel/yakışıklı, daha itibarlı, daha zengin olduklarını gösterecek göstergeler üzerinden diğeriyle olan ilişkilerinden iktidara sahip olmaya çalışmaktadırlar. Bu durumda meydan okuma davranışı da kişinin iktidarının ve imajının bir parçası haline gelmektedir.

Duygusal Göndermeler

Duygu, bilimsel açıdan tanımlanması oldukça zor bir alan olmasına rağmen, duygularla ilgili birtakım tanımlama çabaları mevcuttur. Bazı araştırmacılar duyguları

biliş sisteminin çalışmasının bir sonucu olarak görürken, bazıları bir olayın algılanmasından hemen sonra bedende meydana gelen fizyolojik değişikliklerin yol açtığı durum olarak tanımlamaktadır. Her iki tanımda da biliş ve duygunun birbirinden ayrılamayacağına dikkat çekmektedir (Er ve diğerleri, 2008: 2). Duyguların bilişten ayrı düşünülmemesi demek duygu ve davranışı da birlikte düşünmeyi gerektirir. Aslında biliş, duygu ve davranış iç içe geçmiş bir sürece karşılık gelir. Çünkü, düşünce duyguya, duygu da davranışa dönüşebilir; ya da duygu düşünceye, düşünce davranışa; ve hatta davranış, düşünce ve duyguya dönüşebilir. Bu kombinasyonların sayısı daha da arttırılabilir. Meydan okuma da bir tepki olması yönüyle bir düşünce ve duygunun ardından gelen davranış olarak düşünülebilir.

Duygular, biyolojik olarak yapılan açıklamalarda, doğal seleksiyonun bir sonucu olarak ele alınırlar. Organizma, hayatta kalabilmek için biyolojik yapısının uyumluluğunu iyileştirmeye çalışır bunun için de duyguları kullanır. Bu beynin işleyişi ile ilgili bir durumdur. Dikkat ve öğrenme becerilerini düzenleyen, hafızayı biçimlendiren, kimlik ve kişisel farkındalığı şekillendiren, rol yapmaya olanak tanıyan ve hatta eyleme geçmeyi ve diğerleri ile iletişimi koordine eden hep duygulardır. Wenthwort'a göre (akt. Turner, 2009: 343-344), sosyal bağları biçimlendirmek adına kültürü kullanan organizma için, yani insan için duygular, kültürel kodlara önem veren bir iletişim aracı haline gelmiştir. Kişilerin, "savaşmak, beslemek, cinsel ilişkiye girmek, ürkütmek" gibi birincil eğilimler üreterek uyumluluğunu sağlayan birincil duygular, kızgınlık, korku, tartışma, düşmanlık ve mutsuzluktur. Buradan hareketle kişinin kendisini çevreleyen dünyaya uyum sağlama sürecinde bazen meydan okumayı da içeren duygu durumlarını yaşamak ve bu doğrultuda davranışlar sergilemek durumunda olduğunu tespit etmek mümkündür. Bir anlamda bu duygular, özne

açısından dışsal tehditlerle baş etme ya da potansiyel tehditleri önlemede kullanılan temel bir strateji olarak "meydan okuma"nın araçlarıdırlar.

Benlik algısının oluşmasında duygulara vurgu yapan sembolik etkileşimcilere göre, duygusal tepkilerin olumlu ya da olumsuz olmasında, kişinin ilişkide olduğu diğer bireyler oldukça etkilidir. Benlik, başkaları tarafından onaylanırsa "onur" gibi pozitif duygular oluşurken, benliğin onaylanmadığı durumlarda kızgınlık, kaygı, stres, utanç, suçluluk gibi negatif duygular deneyimlenmektedir. Dolayısıyla bireyler benlik algıları ve diğerlerinin onların benliklerine ilişkin algılarını dengede tutmak isterler. Bunun için kendileri ile tutarlı görünüm sunar, bu görünüm ile ilgili başkalarının tepkilerini yorumlar ve eğer diğerlerinin görüşleri kendilik algıları ile tutarlı değilse yargılamada bulunurlar (Turner, 2009: 343-344). Bu yargılamanın sonucunda, benliğin her zaman tutarlılık araması nedeniyle, ya tutum değişikliği ya da rol yapma davranışı ortaya çıkacaktır. Bu noktada, benlik algısına ilişkin ben ve öteki arasındaki tutarsızlık, kişiyi kendini kanıtlama stratejisi olarak meydan okumaya itebilmektedir.

Goffman başta olmak üzere, duyguları dramaturjik[1] açıdan ele alan görüşlere göre ise, toplum sahnedeki bir oyun gibidir. Bu oyun içerisinde bireyler diğer izleyiciler için daima sunum yapma durumundadırlar. Bu sunma ediminde kişiler başarısızlıkla gelen utanç duygusundan kaçınmaya çalışırlar. Bu onları rol yapmaya yöneltir. Dolayısıyla dramatik unsurlarla belirginleşen benliğe ilişkin sunulan imgede, stratejik bir araç olarak, grup içerisindeki kültürel normları, değerleri, ideolojileri de kullanırlar (Turner, 2009: 343-346). Bu bağlamda bir imaj oluşturmada başvurulan dramatik unsurlardan birisi de kuşkusuz meydan okumadır. Öte yandan dışsal evrende

[1] Dramaturji: dramatik kompozisyon ve dramanın temel elementlerinin sahnede sunumudur.

bir kimlik kurgusuyla var olma yolunda tercih edilen rol yapma deneyiminin doğası gereği gerçeklik ve tasarım arasında bir mesafeyi ya da meydan okuma durumunu ortaya çıkardığı söylenebilir. Rol bir anlamda kişinin kendi gerçekliğine meydan okumasıdır.

Duygulara yönelik bir diğer yaklaşım da güç ve statü bağlamındaki tartışmaları konunun odağına taşımıştır. Kemper (akt. Turner, 2009: 343-348), bireylerin güç ve statü elde ettikleri zaman tatmin, güvenlik, rahatlık gibi olumlu duygular hissedeceğini; güç kaybettiklerinde ise korku, kaygı, özgüven kaybı gibi duygular yaşayacaklarını iddia etmektedir. Yani güç elde edip gücü elinde tutmak veya kaybetmek, duyguları büyük oranda etkilemektedir. Sahip olduğu gücü kaybeden kişi, kaybettiği itibarın boyutuna bağlı olarak farklı his ve davranışlar deneyimleyebilmektedir. İtibar kaybı bazen utanma duygusuna, bazen üzüntü ve depresyona, içine kapanmaya, bazen de diğerlerinin kendilerini savunmaya geçmeye zorlayacak ölçüde saldırgan tutum ve güç gösterilerine neden olabilmektedir. Bu durumda hem güç gösterisinde bulunan hem de kendini savunmak durumunda kalan kişi meydan okuma davranışıyla yüzyüze gelecektir.

Duygular birtakım gereksinimlerle ortaya çıkar. İnsanın üç tür temel psikolojik gereksinime salip olduğu söylenebilir: özerklik, yeterlilik ve ilişkililik. Özerklik "seçme yetisi" ile ilgilidir ve insanın farklı durumlar karşısında belirli bir davranışı seçebilme ve uygulayabilme özgürlüğünü kapsar. Yeterlilik de "kapasite" ile ilgili olup kişinin bir durum karşısında ortaya koyduğu ve o durum için tatmin edici olan maksimum kapasiteyi kapsar. Yeterlilik aynı zamanda, bireylerin çevresi üzerinde etki yaratma kabiliyetine sahip olduklarını düşünmelerini sağlar. Bu da kişinin psikolojik sağlığı açısından önemlidir. İlişkililik ise, kişinin başkaları ile etkileşim halinde

olduğunu hissetme gereksinimidir (Kapıkıran, 2015: 2). "Meydan okuma" da kişinin özerklik ve yeterlilik gereksiniminin doyuma ulaşması açısından önemli bir duygusal davranıştır. Çünkü, meydan okuyan kişi kendisini dayatılan bir durum karşısında özerkliğini ilan etmiştir ve kendi istediği davranışı seçme noktasında özgürce tepki koymuştur. Diğer taraftan meydan okuyan kişi karar verme noktasında kendi yeterliliğini ispat etmeye çalışmaktadır.

Meydan okumanın duygularla ilişkisi sadece artzamanlı bir ilişki değildir. Yani meydan okuma bir duygu sonucunda oluşur demek, meydan okuma sonucunda da bir duygunun yaratılabileceği gerçeğini yok saymamalıdır. Dolayısıyla meydan okumanın, bir duygu oluşturmak amacı da taşıyabileceği söylenebilir.

İnsanların duygularını kontrol etmeye ve yönlendirmeye yönelik bazı teknikler öne süren bilimsel araştırmaların olduğu bilinmektedir. Örneğin; "Velten Aşılama Tekniği" bunlardan biridir. Bu teknikte denekler kendilerine verilen cümleleri yüksek sesle okumaktadırlar ve cümlelerde yüklenen duygu doğrultusunda deneklerin duygu durumundaki değişim test edilmektedir. Velten tekniği gibi hipnoz yöntemi de belirli bir duyguyu açığa çıkarmak için kullanılan tekniklerden biridir (Er ve diğerleri, 2008: 3). Meydan okuma da başkalarını cesaret, korku, uzlaşı, isyan gibi duygulara sevk edecek bir davranış olabilir. Özellikle kitlelerin belli bir amaç etrafında kenetlenmelerinde ya da belli bir bakış açısı doğrultusunda yönlendirilmelerinde meydan okuma sıkça başvurulan bir stratejidir. Gündelik siyasette bu tür örneklere sıklıkla rastlanılmaktadır.

Sartre "Fenomenolojik Duygu Kuramı"nda dünyanın, bilinçte iki şekilde anlama büründüğünü ifade etmektedir. Birincisi "araçsal bütünlük dünyası", ikincisi

ise "araçsal olmayan bütünlük dünyası"dır. Sartre, araçsal bütünlük dünyası ile neden-sonuç ilişkisi içerisinde açıklanabilen belirlenimci dünyayı kastetmektedir; araçsal olmayan bütünlük dünyası ile de değişimi dönüşümü sağlayan sihirli bir dünyaya işaret etmektedir. Ona göre, araçlar dünyası aniden yok olup gittiğinde sihirli dünya belirmiş ve duygu açığa çıkmış demektir. "Duygu dünyanın niteliğini değiştirir ve onu yeniden yapılandırarak belirlenimci nedensellik dünyasından 'sihir' dünyasına taşır" (akt. Yazıcı, 2011: 164-165). Sartre'ın bu açıklamalarından yola çıkarak, duygunun kendisinin ontolojik olarak başlı başına bir meydan okuma olduğu söylenebilir. Çünkü duygu, nedenselliğe meydan okuyarak nedenselliğin inşa ettiklerini yıkıp, değiştirecek bir güç olarak görülebilir.

Duygu boyutuyla meydan okuma en belirgin olarak öfke ve saldırganlık şeklinde kendisini göstermektedir. Öfke; mutluluk, üzüntü, nefret ve korku gibi temel duygular arasında yer almakta ve duygusal ve bilişsel algılarımızla motor becerilerimiz arasında belirli oranda etkileşim sağlamaktadır (Cenkseven, 2003: 155). Öfkeyi ortaya çıkaran etmen ise kişilerarası ilişkilerdir. Kişiler istek ve beklentileri noktasında herhangi bir engellenme ile karşılaştığında, adaletsizlik veya kendi benliğine yönelik tehdit hissine kapılabilir ve bu da öfke ile sonuçlanabilir. Öfke, durumluk ve sürekli olmak üzere iki biçimde ortaya çıkabilir. Durumluk öfke, belirli bir duruma özgü olmakla birlikte, şiddeti duruma ilişkin negatif algının boyutuna göre değişmektedir. Sürekli öfke ise durumluk öfkenin çok sık tekrarlanması ile ilgilidir. Bu tarz öfkede çok sayıda durumun engelleyici ve can sıkıcı olarak algılanması söz konusudur (Arslan, 2010: 10).

Öfke ile saldırganlık, düşmanlık zaman zaman bir arada anılsa da aynı anlama gelen kavramlar değillerdir. Öfke farklı yoğunluktaki hiddet duygularını içerirken;

saldırganlıkta hiddet objelere zarar verecek niteliklere bürünmektedir. Benzer şekilde düşmanlık da kin ve hiddetin kalıcılığına işaret etmektedir. Öfke daha kısa zamanda sönüp gidebilir fakat düşmanlık olay tekrarlanmasa da sürdürülebilir (Bilge, 1992: 11).

Öfke bireylerde farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bazılarında öfkenin dışa vurumu, bazılarında da içe vurumu söz konusu olmaktadır. Öfke dışa vurulduğunda sözel veya davranışlar olarak gözle görünür nitelik kazanmaktadır. İçe vurumda ise öfke bastırılmaya çalışılır (Eser ve Üstün, 2011: 111). Meydan okuma da bazı durumlarda öfkenin dışa vurumu olarak ortaya çıkabilir.

Kişiliği koruduğu gerekçesiyle belli bir oranda öfke olumlu görülebilmektedir. Kimi zaman öfke saygınlığın kazanılması ve sürdürülmesinde etkili rol oynar. Aynı zamanda, kişiye özerklik ve davranışlarının sorumluluğunu taşıma misyonu da yükler. Bu anlamda da olumlu bir duygu olarak görülür. Fakat sınırları aşan öfke, kötü bir duygulanım olarak değerlendirilmektedir. Böylesi bir öfke kişiyi sık sık şiddete yönlendirebilir (Köknel, 1982: 184-185). Bu açıdan bakıldığında, meydan okumanın kaynağında öfke yatıyorsa eğer bunun dozu da meydan okumanın sonuçlarını etkileyecektir. Bu sonuç, karşılıklı adil bir mücadele de olabilir; eşitsiz kullanılan güçten kaynaklanan adaletsiz bir saldırganlık da olabilir.

"Meydan okuma"da öfke ve saldırganlık kendisini farklı biçimlerde ortaya koyabilir. Bunlardan biri öfkenin sözlü olarak ifadesidir. Kişi kırıcı, alaycı, küçük düşürücü, kötüleyici sözler kullanabilir; kaba, engelleyici konuşabilir. Beden dili de öfkenin yansıtılmasında kullanılan araçlardandır. Çoğu zaman, mimikler, jestler ve diğer bedensel hareketler de kişinin ruhsal durumunu ele verir. Öfke baş edilmesi güç boyutlara ulaştığında ise bu ruhsal durum, küfürlü ifadeler hatta şiddet şeklinde

görünür hale gelebilir. Nitekim kişinin öz-denetimini kaybettiği durumlarda saldırgan davranışlar göstermesi sıkça karşılaşılan bir durumdur.

Öfke ve saldırganlık her durumda bir meydan okuma olarak görülmemelidir. Örneğin; amaçsız bir şekilde öfke ile adam öldürmek medyan okuma olarak değil "suç" kavramıyla açıklanabilecek başka bir alana girmektedir.

Öfkeyi ortaya çıkaran en temel unsurlardan birinin engellenme hissi olduğu ifade edilmişti. Bu noktada engellenme hissini detaylandırmak gerekmektedir. Engellenme, kişiyi amaca ulaşmaktan alıkoyan, hazza uzanan duygusal süreci, kesintiye uğratan bir durumu ifade etmektedir. Bu kesinti de gerginlik ve tedirginlik hissine yol açar (Köknel, 1982: 201). Engellenmeyle karşılaşan kişi ya gerginlik yaratan durumun gereklerini yapacak ya da bu durumun üzerine giderek meydan okumayı seçecektir.

Engellenme ve toplumsal koşullar aynı platformda değerlendirilebilecek kavramlardır. Engellenmeyi davranışçı psikoloji içerisinde formüle eden Dollard ve arkadaşları, Marksizm ve engellenme kuramı arasında yakın bir ilişki gözetmektedirler. Marksizmin temelinde yer alan sınıf mücadelesi engellenme-saldırganlık ikilisine dayanır. Bu ikilinin devingenliği içerisinde saldırganlık engellenmeye bir meydan okuma olarak ortaya çıkmaktadır (akt. Alkan, 1983: 40).

Engellenme ile siyasal davranışlar arasında da yakın bir ilişki söz konusudur. Siyasal rejimin biçimine göre engellenmeye verilen tepkiler de farklı olacak, tepkiler benzeşse bile tepkinin içeriği farklı olacaktır. Örneğin; hem demokratik hem otoriter rejimlerde engellenmeye karşı bir tepki olarak "protesto" yaygın bir yöntemdir. Fakat protestonun içeriği otoriter rejimlerde şiddet içerebilirken, demokratik rejimlerde

şiddetin dışlanması beklenir. Çünkü otoriter rejimler, gücünü korumak için kedisine karşı gelişen durumları bastırmak için sert yöntemlere başvurabilirler. Bu noktada "her aksiyona karşılık bir reaksiyon gelişir" ilkesi gereği, otoritenin kaynağından gelen sert aksiyona karşı sert reaksiyon gelişir ve protestolar şiddete dönüşebilir (Salmış, 2012: 17). Otoriter rejimler çoğu kez kendi yarattığı iç ve dış düşmanlara karşı savaş halindedirler. Bu, bireyler için sürekli engellenme hissi üreten bir sistemdir. Engellenme hissinin yarattığı kültürel çatışmayı önlemek için sistem, kendi içerisinde çözümler üretir. Yani, engellenmeye karşı yapılan meydan okuma girişimine, sistem kendi araçları ile karşı koymaktadır. Böyle bir toplumsal koşulda meydan okuma "karşılıklılık" ilkesi çerçevesinde inşa edilir.

Siyasal şiddet olaylarının temelinde genellikle bir engellenme durumunun var olduğu söylenebilir. Enflasyon, işsizlik, yetersiz sağlık hizmetleri gibi konular kişilerin yaşamında önemli ölçüde engellenmeye neden olmaktadır. Bu unsurların varlığından kaynaklanan çeşitli mağduriyetler hatta şiddet biçimleri var olmakla birlikte, bu olumsuz koşullara yönelen itirazlar ya da meydan okumalar da beraberinde yeni şiddet biçimlerinin ortaya çıkmasıyla sonuçlanabilir.

Kuşkusuz her engellenme, saldırganlıkla karşılık bulmayacaktır. Bu çerçevede engellenmenin farklı türlerini ayırt etmek gerekmektedir. Araştırmalar gösteriyor ki, saldırganlığa yol açan en güçlü engellenme duygusu baskın dürtülerin doyurulmasına yönelik kısıtlamalardan ileri gelmektedir. Fakat engellenme bazı kritik sonuçlar doğurabileceği düşüncesini uyandırıyorsa, saldırganlıktan ziyade korkuya yol açabilir (Berkowitz'den aktaran Alkan, 1983: 43). İşten atılma gibi bir sonucun doğacağına inanan bir işçinin düşük maaş gibi bir engellenme karşısında meydan okuyucu bir tepki

veremeyip korkuya kapılması ve geri çekilme davranışı sergilemesi buna örnek gösterilebilir.

Engellenme sonucu ortaya çıkan saldırganlığı, çıkar beklentisiyle açıklamak da mümkündür. Kişisel çıkarların baskın olduğu durumlarda saldırganlık dürtüsü de baskın olarak vuku bulmaktadır. Bir çocuğun saldırganca davranarak annesinden istediğini elde edeceğine inandığı durum buna örnek olarak verilebilir. Fakat engellenme her zaman olumsuz karşılığı olan bir kavram değildir. Kişilik gelişiminde bireyin sorunlarla başa çıkma mekanizmasını geliştirebilmesi için engeller yapıcı bir görev üstlenmektedir (Fom'dan aktaran Alkan, 1983: 44). Bu anlamda engellenme kişilik gelişiminde olumlu etki bırakacak, benlik saygısını yükseltecek bir meydan okumaya öncülük edebilir. Kişi engelleri aştığı ölçüde meydan okumanın başarıya dokunan yönünü keşfeder ve duygularını saldırganlıktan ziyade yapıcı bir meydan okumaya yönlendirmeyi seçer. Ancak engellenmenin saldırganlıkla sonuçlandığı durumlarda meydan okuma da şiddet içerikli olabilir.

Meydan okumada öfke ve engellenme hissinin yaygın olduğu öngörülse de meydan okuma davranışı tek bir duyguyla ilişkilendirilemez. Meydan okumaya kaygı, korku, başarı ya da başarısızlık hissi gibi birçok duygu eşlik edebilir. Bu duygular zaman zaman birarada da yer alabilir.

Kitle Ruhu

Kitle kavramı hem olumsuz hem de olumlu anlamda kullanılmaktadır. Olumsuz anlamıyla kitle, "çokluk, kalabalık" kelimelerinin karşılığı olarak değerlendirilirken; olumlu anlamıyla belirli amaçlar için organize olup, çalışan insanların dayanışması şeklinde ele alınmaktadır (Işık, 2012: 16).

Diğer taraftan Le Bon (2005: 23-28) psikolojik kitleyi tesadüfen bir araya gelmiş yığınlardan ayırır ve başka bir anlamda kullanır. Ona göre psikolojik kitle "bazı muayyen hallerde bir araya gelen insanlar topluluğu, onu vücuda getiren ayrı ayrı fertlerin sahip oldukları karakterlerden çok farklı yeni karakterlere sahip olur". Maksatsız bir araya gelen kişilerin oluşturduğu topluluk böyle bir karaktere sahip değildir. Le Bon buna örnek olarak milli bir mesele için bir araya gelmiş insanları örnek verir. Bu insanların hepsi birbirinden farklı özelliklere sahiptir ancak birlikteliklerinde ortak bir ruh vardır. Yani, kitleyi oluşturan kişiler; yaşı, karakteri, zekâsı ne denli benzer olursa olsun bir aradayken yalnız olduklarından daha başka bir yapıya bürünürler. Başka türlü hisseder, düşünür ve başka türlü davranırlar. Bireyden bireye değişen yapılar bir kenara atılarak, daha homojen, bilinçsiz bir üstyapıya tabi olunur. Ayrıca kitle bireye daha önce sahip olmadığı başka özellikler de kazandırabilir. Bunun üç nedeni olabilir: Birincisi; bireyin, "kalabalığın bireye kendisini tek başına olduğundan çok daha güçlü hissettirmesi ve böyle bir duygunun esiri olarak bireyin kendisini içgüdülerine teslim etmesidir; oysa yalnızken bu içgüdüleri dizginlemeye çalışacaktır." İkinci neden "zihni yayılma"dır. Yani kalabalıkta duygu ve davranış bulaşıcı hale gelir. Hatta bulaşan duygu çoğu zaman kişisel menfaatlerin önüne geçer. Üçüncü neden de "telkin" yatkınlığıdır. Grup içerisinde birey telkinler yoluyla uyutulmuş gibidir; bilinçli kişiliğini bir kenara bırakıp, duygu ve düşüncelerini telkin istikametine çevirir. Bütün bunların nedeni kitlenin yarattığı "ortak ruh"tur. Bu ortak ruh sayesinde kişiler, tek başına düşündüklerini veya hissettiklerini kitle halindeyken daha kolay eyleme dönüştürürler. Karşısında oldukları kişi veya durumlara karşı "meydan okuma" merkezinde odaklanmış duygu ve düşünceleri daha rahat açığa

çıkarabilirler. Hatta kitle ruhunun oluşumunda "meydan okuma"nın olduğunu söylemek yanlış olmaz. Çünkü, kitle bireyin sahip olmadığı bir güce sahiptir.

Le Bon'a göre (2011: 105), kitlelerin aşırı duyarlı olmaları, devrim dönemlerinde deneyimlendiği gibi, bazen onları abartılı davranışlara iter. Küçük heyecanlar bile öfke, nefret ve hatta şiddet içeren bir coşkuya sebep olabilir. Bu coşku kişileri mantığından soyutlanmış "yabani" insanlara çevirir. Örneğin, Fransız Devrimi sürecinde insanların gerçeklikten tamamen kopmuş hikayelere bile inandığı bilgisi kayıtlara geçmiştir. Arthur Young'un kraliyet ailesinin hortlaklar olduğuna ikna edilmiş bir kitle tarafından durdurulduğu anlatısı, durumun vahametini daha net göstermektedir. Kitle ve meydan okuma arasındaki bağlantı noktası tam da kitlenin aşırılıklara olan eğiliminde yer almaktadır.

Freud'un (2014: 18, 20) da dediği gibi çoğu zaman kitleyi yönlendiren kişilerin, edimlerine mantıklı gerekçeler bulmaları gerekmez; imajları kullanmaları ve abartılı, yineleyen bir üslup sergilemeleri yeterlidir. Kitle adeta büyüsel bir gücün etkisi altındadır.

Le Bon'a göre (2005: 89), hayvan veya insan farketmeksizin tüm canlılar bir araya gelip bir kitle haline geldiğinde bir önderin otoritesine girme güdüsüyle hareket eder. Kitleyi "çobanından vazgeçmeyen bir sürü"ye benzetir. Kitleye önderlik eden kişi bir düşünce tarafından esir alınmış gibidir. Karşıt tüm görüşler hem önderin hem etkilediği kitlenin gözünde hurafelerden farksızdır. Etkisinde olduğu düşünceye öyle sıkı bağlıdır ki onu tereddüde düşürecek başka fikir veya analizlere yer vermez. Bu özelliği önderi "eylem" odaklı yapar. Çok düşünmeden harekete geçer ve kendisi ile ters düşen tüm düşünce veya eylem biçimlerine meydan okur. Önderin kitleyi etkileme

gücü de büyük ölçüde meydan okuma tavrını sergileme, bu deneyimi çeşitli imajlar ve bedensel pratikler aracılığıyla kendisine tabii olanlara yaşatma yeteneğiyle bağlantılıdır.

Toplumsal eylemlerde, mitinglerde de görüldüğü üzere, kitlenin meydan okuma yönünde bir eyleme yönelmesinde, önder ve kitle ruhunun birbiriyle örtüşmesi önemli bir koşuldur. Bu noktada kitle, içerisindeki tek tek bireylerin iradesi ile değil, kitlenin bütününü kapsayan, kitle ruhuyla özdeş başka bir iradeye göre hareket eder. Bu irade birey egosunun mantıksal sınırlılıklarını tanımaz. Sınırlarını kendisi çizer. Kitlenin bu gücüne şüpheyle bakan otoriteler, bireyciliğin propagandasını yaparak hedeflerine ulaşma yolunda bireyleri tek başına bırakmaya çalışmaktadırlar. Kitlenin beraberlikten gelen meydan okuma gücüne bireyciliğin özgürlük vaatleriyle karşı konulmaktadır.

Freud (2014: 17), kitlenin gerçekliği denetlenemeyen, hayali imgelerle (imajlarla) düşündüğünü ifade etmektedir. Kitle kuşku götürmez fantazyalarla hareket eder; yalın ve coşkuludur. Bu nedenle de kitle ruhu içerisinde bireyler ego denetimini kısmen de olsa saf dışı bırakırlar.

Le Bon (2005: 80-86), kitle içerisinde hayalleri sihirli bir evrenden gerçekliğe taşıyan unsurun söylemler olduğunu belirtmektedir. Bu söylemler kitleleri bir sihirbaz etkisiyle büyüler. Söylemi oluşturan kelimeler, hayalleri gerçekte olduklarından çok daha başka anlamlarla yönlendirirler. Bu hayaller kimi zaman kasırga etkisi yaratabilir, kimi zaman da büyük bir kasırgaya son verebilir. Hayallerin yanı sıra kitleleri meydan okumaya iten bir diğer şey de "vehimler (kuruntular)"dir. Tarih boyu kitleler kuruntuların etkisinde var olmuşlardır. Eskiden dini, sonrasında felsefi bir

nitelik kazansa da vehimler bu güne kadar bütün uygarlıkları etkisi altına almıştır. Vehimler olmaksızın kitleler hayallerin etkisine giremez. Kitleleri böcekler gibi ışığa, yani hayallere çeken güç, vehimlerle hareket eden iyi bir hatiptir (önderdir). Kitlelerin vehimler ve hayallerle hareket etmesi "aklın" saf dışı bırakıldığının göstergesi olarak yorumlanabilir. Yani kitleyi yönlendiren akıl değil, duygudur. Kitleleri büyüleyen vehimlere ve hayallere karşı meydan okumak ise ancak tecrübelerle mümkün olabilir.

Statüko/Değişim Arzusu

Yenilik değişikliği gerektirmektedir, yani eski olanın geçersiz olduğu vurgusunu taşımaktadır. Yeni olanın eski olanın yerine geçmesi her zaman kolay olmaz. Çoğu zaman yeninin eskiye meydan okuması gerekir. Yani, yenilikler bir mücadeleyi ve meydan okumayı gerektirir. Cumhuriyet dönemi devrim hareketleri buna örnek verilebilir. Atatürk ve devrim hareketlerinin diğer destekçileri geleneksel görüşlere meydan okuyarak devrimin ilkelerini uygulamaya geçirebilmişlerdir.

Yenilikler her zaman köklü dönüşümlere neden olmaz. Köklü dönüşüm olduğunda yenilikten çok devrim kelimesini kullanmak daha doğru olabilir. Devrim sözcüğünün öncelikli çağrışımı siyasi değişimler ile ilgilidir. Ancak devrim inançları, düşünceleri de kapsayan tüm ani değişimler için kullanılabilir (Le Bon, 2011: 28)

Le Bon'a göre (2011: 28-29) devrim, suistimaller, despot rejimler, demokrat olmayan yöneticiler karşısında olduğu gibi genellikle rasyonel amaçlarla ortaya çıkmaktadır. Daha sonra bir inanç haline gelebilir. Fakat bütün rasyonel gerekçelerin inanca dönüşmesi ve kitleleri etkilemesi için duygu gereklidir. Rasyonel gerekçeler sorunlara işaret eder ancak kitleleri harekete geçirecek olan şey umuttur. Eylem gücü duygusallığın etkisiyle mümkün olabilir. Tarihe adını yazdırmış devrimler halkı

duygusu içerisine çekmiş devrimlerdir, öteki türlüsü ancak sistemin adını değiştirmekten öteye gitmez.

Devrim kitleleri harekete geçirecek olan duygusal gücü "meydan okuma"dan alır. Rasyonel mantığın işaret ettiği ortak düşmana, bu ortak düşmanın tüm düşünce ve suistimallerine karşı bir meydan okumadır bu.

Devrimde halk kendiliğinden meydan okumaz. Halkı meydan okumaya iten liderdir. Devrimin gerçekleşmesi liderin başarısı ile ilgilidir. Liderler tarafından harekete geçirilen kitlenin eylemleri, "kendisinin yaratmadığı bir güçle zırhı delen havan topuna benzer". Devrimin temelinde yatan fikirleri onlar yaratmamıştır. Sadece liderin istediği doğrultuda ilerlemiştirler (Le Bon, 2011: 68,70).

Yenilikçi ve devrimci yapının yanı sıra muhafazakar eğilimler de meydan okuma içerebilir. Muhafazakarlığın aydınlanmaya bir tepki niteliğinde doğduğu düşünülürse muhfazakarlığın varoluşsal olarak meydan okuyucu olduğu söylenebilir.

Muhafazakarlık, geleneksel yaşam ve çalışma biçimlerindeki kopuşlara, köklü değişimlere karşı doğal ya da kültürel güdülenme yoluyla oluşan direnme eğilimi olarak tanımlanmaktadır (Ergil, 1986: 270). Tanımındaki "direnme" ifadesi meydan okumanın dolaylı bir anlatımı olarak da düşünülebilir. Bu anlamda muhafazakarlık gelenekselliği tehdit eden faktörlere değerler aracılığı ile meydan okuma şeklinde de düşünülebilir.

1.3.2. Liderlik ve İletişim Stratejisi

Liderler kişilikleri, duruşları, davranışları, kültürel altyapıları, deneyimleri vb. ile sergiledikleri imajı izleyicilerinin gözünde canlı tutmak ve daha geniş kitlelere

yaymak için çeşitli stratejilere başvurmaktadırlar. "Potlaç kültürü" örneğinde olduğu gibi liderler eski zamanlardan beri imajlarını güçlü kılacak stratejiler uygulamaktadırlar. Ancak günümüzde, gelişen teknoloji ve yaygınlaşan kitle iletişim araçları birçok alanda olduğu gibi liderlikte de imajları daha önemli bir yere taşımıştır. Bugün lider imajı genellikle medyadaki temsilleri üzerinden şekillenmektedir. Medyanın popüler kültürün önemli bir temsil aracı olması liderlere kitlelere ulaşma, onları yönlendirme konusunda ciddi ayrıcalıklar tanımaktadır. Medyanın kitlelerin beğenilerini, kanaatlerini, tercihlerini yönlendirme gücü medyaya endeksli iktidar anlayışına neden olduğu için liderlerin iktidarının kaynağı da çoğu zaman medya olmaktadır. Bu durum liderleri medya üzerinden pazarlanan popüler kültür ürünü metalara dönüştürmüştür (Bayraktaroğlu ve Çeliker, 2011: 11).

Medyanın siyasal kampanyalarda yoğun olarak kullanılmasının siyaseti, başrol oyuncusu liderler olan bir gösteri sahnesine dönüştürdüğü söylenebilir. Siyasetin gösterileşmesine tarihsel bağlamda iki gelişme hız kazandırmıştır. Birincisi, profesyonel olarak siyasal reklamcılık anlayışının gelişmesi, diğeri ise partilerin merkeze yığılmasıdır (Akıncı ve Akın, 2013: 334).

Siyasal kampanyaların profesyonel olarak uygulanması 20.yy'ın başlarına uzanmaktadır. İlk kez ABD başkanı Wilson, 1917'de savaş sonrası politikaların kabulüne yönelik kampanyalar yürütmüştür. Modern anlamıyla siyasal iletişim çalışmalarının ilk örneği ise Roosevelt'in seçim kampanyasıdır. İlerleyen dönemlerde siyasal kampanyalarda gelişen pazarlama teknikleri kullanılmaya başlanmış ve politik pazarlama alanı gündeme gelmiştir. Politik pazarlamada, medya kullanımı özellikle de televizyonun yaygınlaşmasıyla reklam kullanımı giderek yaygınlaşmıştır (Akıncı ve

Akın, 2013: 332). Bu süreçte gösterinin büyüsüne kapılmış olan siyasetin içerisinde sürekli olarak imajlar savaşı yaşanmış ve bugün de yaşanmaya devam etmektedir.

Türkiye'de profesyonel siyasal kampanyaların yürütülmesi 1977'e Cen Ajans'ın Adalet Partisi adına yürütmüş olduğu kampanyaya dayanmaktadır. Ajans Adalet partisinin gazete reklamlarını, afişlerini ve teyp bantlarını hazırlayarak siyasal reklamcılığın önünü açmıştır. 1983 seçimleri de Türkiye'de politik pazarlamanın etkin kullanıldığı ilk seçim olarak tarihe geçmiştir (Akıncı ve Akın, 2013: 333).

Siyasetin gösterileşmesinin nedenlerinden biri de 1980 sonrası yaşanan siyasi yasaklar, yeni partilerin kurulması gibi gelişmelere paralel olarak partilerin radikal söylemlerinden uzaklaşıp, merkeze doğru kaymaya başlamalarıdır. Bu gelişme ile birlikte partilerin söylemleri arasındaki mesafeler giderek azalıp birbirine benzemeye başladığı için partiler kendilerini ideolojik olarak ifade etmekte zorluk çekmeye başlamışlardır (Yıldız, 2002: 86). Bu nedenle imaj oluşturma politikaları geliştirerek farklılıkların altını çizmeye yönelmişlerdir. Partilerin farklılıklarını ideolojik olarak vurgulamak güçleştiği için imaj oluşturma politikaları lider odaklı olarak geliştirilmeye başlanmıştır.

İmaj çalışmaları ekseninde lider, kitle iletişim araçları aracılığıyla bireyleri karşılaştıkları olumsuzluklara "rıza" göstermeye yönlendirmektedir. Bunu yaparken klasik liderliğin dürüstlük, güvenilirlik, çalışkanlık gibi özelliklerini terk etmemektedir. Ancak liderin bu özellikleri taşıması ile "taşımış gibi" yapması arasındaki fark giderek daha az belirgin olmaya başlamaktadır. Görünen, yani imajlar liderin niyetini perdelemektedir (Yıldız, 2012: 128).

Gösteri insanları "rüya" gibi bir ortama sürüklemekte ve insanlar adeta "uçar gibi" hareket etmektedirler. Bu tutum büyülenmenin bir sonucu olarak ortaya

çıkmaktadır. Ritzer, insanların gösteri karşısındaki bu hallerini "zombi etkisi" olarak isimlendirmektedir (Ritzer, 2011: 226). Politik gösteride lider de izleyicileri üzerinde imajların büyüsünden yararlanarak zombi etkisi yaratmaya çalışmaktadır. Doğru ve etkili iletişim stratejileri kullanan liderler, Hitler örneğinde olduğu gibi, rasyonel olmayan amaçlar için bile büyük kitleleri etkisi altına alabilmektedirler.

Gösterileşmiş bir siyaset içerisinde önceki bölümlerde açıklanan liderlik tipleri anlam kaybına uğramaktadır. Çünkü liderlik tiplerine yönelik bütün açıklamalar bir gerçeklik inşasına dayanmaktadır. Demokratik lider nasıl olur, stratejik lider nasıl olur ya da bu liderlik tiplerinin davranışsal nitelikleri nelerdir şeklinde birtakım rasyonel sınıflamalara gidilmektedir. Oysa liderin nasıl bir kişiliğe sahip olduğu değil, kendisini nasıl bir imajla sunduğu önemsenir olmuştur. Örneğin karizmatik liderin özelliklerini sayarken hangi özellikleri taşıdığını değil, hangi özelliklerle temsil edildiğini dikkate almak gerekmektedir. Aslında lider hakkında çoğu zaman kurgulanmış imajının ötesinde bir bilgiye erişmek de mümkün olmamaktadır. İmajların gerçekliği istila ettiği düşünülürse, lider temsilinin gerçek mi kurgu mu olduğunun ayrımına varmak zaten mümkün olmayacaktır.

Son olarak, kurgusal da olsa lider imajının postmodern görünümleri üzerinden bazı öne çıkan nitelikler ele alınabilir. Lider kendisini iyi performans sergilemesi gereken bir gösteri sahnesinde düşünmektedir ve bu nedenle görsel açıdan etkileyici bir sunuşunun olması gerektiğine inanmaktadır. Bu gereklilik liderin imaj danışmanı, medya planlamacı, konuşma yazarı gibi farklı uzmanlık alanlarına yönelik ihtiyacını arttırmaktadır. Diğer taraftan mahremiyete yönelik sınırların gevşemesi lideri, kendisini ne ölçüde açması gerektiğine dair güç bir denge sorunuyla yüzleştirmektedir.

Yeni zamanlarda lider imajının bir diğer unsuru "kişileştirilmiş" olmasıdır. Kişileştirilmiş lider toplumun genelinin onayını almak yerine tek tek bireylere seslenmeyi hedeflemektedir (Yıldız, 2012: 128-130). Ayrıca yeni lider meydan okuyucudur. Çünkü yeni zamanların rekabetçi koşulları mücadele etmeyi, gerekirse çatışmayı değerli göstermektedir.

1.3.3. Lider İmajı, İletişim ve Meydan Okuma

İmajlarla meydan okuma arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Her şeyden önce imajlar var oldukları düzen içerisindeki anlamları ters yüz etmeleriyle meydan okuyucu özelliğe sahiptirler. Çünkü imajlar göstergelerin değiş tokuş edilen anlamları üzerinden inşa edilmektedir. Bu inşa sürecinde "meydan okuma" bir illüzyonla açığa çıkmaktadır. Gerçekliğin sıkıcı ve sorumluluk gerektiren doğasına karşı imajlar, hayallerin hükmettiği illüzyonla karşı koyarlar.

İmaj ve meydan okuma arasında iç içe geçmiş bir ilişki söz konusudur. İmajlar meydan okuyucu bir yapıya sahip olabildiği gibi, meydan okuma da bir imaj olarak ortaya çıkabilir. "Moda" bu duruma örnek olarak gösterilebilir. İnsanlar giyimleri, kuşamları, saç stilleri, takıları vb. ile farklı olmak adına sıradanlığa meydan okumaktadırlar. Bazen de meydan okumak için yapılan herhangi bir davranış, giyilen bir kıyafet, takılan bir aksesuar "moda" adı altında imaja dönüşebilmektedir.

Meydan okumanın imaj boyutu iktidar ilişkilerinde de söz konusudur. Meydan okuyan kişinin iktidar olma yönelimi aynı zamanda bir imaja karşılık gelmektedir. Fakat günümüzün iktidar ilişkilerinde meydan okumanın imajlarla olan bağı rasyonel gerekçelerle olan bağından daha güçlüdür. Meydan okumanın imaja dönüşmesinde de en büyük rol bütün dünyayı büyük bir sahneye çeviren "gösteri"ye aittir. Daha önce de söz edildiği üzere, gösteri sahip olduğu büyüleme gücüyle gerçekliği istila

etmektedir. Gösteride, gerçekliğin yerini kurgu, başka bir ifadeyle imajlar almaktadır. Bu durumda meydan okuma da gösteriye dönüştüğünde kendi gerçekliğinden uzaklaşıp imaj olarak yeniden doğmaktadır.

Meydan okumanın gösteri boyutuna tiyatro ve gösterim sanatlarında kullanılan "rol yapmak" olgusu temelinde farklı bir açılım getirmek mümkündür. Aslında sosyolojideki anlamından tamamen uzak olmamakla birlikte bu ifadede "gerçek olmayan", "gerçekmiş gibi olan" vurgusu daha belirgindir.

Gösterim Sanatları Terimleri Sözlüğünde (Nutku, 1983) rol, "bir tiyatro yapıtında oyuncunun canlandırdığı ya da gösterdiği kişiliği ortaya çıkaran, sözleri ve hareketleri içeren bütün" olarak tanımlanmaktadır. Benzer şekilde Tiyatro Terimleri Sözlüğünde de (Taner, And ve Nutku, 1966) kavram, "bir tiyatro oyuncusunun bir oyunda söylemesi gereken sözler; bir oyunda bir oyuncunun oynadığı ya da yaşadığı kişilik" şeklinde ifade edilmektedir. Bu tanımlarla paralel şekilde toplumsal roller de kişilerin belirli durum ve ortamlarda nasıl davranması, nasıl ve ne konuşması gerektiğini göstermektedir.

Tiyatroda "rol yapmak" kendinden başka bir şey olmayı, başka bir şeymiş gibi davranmayı ifade etmektedir. Bu yönüyle de imajlarla doğrudan ilişki içerisindedir. Bu ilişki daha önce bahsi geçen imajın kurgusal boyutu ile ilgilidir. İmajın öne sürdüğü kurgu gereği insanlar sürekli olarak rol yapmaya sürüklenmektedirler. Hayatın her alanına yayılmış olan"-mış gibi" davranmalar, rol yapma biçiminde kurgulanan yaşam stratejisiyle, gerçeklik arasındaki bağın zayıflamasına neden olmaktadır. Dahası, çoğu kez öznel yaşamları kuşatan kurgusal tasarımlar, giderek gerçekliğin yerini almakta,

bireyler tasarımsal kimliklerini biricik gerçeklikleri olarak algılamaya yönelmektedirler.

Tiyatroda rol yapma deneyimi bir dizi kurgusal gerçeklikten yararlanarak yeni bir imge yaratma sürecine karşılık gelmektedir. Öncelikle fiziksel kişileştirmenin nasıl yapılacağı belirlenmeli ve canlandırılacak karakterin görsel olarak tasarlanması, hayali karakterin çeşitli giysiler, nesneler yardımıyla yaşama çağrılması söz konusudur. Görsel bir varlığa kavuşan karakterin bedensel inşası, hal ve hareketleri de benzer bir tasarım sürecini gerektirmektedir. Sonrasında ise ne söyleneceği, nasıl ve hangi tonlama ile söyleneceği, nerede duraklanıp, nerede vurgu yapılacağı gibi detaylar üzerinde durulur. Sahnedeki perspektif, hareketlerdeki hız, konuşmadaki akıcılık ve tartım gibi unsurlar da rol yapmayı etkileyen diğer bazı unsurlardır (Stanislavski, 2002). Böylesi bir karakter tasarımı sürecinin asıl belirleyici malzemesi ise imajlardır. Yaratılmak istenen imge aslında bir dizi imajın uyumlu bir biçimde tasarlanmasıyla yaşayan bir karaktere dönüşebilmektedir. Rol yapma bir anlamda bütünlüklü bir imaj tasarımı yapmayı gerektirmektedir. İnsanlar kurgulanmış bir imaj için rol yaparlar ancak bazen bu rolü kendi kimlikleri gibi sahiplenirler de. Bu durumda tiyatrodaki "olma" ve "rol yapma" ilişkisi daha net açıklanabilir. "Olma" hali oyuncuların "gerçekten hissettiklerine en yaklaştıkları, rol yapmaktan en uzaklaştıkları" zamanlara karşılık gelmektedir. Olma halinde duygu tüm hakikati kapsar. Olma halinde hissedilen şey ifade edilen şeye eştir. Yapay bir düzenleme yapmaksızın kusurlarıyla, kesintileriyle, içsel dürtüleriyle o duygu olduğu gibi yansıtılır. Çünkü, gerçek böyle bir şeydir. "Olma"k için oyuncu hissettiğinden fazlasını veya azını yapmamalıdır. "Olma organik gerçekliğin yakalanabileceği tek haldir". Özetle, oyuncu rol yapmamalı "olma"lıdır. Hissettiği şey olmalıdır (Morris ve Hotchkis, 2000: 20-21). Herşeye

rağmen, ne yaparsa yapsın sonuçta ortada bir oyun ve oyuncu vardır. İcra edilen eser de gerçek değil kurgudur. Gerçekliği yansıtıyor olsa bile, gerçekliği taklit eden bir kurgu olmaktan öteye gidemeyecektir. Kişi gerçeğe en yakın duyguyu seyirciye iletiyor ve onu etkiliyor olsa da gerçekte o duyguyu hissetmiyordur. Sahnede olması, izleniyor olması oyuncunun algısını ne hissettiğinden ziyade vermek istediği hissi seyirciye yansıtıp yansıtmadığına yönelecektir. Bu noktada da devreye imajlar girmektedir. Yansıtılmak istenen imaj duygunun gerçek olduğu imajıdır.

Sennett (2013: 96) tiyatrodaki rol yapma ile sokakta rol yapma arasında bir ilişki kurmakta ve bu ilişkinin iki ilkeye göre şekillendiğini ifade etmektedir. Bu ilkeler beden ve sözdür. Kişilerin bedenleri canlı bir varlık değil de bir manken gibi işlev görmektedir. Giysileri de bu mankenin süsleri ve uzlaşım araçlarıdır. Diğer taraftan, sözlere duruma ya da kişiye göre değil kendi başına anlam yüklenmektedir. Hem beden hem söz, tiyatroda olduğu gibi, toplum içerisinde kişisel vasıflardan ayrılmış olarak konumlandırılmaktadır.

Meydan okuma da gösteriye dönüştüğünde tıpkı tiyatrodaki "rol yapma" davranışına benzer bir biçim almaktadır. Meydan okuyan kişi bir aktör gibi davranışının alacağı tepkiyi önceden hesaplayabilir. Ya da almak istediği tepki doğrultusunda davranışına yön verebilir. Böyle bir durumda meydan okuma, aktörün sahnedeki imajına yön veren davranış olmaktadır.

Meyer'in (2004: 79-83) siyasete yönelik "kişileştirmeye dayalı sahte bir eylem" tanımı siyaseti bir tiyatro oyunuyla ilişkilendirmekte ve lideri bir oyuncu olarak görmektedir. Ona göre lider ve partilerin imajlarını şekillendiren stratejiler bir "tiyatrolaşma" eğilimi göstermektedir. Caspi'nin (1996), "siyasetin karnavallaşması"

olarak ifade ettiği siyasetin gösteriye dönüşmesi hali bu durumu daha belirgin kılmaktadır. Bu gösteri de "meydan okuma" davranışının lider imajı bağlamında etkin bir rol üstlendiği söylenebilir.

Yıldız (2013: 211), siyaseti " 'onaylanabilir ortam' ve 'onaylanabilir imajlar' arasında sürekli bir uyum/denge yaratma süreci" olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle de siyasette tıpkı pazarlamada olduğu gibi imajların karşılıklı değiş tokuşu söz konusudur. Bu durum siyasi olan her şeye yansımıştır. Lider kamuyu etkilemek, baştan çıkarmak adına her daim kendini yeniden inşa etmek durumundadır. "Meydan okuma" da bu baştan çıkarıcı unsurlardan biridir. Meydan okuma genellikle insanlara güven vaadi sunmaktadır. Özellikle kaos, kriz ortamlarında bunun örneklerine rastlamak mümkündür. Fakat meydan okumanın içi boş olduğunda mevcut güven de sarsılabilir.

Lider sosyal bir grubun parçası olarak belirli rol ve statü ilişkileri çerçevesinde diğerleri ile iletişimini sağlamaktadır. Bu ilişki içerisinde grubun en etkili kişisi liderdir. Başkaları üzerinde yaptırım uygulama gücüne sahiptir. Bu gücü diğerlerinden farklı olmasına neden olan bilgi ve beceri, yaratıcı düşünme yetisi, adalet duygusu, enerjisi, yardımseverliği gibi niteliklerinden almaktadır (İbicioğlu, Özmen ve Taş, 2009:3). Bu niteliklere "meydan okuma" davranışını eklemek mümkündür. Çünkü, meydan okuma ve iktidar ilişkisinde bahsedilen ilişki meydan okuma ve lider arasında da söz konusudur. Lider diğerleri üzerinde iktidar sahibidir, bu iktidarı elde etmenin bir yolu olarak, bilgi ve becerileri ile gruba yönelik tehdit unsurlarına meydan okumayı seçebilir.

Psikanalitik açıdan bakıldığında, Klein insanların doğumlarından itibaren iç ve dış tehditlere ilişkin psikolojik mekanizmalar geliştirdiğinden bahsetmektedir. Bir

bebek doğduğu anda korku ve dehşetle yüzleşmekte ve bu korkuyla baş etmek için "yansıtmalı özdeşim" yoluyla herşeyi iyi ve kötü olarak ayrımlaştırmaya başlamaktadır. İnsanlar ve gruplar da düşmanlar ve kahramanlar olarak ayrımlaştırılmaktadır. Düşmanlar mücadele edilmesi gereken kötü taraflarımızı yansıtırken, kahramanlar iyi ve mükemmel taraflarımızı yansıtmaktadırlar. Kahramanlaştırma ayrımı da liderleri ortaya çıkarmaktadır (Göka, 2009: 30-31). Bu durumda insanlar kötülükle mücadele, olumsuzluklara meydan okuma sorumluluğunu lidere devretmektedirler.

Liderlik tipleri dikkate alınarak lider ve meydan okuma ilişkisine yönelik farklı bir açılım getirilebilir. Görünürde meydan okumanın daha çok otoriter liderlikle örtüşen bir olgu olduğu düşünülebilir. Otoriter liderin baskıcı, sınırlar koyan özellikleri böyle bir çıkarıma izin verebilir. Ancak imajların hâkim olduğu modern dünyada meydan okuma da imajlar aracılığı ile farklı görünümlere bürünebilmektedir. Dolayısıyla, meydan okuma liderlik tiplerine göre değil yöntemlerine göre ayrışmaktadır. Otoriter liderlikte kimi zaman şiddet bir meydan okuma biçimi olabilirken, diğer liderlik tiplerinde meydan okuma "rıza kazanımını" amaçlayan bir iletişim stratejisi olarak inşa edilmektedir.

Lider meydan okuma gücünü çoğu zaman kitleden almaktadır. Çünkü Freud'un (2014: 18) ifade ettiği gibi, kitle aşırılıklara ilgi duymaktadır. Coşup, heyecanlanmak için aşırı uyarılmayı talep etmektedir. Bunun için liderin kitleyi etkilemek için yaptıklarını mantık süzgecinden geçirmesi gerekmez, imajların gücünden yararlanması, abartıya kaçması ve sürekli kendisini tekrar etmesi yeterli olmaktadır. Kitle gerçek ve kurgu arasındaki ayrımı önemsemez, yalnızca büyük bir gücün varlığına inanmak ister. Güçsüzlük belirtisi olarak gördüğü iyi davranışları bile

görmezden gelirken, zorbalığı güçlülüğün temsili olarak daha etkileyici bulabilir. Kitle psikolojisinin bu yönelimini Freud, ilk insan topluluklarının mirası olarak ele almaktadır. Ona göre ilk kitle biçimi olan ve grubun en güçlü erkeği tarafından yönetilen insan topluluğu geçen uzun zamana rağmen yok edilemez izleri genetik olarak aktarmıştır. İlk insan topluluğunda grubun lideri ve korkulan kişisi ilk babadır. Kitle hala aynı korkunun etkisi altında yeni otoritelere bağlanmaya devam etmektedir (2014: 86). Freud'un bu görüşleri çerçevesinde meydan okuma davranışı otoritenin gücü karşısında kitleyi büyüleyen bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Freud'un "ilk baba" otoritesinin kitle psikolojisinin temellerini oluşturduğuna dair görüşünde olduğu gibi doğu kültüründe liderin aynı zamanda baba figürü olarak algılanmasında da, liderliğin anlamsal inşasının bir yönünü erkeklik oluşturmaktadır. Bu durumda erkekliğe yüklenen mücadele, başkaldırı, güç gibi nitelikler liderliğe de aktarılmaktadır. Bu görüşe göre meydan okuma liderin karakteristik özelliklerinden biri olarak görülmektedir.

Ataerkil yapı erkeklerin varoluşsal olarak daha akılcı ve güçlü olma özelliklerini taşıdığını varsaymaktadır. Bu anlayış erkeklerin aynı zamanda yönetmek ve egemen olmak için yaratıldığı fikrini de desteklemektedir. Buradan erkeklerin siyasal alanı, devleti temsil etmeye daha yatkın görüldüğü sonucu çıkmakta ve erkeklikle siyaset arasındaki bu ilişki siyasete dair rollerin de erkeklik üzerinden şekillenmesine neden olmaktadır (Berktay, 1998: 36). Bu tespitten yola çıkarak siyasi bir figür olan liderin, klişeleşmiş erkeksi rollerin bir uzantısı olan meydan okumayı da kimliğinin bir parçası olarak görebileceğini göstermektedir.

Liderin meydan okuyan kimliği çatışmalı ortamlarda daha görünür olmaktadır. Hatta çatışma lideri lider yapan unsurun kendisi de olabilmektedir. Bu konuya en iyi örnek savaşlardır. Savaşın zorlayıcı koşulları lideri zorunlu olarak meydan okumaya itebilir. Yıldız'a göre (2002: 82) politika bir savaştır ve bu savaşta liderler iktidarı ele geçirmek için çeşitli mücadeleler içerisine girmektedirler. Yalnız bu mücadelede silah olarak kitle iletişim araçları ve imajlar kullanılmaktadır. Bu durumda meydan okuma da mücadelenin olağan bir uzantısı olarak kabul edilebilir.

2. BÖLÜM: RECEP TAYYİP ERDOĞAN'IN İLETİŞİM STRATEJİSİ OLARAK "MEYDAN OKUMA"

A. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada, Recep Tayyip Erdoğan'ın meydan okumaya yönelik söylemleri tartışılmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın çerçevesine en uygun yöntem olması nedeniyle "eleştirel söylem analizi" araştırma yöntemi olarak belirlenmiştir.

Söylem analizi, son yıllarda sosyal bilimlerde öne çıkan bir yöntem olup, söylem üzerinden anlamın değişkenliği üzerine düşünmeyi ve söylemin değişen anlamları üzerine data oluşturmayı hedef alan bir araştırma yöntemidir. Bu yöntemde, insanların algı dünyalarının günlük olaylarda ne şekilde resmedildiğini ortaya koyabilmek için etnometolojiden yararlanmaktadır. Bu görüşü destekleyen Elliott söylem analizini "anlamın çeşitliliğini ve değişkenliğini araştıran ileri düzey hermenuetik ve sosyal göstergebilim olarak ele almaktadır. Tonkiss de, söylem analizinin psikoloji, sosyoloji, dilbilim, antropoloji, felsefe, medya ve iletişim gibi farklı disiplinlerden beslenen heterojen özelliğine vurgu yapmaktadır (akt. Çelik ve Ekşi, 2008: 105).

Jennifer Milliken (2001:1) söylemleri üretken işaret sistemleri olarak ele almakta ve insanların şeyleri anlamlandırabilmelerinde bu işaret sistemlerinin anlam iletme, işaret etme (signification) işlevlerinin olduğunu belirtmektedir. Ona göre söylem bazı görüş, davranış, konuşma pratiklerini anlam üretimine dâhil ederken bazılarını dışarda bırakmaktadır. Bu yönüyle söylemin "hakikat rejimi" olduğuna dikkat çeken Milliken inşacı bir bakış açısı sunmaktadır.

Haber analizi konusunda dikkat çeken Teun A. Van Dijk (2003: 13) ise, metin içerisindeki imgeler, varsayımlar, sözler, metaforik anlatımlar, uslamlama vb. konuları analiz ederek ideoloji ile söylem arasındaki ilişkiyi sorgulamaktadır.

Van Dijk söylem analizinde iki tür yaklaşımı benimsemektedir: Eleştirel söylem analizi ve ideolojik söylem analizi. Van Dijk iç içe geçmiş bu iki yaklaşımı birarada kullanmıştır. Van Dijk'in eleştirel söylem analizi yönteminde; dil yapısı içerisinde üretilen iktidar ilişkileri (tonlama, kelime seçimi retorik biçimleri vb.), gramer kurallarının anlama katkısı (biz ve onlar ayrımı gibi), konuşma bağlamının denetlenmesi ve dışlama usulleri açığa çıkarılmak istenen hususlardır (akt. Sancar, 2008: 143).

Dijk, eleştirel söylem analizinde söylem yapılarını; argüman (gerçeklere dayalı kanıtlar), retorik figürler (biz ve ötekine dayalı içerme ve dışlama usulleri), sözel tarz (olumlu-olumsuz sözcük seçimleri, üslup vb.), öykü anlatma (tanık olunan olayların anlatımı), olumsuz davranışlara yapısal vurgu (başlık, kanıt, özetleme), güvenilir kaynaklara yapılan referanslar olarak sınıflandırmaktadır (Van Dijk, 1993: 264).

Araştırmada öncelikle meydan okumanın tarafları, ben/biz tanımlamaları, öteki tanımlamaları ve meydan okumanın meşruiyet alanları tespit edilmiştir. Ayrıca araştırma verileri "ben vurgusu", "duygusal göndermeler", "güç/iktidar vurguları", "kitle ruhu", "statüko/değişim arzusu" temel kategorilerinde Van Dijk'ın söylemi yorumlamada konuyu ele alış biçimi temel alınarak yorumlanmıştır. Ancak söylemlerin aynı anda birden fazla kategoriye dâhil olabilecek anlamlar içermesi nedeniyle, tablolardaki sınıflandırmalarda söylemin göndermede bulunduğu temel kategori dikkate alınmıştır.

Tablo 2.1: "Meydan Okuma" Analiz Tablosu

Meydan okuma eylemi	**Meydan okumanın tarafları kimlerdir?** **"Ben/Biz" ve "Öteki" Tanımlamaları nasıl yapılmaktadır?** **Meydan okuma söyleminin göndermede bulunduğu meşruiyet alanları nelerdir?**		
	Meydan Okumanın Bileşenleri		
	Üslup (İfade ve Vurgular)	**Jestler/Mimikler ve Tonlama**	**Bağlam**
Ben vurgusu	Benlik algısına yönelik tanımlamalar (mağdur, kahraman, vb.) nelerdir? Benlik saygısını gösteren ifadeler ve vurgular nelerdir?	Ben algısını yansıtan jest ve mimikler var mıdır? Varsa nelerdir?	Meydan okuyan tarafların siyasi geçmişi ve görüşlerinin meydan okumayla ilişkisi var mıdır, varsa nelerdir? Meydan okuma eyleminin taraflar açısından önemi ve niteliği nedir? Meydan okumanın bağlamı ile ilgili tarafların "ben" vurgularını etkileyecek diğer unsurlar nelerdir?
Duygusal göndermeler	Duygusal göndermeler (öfke, engellenme, adalet, mağduriyet vb.) var mıdır? Varsa nelerdir? Duyguların ifade edilmesinde ne tür bir üslup (Eleştiri, hakaret, alaycılık vb.) kullanılmaktadır? Duyguların dışavurumunda ne tür yöntemler kullanılmaktadır?	Duygu ifade eden jest, mimikler, tonlamalar var mıdır? Varsa nelerdir?	Meydan okuma eylemiyle bağlantılı olarak mevcut siyasi atmosferde çatışma içerikli gelişmeler var mıdır? Varsa nelerdir? Meydan okuma eyleminin gerçekleştiği ortamın duygusal atmosferi nasıldır? Meydan okuma eyleminin tarafları arasındaki geçmiş ilişkiler ve diyalogların konuyla bağlantılı olanları nelerdir?
Güç/İktidara dair vurgular	Meydan okuma taraflarının hiyerarşik konumları nedir? Otorite ve tabiyet vurguları var mıdır? Varsa nelerdir? Ben ya da biz dilinin kullanımına ilişkin ne tür bir üslup kullanılmaktadır? "Damgalama"[2] ifadeleri kullanılmış mıdır? Varsa nelerdir? Muhataplara yönelik eleştirel ve/veya suçlayıcı ifadeler var mıdır? Varsa nelerdir? Gözdağı veren ifadeler var mıdır? Varsa nelerdir? Mücadeleye çağrıda bulunan ifadeler var mıdır? Varsa nelerdir? Haklı mücadele vurguları var mıdır? Varsa nelerdir? Doğruluk/dürüstlük/şeffaflık gibi değerlere yapılan vurgular söz konusu mudur?	Mücadeleye çağrıda bulunan ifadeleri destekleyici bir beden dili kullanılmış mıdır? Lider üslubunu destekleyici duruş, mimik ve tonlamalar nelerdir? Güçlü/özgüvenli bir görüntü ve ses tonu söz konusu mudur?	Meydan okuma eylemindeki güç vurguları ile siyasi konjonktür açısından ve liderin bulunduğu konum açısından neye güç atfedildiği arasında nasıl bir ilişki vardır? Güç vurgularının varsa göndermede bulunduğu bağlam nedir? (tarihsel arka plan, dini motifler vb.)… Meydan okuma bağlamındaki otorite vurgularının niteliği nedir? (Yasal, karizmatik, özgürlükçü)
Kitle ruhu	Herhangi bir kitleyi temsil eden ifadeler, vurgular var mıdır? Hedef kitleyi belirli bir amaç doğrultusunda yönlendiren ifadeler ve vurgular var mıdır? Varsa nelerdir? Kitlelerle iletişimde kullanılan temalar nelerdir? (Milliyetçilik, din, gelenek vb.)	Kitleleri harekete geçirici bir beden dili kullanılmış mıdır? Kitle etkisini gösteren davranışsal unsurlar nelerdir?	Meydan okumada izleyici kitlenin öngörülen beklentileri nelerdir? Kitlenin genel özellikleri nelerdir? Meydan okuyan tarafın kitleyle olan ilişkisi nedir? Meydan okuma eyleminin gerçekleştiği ortamın kitle ile diyalogu etkileyen unsurları var mıdır, varsa nelerdir?
Statüko-değişim arzusu	Yenilik ve değişim ifade eden vurgular var mıdır? Varsa nelerdir? Meydan okumanın hedefi (statüko yanlısı ya da değişim talep eden) nedir? Değişimin gerekçelerini belirten ifade ve vurgular var mıdır? Varsa nelerdir?	Yenilikçi ya da muhafazakâr bir duruş sergilemek adına ne tür bir beden dili kullanılmaktadır? Değişim göstergesi jest/mimik ya da tonlamalar kullanılmış mıdır? Geleneksel normları çiğneyen giyim tarzı vb. unsurlar söz konusu mudur?	Meydan okuma eylemi çerçevesinde yenilikçi ya da statüko yanlısı bir eğilim varsa bunun mevcut toplumsal koşullarla ilişkisi nedir? Yenilik ya da statüko arzusunun sosyo-kültürel atmosferdeki anlamı nedir?

[2] Goffman'a göre (1963: 168) damga, belirli bir sosyal etkileşim içinde itibarı sarsıcı yüklemelere işaret etmektedir. Ona göre damga üç türde ortaya çıkmaktadır. Birincisi fiziksel görünüşle ilgilidir, ikincisi kişisel karaktere yönelik olumsuz yüklemeleri içermektedir; üçüncüsü ise dinsel, ırksal öğeler içermektedir.

B. Araştırmanın Örneklemi

Türk siyasi tarihinin son 15 yılına damgasını vurmuş ve meydan okuyucu kimliği ile ön plana çıkmış bir lider olması nedeniyle Recep Tayyip Erdoğan'ın söylemleri araştırmanın örneklemi olarak belirlenmiştir. Erdoğan'ın meydan okuyucu söylemleri 2002 Kasım Öncesi, 2002 Kasım - 2014 Ağustos arası şeklinde iki dönemde ele alınmıştır. 2002 Kasım Öncesi, Erdoğan'ın Başbakan olmadan önceki dönemini, 2002 Kasım-2014 Ağustos Arası Erdoğan'ın Başbakanlık görevinde bulunduğu dönemi ifade etmektedir. Her döneme ait konuşmalar, tartışma yaratıcı, infial uyandırıcı, tarafları rahatsız edici "önemli bir olay"a dair bir konuşma, "uluslararası" düzeyde meydan okuyucu bir konuşma ve "seçim konuşması" şeklinde kategorize edilmiştir. Erdoğan'ın 2002 Kasım öncesi döneme ait ilk konuşması, cezaevine girmeden önce 28 Eylül 1998 tarihinde yaptığı ve "bu şarkı burada bitmez" diyerek sonlandırdığı basın toplantısı konuşmasıdır. Bu konuşma "önemli olay" bağlamında ele alınmıştır. Bu konuşmanın analizi tam metin üzerinden gerçekleştirilmiş olup, videosuna ulaşılamadığı için görsel unsurlar analize dâhil edilememiştir. AK Parti Basın Bürosu ve Cumhurbaşkanlığı Basın Birimi ile yapılan görüşmelere rağmen bu konuşmanın videosuna ulaşılamamıştır.[3] Bu döneme ait uluslararası bir meydan okuma olarak ele alınan konuşması ise Erdoğan'ın 16.03.1990 tarihinde Sakarya'da yaptığı bir konuşmanın ilgili bölümüdür. Seçim konuşması olarak da 23.10.2002 tarihinde Kırşehir mitinginde yaptığı konuşma analiz edilmiştir.

Erdoğan'ın Başbakanlık yaptığı dönemine denk düşen ve 2002 Kasım-2014 Ağustos tarihlerini kapsayan ikinci döneme ilişkin, "önemli olay" kategorisinde "Gezi Parkı" olayı, "E-muhtıra" olayı, "Metin Feyzioğlu'na Tepki" konuşmaları ele

[3] 21-22-25-28-29 Temmuz 2016 tarihli telefon görüşmeleri

alınmıştır. Gezi Parkı olayıyla ilgili sürecin kritik dönüm noktalarına işaret eden iki konuşmasına yer verilmiştir. Bu konuşmalar medya gündeminde çokça tartışılan ve sonrasında olayın gidişatına etki eden söylemlerini içeriyor olmasından dolayı tercih edilmiştir. Bunlardan birincisi, 16.06.2013'de İstanbul-Kazlıçeşme'de yaptığı "Milli İradeye Saygı Mitingi"nde yaptığı konuşma, diğeri ise "Şu anda evlerinde bizim zorla tuttuğumuz bu ülkenin en az yüzde ellisi var" cümlesini kullandığı "03.06.2013" tarihli basın açıklamasıdır. Farklı bağlamlardaki söylemlerin karşılaştırılabilmesi için biri miting konuşması, diğeri de basın açıklaması olarak belirlenmiştir. Erdoğan'ın Başbakanlık dönemine denk gelen uluslararası meydan okuma bağlamında da "Davos" olayı analiz edilmiştir. Bu döneme ait seçim konuşmalarını temsilen ise, 2011 genel seçimi için "19.05.2011" tarihli Siirt mitingindeki konuşması ele alınmıştır.

Söz konusu konuşmalar amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiş ve konuşmalara internet üzerinden ulaşılmıştır. Öncelikle haberler taranarak Erdoğan'ın gündemi meşgul eden söylemleri tespit edilmiş, sonrasında bu söylemlerin geçtiği konuşmaların videolarına, belirlenen dönem ve kategorilere uygun olarak, internetten ulaşılmıştır. Bazı konuşmalar videodan deşifre edilmiş, bazıları ise AK Parti'nin web sitesinden (www.akparti.org.tr) temin edilmiştir. Erdoğan'ın söylemleri, hem metin üzerinden hem de görsel unsurların yorumlanabilmesi için video üzerinden analiz edilmiştir. Meydan okuma söylemlerindeki "söz" ve "beden dili" unsurları birlikte ele alınmıştır.

C. Araştırmanın Varsayımları

Araştırma aşağıdaki iki temel varsayıma dayanmaktadır:

1. Lider imajında meydan okuma önemli bir iletişim stratejisi olarak dikkat çekmektedir.
2. Erdoğan'ın liderlik imajında "meydan okuma" bir iletişim stratejisi olarak konumlandırılmaktadır.

Bu varsayımlardan yola çıkarak araştırmada şu iki temel sorunun yanıtı aranmıştır:

1. Lider imajı ve meydan okuma eylemi arasında nasıl bir ilişki vardır?
2. Erdoğan'ın meydan okumaya dair söylemlerinde hangi unsurlar dikkat çekmektedir?

2.1. 2002 KASIM ÖNCESİ DÖNEM

2.1.1. Tutukluluk ve İsyan: "Bu Şarkı Burada Bitmez"

"Bu şarkı burada bitmez", Erdoğan'ın 10 aylık mahkûmiyet kararının Yargıtay tarafından onaylanmasının hemen ardından 28 Eylül 1998 tarihinde yaptığı basın toplantısındaki konuşmasında kullandığı bir ifadedir.

"Bu şarkı burada bitmez"in neden bir meydan okuma olduğunu anlamak için öncelikle Erdoğan'ın bu konuşmayı yapmasına gerekçe teşkil eden olaya değinmek gerekmektedir.

"Bu şarkı burada bitmez" devam niteliğinde bir meydan okumadır. Bu meydan okumanın koşullarını yaratan, tutuklanmasına sebep olan şu dörtlüktür:

Minareler süngü, kubbeler miğfer
Camiler kışlamız, mü'minler asker
Bu ilâhi ordu dinimi bekler
Allahu Ekber, Allahu Ekber.

Erdoğan bu dörtlüğü 6 Aralık 1997'de Siirt'deki bir açık hava toplantısında okumuştur. Bu dörtlük Ziya Gökalp'in 1. Balkan Savaşı sırasında Türk askerlerine yönelik yazdığı bir şiirin parçasıdır. Erdoğan, bu dörtlük nedeniyle "halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik ettiği" iddiasıyla tutuklanmıştır.

Dörtlükte, Müslümanların kutsal mekânı olan caminin kışlaya, minare ve kubbesinin ise silah metaforuyla ifade edilmesi dörtlüğün ana temasının "savaş" olduğunu göstermektedir. İnananların asker olduğu ve inandıkları değerler için mücadele ettiği bir savaş. Burada savaş başlı başına bir meydan okuma ifadesidir.

AK Parti'nin üçüncü olağan kongresindeki şu sözlerinden Erdoğan'ın "bu şarkı burada bitmez" sözüne derin bir anlam yüklemiş olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Erdoğan yeri geldikçe bu şarkının bitmediğini ve bitmeyeceğini hatırlatmaktadır.

> Sevgili kardeşlerim, Pınarhisar Cezaevi'ne doğru yola çıkarken, 26 Mart 1999 günlerden Cuma… Yola çıkarken, Üsküdar'dan evimin önündeki arkadaşlarıma seslendim: 'Bu bir veda değildir. İnşallah bitmeyen şarkının besteleri içindeki bir estir, bir duraktır' dedim. İnanıyorum ki, esten sonraki notalar istikrar içerisinde aydınlık yarınların Türkiye'sine, barışa, sevgiye, kardeşliğe giden yolda, sizin bu sevginiz, bu aşkınız, sizin sevdalarınızla bütünleşerek devam edecektir dedim (Kanal Türk, 03.10.2009).

Tablo 2.2: 28 Eylül 1998 Tarihli Basın Açıklaması Analizi

<table>
<tr><td>“Bu Şarkı Burada Bitmez”</td><td colspan="3">Meydan okumanın tarafları: Erdoğan ve yargı, muhalifler, medya, iç ve dış diğer güç olarak tanımladığı diğer gruplar
Ben/Biz Tanımlamaları: Erdoğan, kendi kimliğinde Türk halkı ve ezilmiş herkes adına konuşmakta olduğunu ifade etmektedir.
Öteki tanımlamaları: Muhalif Partiler, hâkimler ve savcılar, ulusal ve uluslararası basın, “dış güçler”…
Meydan okuma söyleminin göndermede bulunduğu meşruiyet alanları: Adalet, Milliyetçilik, Demokrasi, Cumhuriyet kurumları…</td></tr>
<tr><td colspan="4">Meydan Okumanın Bileşenleri</td></tr>
<tr><td></td><td>Üslup (İfade ve Vurgular)</td><td>Jestler/Mimikler ve Tonlama</td><td>Bağlam</td></tr>
<tr><td>Ben vurgusu</td><td>Benlik üzerine vurguları “mağduriyet” temelinde şekillenmektedir.
“Mafyalaşmanın, çeteleşmenin, kokuşmuşluğun dibe vurduğu bir ortamda; benim yolsuzluktan değil, cinayetten değil, kul hakkı yemekten değil, sadece ve sadece okuduğum bir şiir nedeniyle ceza almam, beni değil sadece bu ülkenin hukuk anlayışını küçültür.”
“Güneş gibi açık hakikatleri savunmak zorunda olmak, bir insan olarak beni üzüyor.”
“Adalet” anlayışı temelinde benlik saygısını koruyucu ifadeler kullanmaktadır.
“Bu ceza milyonların bana olan güvenini değil, adalete olan güvenini sarsmıştır.”
“Bu karar yalnızca ülkemizin hukuk anlayışının değil, bütün bir milletin adalet inancının üzerine gölge düşürdü.”
İstanbul Belediye Başkanlığı’nda yaptığı hizmetlere yönelik “övgü” içerikli ifadeler kullanmaktadır.
“Bizim, 27 Mart öncesinde bu senette halkımıza vadettiklerimiz, hem de misli misline gerçekleşmiş midir, gerçekleşmemiş midir?”
Kendi siyasi kimliğine yönelik “övgü” içerikli bir üslup kullanmaktadır.
“Bu milletin gerçek ihtiyaçlarını gören ve milletin sesine kulak veren, bu doğrultuda siyaset yapan bir siyasetçi olarak bu cezayı haksız buluyorum.”</td><td>Bu konuşmanın video görüntüsüne ulaşılamamıştır.</td><td>Erdoğan bir konuşmasında Ziya Gökalp’in “Aker Duası” şiirinden bir dörtlük okumuş olması nedeniyle 10 ay hapis cezası almıştır. Erdoğan’ın okuduğu şiir konjonktürel olarak irtica ile mücadele politikaları kapsamında 28 Şubat 1997’de Milli Güvenlik Kurulu’nda alınan kararlara karşı bir meydan okuma olarak düşünülebilir.
İncelenen konuşma hapis cezasını konu almaktadır ve konuşmayı cezaevine girmeden bir süre önce yapmıştır. Bu cezayı kendisine yapılan bir haksızlık olarak değerlendirmekte ve konuşmasında yoğun bir şekilde mağduriyet vurgularına rastlanmaktadır.
Erdoğan, o dönemde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanıdır. Belediye Başkanlığı sürecinde yaptığı çöplerin toplatılması, susuzluk, hava kirliliği gibi sorunların çözümüne yönelik faaliyetlerinden dolayı saygı duyulan bir siyasetçidir. Bu yüzden aldığı cezadan dolayı ortaya çıkan mağduriyeti kitlesel bir mağduriyet olarak tanıtmaktadır. Mağduriyetine ilişkin itirazı “özgüvenli” bir üslup biçiminde ortaya çıkmakta ve zaman zaman yargı, siyaset gibi kurumlara karşı bir meydan okumaya dönüşmektedir.
Erdoğan bu konuşması dışında üyesi olduğu Refah Partisi bünyesinde de meydan okuyan üslubuyla dikkat çekmektedir.</td></tr>
</table>

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	Bağlam
Güç/İktidara dair vurgular	**"Haklı mücadele", "yılmadan mücadele etme" vurgularına başvurmaktadır.** *"Bu mahkûmiyet kararının onaylanmasıyla her şey burada noktalanmış olmadı. Bu can bu tende oldukça, haksızlık karşısında susmayacak ve evrensel hukuk kuralları çerçevesinde milletin hukukunu savunmaya devam edeceğim."* **"Birtakım güçler", "düşünce yobazları", "çıkar odakları", "çeteleşmiş zihniyetler", "mafyatik yapılanmalar" gibi ifadelerle "öteki" tanımlamaları yapmakta ve kendi saygınlığını öteki üzerinden güçlendirmektedir.** *"Siyasi rakiplerimiz ve kendilerini iyi bilen güç ve çıkar odakları, seçim sandıklarında karşımızda duramayacaklarını, önümüzü kesemeyeceklerini iyiden iyiye anlamış olmalılar ki böyle bir yola başvurdular."* *"Vatan ve millet sevgisi birtakım güçlerin tekelinde olamaz. Bu beyler vatan ve milleti gerçekten seviyorlarsa, buyursunlar vatandaşa sorsunlar…"* **Muhataplara yönelik eleştirel ifadeler kullanmaktadır.** *"Bunun sebebi ülkenin maddi ve manevi değerlerini yağmalama isteğinden gözü dönmüş ve artık hiçbir hukuki ve insani sınır tanımayan mafyatik yapılanmalardır."* **Özgüvenli bir duruş sergilemektedir.** *"Yaptığım hiçbir şeyden pişman değilim. Çünkü yaparken, sizinle beraber yaptım. Sizinle coştum, sizinle üzüldüm. Sonuna kadar sizinleydim. Ben şuanda haksız bir mahkûmiyet kararı almış bulunuyorum."* **Doğruluk/dürüstlük/şeffaflık gibi değerlere yapılan, vurgular bulunmaktadır.** *"Bütün bu ahlak ve hukuk dışı kampanyalardan etkilenen hâkimler, adeta kendileri yargılanıyormuş gibi bir psikoloji içine girdiler ve benim cezamı onayarak bir anlamda kendilerini aklamış oldular."* **Korkusuzluk ifade eden unsurlar bulunmaktadır.** *"İşte ben buradayım. Sevgili yurdumun ve dünya kamuoyunun gözleri önünde ve müsterihim. Siz de müsterih olunuz! Bu şarkı burada bitmez…"*		Erdoğan yaşadığı mağduriyetin sorumluları olarak siyasi rakiplere ve "kendilerini iyi bilen" güç ve çıkar odaklarına işaret etmektedir. Konuşmanın bütünü düşünüldüğünde "kendilerini iyi bilen" ibaresi kapsamında medya mensuplarının, hâkimler ve savcıların da olduğu anlaşılmaktadır. Erdoğan, konuşmayı yaptığı tarihten bir süre sonra yapılacak olan 1999 seçimlerine göndermede bulunmaktadır. İçinde bulunduğu durumu, siyasi rakiplerinin seçim sürecinde kendisini ve üyesi olduğu Refah Parti'sini zayıf düşürme politikası olarak değerlendirmektedir. Seçimlerde yüksek oy alacağı ile ilgili özgüvenli bir duruş sergilemektedir. Bu özgüven görüntüsünün hem kitlelerin desteğini alacağı konusundaki inancından hem de güçlü bir lider imajı çizme düşüncesinden kaynaklanabileceğini söylemek mümkündür. Erdoğan'ın doğruluk, dürüstlük, adalet gibi kavramlara güç atfettiği anlaşılmaktadır. Hukuk sisteminin, kurumların yozlaşmış olduğunu iddia ederek kendi savunularını demokrasi vurgularıyla desteklemeye çalışmaktadır. Ayrıca, Erdoğan'ın otorite vurgularında "özgürlükçü" bir yaklaşım dikkat çekmektedir.

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	Bağlam
Duygusal göndermeler	**Mağduriyet iddialarında öfkeli bir üslup dikkat çekmektedir.** *"Utanmadan, benim şiir okuyarak bölücülük yaptığımı söylüyorlar; hiç yüzleri kızarmadan beni cezalandırıyorlar."* **Mağduriyetini kitlelere genelleştiren ve kitlelerle özdeşlik kuran duygusal bir üslup kullanmaktadır.** *"Sizin sesinizi yoksul evlerinizin odalarından alıp, işsiz çocuklarınızın bakışlarından alıp, yüreği yaralı annelerin babaların göğsünden alıp, bu ülkenin gündemine taşımak isterim. Çünkü ben sizin sesinizi seviyorum. Çünkü bu ülkenin asli ve gerçek unsuru sizsiniz."* *"Ben sizden biriyim, başkası değil. Yaptığım hiçbir şeyden pişman değilim. Çünkü yaparken, sizinle beraber yaptım. Sizinle coştum, sizinle üzüldüm. Sonuna kadar sizinleydim."* **Başarılarının engellenmesine yönelik duygusal unsurlar kullanmaktadır.** *"İşte vatanı ve milleti güya herkesten çok sevdiğini söyleyen tekelci ve karanlık zihniyet, milletin, Tayyip Erdoğan'a ve onun yaptıklarına ve yapacaklarına olan sevgisini, güvenini, aşkını gördükleri için maalesef, evet maalesef bu akıl dışı ithama sarıldılar, bu çıkmaz sokağı göze aldılar."* **Duyguların ifadesinde eleştirel ve kinayeli bir üslup kullanmaktadır.** *"Çeteleşmiş zihniyetlerin değil, onurlu insanların yönetim anlayışını arıyorum."* *"Diyarbakır'daki dosyanın temyiz için Yargıtay'a intikali ile birlikte medyadaki bazı yazarların, aynı yerden düğmelerine basılmış gibi koro halinde cezanın onanmasını istemeleri kimsenin dikkatinden kaçmamıştır. Temyiz incelemesi sürerken, bazı köşe yazarları, Yargıtay'dan güya en yetkili ağızdan naklen yayın yaparak rüşvet ve benzeri birtakım isnat, istifa ve şaibeler ortaya atarak, Yargıtay ceza hâkimlerine telkin, tehdit ve tavsiyelerde bulunmuşlardır."*		Erdoğan konuşmasında, ceza almış olmasını bir mağduriyet şeklinde tarif ederken duygusal göndermelerin yoğun bir şekilde kullanıldığı bir üslup benimsemektedir. Bu tür duygusal ifadelerin, bu konuşma kapsamında, mahkumiyet kararı ve aldığı siyasi yasak nedeniyle yaşadığı engellenme duygusundan kaynaklandığı söylenebilir. Bu üslup Erdoğan'ın kitleleri harekete geçirme tarzının bir görünümüdür. Nitekim bu dönemde yaptığı başka konuşmalarında da çeşitli şiirler okuyarak, duygulu sözler kullanarak benzer bir üslubu benimsemektedir. Buna ek olarak duyguların ifadesinde eleştirel ve kinayeli bir dil benimsemektedir.

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	
Kitle ruhu	**"Aziz milletim", "milli irade", "vatanım" gibi söylemlerle kitleleri etkilemeye yönelik bir üslup kullanmaktadır.** *"Milletim mahzun olmadığı sürece ben mahzun olmam. Varsın Tayyip Erdoğan mahkûm olsun, yeter ki bu aziz millet hiçbir zaman mahzun olmasın."* *"Benim için değerli olan aziz milletimin vicdanının sesidir. Siyasetteki yerimi de aziz milletim tayin edecektir."* **Kitlelerle iletişiminde millet vurgusunun ön plana çıktığı bir söylem söz konusudur.** *"Çünkü benim bu milleti sevmekten, bu millet için çalışmaktan başka bir derdim olmadı."* **Zaman zaman özgürlükçü bir söylemle kitleleri etkileme çabası söz konusudur.** *"İşte bu yüzden düşünce özgürlüğünü arıyorum. Doğruları söyleyebilme özgürlüğünü arıyorum."* *"Şiiri suçluyoruz, düşünceyi dışlıyoruz, özgürlükleri askıya alıyoruz. Sonra da dünya, insan hakları konusunda, düşünce ve ifade özgürlüğü konusunda, bizi neden beğenmiyor diye şikâyet ediyoruz."* **Demokrasi talebine yönelik vurgular kullanmaktadır.** *"Despotizmi değil, baskıyı değil, Türkiye'nin tüm sandıklarında ve her karış toprağında demokrasiyi arıyorum."* **Kamu vicdanına yönelik göndermelerde bulunmaktadır.** *"Ama hem kendi vicdanımda hem de kamu vicdanında ilk günden aklandığımı biliyorum."* *"Biz şaşmaz ve değişmez adalet ilkelerine inanıyoruz. Biz kamu vicdanı denen ve asla yanıltılamayan değerin farkındayız. Adalet!"*		Erdoğan, "halkı sınıf, din, mezhep ayrılığına sürüklediği" iddiasıyla mahkum edilmiştir. Bu iddia karşısında Erdoğan kitleleri birleştirici, bütünleştirici nitelikte milliyetçi, özgürlükçü, demokrasi temelinde, kamu vicdanını ön plana çıkaran söylemlere ağırlık vermektedir. Kendisini ayrımcılıkla suçlayanlara bu tavrıyla meydan okuduğu söylenebilir.
Statüko-değişim arzusu	**İlerleme ve gelişme arzusuna yönelik vurgulara yer vermektedir.** *"Dünya toplumları ikibinli yıllara giderken, değişen dünya ile daha çok uyum içinde olmanın yollarını ararken, bizim ülkemizi muz cumhuriyetlerinin bile gerisine sürüklemek istiyorlar."* **Değişim talebinin gerekçesi ülkenin gelişmişlik düzeyinin yükselmesi ile ilgilidir.** **Demokrasi ve özgürlük anlayışının gelişmediğine vurgu yapmaktadır.** *"Hakkımda verilen bu haksız karar, demokrasi mücadelemiz için yeni bir milattır. Yeni bir başlangıçtır. Kutlu olsun."*		Erdoğan'ın değişim talebinin merkezinde yine demokrasi ve özgürlük anlayışı yer almaktadır. Bu anlayış kitlesel destek beklentisinin ve kendisini kitlelerin gözünde aklama çabasının bir devamı olarak düşünülebilir.

Erdoğan, bu konuşmasında "muhaliflere", "yargıya", "medya mensuplarına" ve "iç ve dış güç" olarak tarif ettiği diğer gruplara karşı meydan okuyucu bir üslup kullanmaktadır. Ben ve biz dilini birlikte kullanarak hem kendi adına hem de "Bilinmelidir ki, üzüntüm kişisel bir üzüntü değildir. Bu ülkenin başına getirilenlere üzülüyorum" ifadesinden de anlaşıldığı gibi, Türk halkı ve ezilen tüm vatandaşları temsilen konuşmaktadır. Mahkûmiyet kararını "hukuk ve adalet" üzerinden eleştirmekte ve kendi haklılığını ortaya koymaya çalışmaktadır. "Mafyalaşmanın, çeteleşmenin, kokuşmuşluğun dibe vurduğu ortamda; benim yolsuzluktan değil, cinayetten değil, kul hakkı yemekten değil, sadece ve sadece okuduğum şiir nedeniyle ceza almam, beni değil sadece bu ülkenin hukuk anlayışını küçültür" ifadesinden de anlaşıldığı gibi Erdoğan bu olayı bir hukuk problemi olarak değerlendirmektedir. "Yargı gerçekten bağımsız değil" ibaresi de bunu destekler niteliktedir.

Erdoğan kendini savunurken güçlü bir ben vurgusu ortaya koymaktadır. Kitlelerin sevgisini ve desteğini kazanmış olduğu dolayısıyla da kendisinin yanlış yapmamış olduğu vurgularını ön plana alırken, kendisini desteklediğini düşündüğü insanlar ile arasında bir bütünlük söylemi oluşturarak rakiplerinin dürüst yollardan yenemeyecekleri kadar güçlü olduğunu iddia etmektedir. Güçlü olduğu yönündeki sözleri "özgüvenli" bir duruş sergilediği yönünde de belirgin ipuçları sunmaktadır. Bu algının bir uzantısı olarak kendisine haksızlık yapıldığı yönündeki vurgularıyla bir "mağduriyet" anlatısı ortaya koyarak, "mazlum" insanlar ile kendisi arasında bir bağ kurmakta ve kendisini çeşitli biçimlerde mağduriyete uğramış kitlelerin temsilcisi olarak sunmaktadır.

Erdoğan bu kitleler ile kendisi arasında kurduğu özdeşleşme söylemi içerisinde sıklıkla "yol" metaforuna başvurmaktadır. "Beraber yürüdük biz bu yollarda", "hiçbir

şey bizi yolumuzdan alıkoyamaz" gibi ifadeler buna örnek gösterilebilir. Bu konuşmasında da "bu yol yol değildir" ifadesini kullanmaktadır. Fakat burada bahsi geçen "yol", farklı ve yanlış bir yoldur. Bu açıdan bakıldığında Erdoğan'ın dolaylı olarak, kendilerinin doğru yolda olduğu, suçlamayı yapanların yanlış yolda olduğu şeklinde bir ahlaki yargıda bulunduğu söylenebilir. "İşte ben buradayım. Sevgili yurdumun ve dünya kamuoyunun gözleri önünde ve müsterihim. Siz de müsterih olunuz!" ifadesindeki "müsterih olmak" kendi vicdanının rahatlığına gönderme yapmakta ve doğru yolda olma konusundaki iddialarını pekiştirmektedir.

Erdoğan konuşmasını üzerine kurduğu temel argüman olan mağduriyet iddiasını çeşitli duygusal göndermeler kullanarak dile getirmektedir. Konuşmasının başında, "herşeyden önce kendi ülkemde böyle bir konuşma yapmak zorunda kaldığım için üzgün olduğumu belirtmek istiyorum" diyerek, duruma üzüntüyle yaklaştığını ifade etmektedir. Bu sözün devamında "Çünkü güneş gibi açık hakikatleri savunmak zorunda olmak, bir insan olarak beni üzüyor" diyerek üzüntüsünü yinelemektedir. Ancak konuşmanın ilerleyen bölümlerinde kendisini mahkum ettirenlere ve bu koşulları hazırlayanlara yönelik hissedilir bir öfke ile karşılaşılmaktadır. "Bu odaklar (güç ve çıkar odakları) ne yazık ki hepimizin ihtiyacı olan hukuku, kendi küçük ve çıkarcı düşüncelerine alet etmekte bir sakınca görmediler" ifadesi buna örnek olarak gösterilebilir. Bu öfkenin en belirgin göstergelerinden bazıları "utanmadan, benim şiir okuyarak bölücülük yaptığımı söylüyorlar; hiç yüzleri kızarmadan beni cezalandırıyorlar", "bu beyler vatan ve milleti gerçekten seviyorlarsa, buyursunlar vatandaşa sorsunlar: Tayyip Erdoğan bölücülük mü yapmış, tahrik mi etmiş yoksa sadece ve sadece bu millete hizmet mi etmiş" ifadeleridir.

Erdoğan'ın "bu şarkı burada bitmez" söyleminde "gün gelir devran döner" şeklinde örtük bir meydan okuma olduğu söylenebilir. Bunun en belirgin göstergesi "Tuttukları bu yol yanlıştır; bu yol, çıkmaz sokaktır. Çünkü adalet, gün gelecek yargıyı siyasallaştıranlara da lazım olacaktır" ifadesidir. "Bu ülkeyi bir adım bile ileri götürme niyetinde olmayan karanlık güçler, hukuk düşmanları, evrensel ve şaşmaz adalet ilkeleri ile karşılaştıklarında gözleri kamaşacak; tarihin şaşmaz yargısı tarafından sürekli yargılanacaktır" ifadesi de benzer bir anlamı içermektedir.

Erdoğan haksızlığa uğradığı şeklindeki iddiasını desteklerken ve öfkeyi de içeren meydan okuyucu bir dil oluştururken, "gerçeklik" kavramını da önemli bir referans olarak kullanmaktadır. "Hangi gerçeği yasakla örtebilirsiniz" diyerek kendisini mahkum ettiren güçlere karşı meydan okumakta ve "ben o şiiri okumakla herhangi bir hata yaptığımı düşünmüyorum ve kesinlikle suçsuz olduğuma inanıyorum" diyerek suçsuzluğunu yinelemektedir. Bu ifade Erdoğan'ın yasakçı zihniyete karşı durduğu izlenimi oluşturmaktadır. Sonraki cümlelerinde şiir okumanın suç olmadığını ve buna yasak getirmenin demokrasi ve hukuk anlayışı içerisinde anlamsız olduğunu söyleyerek bu izlenimi pekiştirmektedir.

Erdoğan'ın "ben doğruları söyleyebilme özgürlüğünü arıyorum" ifadesi gerçeğin hep gizli tutulmak istendiği fakat onun doğruları söylemeye devam edeceği anlamına gelmektedir. Bu söylem "doğru yolda olmak" söylemiyle paralellik göstermektedir. "Bu can bu tende oldukça, haksızlık karşısında susmayacak ve evrensel hukuk kuralları çerçevesinde milletin hukukunu savunmaya devam edeceğim" ifadesi de benzer bir söylem içermektedir.

"Bu şarkı burada bitmez", "engellenme" duygusunun sonucunda ortaya çıkan bir meydan okuma olarak da ele alınabilir. Yargı, Erdoğan'a tutukluluk kararı ve siyasi

yasak kararı vererek, onu hem fiziksel hem sosyal hem de siyasal anlamda engelleme, onu belirli davranışlardan men etme girişiminde bulunmuştur. "Bu şarkı burada bitmez" söylemi de bu engellemenin geçici bir durum olduğu, bir gün bu engellerin aşılacağı mesajını içeren bir meydan okumadır.

Önceki bölümlerde de söz edildiği üzere meydan okuma söylemi aynı zamanda bir iktidar göstergesidir. Meydan okuma, iletişimsel olarak meydan okuyan kişiye bir güç atfetmektedir. Ancak meydan okuma eyleminin iktidar kaynaklı olup olmayacağı bağlam içerisinden çıkarılabilir. Erdoğan'ın, mahkûm edilmiş ve siyaset yapma hakkı elinden alınmış bir lider olarak, siyasi erkini kaybetmenin verdiği öfke sonucu meydan okuduğu söylenebilir. "Bizi insani, ahlaki ve hukuki olmayan yollarla milli iradenin tercihleri arasından silmek isteyen güçler, belediye seçimlerinde kimi aday gösterecekler? Bekleyelim ve görelim" ifadesi o makamın kendisinden daha iyi bir yönetici bulamayacağı imasını taşımakta ve Erdoğan bu yolla kendi gücüne gönderme yapmaktadır.

Erdoğan sandığa göndermelerle ifade ettiği güç algısını "yılmadan mücadele etme" vurgularıyla pekiştirmektedir. "Bu mahkûmiyet kararının onaylanmasıyla her şey burada noktalanmış olmadı. Bu can bu tende oldukça, haksızlık karşısında susmayacak ve evrensel hukuk kuralları çerçevesinde milletin hukukunu savunmaya devam edeceğim" gibi ifadelerle kararlı ve güçlü bir lider imajı sergilemektedir.

İncelenen konuşmada söylediği "bugün bu ülkede bizim önümüzü kesmek isteyen siyasetçilerden hangi birisi, 5 yıl önce halka vadettiklerini göğsünü gere gere sizlere hatırlatabilir mi? Bırakın hatırlatmayı kendisi hatırlayabilir mi" sözü de güç vurgusuna örnek gösterilebilecek meydan okuyucu ifadelerdendir. Bu sözün devamında Erdoğan, İstanbul Belediye Başkanlığı döneminde yaptığı çalışmaları

hatırlatmakta ve diğer siyasetçilerden daha çok çalıştığı iması içerisinde kendi gücüne işaret etmektedir.

Erdoğan, korkusuzluk, dürüstlük gibi değerlere yaptığı vurgularla da özgüvenli görünümünü pekiştirmektedir. Bir şeylerin üstünün örtülme girişimine karşı kendisinin apaçık ortada olduğunu ifade ederek "şeffaflık" ilkesini benimsediği izlenimini vermektedir. Bu izlenimi en açık yansıtan ifadesi "Kapalı kapılar ardında yapılan pazarlıkları değil, millet önünde mertçe yapılan hizmet yarışını arıyorum" ifadesidir. Ayrıca, Erdoğan konuşmasının sonunda "işte ben buradayım. Sevgili yurdumun ve dünya kamuoyunun gözleri önünde ve müsterihim" diyerek hem hiçbir şeyden korkusunun olmadığını hem de açık ve net olduğunu ifade etmektedir. Onun bu söylemlerinde kitle psikolojisinin etkisi olduğu söylenebilir. Çünkü, Erdoğan'ın herkesin gözü önünde ve müsterih olduğunu söylemesi, masumiyet noktasında kitleleri arkasına alma çabası olarak yorumlanabilir. "Milli irade" kavramı da bu düşünceyi pekiştirir niteliktedir. "Milli irade asla yanılmaz" diyerek haklı olduğu noktasında bir kitleyi arkasına almakta ve bunu yaparken milli duygulara da hitap etmektedir.

"Milli irade" ifadesi herkesi kucaklayan birleştirici ve bütünleştirici bir kavramdır. Erdoğan'ın tutuklanma sebebinin bölücülük ve halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek iddiası olduğu düşünülürse, bu kavram iletişimsel bağlamda bir karşı duruş olarak tercih edilmiş olabilir. Yani, bölücü değil, birleştirici bir lider imajı yansıtılmaktadır. Ayrıca, "irade" kavramı baskı ve zorlama olmaksızın kişi veya kişilerin gönül rızasını ifade etmektedir. Erdoğan milletin iradesinin kendi yanında olduğunu ifade ederek, bölücülük suçlamasına bir kez daha meydan okumaktadır.

> Benim için değerli olan aziz milletimin sesidir. Siyasetteki yerimi de aziz milletim tayin edecektir. Benim yükselmesini istediğim ses bu sestir. Ben kendi sesimi sizin sesinize katmak isterim… Çünkü sizin sesinizi seviyorum,

Erdoğan'ın bu sözünün yansıttığı duygu içerisinde "biz" vurgusu yaptığı görülmektedir. Bu vurgu birleştirici, bütünleştirici olduğu kadar kitlelerin kendisi ile empati kurmasını kolaylaştıracak bir ortam sağlamaktadır. Bu da onun yaşadığı adaletsizliğin başkaları tarafından da hissedilmesine olanak tanımaktadır. "Ben sizi seviyorum, çünkü ben sizden biriyim, başkası değil" ifadesi de bu etkiyi daha net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Erdoğan'ın söylemleri insanların duygularını "vicdan muhasebesi" yapmaya davet etmektedir. Hukukla ispatlayamadığı haklılığını, vicdanlara seslenerek ortaya koyma çabası, iletişim stratejisi bağlamında etkili bir yöntem gibi durmaktadır. "Gözleriniz ve vicdanınızla tarihe bakınız", "… bu ülkenin vicdanını da yaralamış ve kanatmış olursunuz", "benim için değerli olan aziz milletimin vicdanının sesidir", "fakat bu ülkede halk ve onun vicdanı, halkın iradesi, halkın değerleri ve talepleri ne zaman dikkate alındı ki?" gibi ifadeler bunu destekler niteliktedir. Ayrıca, "vicdan" kelimesi her tür hukuk sisteminden öte bir adalet anlayışını temsil etmesi anlamında da önemlidir. Bu noktada milli irade ve kamuoyu kavramları "vicdan" kavramına dayanak teşkil etmektedir. Erdoğan "millet iradesine inanıyoruz" diyerek vicdanla hareket edilmesi vurgusunun altını çizmektedir.

Erdoğan "gözleriniz ve vicdanınızla tarihe bakınız" diyerek bir yandan da tarihte yaşanan benzer olayları hatırlatmakta ve adaletsizliğin altını çizmektedir. Erdoğan'ın buna dair söylemleri "doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar" mantığına denk düşen anlamlar içermektedir. Bu mantığı söylemlerinde doğrudan değil dolaylı

olarak yansıtmaktadır. Örneğin; "uzağa gitmenize gerek yok, kırk yıl öncesine, bizim siyasi tarihimize bakınız. Bakınız ve bu ülkenin hukuk, siyaset ve kısa demokrasi tarihindeki Yassıada faciasını görünüz. Aradan kırk yıl geçmiş, dünya değişmiş ama bizim ülkemizin insan hakları ve demokrasi arayışında geldiği noktaya bakınız" ifadesi böylesi bir adaletsizliğin yalnızca kendisinin başına gelmediğini, başka dürüst insanların da başına geldiğini belirtmektedir. Düz değişmeceli bir anlatımın tercih edildiği "Yassıada" kavramından anlaşılıyor ki, kastedilen kişi Adnan Menderes'tir.

Erdoğan konuşmasında baskıcı, adaletsiz ve yozlaşmış bir düzenin var olduğunu iddia etmekte ve daha demokratik, özgürlükçü bir siyaset anlayışının inşa edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Değişim ve gelişime yönelik arzusu, adalet anlayışının değişmesi gerektiğinden bahsettiği, baskıcı ve otoriter anlayışın ülkeyi geride bıraktığından yakındığı şu ifade de dikkat çekmektedir:

> Dünya toplumları 2000'li yıllara girerken, değişen dünya ile daha çok uyum içinde olmanın yollarını ararken, bizim ülkemizi muz cumhuriyetlerinin bile gerisine sürüklemek istiyorlar. Hayır, bu ülkeyi dünyanın genel gidişinden soyutlamaya kimsenin gücü yetmeyecektir. Çağdaşlığı ve batıyı dillerinden düşürmeyen, fakat batının sosyal, ekonomik ve düşünce standartlarını bu ülkeye çok gören düşünce yobazları, bu ülkeyi bir adım bile ileri götürme niyetinde olmayan karanlık güçler, hukuk düşmanları, evrensel ve şaşmaz adalet ilkeleri ile karşılaştıklarında gözleri kamaşacak, tarihin şaşmaz yargısı tarafından sürekli yargılanacaklardır.

Buradan da anlaşılacağı gibi Erdoğan, batının sosyal, ekonomik ve düşünce standartlarının dilde değil icraatta olması gerektiğini belirtmekte ve gelişmek için değişmek gerektiğine dikkat çekmektedir.

2.1.2. Avrupa'yla İlişkiler: "Avrupa Topluluğu Hristiyan Katolik Devletler Birliğidir"

Erdoğan 16 Mart 1990 tarihinde, Sakarya'da yaptığı bir konuşmasında Avrupa Topluluğuna yönelik meydan okuyucu ifadeler kullanmaktadır. Konuşmanın ilgili bölümü uluslararası bağlamda bir meydan okuma olması yönüyle ele alınmaktadır:

> Avrupa Topluluğu… Ona zaten girmeyeceğiz. Ya nasıl diyorsun ya giriyorlar işte. Yok merak etmeyin almayacaklar bizi. Ben keramet ehli falan değilim ama haber veriyorum size. Almayacaklar ama işin hakikatini bilmek lazım. Avrupa Topluluğu Hristiyan Katolik Devletler Birliğidir. Bu kazanın içerisine biz girmeyeceğiz. Niye? Çünkü onların dinini kabul etmediğiniz müddetçe onlar zaten sizi kendilerinden kabul etmeyecekler. Şimdi yapılan nedir? Oyalama taktiği. Niye? Oyalayalım da Kıbrıs'ı alırız belki ellerinden. Oyalayalım da belki Ermeni soykırımını kabul ettiririz. Bu. Ama inşallah geliyoruz. Geliyoruz, Avrupa topluluğuna almayacaklar. Ve girmeyeceğiz.

Tablo 2.3: 16 Mart 1990 Tarihli Parti İçi Bir Konuşmasının Analizi

Avrupa Topluluğuna Meydan Okuma	**Meydan okumanın tarafları:** Erdoğan ve Avrupa Topluluğu **Ben/Biz Tanımlamaları:** Erdoğan Müslüman topluluklarla özdeşlik kurarak konuşmaktadır. **Öteki tanımlamaları:** Avrupa Topluluğu, Hristiyan Devletler **Meydan okuma söyleminin göndermede bulunduğu meşruiyet alanları:** Din		
Meydan Okumanın Bileşenleri			
	Üslup (İfade ve Vurgular)	**Jestler/Mimikler ve Tonlama**	**Bağlam**
Ben vurgusu	**Bir yönüyle "mütevazı", bir yönüyle "iddialı" bir üslup kullanmaktadır.** *"Ben keramet ehli falan değilim ama haber veriyorum size."* **Kesin yargılarda bulunarak "özgüven"li bir duruş sergilemektedir.** *"Bu kazanın içerisine biz girmeyeceğiz."* *"Yok merak etmeyin, almayacaklar bizi"* **Biz ve öteki tanımlamaları ile ait olduğu grubu değerli gösterme söz konusudur.** *"Avrupa Topluluğu Hristiyan Katolik Devletler Birliğidir. Bu kazanın içerisine biz girmeyeceğiz."* **Doğru bilgiye hâkim olduğu iddiası taşıyan ifadeler kullanmaktadır.** *"Keramet ehli değilim ama söylüyorum"*	Kafasını sürekli dik tutarak yukarıdan bir bakışla konuşması özgüvenli imajını güçlendirmektedir. "Girmeyeceğiz", "Almayacaklar bizi" gibi ifadelerinde başını yukarı kaldırıp, ses tonunu vurgulu kullanarak iddialı bir duruş sergilemektedir.	Erdoğan, bu dönemde Refah Partisi'nin bir üyesidir. O dönemde Avrupa Birliğine girme konusunda çabalar söz konusudur. Erdoğan parti politikalarıyla paralel olarak Avrupa Birliğine eleştirel yaklaşmaktadır. Sakarya'da yaptığı bu konuşmada Avrupa Topluluğu'na Türkiye'yi almayacaklarını ifade etmekte ve gerekçe olarak da din farkını göstermektedir. Ona göre Türkiye Hristiyanlığı kabul etmediği sürece Avrupa Topluluğu'na kabul edilmeyecektir.
Duygusal göndermeler	**"Onur" kavramıyla ilişkili duygusal ifadelere başvurmaktadır.** "*Avrupa topluluğuna almayacaklar. Ve girmeyeceğiz*." **Duyguların ifadesinde eleştirel, kinayeli bir üslup kullanmaktadır.** "*Avrupa Topluluğu… Ona zaten girmeyeceğiz. Ya nasıl diyorsun ya giriyorlar işte. Yok merak etmeyin almayacaklar bizi."* *"Şimdi yapılan nedir? Oyalama taktiği. Niye? Oyalayalım da Kıbrıs'ı alırız belki ellerinden. Oyalayalım da belki Ermeni soykırımını kabul ettiririz."*	Erdoğan mimiklerini ve ellerini ifadelerindeki kızgınlık ve eleştirel tavrını pekiştirecek nitelikte kullanmaktadır. Sorduğu sorular ve verdiği cevaplarda kullandığı tonlamalar kinayeli üslubunun bir parçası olarak dikkat çekmektedir.	Erdoğan'a göre, Avrupa Topluluğu samimiyetsiz davranmaktadır. Ona göre, Avrupa Topluluğu Türkiye'yi almayı hiçbir zaman düşünmemekte, Kıbrıs'ı almak, Ermeni soykırımını kabul ettirmek gibi niyetlerle oyalamaktadır. Bu nedenle Erdoğan'ın "girmeyeceğiz" şeklindeki vurgusu "onur mücadelesi" şeklinde de değerlendirilebilir.

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	Bağlam
Güç/İktidara dair vurgular	**Gözdağı vermeye dayalı iktidar vurgusunun dikkat çektiği bir üslup kullanmaktadır.** *"Ama inşallah geliyoruz. Geliyoruz, Avrupa topluluğuna almayacaklar. Ve girmeyeceğiz."* **"Damgalama"ya yönelik ifadeler kullanmaktadır.** *"Avrupa Topluluğu Hristiyan Katolik Devletler Birliğidir."* **Muhataplara yönelik eleştirel ve suçlayıcı ifadeler kullanmaktadır.** *Şimdi yapılan nedir? Oyalama taktiği. Niye? Oyalayalım da Kıbrıs'ı alırız belki ellerinden. Oyalayalım da belki Ermeni soykırımını kabul ettiririz.*	Erdoğan "Ama inşallah geliyoruz" ifadesiyle birlikte sağ kolunu ve başını yukarı kaldırarak güç vurgusunu pekiştirmektedir. Diğer taraftan, *"Avrupa Topluluğu Hristiyan Katolik Devletler Birliğidir"* sözünü ses tonlaması ve el hareketiyle bir gerçeğin altını çizer gibi ifade etmektedir.	Erdoğan, konuşmasında "geliyoruz" diyerek yakın gelecekte bir seçim olduğuna göndermede bulunmaktadır. 1991 genel seçimlerinde Refah Partisi'nin iktidar olacağına dair bir inançla konuşmaktadır. Ayrıca, iktidara geldikleri durumda Avrupa Birliğine girme konusundaki görüşlerinin olumsuz olduğunu belirtmiş olmaktadır.
Kitle ruhu	**Ötekilik oluşturacak ifadeler kullanmaktadır.** *"Bu kazanın içerisine biz girmeyeceğiz. Niye? Çünkü onların dinini kabul etmediğiniz müddetçe onlar zaten sizi kendilerinden kabul etmeyecekler."* **Kitleleri etkilemeye yönelik tarihsel olguları kullanmaktadır.** *"Oyalayalım da Kıbrıs'ı alırız belki ellerinden. Oyalayalım da belki Ermeni soykırımını kabul ettiririz."*	Erdoğan'ın "onlar" kelimesi ile birlikte işaret parmağı ile uzak bir noktaya işaret etmesi ötekilik vurgusunu güçlendirmektedir. Ayrıca, ses tonundaki vurgular kitleleri etkilemeye, söylediklerinin doğruluğu konusunda ikna etmeye yöneliktir.	Erdoğan'ın konuşmasında Avrupa Topluluğu ile Türkiye arasında dine dayalı bir ötekilik mevcuttur. Bu ötekilik biz/ben ayrımını pekiştirmektedir. Erdoğan Müslüman bir ülkenin Avrupa Topluluğu'nda kabul göremeyeceği iddiasında bulunmaktadır. Ayrıca Avrupa Topluluğu'nun çıkarları için Türkiye'yi oyaladığını ifade ederek kitleleri etkileyici bir üslup kullanmaktadır.
Statüko-değişim arzusu	**Yenilik ve değişim beklentisi içeren ifade ve vurgular bulunmamaktadır. Meydan okuma statükoyu korumaya yöneliktir.** *"Bu kazanın içerisine biz girmeyeceğiz. Niye? Çünkü onların dinini kabul etmediğiniz müddetçe onlar zaten sizi kendilerinden kabul etmeyecekler."*	Erdoğan statükoyu korumaya yönelik ifadelerindeki kararlılığını beden diliyle de desteklemektedir.	Bu konuşma bağlam itibariyle Avrupa Topluluğu'na girmemekten yana, statüko yanlısı bir içeriğe sahiptir.

Erdoğan'ın bu konuşmada "gerçekleri söylemek" merkezinde bir söylem oluşturduğu görülmektedir. Sözlerinden herkesin bilmediği birtakım gerçeklere hâkim olduğu iddiası hissedilmektedir. "Keramet ehli değilim ama söylüyorum" şeklindeki ifadesi ancak keramet ehli olan birinin söyleyebileceği bir gerçeği söylediği imasını taşımaktadır. Bu anlamda Erdoğan doğruluk ve dürüstlük imajı vermektedir. Erdoğan lacivert takım elbise ve beyaz gömlek tercihiyle, avuç içi açık konuşma şekliyle görüntüsel olarak da dürüstlük imajını desteklemektedir.

Erdoğan'ın meydan okuyucu üslubundaki "hakikat" vurguları aynı zamanda iktidar göstergesi olarak da değerlendirilebilir. Ona göre hakikat Avrupa Topluluğu'nun Türkiye'yi kabul etmeyeceği, birtakım amaçlarını gerçekleştirene kadar oyalamak istediği yönündedir. Erdoğan "gerçekleri söyleyen kişi" kimliğiyle dinleyenlerinin gözünde güç ve iktidar sahibidir. Erdoğan'ın sıklıkla kullandığı el hareketleri, ses tonundaki yükselmeler, mikrofonu tutuş şekli ve başını dik tutması iktidar algısını güçlendirir niteliktedir.

Erdoğan sert ve kendinden emin bir duruş sergilemektedir. "Geliyoruz" sözüyle birlikte başını yukarı kaldırması ve sağ kolunu da yukarıda tutması, kendine ve içinde bulunduğu topluluğa olan inancının göstergesi olduğu gibi öteki olarak konumlandırılan diğer görüş ve partilere de bir meydan okuma olarak yorumlanabilir.

Erdoğan'ın bu konuşmada sergilediği imaj bir yönüyle ayrımcı bir yönüyle de birleştirici özellik taşımaktadır. Erdoğan, Avrupa Topluluğunu dini açıdan ötekileştirdiği gibi Müslümanları "ötekine" karşı birleştirmektedir. "Onların dinini kabul etmediğiniz müddetçe onlar zaten sizi kendilerinden kabul etmeyecekler" diyerek "biz Müslümanız onlar Hristiyan ve onlar bizi kabul etmeyecekler" mesajını

vermektedir. Bu mesaj ayrımcı bir söylemi içermektedir. Ancak bir yönüyle de Müslümanları "biz" ifadesiyle bütünleştirmektedir.

Avrupa Topluluğu'na yönelik bu meydan okumada Erdoğan, özgüvenli bir duruş sergilemektedir. "Yok merak etmeyin, almayacaklar bizi" ifadesindeki "merak etmeyin" ibaresi bana güvenin mesajını vermektedir. Erdoğan herkesin sahip olmadığı bir öngörüyle konuştuğu hissini uyandırmaktadır.

Erdoğan'ın bilgi ve öngörü sahibi olma iddiasındaki tavırları, "ben biliyorum böyle olacak" şeklindeki sözleri kendi niteliklerine "övgü" şeklinde de yorumlanabilir. "Ben keramet ehli falan değilim ama haber veriyorum size" cümlesinde mütevazı bir üslupla bilgi sahibi olmakla ilişkili bir "övünme" hissedilmektedir. Kafasını sürekli dik tutarak konuşması da bu kendine güvenen imajını güçlendirmektedir. Benzer şekilde soru-cevap şeklinde kurduğu diyalog "ben biliyorum" tavrında bir "övünme" göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Bu konuşmada Erdoğan'ın Avrupa Topluluğuna yönelik kızgınlığı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle de "bu kazanın içerisine girmeyeceğiz" ifadesinde ötekine ilişkin bir meydan okuma dikkat çekicidir. Erdoğan Avrupa Birliği devletlerini kötü niyetli ötekiler olarak konumlandırmakta ve onlara karşı bir savunma söylemi ortaya koymaktadır.

Erdoğan Avrupa Birliğinin oyalama taktiği içerisinde olduğunu düşünmekte ve buna karşı da tepkisel bir yaklaşım sergilemektedir. Avrupa Birliği'nin amacının Kıbrıs'ı almak ya da Ermeni soykırımını kabul ettirmek olduğunu ileri sürerek öfkesini dile getirmektedir.

Erdoğan “Ama inşallah geliyoruz” diyerek kitlesel bir meydan okumada bulunmaktadır. Bir anlamda bu sözlerinin arkasında tek başına olmadığının, bir kitle halinde mücadele ettiklerinin mesajını vermektedir. Konuşması boyunca Refah Partisi bayrağının önünde durması, bu bayrağı benimseyen herkesin lideri olarak konuştuğu mesajını vererek yine kitlesel bir duruşu temsil etmektedir.

Söz konusu konuşmada herhangi bir yenilik ya da değişim arzusu yer almamaktadır. Aksine mevcut durumun devam etmesi gerektiği yönünde muhafazakâr bir duruş söz konusudur. Erdoğan Avrupa Topluluğuna katılmanın yanlış olacağı yönünde görüş beyan etmekte ve bu yönde atılacak adımlara karşı meydan okumaktadır.

2.1.3. 2002 Genel Seçimi: "Tüyü bitmemiş yetimin hakkını yemeyecek ve yedirtmeyeceğiz."

Tablo 2.4: 23.10.2002 Tarihli Kırşehir Mitingi Analizi

Miting Konuşması *Kırşehir (23.10.2002)*	**Meydan okumanın tarafları:** Erdoğan ve mevcut hükümet (Demokratik Sol Parti, Milliyetçi Hareket Partisi ve Anavatan Partisi Koalisyonu)… **Ben/Biz Tanımlamaları:** "Ben" kavramı halkla özdeşim kurma amaçlı kullanılmaktadır. **Öteki tanımlamaları:** Deniz Baykal, Mesut Yılmaz, Bülent Ecevit ve kendisini mahkûm ettiren "güç ve çıkar odakları"… **Meydan okuma söyleminin göndermede bulunduğu meşruiyet alanları:** Adalet, eşitlik, halkçılık, özgürlük, sağlık…		
Meydan Okumanın Bileşenleri			
	Üslup (İfade ve Vurgular)	**Jestler/Mimikler ve Tonlama**	**Bağlam**
Ben vurgusu	**"Ben" vurgusunun halkla özdeşim kurmak amacıyla kullanıldığı hitaplarda bulunmaktadır.** *"Benim çiftçim, benim vatandaşım, benim bacım gibi."* **Vaat edilen işleri "övgüyle" dile getiren bir üslup kullanmaktadır.** *"Değerli kardeşlerim soruyorlar; neyle yapacaksınız diyorlar. Cevabımız hazır. Bu fona devredilen bankaların açıklarını nereden hallettiyseniz, kamu bankalarının açıklarını nereden hallettiyseniz inşallah biz de oradan halledeceğiz."* **Adaletin ve hakkın savunuculuğunu yapan, özgürlükten yana bir imaj sergilemektedir.** *"Biz şuna inanarak yola çıktık: tüyü bitmemiş yetimin hakkını yemeyecek ve yedirtmeyeceğiz."* **Şeffaflık iddiası taşıyan ifade ve vurgular kullanmaktadır.** *"AK Parti bu harcamaları nerden yapıyor. Bu tür ifadeler çok yanlış. Bunlar bize sorulduğu zaman bizim verecek cevabımız var. Çünkü bizim bütün bütçemiz sitemizde şeffaf olarak açık net yayınlanıyor. Ama ben kendilerine soruyorum. Acaba sizin bütçeniz nerede açık ve net yayınlanıyor?"*	Erdoğan halkla özdeşim kurmaya yönelik ifadelerinde ses tonundaki vurgularla da anlamı güçlendirmektedir. Şeffaflık iddiasında bulunduğu ifadelerde sol elini avuç içi açık şekilde meydandaki halka doğru kaldırmasının da, doğruluk ve açıklık mesajını güçlendirdiği söylenebilir. Ayrıca bu ifadede Erdoğan, karşı tarafa soru yöneltirken ses tonunu düşürerek vurgulu konuşması ile "belirsizlik" anlamını güçlendirmektedir. Bulunduğu vaatlerde de özgüvenli bir üslup kullanarak "biz yapacağız, başaracağız" diyerek rakiplerine meydan okumaktadır.	Kırşehir'deki bu konuşmasında Erdoğan seçim mitingi atmosferine uygun bir şekilde, seçilmeleri durumunda gerçekleştirecekleri faaliyetlerden bahsetmektedir. Benim çiftçim, benim vatandaşım, benim bacım diyerek kendisinin halktan biri olduğu mesajını vermektedir. Şeffaf oldukları iddiasıyla bu samimi görüntüyü pekiştirdiği gibi "ben açık ve net ortadayım, siz neredesiniz?" diyerek diğer partilere meydan okumaktadır. Ayrıca; Erdoğan konuşmasında, adaleti sağlama konusunda da meydan okuyucu bir üslup kullanmaktadır. O dönemde siyasi yasaklı olmasına gönderme yaparak, siyasi yasakların olmadığı özgürlükçü bir yapı kuracakları iddiasında bulunmaktadır.

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	Bağlam
Duygusal göndermeler	**Mazlumdan yana, adaletten yana tavır alan, duygusal bir üslup kullanmaktadır.** *"Biz şuna inanarak yola çıktık: tüyü bitmemiş yetimin hakkını yemeyecek ve yedirtmeyeceğiz."* *"Bu arada meslek liselerimizin hali... Meslek liseleri ile düz lise arasındaki adaletsizlik... Hak mı bu ya, olur mu böyle şey."* *"Benim bacım çocuğuna süt alamadığı için intihar etti mi bu ülkede? (evet). Kim sorumlusu? Şimdi çıkmış bakıyorsunuz hükümetin ortakları konuşuyor."* **Muhataplara yönelik kinayeli ve öfkeli bir üslup kullanmaktadır.** *"Ben buradan Sayın Yılmaz'a sesleniyorum: Sayın Yılmaz o aydınlık ampul, bak o aydınlık ampul biziz; karanlık olan sensin. Niye? Çünkü nerden aldın emaneti ve şu anda nereye getirdin. Niye? Çünkü kararttın Türkiye'yi."* *"Tayyip Erdoğan'ın siyasi yasaklı olması konusundaki çalışmaların perde arkalarını - Sayın Baykal'ı kastetmiyorum, Parlamento'da olanları kastediyorum- neler olduğunu da çok iyi biliyoruz."*	Erdoğan, duygusal göndermelerde bulunduğu ifadelerinde özellikle ses tonundaki vurgu ile anlamı güçlendirmektedir. Örneğin; "hak mı bu ya, olur mu böyle şey" derken yumuşak bir ses tonuyla konuşmakta ve meslek liseleri ile ilgili bu duruma üzüntü duyduğu ve isyan ettiği mesajı vermektedir.	Erdoğan cezaevinden yeni çıkmış ve haksız yere suçlandığı iddiasında bulunan bir lider olarak zaman zaman öfkesini dile getirmektedir. Bu konuşmasında da benzer bir kızgınlık dikkat çekmektedir. Ayrıca kendi "mağduriyetine" göndermede bulunarak mazlumdan yana, adaletten yana bir tavır sergilemektedir. Örneğin, meslek liselerini üniversite sınavında mağdur eden katsayı farkı uygulamasını adaletsiz bulduğunu ifade etmekte ve eğitimde eşitlik sağlama sözü vermektedir. Bu uygulamanın en çok imam hatip liselerini mağdur ettiği tartışmalarından yola çıkarak Erdoğan'ın bu yolla da halkla özdeşlik kurma çabasında olduğu söylenebilir.
Güç/ İktidara dair vurgular	**Yapılan işe inançla ilgili güç vurgularına başvurmaktadır.** *"Biz şuna inanarak yola çıktık: tüyü bitmemiş yetimin hakkını yemeyecek ve yedirtmeyeceğiz."* **Rakiplerden güçlü olduklarına dair ifade ve vurgulara başvurmaktadır.** *"Bakınız, bakınız! Onlar bizim üzerimizden prim yapmak istiyorlar. Şimdi acaba biz Tayyip Erdoğan üzerinden nasıl prim yaparız? Bunun gayreti içindeler. Biz onlara bu primi yaptırmayız. Niye? Çünkü muhatabımız değil, biz süper ligde oynuyoruz. Onlar ikinci ligde oynuyor."* *"Ne diyorlar; kayb-ı hayat şartıyla ölene kadar bu koltukta kalacağım. Kalmayacaksın o koltukta. Kalmayacaksın!"* **Rakiplere gözdağı veren bir üslup kullanmaktadır.** *"Bu şarkı burada bitmez"*	Erdoğan'ın jest, mimik ve tonlamalarındaki güç vurgusu özellikle rakiplerinden güçlü olduklarını belirttiği ifadelerde dikkat çekmektedir. Erdoğan daha çok ses tonundaki vurgu ile AK Parti olarak güçlü oldukları mesajını vermektedir.	Erdoğan cezaevine girmeden önce söylemiş olduğu "bu şarkı burada bitmez" meydan okuyuşunu bu konuşmada da sürdürmektedir. Fakat bu sefer yeni bir oluşumla (AK Parti) halkın karşısına çıkarak şarkının bitmediğini kanıtlamış olma iması ile bir meydan okuma hissedilmektedir. Bu yeni oluşumla birlikte güçlü bir şekilde geri döndüğü mesajını verdiği söylenebilir. Bu gücü rakiplerine gözdağı vererek ve inançla yola çıktıkları iddiasında bulunarak göstermeye çalışmaktadır.

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	Bağlam
Kitle ruhu	**Sorular ve çeşitli hitaplarla kitlelerle özdeşim kurmaya yönelik bir üslup kullanmaktadır.** *"Şimdi ne yapacağız biliyor musunuz? Evin balkonuna bir milli bayrağımızı asacağız, bir de parti bayrağımızı asacağız, tamam. Tamam mı? Anlaştık mı? Anlaştık mı? Anlaştık mı anneler, bacılar?"* *"Değerli kardeşlerim, bakınız İstanbul'da biz on beş bin aileyi daire sahibi yaptık. Bunu biliyorsunuz değil mi? Biliyor musunuz? (biliyoruz). Biliyor musunuz? (biliyoruz)."* **Kitlesel destek beklentisiyle bugüne kadar yapılamayanı yapma iddiasında bulunan ifade ve vurgular kullanmaktadır.** *"Bu ülkede siyasi yasakların olmadığı temel hak ve özgürlüklerin olduğu bir yapıyı biz kuracağız."* *"Çünkü biz şekeri ithal eden bir ülke olmayacağız. İhraç eden bir ülke durumuna geleceğiz. Bunu başaracağız."* *"Zarar eden kim? Çiftçi köylü... İnşallah sizi bu zarardan biz kurtaracağız."* *"İnşallah bunu da biz düzelteceğiz."* **Kitlelerle özdeşim kurmada dini, milli değer ve geleneklerden yararlanmaktadır.** *"Biz nerden geliyoruz? Biz! biz! Yirmi bir yaşında bir çağı kapatıp, bir çağı açan ecdadın varisleriyiz ya!"*	Erdoğan konuşması boyunca bulunduğu platformun sağına ve soluna doğru yürümekte ve meydandaki halkın tamamıyla temas kurmaya çalışmaktadır. Ayrıca yapılmayanı yapma iddiasında bulunduğu ifadelerinde "biz yapacağız, biz başaracağız" vurgularını ciddi bir tonlamayla yaparak siyasi rakiplerine meydan okuyuşunu beden diliyle de pekiştirmektedir.	Erdoğan miting atmosferine uygun bir şekilde kitleleri coşturma yönünde diyalog kurmaktadır. Soru sorarak onlardan cevap alarak ve "benim bacım", "benim çiftçim" gibi hitaplarda bulunarak kitlelerle özdeşim kurmakta ve "biz" olma mesajı vermektedir. Ayrıca meydandaki kitlenin desteğini almak, güvenini kazanmak için daha önceki hükümetlerin yapamadığı faaliyetleri başaracakları iddiasında bulunmaktadır. Örneğin; ülkenin şekeri ihraç eder konuma gelmesi, çiftçinin kar eder duruma gelmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, siyasi yasakların kaldırılması gibi…
Statüko/ değişim arzusu	**Değişim, dönüşüm iddiası taşıyan ifadeler kullanmaktadır.** *"Bayramımız var. İnşallah bu bayramı beraber kutlayacağız. İnşallah değişim, dönüşüm bayramı olacak."* **Birçok alanda değişim vaat etmektedir (sağlık, eğitim, ekonomi, siyaset vb.).** *"Bu eğitimde fırsat eşitliğine terstir. Olmaz böyle şey, olmaz."* *"Zarar eden kim? Çiftçi, köylü… İnşallah sizi bu zarardan biz kurtaracağız."* *"Hayvancılık da battı gitti. İnşallah bunu da biz düzelteceğiz."* *"Bakınız eğitimde yeni bir dönem başlatıyoruz."*	Erdoğan, değişim, dönüşüm iddialarını da ses tonundaki vurgularla desteklemektedir.	Cezaevinden çıktıktan sonra "değişim", Erdoğan'ın imajında önemli bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Bu söylemleri ile paralel olarak bu miting konuşmasında da değişime sıklıkla vurgu yapmaktadır. AK Parti'nin iktidar olmasını değişim dönüşüm bayramı olarak tarif etmektedir. Değişimi eğitim, sağlık, siyaset, ekonomi vb. birçok alanda vaat ettiği anlaşılmaktadır.

Erdoğan bu konuşmayı 3 Kasım 2002 seçiminden kısa bir süre önce yapmıştır. Bu süreçte Erdoğan'ın siyasi yasağı devam etmektedir. AK Parti'nin başkanlığını bir anlamda Erdoğan'a vekaleten Abdullah Gül yürütmektedir. Fakat Erdoğan AK Parti'nin oluşum sürecinde de sonraki süreçlerde de kilit isim olmayı sürdürmüştür.

2002 seçimi AK Parti'nin halk önünde oylanacağı ilk seçim olması anlamında önemlidir. Bu durum bile meydan okuma olarak yorumlanabilir. Çünkü Erdoğan'ın "bu şarkı burada bitmez" söylemiyle girdiği cezaevinden çıktıktan sonra yeni bir oluşumla yola devam edeceğini göstermesi, karşısında duran herkese meydan okuma şeklinde değerlendirilebilir.

Erdoğan'ın bu konuşmasında iletişim stratejisinin önemli bir yönünü yeni olmak, yenilik getirmek söylemi oluşturmaktadır. "Yenilik getirme" söylemiyle paralel olarak Erdoğan, değişim dönüşüm iddialarında bulunmaktadır. Eğitimde, sağlıkta, ekonomide, siyasette demokratik, eşitlikçi ve halkın yararına uygulamalara gidileceğini iddia etmektedir. Böylece daha önce yapılamayanı yapma iddiasında bulunarak mevcut ve geçmiş iktidarlara meydan okuduğu söylenebilir. Bu meydan okumaya rakiplere gözdağı veren, rakiplerden güçlü olduğunu ima eden ve muhataplara yönelik kinayeli bir üslupla hitap eden ifadeler eşlik etmektedir. Örneğin, "Kalmayacaksın o koltukta, kalmayacaksın" seklindeki seslenişi böyle bir meydan okuma niteliğindedir.

Erdoğan'ın iletişim stratejisinin önemli başka bir yönünü de "mazlumdan yana olma" davranışı oluşturmaktadır. Erdoğan mağdurun, ezilmişin yanında olduğunu vurgulayarak adaletli bir lider imajı çizmektedir. Vaat ettiği işleri gerçekleştirmeye yönelik inançlı ve kararlı olduğunu gösteren ifadeleri imajına "güç" katmaktadır.

2.2. 2002 KASIM – 2014 AĞUSTOS ARASI DÖNEM

2.2.1. Gezi Parkı Olayları: “Tencere tava hep aynı hava”

Gezi Parkı Olayı, İstanbul, Taksim’deki Topçu Kışlası’nın “Taksim Yayalaştırma Projesi” kapsamında, imar izni olmadan inşa edilmeye çalışılması sonucu, Gezi Parkı’ndaki ağaçların sökülmesi üzerine çevreci bir eylem olarak ortaya çıkmıştır. 27 Haziran 2013’de başlayan eylem, polis ve aktivistler arasındaki çatışmanın medyaya yansımasıyla, sonraki günlerde büyüyerek devam etmiştir. Çevreci bir yapılanma olarak başlayan eylem, hükümet karşıtı gösterilere dönüşmüş ve olaylar uzun süre Türk ve Dünya basınının ilgi odağı olmuştur. Bu süreçte Erdoğan’ın açıklamaları büyük dikkat çekmiştir.

Erdoğan’ın eyleme yönelik konuşmalarından meydan okuma bağlamında dikkat çeken iki konuşması analiz edilmiştir. Bunlardan birisi 03.06.2013 tarihli basın açıklaması diğeri ise İstanbul Kazlıçeşme’de yapılan “Milli İradeye Saygı Mitingi”dir.

Resim 1: Erdoğan "Milli İradeye Saygı" Mitinginde

Resim 2: Basın Toplantısı

Tablo 2.5: Gezi Olaylarına Yönelik Konuşmalarının Analizi

<table>
<tr><td>GEZİ Olayları</td><td colspan="3">Meydan okumanın tarafları: Erdoğan ve Gezi eylemcileri, ulusal ve uluslararası basın, Cumhuriyet Halk Partisi, sanatçılar…
Ben/Biz Tanımlamaları: Baskın olarak Erdoğan'ın kendisini işaret eden "ben" vurgusu ve AK Parti'ye oy veren yaklaşık yüzde ellilik bir topluluğa işaret eden "biz" vurgusu…
Öteki tanımlamaları: Eylemciler, ulusal ve uluslararası basın, CHP, sanatçılar…
Meydan okuma söyleminin göndermede bulunduğu meşruiyet alanları: Ahlak, Demokrasi, Milli ve dini değerler…</td></tr>
<tr><td colspan="4">Meydan Okumanın Bileşenleri</td></tr>
<tr><td></td><td>Üslup (İfade ve Vurgular)</td><td>Jestler/Mimikler ve Tonlama</td><td>Bağlam</td></tr>
<tr><td>Ben vurgusu</td><td>Sahip olduğu niteliklerden "övgü"yle bahseden bir üslup kullanmaktadır.
"Biz sükût ederiz, biz sabrederiz. İtidalle hareket ederiz. Ama hesabını gün gelir sandıkta sorarız."
Tartışmaya açık olmayan "haklılık" vurgusu ön plandadır.
"Sorumlulardan hesap sorulacak"
"Bu ülkede ne yapılmadı ki böyle bir adım atılıyor."
Geri adım atmayan bir duruş sergilemektedir.
"Kılıçdaroğlu'na rağmen, terör örgütlerine rağmen burayı boşaltacağız."
"Kıskançlık" vurgusuyla başında bulunduğu hükümetin niteliklerini "övgü"yle dile getiren bir üslup kullanmaktadır.
"Tabi on yıl önce birken bugün üç olan Türkiye birilerini kıskandırıyor. Birilerini tahrik ediyor. Türkiye nereden nereye geldi. Artık buna tahammül edemiyorlar."
Yapılan hizmetleri yüceltmeye yönelik bir üslup kullanmaktadır.
"Çevreciler iş başında. Kim bu çevreci AK Parti iktidarı."</td><td>Dik ve özgüvenli bir duruş sergilemektedir.
Avuç içi açık şekilde sürekli olarak halkı selamlaması açık, şeffaf olduğu imajı uyandırmaktadır.
Yaptığı hizmetleri anlatırken ses tonundaki artış ve işaret parmağı ile kendisini işaret etmesi "ben" vurgusunu güçlendirmektedir. Kürsü kullandığı zamanlarda ellerini kürsünün iki yanına koyarak söylemlerine kendinden emin olduğu imajı kazandırmaktadır.</td><td>Gezi eylemleri çevreci bir eylem olarak başlamış ve toplumsal bir eylem olarak uzun bir süre Türkiye'nin birçok şehrinde devam etmiştir. Bu süreçte gerek sloganlarla gerekse yazılı pankartlarla Erdoğan'a ve hükümetine yönelik tepkiler yoğun bir şekilde medya gündeminde yer almıştır. Erdoğan bu tepkilerin yersiz olduğunu, hem kendi adına hem de hükümet adına bu tepkileri hak etmediklerini ifade etmiştir. Süreç boyunca geri adım atmamış ve eleştirilere "özgüvenli" bir üslupla cevap vermiştir. Ona göre bütün olanlar hükümete karşı bir "komplo"dur. Hükümetin başarıları kıskanılmıştır. Ve olayların arkasında CHP, ulusal ve uluslararası basın, sanatçılar ve teröre destek veren diğer kişiler vardır.</td></tr>
</table>

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	Bağlam
Duygusal göndermeler	**Meydan okumanın dışavurumunda belirgin öfke unsurları yer almaktadır.** *"Ve benim artık sabrım buraya geldi. Boşalttınız boşalttınız, boşaltmadığınız takdirde bedeli ne olursa olsun, Kılıçdaroğlu'na rağmen, terör örgütlerine rağmen burayı boşaltacağız"* **Engellenme duygusunun verdiği öfkeye yönelik bir üslup dikkat çekmektedir.** *"Türkiye muasır memleketler seviyesinin üstüne çıkıyor, bu yolda artık biz eşiği aştık demesi gerekenler bu tür yollarla ön kesmeye çalışıyorlar ama başaramayacaklar. Biz milletimizi seviyoruz, beraberce bu işi evelallah yine kararlılıkla sürdüreceğiz"* **Duyguların ifadesinde zaman zaman ağırlaşan eleştirel bir üslup kullanmaktadır.** *"Hani ben dedim ya üç beş çapulcu, rahatsız olanlar oldu, olsunlar. Yarası olanlar gocunur"* *"Ulusalcıyız diyorlar ama her türlü bölücü örgütle beraber hareket ediyorlar"* *"Alçaklar, ahlaksızlar, saygısızlar vb."*	Erdoğan konuşmasına güler yüzlü ve pozitif bir beden dili ile başlamaktadır. Ancak konuşmanın ilerleyen bölümlerinde öfkelenmekte ve beden dili de buna bağlı olarak değişmektedir. Kaşları çatık ve sert bir tonlama ile konuşmaktadır. Sıklıkla işaret parmağını kaldırarak konuşmaktadır. Bu işaret hem önemli bir noktaya işaret etmek hem de karşı tarafa kızgınlık mesajı vermek şeklinde yorumlanabilir.	Gezi eylemleri alkol yasağı tartışmaları, "kızlı-erkekli", "dindar nesil yetiştireceğiz" gibi söylemlerin devamında gelen bir süreçtir. Çevreci olarak başlayan eylem, giderek büyüyen toplumsal eylemler dizisine dönüşmüştür. Eylemciler polisin orantısız güç kullandığı iddiasıyla hareket etmişlerdir. Bu eylemler farklı şehirlerde ve çevrelerde de (sanatçılar, siyasiler vb.) sürdürülmüştür. Bütün bunlar karşısında Erdoğan söz konusu tepkilere öfkeli yaklaşmış ve yeri geldikçe eleştirel söylemlerde bulunmuştur.
Statüko-değişim arzusu	**Yenilik ve değişim öneren ifade ve vurgular bulunmamaktadır.** **Meydan okuma statükoyu korumaya yöneliktir.** *"Türkiye muasır memleketler seviyesinin üstüne çıkıyor, bu yolda artık biz eşiği aştık demesi gerekenler bu tür yollarla ön kesmeye çalışıyorlar ama başaramayacaklar. Biz milletimizi seviyoruz, beraberce bu işi evelallah yine kararlılıkla sürdüreceğiz"*	Erdoğan'ın ses tonu ve mimikleri "kararlılık" imajı vermektedir.	Meydan okuma içerikli bu konuşma bağlam itibariyle eylemcilerin değişim talebine karşı statüko yanlısı bir içeriğe sahiptir.

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler/Tonlama	Bağlam
Güç/ İktidara dair vurgular	**Otorite ve tabiyet vurgularına başvurmaktadır.** *"Çünkü bu ülkede biz bu teröristlere burayı bırakamayız"* **Hesap sormaya ve gözdağı vermeye dayalı iktidar vurgusunun dikkat çektiği bir üslup kullanmaktadır.** *"Şu anda evlerinde bizim zorla tuttuğumuz bu ülkenin en az yüzde ellisi var"* *"Vebali olanlar bunun hesabını verecekler", "bunun hesabını nasıl vereceksiniz"* *"Hiç kimsenin oyunu bize sökmez, hiç kimsenin tuzağı bize işlemez. Hiç kimsenin çirkin senaryosu bize dokunamaz."* *"Bu tür yerli yabancı şirketler, bunu, bu olaylarla bağlantılı olarak yapıyorlarsa bunun bedelini onlar da çok ağır öderler."* **"Ötekinin" değerini azaltan ifadeler kullanmaktadır.** *"Tencere tava hep aynı hava"* *"Aklıselime hitap ediyorum"* *"Sözüm ona sanatçı. Sanatçı terör estiren olamaz."* *"Bunlar zavallı, bunlar aciz… hele hele bunlar güya siyasetten nasibini almış acizler"* *"Bre ey gafil, bre ey cahil"* **Damgalamaya yönelik ifadeler kullanmaktadır.** *Üç beş çapulcu, terörist, aşırı uçlar, cibilliyeti belli bunların, bunların meşrebi bu vb.* **Muhataplara yönelik eleştirel ve suçlayıcı ifadeler kullanmaktadır.** *Chp'ye yönelik tepkisi: "Bu nasıl vatanseverlik, bu nasıl ulusalcılık", "Bunların çevrecilikle falan alakası yok. Bunlar ağaçları kırıp dökenler bunlar yeşili duman ederler. Bunların dikili ağacı yoktur bu ülkede."* *Sanatçılara yönelik tepkisi: "Sözüm ona sanatçı. Sanatçı terör estiren olamaz."* *Basına yönelik tepkisi: "Uluslararası medya bunu da gizle. Hadi bakalım BBC bunu da gizle. CNN bunu da gizle. Reuters bunu da gizle. Günlerdir yalan haberler ürettiniz. Türkiye'yi dünyaya farklı gösterdiniz. Siz yalanlarınızla baş başa kaldınız"* **Doğruluk ve dürüstlük vurgularında bulunmaktadır.** *"Dürüst olun, dürüst olun… Namuslu olun, namuslu. Bu gerçekleri yazın"*	Muhataplara yönelik ifadelerinde ses tonunu yükseltmenin yanı sıra işaret parmağını tehdit anlamında yorumlanabilecek şekilde yukarı kaldırmaktadır. Örneğin; "Kılıçdaroğlu'na rağmen, terör örgütlerine rağmen burayı boşaltacağız" ifadesinde. Erdoğan halka bir bilgi verirken avuç içi açık ve yönü karşısındaki kitleye doğru dönük şekilde konuşmaktadır. Bu şekilde "doğru söylüyorum" mesajı vermektedir. Örneğin; "Şu anda Gezi Parkı boşaltıldı, Taksim Meydanı boşaltıldı ve bu millete teslim edildi" ifadesinde. Küçümseyici yönde ifadelerin bazılarında hafif gülümseyerek alaycı bir görüntü çizmektedir.	Bu meydan okumanın tarafları arasında hiyerarşik olarak fark görülmektedir. Erdoğan'ın o süreçte Başbakan olması eylemciler üzerinde otorite kurma yönündeki söylemlerine meşru bir zemin hazırlamaktadır. Erdoğan kendisini iktidarın sahibi olarak konumlandırmakta ve o çerçevede iletişim kurmaktadır. Kendisine tabi olunması gerektiği yönünde beyanlarda bulunmaktadır. Erdoğan kendisine yöneltilen eleştirel üsluba "ötekini" değersizleştiren bir tavırla karşılık vermektedir. Halktan eylemcilerin düzen bozmaya yönelik oyunlarını ciddiye almamalarını talep etmektedir. Üç beş çapulcu, terörist, aşırı uçlar gibi "damgalayıcı" ifadelerle hem eylemcilere yönelik öfkesini yansıtmakta hem de "eylem" mantığını demokratik bir hak olma mantığından uzaklaştırıp sapkın bir davranış olarak tarif etmektedir. Böylece eyleme katılma eğiliminde bulunacak diğer kişilere gözdağı vermektedir. Erdoğan'ın tepkisi yalnızca eylemcilere değil, bu eylemlere destek veren söylemlerde bulunan başta Kemal Kılıçdaroğlu olmak üzere CHP üyeleri, ulusal ve uluslararası basın, sanatçılardır. Onlara yönelik de "güya siyasetten nasibini almış", "sözüm ona sanatçı" gibi eleştirel ve "öteki" olarak tanımladığı bir grubu değersiz kılan ifadelere başvurmaktadır.

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler/Tonlama	Bağlam
Kitle ruhu	**Kitlelerle kendisi arasında özdeşim kurmaya yönelik hitaplar kullanmaktadır.** *"Ey aziz İstanbul!"* *"Ey benim sevgili vatandaşım, ey benim milletim lütfen bu oyuna gelmeyiniz."* *"Bizimle misin İstanbul? Beraber miyiz? İstanbul muyuz? Bir miyiz?* *"Biz, milletimizle kucaklaşmışız. Milletimizle beraberiz. Milletimizle bütünüz. Bizi ayırmaya Allah'ın izniyle kimsenin gücü yetmeyecek."* **Benzer hitapları ötekilik oluşturacak şekilde de kullanmaktadır.** *"Ey ulusalcılar, ey CHP ve yandaşları…" gibi…* **Kitleleri mücadeleye sevk eden ifadeler kullanmaktadır.** *"Öyle bir haykıracaksınız ki, Türkiye üzerine oyun kuranlar ofislerinde stüdyolarında, ekranlarında, bilgisayarlarının başında tir tir titreyecekler."* **Kitleleri etkilemeye yönelik "mütevazı" bir imaj sergilemeye yönelik ifadeler kullanmaktadır.** *"Ben bu milletin efendisi değil hizmetkârıyım"* **Halkın görüşlerinin önemsendiği vurgusu ön plana çıkmaktadır.** *"Halk ne diyorsa o olsun. Eğer halk diyorsa ki, Taksime biz şehir müzesi istemiyoruz."* **Atatürk ve Cumhuriyet temalı göndermelerde bulunmaktadır.** *"Atatürk Anıtının, ki Cumhuriyet Anıtıdır adı aynı zamanda, oranın da çevresindeki çiçeklendirmeler yapıldı."* **Milli irade, demokrasi ve adalet vurguları söz konusudur.** *"Bunlar biliyorsunuz cumhuriyet mitinglerini, partimizi kapatma davalarını, Danıştay saldırılarını, müdahale senaryolarını, bize karşı, AK Parti'ye karşı, demokrasiye karşı, hukuka, milli iradeye karşı tertip ettiler."* *"Bu millet hukuka her zaman sahip çıktı. Bu millet demokrasiye her zaman sahip çıktı. Bu millet kendi iradesine, milli iradeye her zaman sahip çıktı."* **Kitleleri etkilemeye yönelik tarihsel motifleri, dini metinleri (ayet, hadis vb.) kullanmaktadır.** *"Bunların gözü var, görmez. Bunların kulağı var, duymaz. Bunların dili var gerçeği, hakkı söyleyemez."; "Bu kadim Osmanlı başkentinden…."*	Erdoğan kitlelerle özdeşlik kurmaya yönelik hitaplarında ses tonunu yükseltmekte ve yüzündeki ciddiyetle ifadenin etkisini güçlendirmektedir. Mücadeleye sevk eden ifadeleri de benzer şekilde yükselip alçalan bir tonlamayla altı çizilerek söylenmektedir. "Mütevazı" bir üslupla konuştuğu anlarda beden dili de hafif bir gülümseme ve boynun hafif bükülmesiyle mütevazı bir görüntü oluşturmaktadır. Örneğin; "Ben sizin hizmetkârınız olduğumu hep söyledim" ifadesinde olduğu gibi. "Ah benim kardeşlerim, şu haliç dili olsa da konuşsa" gibi özdeşim kurmaya yönelik bazı ifadelerinde şefkatli ve babacan bir yüz ifadesi dikkat çekmektedir. Ötekiliği pekiştiren "ey ulusalcılar" gibi hitaplarında ise ses tonundaki vurgu hesap sorma şekline dönüşmektedir.	Gezi olaylarında sergilenen bayraklar, eylemi destekleyici kişi ya da kurumlardan anlaşıldığı üzere eylemci kitlesinin farklı kesimlerden oluşmaktadır. Fakat Erdoğan'ın hitaplarında eylemci grup "terörist" ve benzeri hitaplarla tek tipleştirilmektedir. Erdoğan'ın bu konuşmayı bir miting ortamında yapması kitleleri coşturan, mücadeleye sevk eden ifadeler için uygun koşulları yaratmaktadır. Ey benim milletim, ey benim vatandaşım gibi hitaplarla kitleler arasındaki coşkuyu pekiştirmektedir. Ancak "millet ve vatandaş" kelimelerinin kapsayıcılığı bağlam itibari ile "ayırıcı" bir nitelik kazanmıştır. Çünkü Erdoğan o mitingde olan ve kendisini destekleyen kişilere "milletim ve vatandaşım" olarak seslenmekte, eylemcileri ise öteki olarak konumlandırmaktadır. Ayrıca Erdoğan'ın konuşmasının başında İstanbul'un ilçelerini tek tek sayarak selamlaması, Taksimi yalnız bırakma ve bu yolla ötekileştirme çabası olarak değerlendirilebilir.

Gezi eylemleri, Taksim Gezi Parkı'ndaki ağaçların sökülmesine yönelik çevreci bir tepki olarak doğmuş fakat polisin eylemcilere sert müdahale ettiği iddiasıyla birlikte hükümet karşıtı eylemlere dönüşmüştür. Eylemler Türkiye'nin birçok şehrinde devam etmiştir. Erdoğan ve hükümete yönelik tepkiler sık sık medya gündeminde yer almıştır. Erdoğan ise Gezi Parkı'na yönelik planları ve uygulamaları iyi niyetli çabalar olarak ifade etmiştir. Eylemcilerin niyetlerinin samimi olmadığını, kendisi ve hükümetine yönelik bir "komplo" olduğunu iddia etmiştir.

Erdoğan hem incelenen "Milli İradeye Saygı Mitingi"nde hem de ilgili basın toplantısında yaptığı konuşmada eylemciler başta olmak üzere eyleme destek veren Cumhuriyet Halk Partisi'ne, ulusal ve uluslararası basına ve sanatçılara meydan okuyucu bir üslupla seslenmektedir. Onun bu üslubu hesap sorma şeklinde belirginleşmektedir. Örneğin; "Biz sükût ederiz, biz sabrederiz. İtidalle hareket ederiz. Ama hesabını gün gelir sandıkta sorarız" ifadesinden anlaşıldığı gibi başında olduğu hükümetle birlikte kendi kişiliğini yüceltmektedir.

Erdoğan hesap soran tavrını "sorumlulardan hesap sorulacak" şeklinde konuşmanın ilerleyen bölümlerinde de sürdürmektedir. Onun bu tavrı tartışmaya açık olmayan "haklılık" iması da taşımaktadır.

Erdoğan her iki konuşmasında da yaptığı hizmetlere yönelik Mitingde İstanbul'daki çöp dağlarını yok eden, hava kirliliğine son veren, susuzluk problemini ortadan kaldıran bir başbakan olduğuna; basın toplantısında da borçlanma faizini, enflasyonu düşüren, kişi başına düşen milli geliri yükselten yönetimin kendileri olduğuna vurgu yapmaktadır. Basın toplantısında "AK Parti gibi milletin rotasını çizmiş olduğu bir siyasi parti, kurulduğundan 16 ay sonra iktidara gelmiştir" ibaresi AK Parti'nin kurucuları arasında olması anlamında Erdoğan'ın kendine güvenini

göstermektedir. Ayrıca, "bu ülkede ne yapılmadı ki böyle bir adım atılıyor" diyerek yaptığı hizmetlere ilişkin "övgü" dolu tutumunu daha iddialı bir söyleme taşımıştır. Ayrıca Erdoğan, basın toplantısında "bu tür zamanlarda Başbakan hep yurtdışına gider" ifadesine karşı "bunlar zavallı, bunlar aciz… hele hele bunlar güya siyasetten nasibini almış acizler" diye cevap vererek, mitingde "tencere tava hep aynı hava", "bre ey gafiller, bre ey cahiller" gibi ifadeler kullanarak "ötekini" değersiz kılan bir üslup benimsemektedir.

Erdoğan'ın gezi olaylarının sorumlularına veya kendilerini eleştirenlere yönelik meydan okuyucu üslubunun bir bölümü "kıskançlık" iddiası ile ilişkilidir. Mitingde bunu doğrudan şöyle ifade etmektedir: "Tabi on yıl önce birken bugün üç olan Türkiye birilerini kıskandırıyor. Birilerini tahrik ediyor. Türkiye nereden nereye geldi. Artık buna tahammül edemiyorlar." Bu ifadenin devamında da "sevgili kardeşlerim kararlı bir şekilde biz bu yolculuğu devam ettiriyoruz" diyerek yine kararlılıklarını vurgulamaktadır.

Erdoğan'ın eylemlere yönelik tepkilerinde öfkeli bir üslup dikkat çekmektedir. Bunlardan birisi "Türkiye muasır memleketler seviyesinin üstüne çıkıyor, bu yolda artık biz eşiği aştık demesi gerekenler bu tür yollarla ön kesmeye çalışıyorlar ama başaramayacaklar" ifadesidir. Ayrıca Erdoğan'ın "Ulusalcıyız diyorlar ama her türlü bölücü örgütle beraber hareket ediyorlar", "alçaklar, ahlaksızlar, saygısızlar" gibi ifadelerde olduğu gibi, öfkesini eleştirel ve suçlayıcı ifadelerle yansıttığı görülmektedir.

Erdoğan'ın kendine güveni "kararlılık" söylemlerinde de belirginleşmektedir. Analizi yapılan her iki konuşmasında da gezi parkına ilişkin yayalaştırma projesi ve Topçu Kışlası çalışmaları konusunda yargının kararı doğrultusunda devam

edeceklerine vurgu yapılmaktadır. İfadelerin içeriği sadece bu projelere ilişkin değil AK Parti'nin genel olarak istikrarlı gidişinin devam edeceği çerçevesinde sunulmaktadır. Örneğin; basın toplantısındaki "Türkiye muasır memleketler seviyesinin üstüne çıkıyor, bu yolda artık biz eşiği aştık demesi gerekenler bu tür yollarla ön kesmeye çalışıyorlar ama başaramayacaklar. Biz milletimizi seviyoruz, beraberce bu işi evelallah yine kararlılıkla sürdüreceğiz" sözlerinin kararlılığı gezi olayının da ötesine taşıdığı görülmektedir.

Erdoğan "bu tür yerli yabancı şirketler, bunu bu olaylarla bağlantılı olarak yapıyorlarsa bunun bedelini onlar da çok ağır öderler", "hiç kimsenin oyunu bize sökmez, hiç kimsenin tuzağı bize işlemez; hiç kimsenin çirkin senaryosu bize dokunamaz" şeklindeki ifadelerle eylemi destekleyenlere gözdağı vermektedir. Gözdağı vermek aynı zamanda iktidar olduğunu hatırlatmanın bir yolu olarak da kabul edilebilir. Bir anlamda Erdoğan'ın, sahip olduğu iktidara tepkiyle yaklaşanlar üzerinde otorite kurmaya çalıştığı söylenebilir.

Erdoğan'ın söz konusu konuşmalarında kullandığı damgalama ifadeleri de iktidar göstergesi olarak kabul edilebilir. Çünkü Erdoğan, "üç beş çapulcu, terörist, aşırı uçlar, cibilliyeti belli bunların, bunların meşrebi bu vb." ifadelerle ötekini değersizleştirmekte ve kendi iktidarına göndermede bulunmaktadır.

Erdoğan kitlelerle kendisi arasında özdeşim kurmaya yönelik "ey benim vatandaşım", "ey benim kardeşim" gibi hitaplar kullanmaktadır. Erdoğan'ın "ey benim sevgili vatandaşım, ey benim milletim lütfen bu oyuna gelmeyiniz" diyerek meydan okumaya meşru bir zemin hazırladığı söylenebilir. Erdoğan benzer hitapları öteki olarak tanımladığı Cumhuriyet Halk Partisi için de kullanmaktadır. "Ey ulusalcılar, ey

CHP ve yandaşları" gibi ifadelerle sert eleştiriler yöneltmektedir. Bu durumda aynı hitap Erdoğan'ın söylemlerinde hem birleştirici hem ötekileştirici özellik taşımaktadır.

Erdoğan'ın incelenen basın toplantısında söylediği "Şu anda evlerinde bizim zorla tuttuğumuz bu ülkenin en az yüzde ellisi var" ifadesi, medya gündeminde tartışılan en belirgin meydan okuma örneklerinden biridir. Bu ifade ile Erdoğan hem arkasında büyük bir kitle olduğu vurgusu ile "özgüvenli" bir tavır sergilemekte hem de eylemci kitleye, toplumun daha büyük bir kesiminin desteğinin arkasında olduğu iddiasıyla gözdağı vermektedir. Bu çerçevede Erdoğan'ın eylemci grup ve AK Parti taraftarları olarak halkı iki gruba indirgeyen "ötekileştirici" bir üslup kullandığını tespit etmek mümkündür. Benzer bir yaklaşım Erdoğan'ın basın açıklamasında Altaylı'nın sorusuna verdiği "…bütün toplum diye toplumu suçlamayın; bütün toplum demeyin; bir defa bir kısım derseniz aklım yatar ama bütün toplum derseniz aklım buna yatmaz" yanıtında da görülmektedir.

Erdoğan'ın mitingin başında tek tek İstanbul'un ilçelerini sayarak selamlaması metaforik olarak eylemin sembolü olan "Taksim" i yalnız bırakma çabası olarak yorumlanabilir. Adeta Taksime karşı bütün bu ilçeler karşı karşıya getirilerek kitlesel bir üstünlük yarışına girilmektedir. "Dost da düşman da artık şunu anlasın. Türkiye sadece Taksim Meydanı'ndan ibaret değildir. Türkiye sadece Kuğulu Park'tan ibaret değildir. Türkiye sadece Alsancak'tan ibaret değildir" ifadesi bu yarışın taraflarını açıkça ortaya koymaktadır.

Miting konuşmasının en vurucu ifadelerinden biri "Eğer Türkiye fotoğrafı görmek isteyen varsa, uluslararası medyaya rağmen görmek isteyen varsa fotoğraf burada" ifadesidir. Bu ifade ile Erdoğan Taksim'in değil bu miting alanının Türkiye'yi temsil ettiğini belirterek niceliksel bir üstünlükle meydan okumaktadır. Bu meydan

okuyuşunu "Türkiye'de neler olduğunu merak edenler varsa Kazlıçeşme'ye baksın. İstanbul'a baksın" diyerek yinelemektedir.

Bu ifadenin içeriği farklı yorumlara da kapı aralamaktadır. Örneğin; Taksim'in karşısına İstanbul'un konulması, iç içe olan bir yapıyı ayrıştırmaktadır. Yani, Taksim İstanbul'un bir parçası değilmiş gibi bir anlam ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan Erdoğan'ın mitingdeki kitleyi işaret ederek "işte bu, Türkiye bu" şeklindeki ifadeleri de benzer bir ayrımı ortaya koymakta ve Türkiye'nin yalnızca kendisini destekleyenlerden ibaret olduğu gibi totaliter bir anlam ortaya çıkmaktadır.

Erdoğan'ın söz konusu konuşmalarında meydan okumalarına meşruiyet kazandıran unsurların ahlak, hukuk, demokrasi, milli ve dini değerler olduğu anlaşılmaktadır. Bu çerçevede "bunlar biliyorsunuz cumhuriyet mitinglerini, partimizi kapatma davalarını, Danıştay saldırılarını, müdahale senaryolarını, bize karşı, AK Parti'ye karşı, demokrasiye karşı, hukuka, milli iradeye karşı tertip ettiler", "Bu millet hukuka her zaman sahip çıktı. Bu millet demokrasiye her zaman sahip çıktı. Bu millet kendi iradesine, milli iradeye her zaman sahip çıktı" ifadeleri örnek olarak gösterilebilir.

Erdoğan'ın söylemlerindeki "sınır çizme" ve hareket alanının kurallarını ve sınırlarını belirleme hakkına sahip olduklarını ifade eden cümleler aynı zamanda gücün de sahibi oldukları mesajı vermektedir. Örneğin; basın toplantısında da miting konuşmasında da miting yapma konusunda sınırlara, kurallara işaret ederek "bizim izin verdiğimiz" ölçülerde miting yapabilirsin" mesajı vermekte ve gücün kendilerinde olduğunu hatırlatmaktadır. "Hukuk içerisinde miting mi yapacak, yapma hakkı var. Bizim miting yapılacak yerlerimiz İstanbul'da bellidir ve gider orada mitingini göğsünü gere gere yapar" ifadesi buna örnek olarak verilebilir. Ayrıca; "diyorum ki,

siz miting yapmak istediniz de size müsaade mi edilmedi! Siz toplantı, gösteri yapmak istediniz de size müsaade mi edilmedi. Hepsinin önü açık ama nerede? Miting alanı neresiyse orası…" ifadesi de benzer bir güç söylemidir. "Bu ülke yolgeçen hanı değil" diyerek de Erdoğan yine kuralları ve sınırları hatırlatmaktadır.

Erdoğan'ın söylemlerinde dikkat çeken bir husus da "bilgide yetkin oldukları" vurgusudur. Bir parti liderini hedef alarak söylediği "sen bu işten anlamazsın. Matematik de senin işin değil, çevrecilik de senin işin değil" ifadesi bilgi sahibi olmakla ilişkili bir güce gönderme yapmaktadır. Bu ifadenin devamında "şöyle bir vaktin olursa, gerçi senin başka mesailerin var ama lütfen Orman ve Su İşleri Bakanıma gidersen sana bunun dersini verir" diyerek söylemi daha iddialı bir noktaya taşımaktadır.

Erdoğan'ın söylemlerinden eylemin bir "toplumsal sapma" olarak yorumlandığı görülmektedir. Her şeyden önce Erdoğan'ın "çapulcu" yakıştırması kelimenin sözlük anlamı itibariyle düzenden sapma, düzeni bozma ile ilişkilidir. Ayrıca, "Burası yolgeçen hanı değil" derken keyfi eylem yapılamayacağını hatırlatmakta ve eylemin sapkınlığına vurgu yapmaktadır. "Vebali olanlar bedelini ödeyecek" şeklindeki ifadeleri de bu sapkınlıktan caydırma çabası olarak yorumlanabilir. Diğer taraftan eylemciler açısından bu davranış "demokratik hak" olarak görülmektedir. Devletin eylemlerin sonlandırılmasına ilişkin müdahaleleri de "orantısız güç kullanımı" olarak değerlendirilmektedir. Eylemler sürecinde Erdoğan için "diktatör" yakıştırmaları da yapılmıştır. Erdoğan bu yakıştırmalara gönderme yaparak miting konuşmasında şunları söylemiştir: "Diyorlar ki Sayın Başbakan çok sertsin, bazıları da diktatör diyor. Bu nasıl diktatör ki sizin gibi o Gezi Parkı'nı işgal edenlerle samimi çevrecileri kabul ediyor. Böyle bir diktatör var mı dünyada." Bu

ifadede Erdoğan diktatör yakıştırmalarının karşısında durmaktadır. Diğer taraftan konuşmasının ilerleyen bölümlerinde "Sayın Başbakan çok sert, gerilimden yana, diktatör, onlara sesleniyorum. Sayın Menderes çok kibardı. Çok nazikti. Bu kadar kibar, bu kadar nazik insanı ipe götürdünüz" diyerek sert olduğunu kabul edip, tarihsel göndermelerle sert tavrına yönelik meşru gerekçeler sunmaya çalışmaktadır.

Erdoğan'ın konuşmalarında tarihsel ve dini motiflerden yararlanması kitleleri etkilemenin bir yolu olarak dikkat çekicidir. Örneğin; "bunların gözü var, görmez; bunların kulağı var, duymaz; bunların dili var gerçeği, hakkı söyleyemez" ifadesi Araf Suresi'nin 179. ayetini[4] hatırlatmaktadır. Erdoğan'ın bu ayete gönderme yapması çoğunluğu dindar Müslümanlardan oluşan destekleyici kitlesini etkileme ve bu kesimle arasında birlik sağlama girişimi olarak yorumlanabilir.

Gezi eylemlerinin atmosferinden anlaşıldığı üzere, eylemi destekleyen kitle farklı kesimden kişi ya da kurumları kapsamaktadır. Fakat Erdoğan'ın hitaplarında eylemci grup çapulcu, terörist ve benzeri hitaplarla tek tipleştirilmektedir. Erdoğan'ın "samimi olanlar vardı, şu anda hepsi çekildiler" ifadesi bu genellemeyi eylemin ilerleyen günlerinde daha belirginleştiği şeklinde yorumlanabilir.

[4] "Andolsun ki, cinlerden ve insanlardan birçoğunu cehennem için yarattık. Onların kalbleri vardır, fakat onunla gerçeği anlamazlar. Gözleri vardır, fakat onlarla görmezler. Kulakları vardır, fakat onlarla işitmezler. İşte bunlar hayvanlar gibidirler. Hatta daha da aşağıdırlar. Bunlar da gafillerin ta kendileridir."

2.2.2. "E-Muhtıra" Olayı: "Bu millet kimi iktidara getirmişse, o güçlüdür"

E-muhtıra olayı, 27 Nisan 2007 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetleri adına Genelkurmay Başkanlığı'nın gece 23:20 sıralarında internet üzerinden bir bildiri[5] yayınlaması olayıdır. Bildiride Atatürk, laiklik ve Cumhuriyet'in temel değerlerine dikkat çekilmektedir. Olaya "muhtıra" denip denmeyeceği tartışılsa da kamuoyunda genel kabul gören isimlendirme "e-muhtıra" olduğu için araştırmada olay bu isimle anılmaktadır. 29 Ağustos 2011'de söz konusu bildiri Genelkurmay Başkanlığı'nın sitesinden kaldırılmıştır.

Bu olay çerçevesinde, Erdoğan'ın 20.11.2013 tarihinde, A-Haber'de katıldığı, A Haber Ankara temsilcisi Murat Akgün'ün moderatörlüğünü yaptığı, Gündem Özel programındaki konuşmasının konuyla ilgili bölümü analiz edilmektedir. Erdoğan programda Sabah gazetesi Genel yayın yönetmeni Erdal Şafak, Star yazarı Elif Çakır, Sabah gazetesi yazarı Sevilay Yükselir ve Star gazetesi Yayın yönetmen yardımcısı Yusuf Ziya Cömert'in sorularına yanıt vermektedir. Akgün'ün "… o döneme dönecek olursak, sizin kulağınıza, silahlı kuvvetler içinden bir muhtıra girişimi planlaması gelmiş miydi?" sorusu üzerine Erdoğan'ın verdiği yanıt analiz edilmektedir.

Resim 3: Erdoğan A Haber Gündem Özel Programında

[5] Bildirinin tam metni "Ek 5"tedir.

Tablo 2.6: Erdoğan'ın 20.11.2013 Tarihli A-HABER "Gündem Özel" Programındaki Konuşmasının Analizi

E-Muhtıra *20.11.2013* *A Haber* *Gündem Özel*	**Meydan okumanın tarafları:** Erdoğan ve Türk Silahlı Kuvvetlerini temsilen Genelkurmay Başkanlığı… **Ben/Biz Tanımlamaları:** Erdoğan hükümet adına konuşmaktadır. **Öteki tanımlamaları:** Türk Silahlı Kuvvetleri… **Meydan okuma söyleminin göndermede bulunduğu meşruiyet alanları:** Atatürkçülük, Milli Egemenlik…		
Meydan Okumanın Bileşenleri			
	Üslup (İfade ve Vurgular)	**Jestler/Mimikler ve Tonlama**	**Bağlam**
Ben vurgusu	**Hükümetin üstünlüğüne dair "övgü" içeren ifadeler kullanmaktadır.** *"Bu millet kimi iktidara getirmişse, o güçlüdür ve bütün bu ülkenin, bu devletin kurumları oraya uymak zorundadır."* *"Eğer muhtıra diye niteliyorlarsa o muhtıranın üstüne daha güçlü bir muhtırayı biz verdik."*	Erdoğan'ın ciddi ve rahat tavırlarla hareket etmesi olaya derin bir anlam yüklemediği şeklinde yorumlanabilir. Bu tavrıyla Erdoğan, ifadelerindeki "özgüveni" pekiştirmektedir.	E-muhtıranın yayınlanma tarihi Cumhurbaşkanlığı seçiminin ilk tur oylamasının yapıldığı gündür. Hükümet olarak verilen tepki ise Genel Kurmay Başkanlığı'nın Başbakanlığa tabi olan bir kurum olduğu ve hükümetin emrinde olması gerektiği yönündedir.
Duygusal göndermeler	**Soğukkanlı bir üslup kullanmaktadır.** *"Şimdi bu zaten biz iktidara geldiğimiz andan itibaren hep dedikodu olarak olan şeyler bunlar, hep konuşulmuş şeylerdi."*	Oturma şekli, mimikleri, ses tonu ile soğukkanlı, sakin bir duruş sergilemektedir.	Erdoğan muhtıra girişimine dair bir haber alıp almadığı sorusunu "biz iktidara geldiğimiz andan beri böyle dedikodular olmuştur" şeklinde cevaplayarak soğukkanlı görünmektedir.
Güç/İktidar vurguları	**Kendinden emin, kararlı bir üslup kullanmaktadır.** *"Bu millet kimi iktidara getirmişse, o güçlüdür ve bütün bu ülkenin, bu devletin kurumları oraya uymak zorundadır."* *"Eğer muhtıra diye niteliyorlarsa o muhtıranın üstüne daha güçlü bir muhtırayı biz verdik."* "Buranın (hükümetin) verdiği kararlara siz tabi olacaksınız" **Korkusuzluk söylemi içeren bir üslup kullanmaktadır.** *"Eğer bu tür şeylere fazla ürkseydik bunlardan veyahut da kulak assaydık o zaman zaten buralara gelemezdik."*	Erdoğan konuşmasının bir bölümünde mimikleri ve el hareketleri ile gözdağı veren bir tavır sergilemektedir. Örneğin; *"Bu millet kimi iktidara getirmişse, o güçlüdür ve bütün bu ülkenin, bu devletin kurumları oraya uymak zorundadır"* ifadesinde…	Erdoğan'ın bildiriyi muhtıra olarak kabul etmediğini ifade etmesi, bu girişimi sunulduğundan daha önemsiz olarak algıladığının bir göstergesi olarak değerlendirmek mümkündür. Ayrıca Erdoğan, "muhtıra"ya ilişkin dedikoduların her zaman olduğunu fakat bunlardan korkmadıklarını dile getirerek güçlü ve korkusuz bir lider imajı sergilemektedir.
Kitle Ruhu	**"Milli irade" vurgusu yapmaktadır.** *"Bu millet kimi iktidara getirmişse, o güçlüdür."*	Erdoğan milli irade vurgusunda mimikleri ve el hareketiyle güçlü oldukları mesajını desteklemektedir.	Erdoğan'ın millet kimi seçmişse iktidar ondadır diyerek, seçilmiş olmaktan aldığı güçle orduya meydan okuduğu söylenebilir.
Statüko/Değişim arzusu	**Bu bağlamda veri bulunmamaktadır.**		

Erdoğan'ın "Ben o bildiriyi hiçbir zaman muhtıra olarak kabul etmedim" demesi Genelkurmay Başkanlığı'nın yayınlamış olduğu bildiriye çok önem atfetmediği şeklinde değerlendirilebilir. Erdoğan'ın bu şekilde Hükümet'in gücüne gönderme yaparak orduya meydan okuduğu söylenebilir. "Eğer muhtıra diye niteliyorlarsa o muhtıranın üstüne daha güçlü bir muhtırayı biz verdik" ifadesiyle de bu meydan okumayı sürdürmektedir.

Bu konuşma içerisinde, Erdoğan'ın bazı ifadelerinde ait olduğu grubun niteliklerinden "övgüyle" bahseden bir üslup dikkat çekmektedir. Örneğin; "bugüne kadar hiçbir sivil iktidarın göstermediğini biz gösterdik" sözüyle AK Parti iktidarını tarihsel olarak tüm iktidarlardan üstün tuttuğu söylenebilir. Ayrıca Erdoğan, "Bu millet kimi iktidara getirmişse, o güçlüdür ve bütün bu ülkenin, bu devletin kurumları oraya uymak zorundadır" sözünde olduğu gibi ordu başta olmak üzere tüm devlet kurumlarından iktidara tabi olmasını beklemektedir.

Erdoğan'ın konuşmasında "güç/iktidar" vurgularına korkusuzluk söyleminin eşlik ettiği görülmektedir. Erdoğan muhtıra söylentilerine yönelik olarak "eğer bu tür şeylere fazla ürkseydik bunlardan veyahut da kulak assaydık o zaman zaten buralara gelemezdik" diyerek korkusuzluğunu dile getirmektedir.

Erdoğan'ın Atatürk'e ve "milli egemenlik" kavramına göndermede bulunması meydan okumanın farklı bir boyutunu ortaya koymaktadır. Erdoğan "Ordumuz Atatürkçüdür. Peki öyle midir? Öyleyseniz o zaman Gazi'nin şu ifadesini bir kenara atamazsın. Nedir? 'Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir'" ifadesiyle "millet kimi iktidara getirmişse o güçlüdür" şeklindeki meydan okuyuşuna meşru bir çerçeve sunmaktadır. Hatta Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Atatürkçü olduğuna dair genel kanıdan

yola çıkarak bu ifadeyi kullanması orduya yönelik, kendi değerlerinden yola çıkarak bir meydan okuma şeklinde de değerlendirilebilir. Ayrıca Erdoğan "Gazi Mustafa Kemal 'Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir' demiş. Öyleyse ey ordu sen de buraya tabî olacaksın demiş. Ve hükümet olarak biz de ne yaptık? Oturduk, konuştuk değerlendirdik; buranın verdiği karara siz tabi olacaksınız dedik" şeklinde ordunun iktidara tabi olması gereken, hükümetin altında bir yapı olduğunu belirtmektedir. Bu tavrıyla gücün hükümette, dolayısıyla da iktidara Başbakan olarak liderlik eden kendisinde olduğunu kesin bir dille ifade etmektedir.

2.2.3. Metin Feyzioğlu'na Tepki : "Yalan konuşuyorsun!"

10 Mayıs 2014 tarihinde, Danıştay'ın 146. Kuruluş yıldönümünde Türkiye Barolar Birliği Başkanı Metin Feyzioğlu'nun konuşması sırasında Başbakan Erdoğan, uzun, siyasi ve gerçek dışı konuştuğu iddiasıyla Metin Feyzioğlu'na tepki göstermiştir. "Bir saattir sen konuşuyorsun", "yalan konuşuyorsun", "böyle bir edepsizlik olmaz ki", "siyasi bir konuşma yapıyor, böyle bir şey olabilir mi" şeklindeki tepkilerini Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile birlikte salonu terk etmeye kadar sürdürmüştür. Erdoğan, bu olaydan bir gün sonra, 11 Mayıs 2014 tarihinde, AK Parti'nin 22. İştişare ve Değerlendirme Toplantısı'nın kapanış konuşmasında konuya ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur. Araştırmanın analiz kısmında Erdoğan'ın tepkisi bu konuşması ile birlikte ele alınmıştır.

Resim 1: Erdoğan'ın Metin Feyzioğlu'na Tepkisi

Tablo 2.7: Metin Feyzioğlu'na Tepkide Bulunduğu Konuşmaların Analizi

Metin Feyzioğlu'na Tepki *10.05.2014/11.05.2014*	**Meydan okumanın tarafları:** Erdoğan ve Metin Feyzioğlu… **Ben/Biz Tanımlamaları:** Erdoğan kendisi ve hükümet adına konuşmaktadır. **Öteki tanımlamaları:** Metin Feyzioğlu, hukukçular… **Meydan okuma söyleminin göndermede bulunduğu meşruiyet alanları:** Haksızlık, adalet, seçilmiş olmak, milli değerler…		
Meydan Okumanın Bileşenleri			
	Üslup (İfade ve Vurgular)	**Jestler/Mimikler ve Tonlama**	**Bağlam**
Ben vurgusu	**"Kendinden emin", "korkusuzluk" vurguları içeren bir üslup kullanmaktadır.** *"Başbakanını karşısına alıp arkasındaki silahlı efendilerinden aldığı güçle başbakanlara, bakanlara hesap soracak, hukuk katili hukukçulara artık hiç kimsenin eyvallahı yok, bunu böyle bilmemiz lazım."* *"Herkes haddini bilecek, herkes konumunu, sınırını, hududunu bilecek."* *"Karşınızda artık boynu bükükler yok, karşınızda artık yüzünü yere eğip haklı öfkesini içine atacak mazlumlar, mağdurlar yok."*	Erdoğan "biz" ifadelerinde zaman zaman kendisini göstermektedir. Bu hareketi zaman zaman "ben" ve "biz" kavramlarını eş tutarak kendi niteliklerine "övgü"de bulunduğu şeklinde değerlendirilebilir. Özgüvenli olarak değerlendirilebilecek ifadelerinde mimiklerindeki ciddiyet ve ses tonundaki kararlılık dikkat çekmektedir.	Erdoğan konuşmasında, İsmet İnönü'nün Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni "sizi ben bile kurtaramam" diyerek tehdit ettiğinden söz etmektedir. Bu sözün ardından da *"Başbakanını karşısına alıp arkasındaki silahlı efendilerinden aldığı güçle başbakanlara, bakanlara hesap soracak, hukuk katili hukukçulara artık hiç kimsenin eyvallahı yok"* ifadesini kullanmaktadır. Bu bağlamda Erdoğan'ın Feyzioğlu'nun konuşmasını benzer bir açıdan ele aldığı ve bu yaklaşıma meydan okuduğu söylenebilir.
Duygusal göndermeler	**Öfkeli bir üslup kullanmaktadır.** *"Herkes haddini bilecek, herkes konumunu, sınırını, hududunu bilecek."* *"…çıkıyorsun orada 1 saat zehir zemberek bir konuşma yapıyorsun ve seçilmişlere işte o hücrelerine sinmiş kibirle parmak sallamaya yelteniyor."* *"Siyasi konuşuyorsun. Bu saygısızlıktır.""Yalan konuşuyorsun"* **Kinayeli ifadeler kullanmaktadır.** *"Şu hale bakın, bir yüksek mahkemenin kuruluş yıldönümünde memleketin son 100 yılındaki tüm gündem konularını tek tek hatırlatıyor, her bir gündem maddesi üzerinden siyasete, siyasetçiye hiza vermeye çalışıyor."*	Erdoğan Feyzioğlu'na verdiği ilk tepkide öfkesini sesini yükselterek ve ellerini yoğun bir şekilde kullanarak göstermektedir. Sonrasında ayağa kalkması ve elini Feyzioğlu'na doğru uzatarak konuşması öfkesini daha belirgin kılmaktadır. Erdoğan salonu terk etmesi de öfkenin dışa vurumu olarak değerlendirilebilir.	Erdoğan, Feyzioğlu'nun sözünü keserek öfkeli bir tonda konuşmaktadır. Öfkesinin bir boyutunu Feyzioğlu'nun uzun konuşması oluşturmaktadır. Erdoğan, Danıştay Başkanı'nın 25 dakika konuştuğu ortamda Feyzioğlu'nun daha uzun konuşmasının protokol açısından uygun olmadığına değinmektedir. Ayrıca siyasi ve yalan konuştuğu gerekçesiyle Feyzioğlu'na öfkeli tepkiler vermektedir. Örneğin, Feyzioğlu'nun Van Depremi sonrasında bölgeye yeterli ilginin gösterilmemiş olduğu yönündeki iddialarını öfkeli bir üslupla yalanlamaktadır.

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	Bağlam
Güç/İktidar vurguları	**Özgüvenli, kararlı bir üslup kullanmaktadır.** *"AK Parti iktidarının engelli vatandaşlarımıza yaptıklarını bugüne kadar hiçbir iktidar yapmadı."* **"Sen" zamiriyle hitap ederek iktidarına dair göndermelerde bulunmaktadır.** *"Siyasi konuşuyorsun. Bu saygısızlıktır."* *"Yalan konuşuyorsun hep."* **Gözdağı veren bir üslup kullanmaktadır.** *"Herkes haddini bilecek, herkes konumunu, sınırını, hududunu bilecek."* *"Hiçbir atanmış kalkıp da milletin temsilcilerine ders vermeye yeltenmesin."* *"Kimsin sen ya…"* **Korkusuzluk söylemi içeren bir üslup kullanmaktadır.** *"Karşınızda artık boynu bükükler yok, karşınızda artık yüzünü yere eğip haklı öfkesini içine atacak mazlumlar, mağdurlar yok."* *"Bizler "Korkma…" diye başlayan bir İstiklal Marşını sahiplenmiş milletin evlatlarıyız."* *"Yumuşak başlı isem kim dedi uysal koyunum"* *"Bir zümrenin parmağını sallayarak bize ya da aziz millete kibirle ders verme dönemleri artık kapanmıştır."*	Erdoğan "sen" zamirini kullandığı hitaplarında öfkeli bir tonda konuşmakta ve ellerini sıklıkla kullanmaktadır. Gözdağı vermeye yönelik ifadelerinde elini kürsüye vurarak konuşması güç göstergesi olarak yorumlanabilir.	Erdoğan'ın, saygısızlık yaptığı iddiasında bulunduğu Feyzioğlu'na karşı "sen" zamiriyle hitap etmesi iktidar göstergesi olarak değerlendirilebilir. Çünkü protokolde "sen" hitabı üst makamın alt makam için kullanabileceği bir hitaptır ve Erdoğan bu hitap şekli ile protokoldeki yerini hatırlatmaktadır. Ayrıca Erdoğan "haddini bil" gibi gözdağı veren ifadelerle yine iktidarına göndermede bulunmaktadır.
Kitle Ruhu	**Milli irade vurguları dikkat çekmektedir.** *"Bizi bu makamlara millet getirdi, milletin mührü bütün mühürlerin üzerindedir. Milletin imzası tüm imzaların üzerindedir. Hiçbir atanmış kalkıp da milletin temsilcilerine ders vermeye yeltenmesin."* **Milli değerlere gönderme yapan bir üslup kullanmaktadır.** *"Bizler 'Korkma…' diye başlayan bir İstiklal Marşını sahiplenmiş milletin evlatlarıyız."*	Erdoğan milli iradeye yönelik vurgularında coşkulu bir ses tonuyla konuşmakta ve meydan okumaya milli irade temelinde bir meşruiyet zemini hazırlamaktadır.	Erdoğan konuşmasının meşruiyet kaynağı olarak "millet"e işaret etmektedir. Ona göre milletin seçmiş olduğu bir yapıyı millet dışında hiç kimse yargılayamaz.
Statüko/Değişim arzusu	**Bu bağlamda bir veri bulunmamaktadır.**		

Erdoğan'ın Metin Feyzioğlu'na yönelik öncelikli tepkisi, konuşmasını bitirmesi talebi olmuştur. Ona göre Feyzioğlu'nun Danıştay Başkanından daha uzun konuşması protokol açısından uygunsuz bir davranıştır. Bu durumda Erdoğan'ın protokol kurallarını hatırlatması devletin, bir anlamda kendisinin iktidarına yönelik bir hatırlatma olarak da düşünülebilir. Erdoğan'ın "sen" zamiriyle kurduğu ifadelerin bu anlamı pekiştirdiği düşünülebilir. Çünkü protokolde ancak üst asta "sen" şeklinde hitap edebilir.

Erdoğan uzun konuşmasının yanı sıra konuşmanın içeriğinin siyasi olması gerekçesiyle de Feyzioğlu'na tepki göstermektedir. Feyzioğlu'nun yaptığı eleştirileri gerçeklikten uzak ve saygısızlık olarak nitelendirmektedir. Bu bağlamdaki meydan okuyuşunu Erdoğan "Siyasi konuşuyorsun. Bu saygısızlıktır", "Yalan konuşuyorsun hep" şeklinde ifadelerle dile getirmektedir. Bu ifadelerin güç, iktidar vurguları içerdiği ve öfke içerikli duygusal göndermelerde bulunduğu söylenebilir.

Erdoğan'ın Feyzioğlu'na tepkisinin göndermede bulunduğu meşruiyet alanları "milli irade", "hak, hukuk" ve "seçilmiş olmak"tır. Çünkü Erdoğan, seçilmiş olan bir hükümeti yargılama hakkının sadece millette olduğunu ifade etmektedir. Erdoğan'ın "Başbakanını karşısına alıp arkasındaki silahlı efendilerinden aldığı güçle başbakanlara, bakanlara hesap soracak, hukuk katili hukukçulara artık hiç kimsenin eyvallahı yok, bunu böyle bilmemiz lazım" ifadesinden yola çıkarak, tepkisinin Feyzioğlu'nun nezdinde tüm hukukçulara ve hukuk sistemine hatta hükümet üzerinde baskı oluşturabilecek tüm güçlere yöneldiği söylenebilir. Erdoğan tepkisini "korkusuzluk" söylemi ile daha etkili hale dönüştürmektedir. "Karşınızda artık boynu bükükler yok, karşınızda artık yüzünü yere eğip haklı öfkesini içine atacak mazlumlar, mağdurlar yok" ifadesi bu tür bir korkusuzluk söylemi içermektedir.

2.2.4. Davos Olayı: “One Minute”

30 Ocak 2009 tarihinde İsviçre’nin Davos kasabasında yapılan, Dünya Ekonomik Forumu’nun (WEF), “Gazze Ortadoğu'da Barış Modeli” oturumunda, Recep Tayyip Erdoğan ve İsrail Cumhurbaşkanı Simon Peres arasında gerginlik yaşanmıştır. Peres’in üslubuna sinirlenen Erdoğan, “one minute” diyerek oturumun moderatöründen söz hakkı istemiş ve öfkeli bir tonda Peres’e meydan okumuştur.

Söz konusu olay şu şekilde gelişmiştir: Moderatör ilk konuşma hakkını Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-mun’a vermiştir. Ki-mun’un ardından Erdoğan, İsrail’i ve Filistin konusundaki yaklaşımlarını eleştirerek çözüm önerilerinde bulunmuştur. Erdoğan’dan sonra Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa ve sonrasında da Simon Peres konuşma yapmışlardır. Peres’in Erdoğan’ı hedef alarak yüksek sesle konuşması Erdoğan’ı sinirlendirmiştir. Moderatör kapanış konuşması için ev sahibi ülkeye konuşma hakkını verecekken Erdoğan “Excuse me” sözüyle araya girmiş ve “one minute” diyerek kısa bir söz hakkı istemiştir. Moderatör önce izin vermek istememiş fakat Erdoğan’ın sert çıkışı ve ısrarı nedeniyle, izin vermek zorunda kalmıştır.

Resim 2: Erdoğan'ın "one minute" çıkışını yaptığı andan bir görüntü.

Resim 3: Erdoğan Peres'i işaret ederek konuşuyor.

Erdoğan Peres'i hedef alarak konuşmasına şu sözlerle başlamıştır: "Sayın Perez, benden yaşlısın. Sesin çok yüksek çıkıyor. Biliyorum ki, sesinin bu kadar çok yüksek çıkması bir suçluluk psikolojisinin gereğidir. Benim sesim bu kadar yüksek çıkmayacak, bunu da böyle bilesin." Konuşmasının devamında da tartışma yaratıcı sert ifadelerde bulunmuştur. Moderatör tarafından konuşmasının sıklıkla kesilmesine tepki göstererek forumu terk etmiştir.

Resim 4: Erdoğan Forumu terk ediyor.

Tablo 2.8: "Davos" Konuşmasının Analizi

<table>
<tr><td>DAVOS</td><td colspan="3">Meydan okumanın tarafları: Recep Tayyip Erdoğan, Simon Peres ve Moderatör (Dolaylı olarak Birleşmiş Milletler ve ABD)…
Ben/Biz Tanımlamaları: Erdoğan kendisi, Türk halkı ve ezilmiş Müslüman halkların adına konuşmaktadır.
Öteki tanımlamaları: Peres, İsrail, Moderatör…
Meydan okuma söyleminin göndermede bulunduğu meşruiyet alanları: Adalet, Hümanizm, Demokrasi, Din kardeşliği, İnsan Hakları…</td></tr>
<tr><td colspan="4">Meydan Okumanın Bileşenleri</td></tr>
<tr><td></td><td>Üslup (İfade ve Vurgular)</td><td>Jestler/Mimikler ve Tonlama</td><td>Bağlam</td></tr>
<tr><td>Ben vurgusu</td><td>Benlik üzerine vurguları “mağduru koruyan kollayan”, “kahramanlık” temelinde şekillenmektedir.
“Herhangi bir kapısından siz Filistin’e bir sandık domates sokmaya çalışsanız İsrail’in müsaadesine tabidir. İsrail müsaade etmedikçe siz Filistin’e bir sandık domates sokamazsınız”
“Ben Gürcistan’ın kapısında da insani yardımı getiren ilklerdenim. Ve oraya da koşan ilklerdenim.”
Kendi siyasi kimliğine yönelik “övgü” içerikli bir üslup kullanmaktadır.
“Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak yarım saat Ramallah kapısında bekletildim”
“Ama Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak biz bugüne kadar İsrail’den gelen herhangi bir diplomata, en tepesinden en aşağısına kadar, kapılarımızda böyle bir şey uygulamadık.”
“Ben Gürcistan’ın kapısında da insanı yardımı getiren ilklerdenim. Ve oraya da koşan ilklerdenim.”
Hümanist bir lider temsiline dair ifadeler kullanmaktadır.
“Ben antisemitizmi bir insanlık suçu olarak gören liderim. Böyle bir Başbakanım. İslamafobiyayı bir insanlık suçu olarak gören bir başbakanım. Benim için Hristiyan’mış, Musevi’ymiş, Müslümanmış, bu noktada zulme uğradığında fark etmez, benim için insan olmasıdır, ortak paydası budur.”
“Ben Gürcistan’ın kapısında da insani yardımı getiren ilklerdenim. Ve oraya da koşan ilklerdenim.”</td><td>Erdoğan “Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak…” gibi ifadelerinde işaret parmağıyla kendisini göstererek siyasi kimliğine yönelik benlik saygısını beden diliyle de pekiştirmektedir. Ayrıca, hümanist bir kimlik sunumuna dair ifadelerde elini avuç içi açık şekilde dinleyicilere doğru tutması söylediklerinde açık ve net olduğu, dürüst olduğu imajı vermektedir.</td><td>Davos konuşmasında Erdoğan, İsrail’in Gazze politikalarını eleştirmektedir. İsrail’in Gazze’yi bir açık hapishaneye çevirdiğini iddia etmektedir. Gazze’ye yapılmak istenen yardımların ulaşmadığından bahsetmektedir. Hem Kızılay’ın hem de kendisinin kapılarda bekletildiğini ifade etmektedir. Bu durum karşısında Erdoğan Gazze’ye yönelik ablukaların kaldırılması gerektiğini konusunda İsrail’e meydan okuyucu bir üslupla hitap etmektedir. Erdoğan’ın meydan okuyucu üslubunda zaman zaman “övgü” içerikli unsurlar dikkat çekmektedir. “Türkiye Cumhuriyeti’nin Başbakanı olarak” şeklinde altını çizdiği vurgular siyasi kimliğine yönelik sözü edilen “övgü” dolu yaklaşımın bir örneği olarak değerlendirilebilir.
Erdoğan’ın “mağdurun yanında olma” yönündeki yaklaşımları meydan okuyucu üslubuna hümanist bir karakter de kazandırmaktadır.</td></tr>
</table>

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	Bağlam
Duygusal göndermeler	**Vicdani sorgulamalara yönlendiren duygusal göndermelerde bulunmaktadır.** *"Soruyorum sizlere? İnsanca düşünelim. Başımızı şöyle iki elimizin arasına bir alalım."* *"Birleşmiş Milletler' in binaları bile vuruldu. Okulu bile vuruldu. Okullar, camiler, hastaneler vuruldu. Bütün bunlar yapılırken insanlık ne yaptı? Seyretti."* *"Biz, bu darbeyi yiyen, mazlum durumuna düşen insanlara, hangi dindendir, hangi ırktandır ayrımını yapmadan yardımına koşma göreviyle hepimiz aslında görevliydik."* **Öfkenin belirgin olduğu ifadeler ve vurgular söz konusudur.** *"Excuse me, One minutes" ile başlayan ifadelerinin tamamı öfke içeriklidir.* *"Sayın Perez, benden yaşlısın. Sesin çok yüksek çıkıyor. Biliyorum ki, sesinin bu kadar çok yüksek çıkması bir suçluluk psikolojisinin gereğidir. Benim sesim bu kadar yüksek çıkmayacak, bunu da böyle bilesin."* *"Öldürmeye gelince, siz öldürmeyi çok iyi bilirsiniz. Plajlardaki çocukları nasıl öldürdüğünüzü, nasıl vurduğunuzu çok iyi biliyorum."* *"Bundan böyle Davos bitmiştir. Daha da Davos'a gelmem* *"Şu zulme alkış tutanları da ayrıca kınıyorum."* **Duyguların ifadesinde eleştirel ve kinayeli bir üslup kullanmaktadır.** *"Ama aynı insanlık Gürcistan'da böyle seyretmedi."* *"Kusura bakmayın, Gazze'de sadece Hamas örgütünün mensupları oturmuyor ki."* *"Dedim ki bakın, siz masada tek taraflı müzakere yapıyorsunuz. Sadece El Fetih'le siz bu müzakereyi sürdürdüğünüz sürece orada netice alamayacaksınız."*	Gazze'de yaşanan durumu anlattığı ifadelerde olayın ciddiyeti Erdoğan'ın mimiklerinden de hissedilmektedir (Yüzünü buruşturması, kaşlarını çatması vb.)… Erdoğan vicdani sorgulamaya yönlendiren ifadelerinde ses tonunu zaman zaman yükselterek etkiyi güçlendirmektedir. Diğer taraftan moderatörün söz hakkı vermemesine yönelik öfkesini "excuse me, one minute" sözleriyle birlikte moderatörün koluna ısrarlı şekilde dokunarak ve ses tonunu yükselterek göstermektedir. Benzer bir tavrı konuşmanın devamında moderatör sözünü kesmek istediğinde de sergilemektedir.	Erdoğan ilk konuşmasını eleştirel bir üslupla tamamlamaktadır. Konuşmasında vicdanlara seslenen, düşünmeye yönelten zaman zaman da Gazze'nin durumundan sorumlu olanlara yönelik kinayeli ifadelere başvurmaktadır. Ancak Peres'in konuşması boyunca Erdoğan'ı hedef alarak ve ses tonunu yükselterek konuşması sonucu Erdoğan, "Excuse me, one minute" diyerek öfkeli bir tonda yeniden söz hakkı istemekte ve Peres'e yönelik "öldürmeye gelince siz öldürmeyi iyi bilirsiniz" gibi eleştirilerde bulunmaktadır. Erdoğan'ın öfkeli çıkışı hem Peres'e hem de kendisine söz hakkı vermek istemeyen moderatöre karşıdır. Erdoğan'ın meydan okuyucu tepkisini salonu terk etme boyutuna kadar çıkarmaktadır. Erdoğan'ın öfkesinin bir nedeni de Peres'in konuşmasının alkış almasıdır. Bu alkışı Erdoğan Gazze'ye yönelik zulmü desteklemek şeklinde yorumlamakta ve bu alkışa sert bir üslupla tepki göstermektedir.

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	Bağlam
Güç/İktidara dair vurgular	**Ortadoğu'da etkin bir lider olma iddiası taşıyan ifadeler kullanmaktadır.** *"İstiyoruz ki Ortadoğu'da barış egemen olsun. Buna gayret ediyoruz. Ve bir araya gelemeyen bu ülkelerin temsilcileri bir araya gelir hale geldi. Bunu başaralım istiyoruz."* *"İsrail Suriye konusunda biliyorsunuz biz bir arabulucu görevi, en direkt olarak üstlendik."* *"Şunu da bilelim ki, dünya barışı için Ortadoğu barışı şart. Bunu bitirmemiz lazım. Bu bitmediği sürece dünya barışı da maalesef tesis edilemeyecektir."* **Muhataplara yönelik eleştirel ifadeler kullanmaktadır.** *"Sayın Olmert'e soruyorum, diyorum ki, Sayın Olmert madem bu füzeler atıldı, peki bu atılan füzelerde herhangi bir ölüm var mı? Bana verdiği cevap hayır, yok. Ama füze atılıyor. Bu nasıl füze ki atılıyor, ölüm yok. Nasıl iş bu?"* **Özgüvenli bir duruş sergilemektedir.** *"Ben Gürcistan'ın kapısında da insani yardımı getiren ilklerdenim. Ve oraya da koşan ilklerdenim."* **Haksızlığa karşı mücadele eden bir lider imajı sergilemektedir.** *"İsrail'in elindeki silah gücü, kitle imha silahları da dâhil acaba zerresi Gazze'de var mı? Filistinlinin elinde var mı? Soruyorum sizlere? Bir şey biliyorsam, kesinle yok. Ama burada bir orantısız güç kullanımı var."* **"Ötekine" yönelik kinayeli bir üslup kullanmaktadır.** *"Avrupalı liderler telefon diplomasisi kurdum filan maalesef üç hafta sürdü. Ama üç hafta süreceğinin haberini de biz BBC'den aldık tabi, o ayrı mesele."* *"Hamas örgütü ayı zamanda değişim reform partisinin farklı bir şeklidir. Ama o hale dönüştüren de ne yazık ki seçimi kazandıktan sonra demokratik hakkını ona vermeyenlerdir bunun asıl vebali altında olanlar."* **Doğru olanın ne olduğunu bilen ve gösteren kişi olarak otorite vurguları kullanmaktadır.** *"Eğer biz Cenevre Sözleşmesi'ni kabul ediyorsak, biz İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni kabul ediyorsak, eğer insanca bir yaşama saygı duyuyorsak önce bu kapıların açılması lazım."* **Sorumluluk alan, çözüm üreten bir Başbakan imajına dair ifadeler kullanmaktadır.** *"İsrail Suriye konusunda biliyorsunuz biz bir arabulucu görevi, en direkt olarak üstlendik."* *"Türkiye'ye burada bir görev düşüyorsa, biz her an varız. Biz devreye gireriz."* **Cümlelerdeki gramer yapısı bağlamında, "yaptırım uygulama" şeklinde yorumlanabilecek ifadeler kullanmaktadır.** "Eğer bunu Birleşmiş Milletler yürütecekse, Birleşmiş Milletler bunu yapması lazım. Temennim odur ki, Birleşmiş Milletler bu işe ağırlığını koyar."	Erdoğan Ortadoğu'da barış talep ettiğine yönelik ifadelerinde yüzündeki hafif tebessüm samimi bir görüntü oluşturmaktadır. "One minute" çıkışından sonra Erdoğan yüzünü Peres'e dönerek, bacak bacak üstüne atmış şekilde konuşmaktadır. Onun bu tavrı öfkeli üslubunu pekiştirmenin yanı sıra bir güç temsili olarak da yorumlanabilir. Erdoğan'ın Peres'e işaret parmağını göstererek konuşması da öfkeli olduğu düşünüldüğünde "tehdit" bağlamında ele alınabilir.	Erdoğan Gazze'ye yönelik değerlendirmeler yaparken durumu genellemekte ve "Ortadoğu'da barış olmadan Dünya'da barış olamayacağı" iddiasında bulunmaktadır. Ortadoğu barışı için çaba harcadığı ve çözüm üretmeye çalıştığına dair söylemleriyle kendisini Ortadoğu'da etkin bir lider olarak konumlandırdığı söylenebilir. Erdoğan bu konuşmasında kendisinin ve hükümetinin gücüne yönelik göndermelerde bulunmaktadır. Bu güç, problem çözme, sorumluluk alma, yardımseverlik, haksızlıkla mücadele etme gibi değerler etrafında şekillenmektedir. Erdoğan Türkiye olarak Ortadoğu'da barış konusunda üstümüze düşeni yapmaya hazırız demenin yanı sıra Birleşmiş Milletler ve Amerika'yı da bu konuda sorumluluk almaya çağırmaktadır. Erdoğan konuşması boyunca tespitlerde bulunmakta ve "şöyle olması lazım", "şu yapılması lazım" gibi gereklilik kipiyle cümleler kurarak "yol gösterici" bir imaj sergilemektedir.

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	Bağlam
Kitle ruhu	**Demokrasi, insan hakları, hümanizm gibi değerlere yönelik vurgular kullanmaktadır.** *"Demokrasiyi konuşuyoruz ya. İleri demokrasi diyoruz ya. Hep demokrasiden yanayız ya. Ee madem demokrasiden yanayız, o zaman bu demokratik mücadeleyi vermiş, halkın iradesiyle seçilmiş olanları bir defa saygıyla karşılamak durumundayız."* **Kamu vicdanına yönelik göndermelerde bulunmaktadır.** *"İşte diyorum ki burada biz, bu darbeyi yiyen, mazlum durumuna düşen insanlara, hangi dindendir, hangi ırktandır ayrımını yapmadan yardımına koşma göreviyle hepimiz aslında görevliydik."*	Erdoğan, "demokrasiyi konuşuyoruz ya, ileri demokrasi diyoruz ya…" ifadesinde mimikleri ve el hareketleriyle alaycı bir tavır takınmaktadır. Bu alaycı ifade kamu vicdanını etkileme yönündeki üslubu güçlendirmektedir.	Erdoğan demokrasi, insan hakları gibi evrensel değerlerle kamu vicdanına seslendiği gibi meydan okuyucu üslubuna yönelik meşru bir dayanak oluşturmaktadır. Erdoğan'ı meydan okumaya yönelten unsurlardan biri kitlesel bir davranış olan "alkışlama" eylemi olmuştur (Peres'in alkışlanması).
Statüko-değişim arzusu	**Değişim talebinin belirtildiği ifadeleri İsail'in Filistin politikalarına yöneliktir. Gazze'den ablukaların kaldırılmasını talep etmektedir. Müzakerelere Hamas'ın da davet edilmesini önermektedir.** *"Ablukaların kaldırılması lazım, İsrail bu ablukaları kaldırabilecek mi?"* *"Sadece El Fetih'le siz bu müzakereyi sürdürdüğünüz sürece orada netice alamayacaksınız. Siz Hamas'ı da bu masaya davet etmeniz lazım."*	Erdoğan'ın İsrail'in Gazze'ye yönelik politikalarını değiştirmesine yönelik talebini ifade ettiği cümlelerde mimiklerinde ciddiyet ve ses tonunda kararlılık söz konusudur.	Erdoğan konuşmasında İsrail'in Gazze üzerindeki ablukaları kaldırmasını talep etmektedir. Bu durum İsrail'in Gazze politikalarına yönelik bir değişimi gerekli kılmaktadır. Erdoğan'ın Filistin konusundaki çözüm önerisi "iki devletli" model olduğu için Hamas'la da görüşmeler yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

Davos konuşmasında Erdoğan'ın "ben" vurguları, "mağduru koruyan kollayan, kahramanlık" temelinde şekillenmektedir. Özellikle de, "Bakın şunu peşinen söyleyeyim. Ben antisemitizme karşı bir başbakanım" diye başladığı ifadesinde, hümanist yaklaşımını dile getirmekte ve mağdurun yanında tavır almaktadır. Benzer bir tavır "Ben Gürcistan'ın kapısında da insani yardımı getiren ilklerdenim. Ve oraya da koşan ilklerdenim" ifadesinde de görülmektedir.

Erdoğan, "Öncelikle, ne yapılması gerektiğine dair sorunun cevabını vermeden bir durum tespitini yapmamızda fayda var. Önce durum tespiti yapacağız ki, ondan sonra da ne yapılması gerektiğini ortaya koyalım" ifadesiyle İsrail'e yönelik eleştiriler getireceğinin sinyallerini daha konuşmanın başından vermektedir. Erdoğan'ın bu eleştirilerinde zaman zaman siyasi kimliğine yönelik "övgü" içerikli bir üslup dikkat çekmektedir. "Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak yarım saat Ramallah kapısında bekletildim", "Ama Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak biz bugüne kadar İsrail'den gelen herhangi bir diplomata, en tepesinden en aşağısına kadar, kapılarımızda böyle bir şey uygulamadık" ifadelerinde Erdoğan; siyasi kimliğinden ve hükümet politikalarından övgüyle bahsetmektedir.

"Ben antisemitizmi bir insanlık suçu olarak gören liderim. Böyle bir Başbakanım. İslamofobiyayı bir insanlık suçu olarak gören bir Başbakanım…" şeklinde başlayan cümlesinde Erdoğan, liderim ve Başbakanım ibareleri ve cümleyi kurduğu süreç boyunca eliyle kendisini işaret etmesiyle "ben" kavramına yaptığı vurguyu güçlendirmektedir. Bu anlamda "ben" vurgusu; özgüven boyutuyla ele alınabileceği gibi "iktidar/güç vurgusu" bağlamında bir tartışmaya da olanak tanımaktadır.

Erdoğan konuşmasının ilk iki buçuk dakikasında, iki kez ve üst üste "Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak" ibaresini, bir kez de "Başbakan olarak" ibaresini kullanmaktadır. Diğer taraftan; konuşma içerisinde, İsrail başbakanı Olmert ile arasında geçen, esir bir gazeteci karşılığında bazı esirlerin bırakılması talebine ilişkin bir diyaloğa değinirken, "Sayın Olmert'e şunu söyledim... Dedi ki, yarın arkadaşlarıma görüşeyim size döneceğim... Ne oldu? ..." gibi ifadeler kullanmaktadır. Bu ifadelerde "ben ona söyledim yapmadı ve sonucu kötü oldu" şeklinde kendi yaptıklarını ön planda tutan, kendi becerilerini övgüyle anlatan bir üslup görülmektedir. Benzer bir üslup, "Gürcistan'a giden ilklerdeniz" ifadesinde ve yine Gürcistan'la ilgili "Koştuk, ettik" ifadesinde de bulunmaktadır. Erdoğan'ın bu yaklaşımları hükümetin niteliklerine yönelik övgüler içermekte ve bu yönüyle "güç/iktidar vurgusu" da taşımaktadır.

Erdoğan konuşmasında benlik sunumunu dikkat çekici bir "kahramanlık" temasıyla birlikte ve sıklıkla duygusal göndermelere başvurarak oluşturmaktadır. Öncelikle "öteki"ne yönelik kullandığı öfkeli ifadeler mazlumun yanında olma tavrına daha etkili bir görünüm kazandırmaktadır. Erdoğan'ın konuşmasında duygusal ifadeler açısından dikkat çeken bir başka unsur ise "öfke"dir. Bu konuşmada meydan okumanın öfke boyutu iki aşamada ele alınabilir. Birincisi programlandığı üzere ve kendisine söz verilmesiyle yaptığı konuşma, diğeri ise "Excuse me, one minute" şeklinde çıkış yaparak ikinci söz hakkını istediği aşamadır. İlk konuşmasında duygusal tepkilerinin, kızgınlık boyutunda olduğu görülmektedir. İkinci defa söz aldığında ise belirgin bir öfke dikkat çekmektedir.

Erdoğan'ın Peres'e karşı benden "büyüksün" yerine benden "yaşlısın" ifadesini kullanmasını sözü edilen öfkenin bir yansıması olarak değerlendirmek

mümkündür. Etimolojik olarak düşünüldüğünde, "büyük" kavramı sadece somut olarak büyüklüğü değil saygınlık ve değer olarak da büyüklüğü ifade etmektedir. Türk kültüründe birine "büyüğümsün" demek karşıdaki kişinin hem yaşça büyük olduğunu hem de saygıyı hak edecek bir kişi olduğunu ifade etmektedir. Oysa "yaşlısın" demek sadece yaş büyüklüğünü ifade etmenin yanı sıra zaman zaman bir tür "hafife alma" anlamında da kullanılabilmektedir. Ayrıca, "yaşlısın" ibaresinden, "bunamak" kavramıyla ilişkilendirilebilecek "pek bir şeyden anlamamak", "miadını doldurmak" gibi anlamlar da çıkarılabilir. Erdoğan'ın bu kelimeyi seçmesi Peres'in saygınlığını sorgulatma eğilimi olarak da yorumlanabilir.

Konuşma içerisinde öfke duygusunun en belirgin olduğu ifadelerden biri de "Öldürmeye gelince, siz öldürmeyi iyi bilirsiniz" ifadesi olmuştur. Ayrıca, moderatörün araya girmeye çalışmasıyla, Erdoğan'ın "sözümü kesmeyin" şeklindeki tepkisinden de anlaşılacağı üzere öfke duygusunun giderek daha da belirginleştiği görülmektedir. Konuşmasını tamamlamadan önce İsrail için kullandığı "haydut", "barbar", "zalim" ifadeleri yine meydan okumanın öfkeyle birlikte ortaya çıkan yansımaları olarak değerlendirilebilir. Erdoğan bu ifadeleri doğrudan kendi ağzından değil de, bir Yahudi ve İsrail ordusunda askerlik yapan bir profesörün ağzından kullanarak söylemlerine farklı referanslar üzerinden dayanak oluşturmaya çalışmaktadır.

> Bakın bu da çok enteresan Gilat Atsomoni: "İsrail barbarlığı, zalimliğin de çok ötesinde bir şey". Bir Yahudi. Bunun yanında İsrail ordusunda askerlik görevini yapan Oxford Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Profesörü Avi Şalom İngiliz gazetesi Guardian'da şunu söylüyor. Haydut Devlet vasfını kazandığını belirtiyor.

Erdoğan'ın öfkesinin temel nedeninin "engellenme" duygusu olduğunu tespit etmek mümkündür. Daha önce de belirtildiği gibi, engellenme ve siyasal davranış arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Farklı siyasal rejimlerde engellenmeye yönelik tepkiler farklı olduğu gibi, meydan okuma biçimleri de farklılık gösterecektir. Demokratik rejimlerde engellenmeye verilen tepki yaygın olarak "protesto" şeklinde kendini göstermektedir. Erdoğan'ın Davos'daki forumu terk etmesi tam da böyle bir meydan okumadır.

Erdoğan'ın engellenme karşısındaki meydan okuyuşu moderatöre karşı söylediği şu ifadede net bir şekilde görülmektedir: "Bundan böyle Davos bitmiştir. Daha da Davos'a gelmem. Bunu da böyle bilesiniz. Siz konuşturmuyorsunuz. (Peres'i işaret ederek) 25 dakika konuştu, 12 dakika konuşturuyorsunuz. Olmaz." Erdoğan bu sözden sonra salonu terk ederek, demokrasi kültürünün bir gereği olarak "protesto" yoluyla meydan okumayı tercih etmiştir.

Erdoğan'ın duygusal göndermelerinde kinayeli bir üslup dikkat çekmektedir. "Ama aynı insanlık Gürcistan'da böyle seyretmedi" ifadesinde tüm dünya ülkelerine böyle bir üslupla meydan okumaktadır.

Erdoğan konuşmasında, sorumluluk alan, çözüm üreten bir Başbakan imajı sunarak kendi gücünü ortaya koymaya çalışmaktadır. "İsrail Suriye konusunda biliyorsunuz biz bir arabulucu görevi, en direkt olarak üstlendik" ifadesi bu bağlamda değerlendirilebilir. Arabuluculuk sorumluluğu ile problem çözmedeki gücüne göndermede bulunmaktadır.

Demokrasi, insan hakları, hümanizm gibi değerlere yönelik vurgular Erdoğan'ın üslubuna kitleleri etkileyip yönlendirebilecek bir nitelik kazandırmaktadır.

“Demokrasiyi konuşuyoruz ya. İleri demokrasi diyoruz ya. Hep demokrasiden yanayız ya. Ee madem demokrasiden yanayız, o zaman bu demokratik mücadeleyi vermiş, halkın iradesiyle seçilmiş olanları bir defa saygıyla karşılamak durumundayız” ifadesi hem ötekine yönelik kinayeli bir üslup hem de kitlesel destek beklentisi içermektedir. Diğer taraftan Erdoğan “bu çocukları öldürenleri, bu insanları öldürenleri kalkıp da alkışlamak öyle zannediyorum ki, ayrı bir insanlık suçudur” ifadesiyle meydan okuma söyleminin hedefini genişletmekte ve İsrail’in politikalarını onaylayanları da eleştiriye dahil etmektedir.

Erdoğan’ın konuşmasında kamu vicdanına yönelik göndermelerde bulunduğu ifadeler kitlelerle özdeşlik kurma çabalarının göstergeleri olarak kabul edilebilir. “İşte diyorum ki burada biz, bu darbeyi yiyen, mazlum durumuna düşen insanlara, hangi dindendir, hangi ırktandır ayrımını yapmadan yardımına koşma göreviyle hepimiz aslında görevliydik” ifadesiyle Erdoğan, hem duygusal göndermede bulunmakta hem de kitlelerin vicdanını harekete geçirerek kendisine destek beklemektedir.

Meydan okumanın ne tür bir yöntemle yapılırsa yapılsın bir tür “güç istenci” taşıdığı söylenebilir. Erdoğan’ın Davos’daki meydan okuyuşunda da bunu gözlemlemek mümkündür. “Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak konuşuyorum” vurgusu buna örnek olarak gösterilebilir. Erdoğan bu ifadede, gerek cümleyi kurma biçimi gerekse yüz ifadesiyle “karşınızda sıradan bir kişi konuşmuyor, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı konuşuyor” şeklinde bir mesaj vermektedir.

Konuşmada dikkat çeken başka bir güç vurgusu da, “Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak yarım saat Ramallah kapısında bekletildim” cümlesinde ortaya çıkmaktadır. Bu cümle, “Ben bir Başbakan olarak bekletilmemeliyim, çünkü ben

sıradan bir insan değilim, Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanı'yım" anlamında da okunabilir.

Foucault (2003a: 35-36), bilgi ve iktidarın sürekli olarak birbirine eklemlendiğini ifade etmektedir. İktidar bilgiye dair nesneler üretmekte, bilgiyi biriktirmekte ve onu ihtiyaçları ölçüsünde kullanmaktadır. İktidar bilgi ürettiği gibi aksi yönde bilgi de iktidar etkilerini ortaya çıkarmaktadır. Kısacası Foucault'a göre; bilgi olmadan iktidarın sürdürülmesi ya da bilginin iktidar doğurmaması olanaksızdır. Foucault'un görüşlerinden yola çıkarak; Erdoğan'ın konuşmaya "… sorunun cevabını vermeden bir durum tespitini yapmamız lazım" şeklinde başlamasıyla, birtakım aydınlatıcı bilgiler vereceğinin ipucunu vererek, bilgi sahibi olmanın verdiği bir iktidarı hissettirdiği söylenebilir. Bu hissi, Kızılay'ın İsrail sınırında bekletildiğine yönelik sitemlerinin ardından kullandığı "Bunları Sayın Peres biliyor veya bilmiyor bilemem" cümlesinde de vermektedir. Bu cümlenin alt metninden, Peres'in bilgi sahibi olmamasından yola çıkarak Erdoğan'ın gerçeklere hâkim olduğu çıkarımı yapılabilir. Ayrıca, Erdoğan " bilemem" vurgusuyla, elini de avuç içi dışa dönük şekilde karşıya doğru "olumsuzlama" anlamında sağa sola sallayarak, "Peres'in bilgi sahibi olmaması beni ilgilendirmez, durum bu" iması yapmakta ve sözlerinin doğruluğunu teyit etmeye çalışmaktadır.

Erdoğan'ın en belirgin iktidar söylemleri "yaptırım uygulama" bağlamında şekillenmektedir. Örneğin; "Eğer, biz Cenevre Sözleşmesini kabul ediyorsak, biz İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni kabul ediyorsak, eğer insanca bir yaşama saygı duyuyorsak önce bu kapıların açılması lazım." Erdoğan bu sözü ile İsrail üzerinde bir baskı uygulamaya çalışmaktadır. Benzer şekilde, "Sadece El-Fetih'le siz bu müzakereyi sürdürdüğünüz sürece orada netice alamayacaksınız."; "Eğer sadece El

Fetih al, diğerlerini dışarıda bırak, burada neticeye varılamaz." cümlelerinde de bu tür bir baskı oluşturma çabasının var olduğu söylenebilir. "Netice alamayacaksınız" ifadesinde ise güç vurgusunun yanı sıra "ben biliyorum, böyle olacak" diyen öngörülü bir lider imajı da ortaya çıkmaktadır. Elini sağa sola "hayır" anlamında sallaması vb. bedensel ifadelerle de bu anlamı pekiştirmektedir.

Erdoğan'ın konuşmasında meydan okuma söylemiyle bağlantılı olarak ortaya çıkan bir başka baskı oluşturma çabası da Birleşmiş Milletler ve ABD Başkanı Obama'yı hedef alarak söylediği cümlelerde ortaya çıkmaktadır. "… Eğer bunu Birleşmiş Milletler yürütecekse, Birleşmiş Milletler bunu yapması lazım. Temennim odur ki, Birleşmiş Milletler bu işe ağırlığını koyar. Veyahut da Amerika Birleşik Devletleri şu ana kadar ortaya koymadığı ağırlığını Sayın Obama'nın (koyması), benim isteğim beklentim o" ifadeleri bu iddiayı destekleyen örneklerdendir. Özellikle, "Birleşmiş Milletler bu işe ağırlığını koyar" cümlesindeki "koyar" şeklindeki vurgu, "kesinlikle bunu yapmalıdır" anlamı veren ve bir bakıma emri vaki niteliğinde bir baskı ifadesi olarak değerlendirilebilir. Erdoğan'ın "koyar" kelimesini söylerken kullandığı yüz ifadesi ve elini avuç aşağıya gelecek şekilde aşağı indirmesi de sözü edilen anlamı güçlendirmektedir. Ayrıca Obama'nın konuya müdahale etmesini, ağırlığını koymasını istediği cümlede, "şu ana kadar" ifadesindeki vurgu dikkat çekicidir. Bu ifadenin söylenişindeki tonlamalar, "şu ana kadar yapmadı ama…", "çoktan ağırlığını koymalıydı" anlamında bir ima olarak da yorumlanabilir.

Erdoğan'ın "iktidar" bağlamında ele alınabilecek söylemlerinden bir kısmı da "ben veya biz" vurgusu ile şekillenmektedir. "…ben Gürcistan'ın kapısında da insani yardımı getiren ilklerdenim…" ifadesi bu duruma örnek gösterilebilir. Bu ifadenin hemen ardından "yaptık, ettik" şeklinde ikinci bir vurguyla da "ben" ibaresini "biz" e

çevirmekte ve ben vurgularını güçlü ama mütevazı bir lider olduğu yönünde bir söylemle ortaya koymaktadır.

Erdoğan'ın konuşmasında "güç" ve "iktidar" bağlamında dikkat çeken bir başka unsur da meydan okumanın yöneldiği "öteki" konumundaki Peres'e yönelik kullandığı hitap ifadeleridir. "Sayın Peres, benden yaşlısın. Sesin çok yüksek çıkıyor. Biliyorum ki, sesinin bu kadar yüksek çıkması bir suçluluk psikolojisinin gereğidir…" cümlelerinde görüldüğü gibi Erdoğan Peres' e tekrar tekrar "sen" zamiri ile seslenmektedir. "Siz" yerine "sen"in tercih edilmesi, karşıdaki üzerinde iktidar kurma çabasının, ya da karşıdakinin iktidarını reddetmenin en açık göstergelerinden biridir. Erdoğan'ın beden dili de bunu doğrular şekildedir. Erdoğan aynı tavrı "sana da çok teşekkür ediyorum" sözüyle moderatöre karşı da sürdürmektedir.

2.2.5. 2011 Genel Seçimi: "79 yılda getirilmeyen hizmetin kat kat fazlasını 8,5 yılda getirdik."

Tablo 2.9: 19.05.2011 Tarihli Miting Konuşmasının Analizi

Miting Konuşması *Siirt 19.05.2011*	**Meydan okumanın tarafları:** Erdoğan ve CHP (Cumhuriyet Halk Partisi), MHP (Milliyetçi Hareket Partisi), BDP (Barış ve Demokratik Partisi) **Ben/Biz Tanımlamaları:** Erdoğan üyesi olduğu parti adına "biz" diliyle konuşmaktadır. **Öteki tanımlamaları:** CHP, MHP, BDP, TKP (Türkiye Komünist Partisi), TİP (Türkiye İşçi Partisi)… **Meydan okuma söyleminin göndermede bulunduğu meşruiyet alanları:** Milli ve dini değerler, barış, eşitlik...		
Meydan Okumanın Bileşenleri			
	Üslup (İfade ve Vurgular)	**Jestler/Mimikler ve Tonlama**	**Bağlam**
Ben vurgusu	**"Biz yaptık" vurgusunun yoğun olarak tekrarlandığı "övgü" dolu bir üslup kullanmaktadır.** *"Bu bölgede olağanüstü hali kim kaldırdı? Biz kaldırdık. Terör mağdurlarına biz sahip çıktık. Kürtçe üzerindeki, Arapça üzerindeki yasakları biz kaldırdık."* *"Peki, buraya üniversiteyi kim kazandırdı?"* *"Siirt'e duble yolları kim kazandırdı?"* *"Sizin sesinizi 10 yıllarca görmediler, size sırtlarını döndüler. Biz ise 79 yılda getirilmeyen hizmetin kat kat fazlasını 8,5 yılda getirdik."* *"Siirt tarihinde görmediği hizmeti bizim iktidarımızda gördü"* **Ötekinin değerini azaltan bir üslup kullanmaktadır.** *"Kardeşlerim, şimdi bakın ne yapıyorlar? Cuma namazı kılınıyor değil mi? Bunlar Cuma namazına gitmiyorlar, devletin imamının arkasında namaz kılınmaz diyorlar. Ayrı bir yerde orada hemen kendilerine göre bir saf oluşturuyorlar, kadın erkek karma karışık, ya bu işin hepsinin bir edebi adabı var."* *"Bunların bu ülkede çakılı, dikili bir ağaçları var mı acaba soruyorum sizlere, bir eseri var mı?"* *"Genel Müdürlüğünde bu ülkeyi, bu ülkenin SSK'sını yönetemeyen sen, şimdi nasıl olacak da Türkiye'yi yöneteceksin be."*	Erdoğan'ın, başında olduğu hükümetin yaptığı hizmetleri övgüyle anlattığı ifadelerinde ses tonundaki vurgular, mimikler ve ellerini kullanma şekli "övgü"yü daha belirgin kılmaktadır. Fakat bazı ifadelerinde "biz yaptık" derken eliyle kendisini göstermesi, hükümetin başarısında kendi niteliklerini etken gördüğü şeklinde bir yoruma açıktır. Ayrıca Erdoğan, öteki olarak konumlandırdığı kişi ya da kişilerin değerlerini azaltan ifadelerinde ses tonunu daha düşük kullanarak vurgudaki etkiyi arttırmaktadır.	Erdoğan Siirt'teki bu miting konuşmasında 2002'de iktidara geldiklerinden itibaren daha önce hiçbir iktidarın başaramadığı işleri gerçekleştirdiklerini ifade ederek, başında olduğu hükümetten övgüyle bahsetmektedir. Üslubundaki övgüde "biz yaptık" şeklinde bir övgü dikkat çekmektedir. Ayrıca Erdoğan'ın rakiplerine yönelik "ötekileştirici" ifadelerinde de benzer bir tavır olduğu söylenebilir. Örneğin; CHP, MHP ve BDP'yi hedef alarak söylediği "*Bunların bu ülkede çakılı, dikili bir ağaçları var mı acaba soruyorum sizlere, bir eseri var mı?"*ifadesi kendisine ve iktidarına yönelik bir övgü olarak da yorumlanabilir.

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	Bağlam
Duygusal göndermeler	**"Biz" diliyle halkla bütünleşmeye yönelik duygusal bir üslup kullanmaktadır.** *"Yıllarca bu vampirler gençlerin kanını emdi. Yıllarca silah tüccarları köşeyi döndü. Yıllarca istismarcılar kazandı. Ama kaybeden her zaman Siirt oldu, milletim oldu, benim Kürt kardeşim oldu, benim Arap kardeşim oldu, biz bu kısır döngüyü kırdık. Biz bu döneme son verdik"* *"Hizmet bu, biz sizin hizmetkârınızız."* *"Beraber yürüdük bu yollarda, beraber ıslandık yağan yağmurda. Şimdi dinlediğim tüm şarkılarda bize her şey sizi hatırlatıyor. Bize her şey sizi hatırlatıyor."* **Muhalif partilere yönelik tepkilerini kinayeli bir üslupla dile getirmektedir.** *" Bunları, barışın, huzurun, kardeşliğin yücelmesi rahatsız ediyor. Öyle reklam panolarında bunların demokrasi demesine bakmayın, bunlar demokrasi denince terör örgütünü anlıyorlar."* *"Bunların bu ülkede çakılı, dikili bir ağaçları var mı acaba soruyorum sizlere, bir eseri var mı?"* *"Genel Müdürlüğünde bu ülkeyi, bu ülkenin SSK'sını yönetemeyen sen, şimdi nasıl olacak da Türkiye'yi yöneteceksin be."* **Barış, adalet ve dini ve tarihi değerler yoluyla kitleyle bir bağ kurmaya yönelik duygusal ifadelere başvurmaktadır.** *"Siirt seyitlerin yurdu, alimlerin yurdu, evliyaların yurdu. Siirt, tarih boyunca medreseleriyle, ilim yuvalarıyla, alimleriyle, eserleriyle dünyaya yön vermiş, ışık tutmuş bir medeniyet şehri."* *"Yıllarca bu vampirler gençlerin kanını emdi. Yıllarca silah tüccarları köşeyi döndü. Yıllarca istismarcılar kazandı. Ama kaybeden her zaman Siirt oldu, milletim oldu, benim Kürt kardeşim oldu, benim Arap kardeşim oldu, biz bu kısır döngüyü kırdık. Biz bu döneme son verdik."* *"Bu gerçekleri duyun, öğrenin, belki Hakk'ı bulursunuz, Hakk'ı, Hakk'ı bulursunuz. Hakk'ı bulmanız lazım, doğruyu bulmanız lazım, doğruyu bulmadıkça bu ülkeye zararlı olursunuz."*	Erdoğan "biz" kavramını üzerine basa basa ve yüksek bir tonda söylerek birlik beraberlik duygusunu karşısındaki kitleye aktarmaya çalışmaktadır. Sık sık tekrarladığı "biz sizin hizmetkarınızız" ifadesinde de böyle bir kullanım söz konusudur. Diğer taraftan Erdoğan muhaliflere yönelik eleştirel ifadelerinde ses tonundaki vurgularla olduğu kadar el hareketleriyle de ötekini önemsizleştiren bir tavır takınmaktadır. Örneğin, muhalifler için "bunlar" şeklinde hitap ederken benzer bir tavır söz konusudur.	Erdoğan "biz" dilini kullanarak meydandaki kitleyle özdeşlik kurmaktadır. Böylece Erdoğan, sadece kendi adına değil meydandaki halk adına da muhaliflere meydan okumaktadır. Bu meydan okuma muhaliflere yönelik tepkilerindeki kinayeli üslupta kendini göstermektedir. Örneğin, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nu hedef alarak *"Genel Müdürlüğünde bu ülkeyi, bu ülkenin SSK'sını yönetemeyen sen, şimdi nasıl olacak da Türkiye'yi yöneteceksin"* şeklinde meydan okumaktadır. Erdoğan, Siirt'in tarihsel değerlerinden ve zaaflarından yararlanarak halkla özdeşim kuracak duygusal ifadeler kullanmaktadır. "Alimlerin yurdu" diyerek övmesi ya da yıllarca silah tüccarları köşeyi döndü diyerek toplumsal bir zaafına değinmesi örnek gösterilebilir. Böylece Erdoğan, sizi geçmişteki iktidarlar değil biz bu kısır döngüden kurtardık mesajını vererek muhaliflere meydan okumaktadır.

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	Bağlam
Güç/İktidara dair vurgular	**Muhaliflere yönelik eleştiriler ve "ötekileştirici" ifadelerle kendi gücüne gönderme yapmaktadır.** *"Sayın Kılıçdaroğlu'nun bu istismarlarından bıktık. Yalanlarından bıktık. Akşam yalan, sabah yalan. Artık cevap yetiştirmeye, takip etmeye ne benim, ne arkadaşlarımın gücü yetmiyor, çok da pişkin, yüz kızarmaz, böyle bir yapısı var.* *Şimdi biz 81 vilayetle Siirt'in hizmetkarı olduk. Sizin sesinizi 10 yıllarca görmediler, size sırtlarını döndüler. Biz ise 79 yılda getirilmeyen hizmetin kat kat fazlasını 8,5 yılda getirdik."* *"Bunları, barışın, huzurun, kardeşliğin yücelmesi rahatsız ediyor. Öyle reklam panolarında bunların demokrasi demesine bakmayın, bunlar demokrasi denince terör örgütünü anlıyorlar."* *"Bunların bu ülkede çakılı, dikili bir ağaçları var mı acaba soruyorum sizlere, bir eseri var mı?"* *"Genel Müdürlüğünde bu ülkeyi, bu ülkenin SSK'sını yönetemeyen sen, şimdi nasıl olacak da Türkiye'yi yöneteceksin be."* **"Muhaliflere yönelik gözdağı veren ifadeler kullanmaktadır."** *"Kardeşlerim, Halep oradaysa arşın Siirt'te. Farkımız bu, farkımız bu."* *"Çok çalışacağız ve sandıklardan AK Parti'yi gümbür gümbür evvel Allah çıkaracağız."* **Yapılan hizmetlerden sıklıkla ve övgüyle bahsetmektedir.** *"Bu bölgede olağanüstü hali kim kaldırdı? Biz kaldırdık. Terör mağdurlarına biz sahip çıktık. Kürtçe üzerindeki, Arapça üzerindeki yasakları biz kaldırdık."* *"Peki, buraya üniversiteyi kim kazandırdı?"* *"Biz ise 79 yılda getirilmeyen hizmetin kat kat fazlasını 8,5 yılda getirdik."*	Erdoğan kendisinin ve hükümetin gücüne göndermede bulunduğu ifadelerde sıklıkla ses tonunu yüksek kullanmaktadır. Ayrıca elini avuç içini açık şekilde karşısındaki kitleye doğru kaldırması bu söylemlerinde samimi olduğu, dürüst olduğu anlamında yorumlanabilir.	Bu miting konuşmasında Erdoğan sık sık hükümetinin gücüne gönderme yapan ifadeler kullanmaktadır. Bunlardan birisi, "79 yılda getirilmeyen hizmetin kat kat fazlasını 8,5 yılda getirdik" ifadesidir. Bu ifade ile Erdoğan, geçmişteki hükümetlerden daha çok icraat yaptığı iddiasında bulunmakta ve kendi gücüne göndermede bulunmaktadır. Muhaliflere yönelik de "ötekileştirici" ifadeler kullanmaktadır. CHP, MHP ve BDP için söylediği *"Bunların bu ülkede çakılı, dikili bir ağaçları var mı acaba soruyorum sizlere, bir eseri var mı?"* ifadesi bunlardan birisidir. Erdoğan, muhaliflere yönelik söylediği ifadelerinde başında olduğu hükümetin gücünü bir kez daha dile getirmektedir. Ayrıca "biz yaptık, biz başardık" şeklindeki ifadeleri de güce yapılan vurgular olarak kabul edilebilir.

	Üslup (İfade ve Vurgular)	Jestler/Mimikler ve Tonlama	Bağlam
Kitle Ruhu	**Kitlelerle özdeşlik kuran bir üslup kullanmaktadır.** *"Güya bana hakaret etmek isterken ölçüyü, izanı kaçırarak, hedef dairesini aşarak, içindeki hezeyanı dökerek ne dedi? 'Statükonun Allah'ı Ankara'dadır' dedi. Rabbimize edepsizce dil uzattı. Siirt buna gereken cevabı verdi, Siirt bu edep dışılığa gereken cevabı verdi."* **Sorularla birliktelik ruhu oluşturmaya çalışmaktadır.** *"Bu tezgahı hep birlikte alt-üst etmeye var mıyız?"* *"Siirt, bizimle mi? Siirt, çetelerle mücadelemizde arkamızda mı? Siirt, kardeşlik mücadelesinde yanımızda mı? İstikrar sürsün, Türkiye Büyüsün. İstikrar sürsün, Siirt Büyüsün."* **Mücadeleye çağrıda bulunan bir üslup kullanmaktadır.** *"Siirt'i, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesini, büyük şehirleri terörize edenlere hep birlikte dur diyeceğiz. Huzuru, istikrarı, kardeşliği tehdit edenlere geçit vermeyeceğiz."*	Erdoğan kitleyle özdeşlik kurmaya yönelik ifadelerini coşkulu bir tonda dile getirmektedir. Örneğin; *"Bu tezgahı hep birlikte alt-üst etmeye var mıyız?" ifadesinde…* Ayrıca zaman zaman mikrofonla bulunduğu platformda dolaşarak, zaman zaman da kürsüden konuşarak meydandaki kitlenin dikkatini kendine ve söylediklerine çekmektedir. Mücadeleye çağrıda bulunduğu ifadelerde de mimikleri, ses tonu ve el hareketleriyle mesajını daha etkili hale getirmektedir.	Erdoğan, Kılıçdaroğlu'nun "Statükonun Allah'ı Ankara'dadır" ifadesine tepkili bir şekilde yanıt vermekte ve Kılıçdaroğlu'nu edepsizlikle suçlamaktadır. Erdoğan'ın bu tepkisini dile getirirken "Siirt ona gereken cevabı verdi" demesi Siirt halkını da meydan okumaya dâhil etmeye çalıştığı şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca terör olaylarına ilişkin olarak da birlikte karşı koyacağız diyerek Siirt halkını birlikte mücadeleye çağırmaktadır.
Statüko-değişim arzusu	**Erdoğan "istikrar" vurguları üzerinden statükonun devamına yönelik söylemlerde bulunmaktadır.** *"Sizler Mart-2003'te de bu kardeşinizi, enişteniz yalnız koymadınız, yüzde 84'le Parlamentoya gönderdiniz, yüzde 84. Ben diyorum ki Siirtli kardeşlerim, şimdi de AK Parti'ye aynen bu gücü vermeli diyorum."* *"Çok çalışacağız ve sandıklardan AK Parti'yi gümbür gümbür evvel Allah çıkaracağız."*	Erdoğan istikrar vurgularında kararlı ve güçlü bir duruş sergilemektedir. Örneğin; *"Ben diyorum ki Siirtli kardeşlerim, şimdi de AK Parti'ye aynen bu gücü vermeli diyorum"* derken sol elini yumruk yaparak konuşmakta ve ses tonunu yükselterek "güç" mesajını pekiştirmektedir.	Erdoğan bu konuşmayı AK Parti hükümetinin başında olduğu ve seçim öncesi bir dönemde yapmaktadır. Dolayısıyla Erdoğan'ın tüm söylemleri AK Parti'nin seçimleri tekrar kazanmasına yöneliktir.

Erdoğan, bu konuşmasında seçim atmosferine uygun olarak muhalif partilere meydan okumaktadır. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu başta olmak üzere MHP, BDP, TKP ve TİP'e yönelik kinayeli bir üslup kullanmaktadır.

"İstikrar sürsün, Türkiye büyüsün" şeklindeki seçim sloganı AK Parti'nin iletişim çalışmalarının merkezinde "istikrar" vurgusunun olduğunu göstermektedir. Erdoğan AK Parti hükümetinde barış ve huzur ortamının sağlandığı, daha önceki hükümetlerin başaramadığı birçok hizmetin Ak Parti hükümetinde yapıldığı şeklindeki ifadelerle istikrar için AK Parti'nin yeniden seçilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu argümanı savunurken sıklıkla iddialı ifadeler kullanmaktadır. Örneğin; "Biz ise 79 yılda getirilmeyen hizmetin kat kat fazlasını 8,5 yılda getirdik" ifadesinde Erdoğan'ın sadece mevcut muhalif partilere değil, geçmiş iktidarlara da meydan okuduğu söylenebilir.

Erdoğan'ın konuşmasında "biz" dilini kullanarak iddialarına kendisini destekleyen kitleyi de ortak ettiği ve meydan okuma söylemlerini kitlesel bir mücadele unsuruna dönüştürdüğü söylenebilir. Örneğin, Siirt'in yıllarca istismar edildiğini söyledikten sonra "Bu tezgâhı hep birlikte alt-üst etmeye var mıyız?" diyerek kitlesel destek çağrısında bulunmaktadır.

Erdoğan'ın mücadeleye yönelik söylemlerinde geçmişteki olaylara göndermelerde bulunması, meydan okumaya meşruiyet kazandırma çabası olarak değerlendirilebilir. Örneğin başka konuşmalarında da sıkça değindiği üzere, bu konuşmasında da cezaevine girdiği dönemleri hatırlatmakta, haksız yere suçlandığı iddialarını yinelemekte ve mücadeleden yılmadığı yılmayacağı mesajını vermektedir.

Bu çerçevede o dönemin belirgin bir meydan okuma söylemi olan “Bu şarkı burada bitmez” ifadesini tekrar ederek, mücadeleye devam edeceği mesajını yinelemektedir.

SONUÇ

İletişim, tarih boyunca önemli bir kavram olmuştur. Ancak iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, küreselleşmeyle birlikte yaşanan dönüşümler, demokratikleşme yönündeki gelişmeler gibi etkenler iletişimin giderek uzmanlık gerektiren bir alan olarak önemini arttırmıştır. Özellikle de imaj politikaları bağlamında iletişim, kontrol edilebilir bir alan olarak dikkat çekmeye başlamıştır. Kişiler ya da kurumlar güçlü bir imaj yaratmak ya da yaşanan olumsuzluklar karşısında itibarlarını yönetmek için hedef kitleleri ile iletişimlerini uzmanlar denetiminde koordine etmeye başlamışlardır.

Bugün gelinen noktada, imajlar toplumsal yaşamın her alanını kuşatmakta; baştan çıkarıcı yönüyle, ekonomiden siyasete, sağlıktan eğitime, aileden çalışma ilişkilerine her alanda insanların yaşamını etkilemektedir. Baudrillard'ın (2011: 100) "baştan çıkarmanın zamanı ya da baştan çıkarmak için zaman diye bir şey yoktur; onun kendine özgü bir ritmi vardır" sözüne benzer şekilde, imajların da yeri ve zamanı yoktur. İmajlar her yerde ve her zaman kendi ritmi ile devinmeyi sürdürmektedir.

İmajlar aynı zamanda bir tür meydan okumadır. İmajlar aracılığı ile iletilen "daha güçlüyüm", "daha başarılıyım", "daha iyiyim" ya da "daha güzelim" gibi mesajlar ötekine meydan okumanın sembolik göstergeleri olarak düşünülebilir. İmajın aynı zamanda meydan okuma olması gibi, meydan okuma da ister söylem ister davranış düzeyinde olsun bir imajla birlikte görünür olmaktadır. Bu da aralarında karşılıklılık ilkesine dayalı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

Baudrillard (2011: 103) meydan okumanın da tıpkı imajlar gibi baştan çıkarıcı olduğunu ifade etmektedir. Ona göre hem baştan çıkarma hem de meydan okuma karşıdakini "çıldırtmayı" amaçlamakta ve taraflar işaretler aracılığı ile derin bir

sarhoşluğun içine çekilmektedir. Başka bir deyişle, her ikisi de büyülemek için imajlardan yararlanmaktadır.

Hem meydan okuma ve baştan çıkarmayla hem de imajlarla en yoğun karşılaşılan alanlardan birisi "siyaset"tir. Siyaset her şeyden önce kamuoyu kazanımını hedef alan ve bunu yaparken muhalif görüşlerle çatışmayı göze alan bir yapıya sahiptir. Siyasetin bu yapısı meydan okuma ve baştan çıkarmayı zorunlu kılmaktadır. Aslında siyaseti baştan çıkarıcı yapan unsurlardan belki de en önemlisi onun meydan okumaya olan yatkınlığıdır.

Siyasette baştan çıkarmanın faili liderlerdir. Çünkü kamuoyunu çeşitli imaj stratejileri ile yönlendirenler onlardır. Tarihe mal olmuş liderlerin, meydan okuyan kişilikleri ile ön plana çıkmaları, liderlikte meydan okumanın önemine işaret ettiği gibi; lider yaratmak için de meydan okumanın bir imaj stratejisi olarak kullanılıp kullanılamayacağı sorusunu akla getirmektedir. Bu tez çalışmasında, meydan okumanın iletişimsel boyutları, "ben vurgusu", "güç/iktidar", "kitle ruhu", "duygusal göndermeler", "statüko ya da değişim arzusu" temaları üzerinden ele alınmıştır. Ayrıca meydan okuyucu kimliği ile sık sık gündeme gelen Recep Tayyip Erdoğan'ın seçilmiş olan konuşmaları, konuya ilişkin kuramsal tartışmalar çerçevesinde yorumlanmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; Erdoğan'ın meydan okuma söylemlerinde yaygın olarak "biz" dilini kullandığı görülmektedir. "Biz" vurgusunu kimi zaman milletle ya da mazlum konumuna düşmüş halkla, kimi zaman da başında olduğu hükümet ve çalışma arkadaşları ile özdeşlik kurmak için kullanmaktadır. Bir yönüyle birleştirici, bütünleştirici anlam taşıyan "biz" ifadesi meydan okuyucu söylemlerde ötekileştirme anlamını da içerebilmektedir. Örneğin; Erdoğan'ın "güya bizi tehdit edecekler ama biz bu yola girerken kefenimizi giyerek çıktık" sözüyle bir yandan hükümeti adına

bütünleştirici bir bağlamda konuştuğu, diğer yandan da meydan okumanın nesnesi olan kişi ya da kurumları ötekileştirdiği söylenebilir.

Meydan okuma bağlamında "biz" kavramı "üstünlük" anlamıyla da ortaya çıkabilmektedir. "79 yılda getirilmeyen hizmetin kat kat fazlasını 8,5 yılda getirdik" ifadesi buna örnek gösterilebilir. Bu ifadede Erdoğan'ın Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana iktidar olmuş bütün hükümetlere meydan okuduğu söylenebilir.

Erdoğan'ın meydan okuma söylemlerinde güç/statü vurgusunun genellikle "haklı mücadele", "hizmet ehli olma", "korkusuzluk" ve "hesap sorma, gözdağı verme" kavramlarıyla ilişkili olarak yer aldığı dikkat çekmektedir. Fakat 2002 öncesinde ağırlıklı olarak "mağdur edilmenin sonucunda gelen haklı mücadele" anlayışının hâkim olduğu görülmektedir. Cezaevine girmeden önce söylemiş olduğu ve sonraki konuşmalarında da sıklıkla hatırlattığı "bu şarkı burada bitmez" ifadesi mağduriyet karşısında meydan okumanın doğrudan göstergesi olarak kabul edilebilir. Erdoğan her ne kadar "mağduriyet" vurgusunu sonraki dönemlere de sürdürse de bu vurgu, ilerleyen zamanlarda "mağdurun yanında olma", "mağdurun sorunlarına çözüm üretme" şekline dönüşmektedir. Bu durumda Erdoğan'ın artık mağdur olmadıkları ama mağdurun halinden anladıkları mesajını verdiği düşünülebilir.

Erdoğan'ın her dönem yaygın olarak kullandığı güç söylemlerinden birinin "hizmet ehli" olmakla ilişkili olduğu görülmektedir. Özellikle seçim konuşmalarında sıklıkla AK Parti hükümetinde yapılan işleri tekrarlaması ve "bütün bunları biz yaptık" şeklinde vurgulaması "sahip olunan niteliklere övgü" temelinde bir güç gösterisi olarak değerlendirilebilir. Diğer taraftan "ben bu milletin efendisi değil hizmetkârıyım" diyerek yapılan hizmetlere yaptığı vurguyu mütevazı bir söyleme dönüştürmektedir.

Erdoğan'ın meydan okuma söylemlerindeki iktidar vurgularında; Gezi, Davos, E- muhtıra isimleri ile anılan olaylarda olduğu gibi, "korkusuzluk" ve "hesap sorma" zamanla daha fazla hissedilir hale gelmektedir. Gezi olaylarının yaşandığı süreçte "hiç kimsenin oyunu bize sökmez, hiç kimsenin tuzağı bize işlemez"; E- muhtıra olayında ise "eğer bunlara kulak assaydık o zaman zaten buralara gelemezdik" gibi ifadeleriyle kendisi ve AK Parti hükümeti adına korkusuzluğunu dile getirmektedir. Ayrıca Gezi olaylarında, "vebali olanlar bunun hesabını verecek"; Davos'ta İsrail'in Gazze politikalarına ilişkin olarak da "eğer insanca bir yaşama saygı duyuyorsak önce bu kapıların açılması lazım" gibi cümlelerle muhataplarından hesap sormaktadır.

Erdoğan'ın meydan okuma söylemlerinde, meydan okunan tarafa yönelik kızgınlık, zaman zaman da öfke içerikli duygusal göndermeler dikkat çekmektedir. Özellikle Davos ve Gezi olaylarındaki söylemlerinde "öfke" belirgin olarak hissedilmektedir. Davos'ta, Peres'e karşı kullanmış olduğu "öldürmeye gelince siz öldürmeyi iyi bilirsiniz" ifadesi öfkeli üslubuna örnek olarak gösterilebilir. Benzer şekilde Gezi Parkı sürecindeki eylemcilere yönelik "çapulcu, aşırı uçlar, terörist" gibi "damgalama" ifadeleri Erdoğan'ın öfkesini yansıtan başka örneklerdir. Bu "damgalama" ifadelerinin aynı zamanda "ötekileştirme" söylemleri olduğu söylenebilir.

Erdoğan konuşmalarında kullandığı kızgınlık ya da öfke içerikli duygusal göndermelerde yaygın olarak kinayeli bir üslup kullanmaktadır. Örneğin, Gezi eylemleri sürecinde CHP'ye yönelik sık sık eleştirel ifadeler kullanmıştır. Bunlardan bir tanesinde "ulusalcıyız diyorlar ama her türlü bölücü örgütle beraber hareket ediyorlar" şeklinde kinayeli bir üslup kullanmaktadır. Benzer örnekler Davos

olayında, Erdoğan'ın Metin Feyzioğlu'na tepkisinde ve miting konuşmalarında da görülmektedir.

Erdoğan meydan okuma bağlamında kullandığı ve daha çok öfke içerikli olan duygusal ifadelerini de çoğunlukla "biz" tanımlaması içerisinde seslendiği gruba yönelik "birleştirici, bütünleştirici" mesajlar veren bir yaklaşımla aktarmaktadır. "Biz milletimizle kucaklaşmışız; milletimizle beraberiz; milletimizle bütünüz; bizi ayırmaya Allah'ın izniyle kimsenin gücü yetmeyecek" şeklindeki ifadeleri Erdoğan'ın kitleyle özdeşim kurmaya çalışarak meydan okumaya kitlesel bir boyut kazandırma gayreti olarak değerlendirilebilir.

Erdoğan meydan okuma söylemlerinde, zaman zaman halkı, çeşitli tehlikelere karşı tetikte olmaya teşvik ederek kimi zaman da insanlık sorunlarına dair kamu vicdanına seslenerek kitlesel çağrılarda bulunmaktadır. Bu çağrılarında milli ve dini değerlerden yararlanmaktadır. Örneğin; "Paralel Yapı"yla mücadele bağlamında "sakın kula kul olmayın" demesi dini bir söylem olmasının yanı sıra kitlesel bir çağrıdır. Diğer taraftan Birleşmiş Milletler toplantısında Filistin meselesine yönelik ifade ettiği "çocukların öldürüldüğü bir ortamda hiç kimse masum değildir" sözü kamu vicdanını harekete geçirme çabasında olan bir meydan okuma olarak dikkat çekicidir.

İncelenen konuşmalar, "statüko ya da değişim arzusu" bağlamında değerlendirildiğinde; Erdoğan'ın yaklaşımı meydan okuma eyleminin bağlamına göre farklılaşmaktadır. Örneğin seçim konuşmaları vaatler içermesi anlamında değişim söylemlerine açıktır. Özellikle de kendisinin iktidarda olmadığı dönemlerde yaptığı konuşmalar daha belirgin değişim söylemleri içermektedir. 2002 seçiminde Erdoğan muhalefet konumunda olmasının etkisiyle, konuşmasında değişim ve dönüşümden sıklıkla bahsetmektedir. Oysa 2011 seçimlerinde "istikrar" vurgusu yaparak statüko

taraftarı bir üslup kullanmaktadır. Diğer taraftan burada sözü edilen "istikrar", büyüme ve gelişmenin devamına yönelik vurgularla belirginleşmekte ve bu anlamda değişimi ve dönüşümü de içermektedir.

"E-muhtıra" olarak anılan olayda ve Metin Feyzioğlu'nun Danıştay'da yaptığı konuşmaya gösterdiği tepkide, meydan okumanın bağlamı statüko ya da değişimle açıklanabilecek herhangi bir veri içermemektedir. Dolayısıyla Erdoğan'ın söylemlerinde değişim ya da statüko vurgusu her meydan okuma eyleminde yer almamaktadır.

Erdoğan'ın meydan okuma söylemlerinde göndermede bulunduğu en temel meşruiyet alanları "milli irade, milli egemenlik, demokrasi, barış, eşitlik, insan hakları, küresel vicdan gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Bu kavramların yanı sıra sıklıkla milli ve dini değerlere, tarihsel olaylara da göndermede bulunmaktadır. Örneğin "bunların gözü var, görmez; bunların kulağı var, duymaz; bunların dili var gerçeği, hakkı söyleyemez" şeklindeki ifadesi Araf suresinin 179. Ayetine göndermede bulunmaktadır.

Erdoğan'ın "egemenlik milletindir", "halk kimi seçtiyse o güçlüdür", "halk ne derse o olur" şeklindeki ifadelerle meydan okuma söylemlerine meşruiyet sağlama çabasında olduğu söylenebilir. "Halk bizi seçti, biz de onların istediğini yapıyoruz" anlamına gelebilecek ifadelerle, muhaliflere yönelik olarak, "seçilmiş" olmanın verdiği güçle meydan okumaktadır.

Erdoğan'ın "millet iradesi"ne yönelik inancını yıllar içerisinde daha sık dile getirdiği görülmektedir. 2002, 2007, 2011 seçimlerini üst üste AK Parti'nin kazanması, onun "halk" söyleminden güç almasının önemli bir gerekçesi olarak kabul edilebilir. Başka bir açıdan bakıldığında Erdoğan'a bu başarıyı getiren yaklaşımın

"biz" ve "halk" vurgusunun birlikte kullanılması olabileceğini söylemek de mümkündür.

Erdoğan'ın meydan okuma söylemlerinde göndermede bulunduğu meşruiyet alanları arasında "demokrasi", "adalet", "eşitlik" gibi temaların sıkça kullanıldığı görülmektedir. Örneğin; cezaevine girmeden önceki basın açıklamasında haksız yere suçlandığı gerekçesiyle, demokrasi ve adalet vurgularıyla isyan etmektedir. Hemen hemen tüm seçim konuşmalarında demokrasiye sahip çıktıkları iddiasıyla meydan okumaktadır. Davos'ta, Filistin'deki seçimlere saygı duyulmadığı gerekçesiyle Peres'e hitaben "…madem demokrasiden yanayız, o zaman bu demokratik mücadeleyi vermiş, halkın iradesiyle seçilmiş olanları bir defa saygıyla karşılamak durumundayız" şeklinde kinayeli bir üslupla konuşmaktadır. Bu örnekleri daha da arttırmak mümkündür.

Erdoğan'ın meydan okuma söylemlerinin bir kısmında, özellikle de uluslararası konuşmalarında "İslamiyet'in ve İslam ülkelerinin" koruyuculuğu rolünü üstlendiği dikkat çekmektedir. Hem Davos konuşmasında hem de Birleşmiş Milletler toplantısında benzer ifadeleri kullanarak, "insanlık, barış, vicdan, İslamafobi" kavramlarına yaptığı göndermelerle Ortadoğu ülkelerinde yaşanan olumsuz koşullara isyan etmektedir. Ayrıca bu koşullar karşısında Birleşmiş Milletler, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer zengin ülkeleri duyarsızlıkla suçlamaktadır.

Erdoğan söz konusu konuşmaların genelinde "korkusuzluk" vurguları ile karşı tarafa gözdağı vermektedir. Metin Feyzioğlu'na olan tepkisindeki "karşınızda artık boynu bükükler yok, karşınızda artık yüzünü yere eğip haklı öfkesini içine atacak mazlumlar, mağdurlar yok" ifadesinden de anlaşıldığı gibi; yıllar içerisinde

Erdoğan'ın "mağdur" söyleminin yerini giderek "korkusuzluk" söyleminin aldığı görülmektedir.

Farklı bağlamlarda verdiği başka tepkilerle de desteklenebilecek bütün bu örnekler, Erdoğan'ın sahip olduğu lider imajına yönelik önemli ipuçları sunmaktadır. Öyle gözüküyor ki, Erdoğan siyaset yaşamı boyunca "meydan okuma"yı bir pelerin gibi üzerinde taşımakta ve lider kimliğinin önemli bir unsuru olarak yansıtmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışmada "meydan okuma" kavramı "liderlik, iletişim ve imaj" çerçevesinden bir bakışla ele alınmıştır. Erdoğan'ın meydan okuma söylemleri de bu perspektiften değerlendirilmiştir. Ancak konuyu farklı bağlamlarda inceleyen başka çalışmalarda Erdoğan'ın söz konusu konuşmalarına farklı yorumlar getirilmesi mümkündür. Öte yandan meydan okuma yalnızca lider imajı açısından değil, bireysel kimlik tasarımları bağlamında da önemli bir kavram niteliğindedir. Özellikle günümüzde bireyselliklerin inşasında imajların sahip olduğu merkezi rol göz önüne alındığında meydan okuma ve imaj kavramları arasındaki ilişki daha da önemli hale gelmektedir. Bu nedenle, "meydan okuma" kavramının farklı disiplinler açısından ve farklı örneklemler üzerinden ele alınmasının bu alana önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Adanır, O. (2010), **Baudrillard**, İstanbul: Say Yayınları.

Adair, J. (2005). **Kışkırtıcı Liderlik – Inspiring Leadership**, (P. Ozaner Çev.),

Ankara: Alteo Yayıncılık.

Akad, M., T. (2003), **Strateji Üzerine**, İstanbul: Kastaş Yayınları.

Akıncı, M. ve Akın, E. (2013), **"Siyasetin Gösterileşmesi, Lider Olgusu ve Seçmen Tercihi"**, 9 (2): 329-352.

Akiş, Y.T. (2004), **Türkiye'nin Gerçek Liderlik Haritası**, İstanbul: Alfa Basım Yayım.

Aksaraylı, M.F. (2015), **"Dönüştürücü Liderlik ve Değişimde Dönüştürücü Liderlik Paradigması"**, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 6 (12): 108-124.

Aktan, E., Ağca, H. ve Çakmak, V. (2014), **"Liderliğe Yönelik Bilimsel Yaklaşımlar"**, Liderlik ve Çağdaş Boyutları, (P. A. Gürel ve R. Yılmaz Ed.) İstanbul: Derin Yayınları.

Alkan, T. (1983), **Saldırganlık, Önyargı ve Yabancı Düşmanlığı**, İstanbul: Hil Yayın.

Alsop, R., J. (2004), **Immutable Laws of Corporate Reputation**, NY: Wall Street Journal Book.

Althusser, L. (2014), **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, (A. Tümertekin Çev.), İstanbul: İthaki Yayınları.

Anlı, İ. ve Bahadır, G. (2007), **"Kendilik Psikolojisine Göre Narsisistik ve Sınır Kişilik Bozukluğu"**, İstanbul Üniversitesi Psikoloji Çalışmaları, 27: 1-12.

Atılgan, G., Aytekin, A. (2012), **Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinlerarası İlişkiler**, İstanbul: Yordam Kitap.

Argın, Ş.(1992), **"Postmodern Yaşantı(lar), Medya ve Biz(ler)"**, Birikim Dergisi, 38(39): 117-120.

Arklan, Ü. (2004), **Siyasal liderlikte karizma olgusu: Recep Tayyip Erdoğan örneğinde teorik ve uygulamalı bir çalışma**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış YL Tezi.

Arslan, C. (2010), **"Öfke ve Öfkeyi İfade Etme Biçimlerinin, Stresle Başa Çıkma ve Kişiler Arası Problem Çözme Açısından İncelenmesi"**, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi, 10(1): 7-43.

Aydınalp, G.I. (2014), **Halkla İlişkilerde İmaj Yönetimi, İmaj Üretimi**, (G. Ilıcak Aydınalp Der.), Ankara: Nobel Yayınları.

Aykaç, B. (1990), **Propaganda ve Halkla İlişkiler. Kooperatifçilik Dergisi**, 90: 27-50.

Baltaş, Z.; Baltaş, A. (1992), **Beden Dili**, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Baudrillard, J. (2011), **Baştan Çıkarma Üzerine**, (A. Sönmezay Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Baudrillard, J. (2010), **Simülakrlar ve Simülasyon**, (O. Adanır Çev.), Ankara: Doğu-Batı Yayınları.

Baudrillard, J. (2005), **Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği**, (O. Adanır Çev.), Ankara, Doğu-Batı Yayınları.

Bauman, Z. (2003), **Bireyselleşmiş Toplum**, (A. Yavuz Çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bayraktaroğlu, A.M. ve Çeliker, M. (2011), **"Lider İmajının Yaratılmasında Fotoğrafın İşlevi"**, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi ART-E, 7: 1-29.

Beceren, E. (2014), "**Liderin Duygusal ve Sosyal Zekası**", Liderlik ve Çağdaş Boyutları, İstanbul: Derin Yayınları.

Berktay, F. (1998), **"Yeni Bir Yurttaşlık Anlayışına Doğru"**, Kadınlar Olmadan Asla, Der. Zeynep Göğüş, İstanbul: Sabah Kitapları.

Biber, A. ve Turancı, T. (2014), **Toplumsal Şeytan Üçgeni: İktidar, Hegemonya ve Propaganda**, Akdeniz İletişim, 21: 28-41.

Boyne, R. (2009), **Foucault ve Derrida: Aklın Öteki Yüzü**, İstanbul: Bilgesu Yayıncılık.

Brown, M. E., Treviño, L. K., ve Harrison, D. (2005), **"Ethical leadership: A social learning perspective for construct development and testing"**, Organizational Behavior and Human Decision Processes, 97: 117−134.

Bryson, J. M. (1995), **Strategic Planning For Public and Nonprofit Organizations** (Revised Edition). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Budak, G. ve Budak, G. (2014), **İmaj Mühendisliği Vizyonundan Halkla İlişkiler**, İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

Butler, J. (2005), **İktidarın Pisişik Yaşamı**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Can, A. (2012), **"Halkla İlişkiler Mi Yoksa Olumlu İmaj ve Gerçeklik Mimarlığı Mı?"**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2; 2: 75-84.

Canetti, E. (2012), **Kitle ve İktidar**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Caspi, D. (1996), **"American-Style Electioneering in Israel: Americanization versus Modernization"**, Politics, Media and Modern Democracy: An International Study of Innovations in Electoral Campaigning and Their Consequences, (Mancini, P. - Swanson, D. Eds.), London: Praeger Publications.

Castells, M. (2013), **Ağ Toplumunun Yükselişi, Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cenkseven, F. (2003), **"Öfke Yönetimi Becerileri Programının Ergenlerin Öfke ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi"**, Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi, 2(4): 153-167.

Chergui, Y. (2014), **Dil politikaları ve medeniyetsel meydan okumalar**, Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Medeniyetler İttifakı Enstitüsü, Yayınlanmış YL Tezi.

Çağrı, B. (2009), **İsrail milli güvenlik politikaları ve Hizbullah'ın meydan okuması**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış YL Tezi.

Çakır, S. (2009), **"İmaj, Gösteri ve Tüketim Toplumunun Eleştirel Analizi: İmaj Katili"**, Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, 11: 75-94.

Çakır, Ö. (2002), **Profesyonel Yaşamda Kişisel İmaj ve Yaşam Etiketi**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Çelik H. ve Ekşi H. (2008), **"Söylem analizi"**, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi 27: 99-117.

Debord, G. (2012), **Gösteri Toplumu**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Doğan, T. ve Eryılmaz, A. (2013), **"İki Boyutlu Benlik Saygısı ve Öznel İyi Oluş Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi"**, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33:107-117.

Eagleton, T. (2011), **İdeoloji**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Ekin, V. (2003), **Siyasal liderlik ve aday imajı, Marmara Üniversitesi**, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi.

Er, N., Ergün, H., Hoşrik, E., Şerif, M. (2008), **"Duygu Durum Değişimlerinin Otobiyografik Bellek Üzerindeki Etkileri"**, Türk Psikoloji Dergisi, 23 (62): 1-13.

Eren, E. (2013), **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**, İstanbul: Beta Yayınları.

Ergil, D. (1986), **"Muhafazakâr Düşüncenin Temelleri"**, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 41(1): 269-292.

Eser, D., T. ve Üstün, B. (2011), **"Psikiyatrik Bozukluğu Olan Ergen ve Ebeveynlerinin Öfke İfade Biçimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"**, Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 2 (3): 111-116.

Fiske, J. (2003), **İletişim Çalışmalarına Giriş**, (S. İrvan Çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Foucault, M. (2014), **Özne ve İktidar**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Foucault, M. (2003a), **Ders Özetleri**, (S. Hilav Çev.), İstanbul: YKY Yayınları.

Foucault, M. (2003b), **İktidarın Gözü**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Frazer, R. (1960), **"The Orgin of the Term 'İmage'"**, ELH, 27(2): 149-161.

Freud, S. (2014), **Kitle Psikolojisi**, (K. Şipal Çev.), İstanbul: Cem Yayınevi.

Goffman, E. (1963), **Stigma: the management of spoiled identity**, Harmondsworth: Penguin.

Göka, E. (2009), **Türklerde Liderlik ve Fanatizm**, İstanbul: Timaş Yayınları.

Güneş, C.D. (2013), **"Michel Foucault'da Söylem ve İktidar"**, Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 21: 55-69.

Gümüş, A. E. (2006), **"Sosyal Kaygının Benlik Saygısına ve İşlevsel OlmayanTutumlara Göre Yordanması"**, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(26): 63-75.

Gürbilek, N. (2011),**Vitrinde Yaşamak**, İstanbul: Metis Yayıncılık.

Hekman, S. (1999), **Bilgi Sosyolojisi ve Hermeneutik**, İstanbul, Paradigma Yayınları.

Ireland, R.D. ve Hitt, M.A. (2005), **"Achieving and Maintaining Strategic Competitiveness in the 21st. Century: The Role of Strategic Leadership"**, Academy of Management Executive, 19(4):63-74.

Işık, M. (2012), **Kitle İletişim Teknolojilerine Giriş**, Konya: Eğitim Kitapevi.

İbicioğlu, H., Özmen, İ. ve Taş, S. (2009), **"Liderlik Davranışı ve Toplumsal Norm İlişkisi: Ampirik Bir Çalışma"**, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(2): 1-23.

Kapıkıran, N.A. (2015), **"Psikolojik Gereksinimlerin Doyumu ve Duygu Gereksinimi: Özgün Benliğin Aracılık Rolü"**, Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal, 5 (43): 1-10.

Kaplan, R.S. ve Norton, D.P. (2004), **"How Strategy Maps Frame an Organization's Objectives",** Financial Executive, April: 40-45.

Karaduman, S. (2010), **"Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü"**, Journal of Yaşar University, 17/5: 2886-2899.

Karagöz, B. (2011), **"Uluslararası İlişkilerde İmaj Kavramı ve Batı Nostaljisindeki Bir Aksaklık Olarak Türk İmajı"**, Karadeniz (Black Sea – ÇernoyeMore) Sosyal Bilimler Dergisi, 10: 103-126.

Karasoy, H.A. (2009), **"Max Weber'de Bilim, Bilim Adamı ve Siyasal Liderlik Konusu"**, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 18: 487-506.

Kazancı, M. (2006), **"Althusser, İdeoloji ve İletişimin Dayanılmaz Ağırlığı"**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, 24: 67-93.

Kılıç, R.; Keklik, B. ve Yıldız, H. (2014), **"Dönüştürücü, Etkileşimci ve Tam Serbesti Tanıyan Liderlik Tarzlarının Örgütsel Sessizlik Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma"**, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 21 (2): 249-268.

Köknel, Ö. (1982), **Kaygıdan Mutluluğa: KİŞİLİK**, İstanbul: Altın Kitaplar.

Közleme, O. (2013), **"Liderlik, Siyasal Otorite Tipleri ve Karizma"**, Toplum Bilimleri Dergisi, 7(13): 239-250.

Le Bon, G. (2011), **Devrimin Psikolojisi**, İstanbul: Scala Yayıncılık.

Le Bon, G. (2005), **Kitleler Psikolojisi**, İstanbul: Yağmur Yayınevi.

Mc Quail, D. Ve Windahl, S. (2010), **İletişim Modelleri**, İstanbul: İmge Kitabevi.

Megill, A. (1998), **Aşırılığın Peygamberleri: Nietzche, Heidegger, Foucault, Derrida**, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Meyer, T. (2004), **Medya Demokrasisi: Medya Siyaseti Nasıl Sömürgeleştirir?,**

(A. Fethi Çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Milliken, J. (2001), **"Discourse Study: Bringing Rigor to Critical Theory", Constructing International Relations: The Next Generation"**, Ed. Karin M. Fierke, Knud Erik Jorgensen, New York, M. E. Sharpe, s. 136-137.

Morris, E.ve Hotchkis, J. (2000), **Rol Yapmayın Lütfen**, (İ. Bilgin Çev.), Ankara: Dost Kitapevi.

Mütercimler, E. (2009), **Stratejik Düşünme: Geleceği Yönetmek ve Kazanmak İçin**, İstanbul: Alfa Kitap.

Nutku, Ö. (1983), **Gösterim Sanatları Terimleri Sözlüğü**: Türk Dil Kurumu.

Oktar, L. (2005), **"Dil Kullanımı ve Toplumsal Kimlikler"**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 7/2: 73-83.

Oktay, E. ve Gül H. (2003), **"Çalışanların Duygusal Bağlılıklarının Sağlanmasında Conger Ve Kanungo'nun Karizmatik Lider Özelliklerinin Etkileri Üzerine Karaman Ve Aksaray Emniyet Müdürlüklerinde Yapılan Bir Araştırma"**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10: 403-428.

Okay, A. ve Okay A. (2015), **Halkla İlişkiler: Kavram, Strateji ve Uygulamaları**, İstanbul: Der Yayınları.

Özel, M. (1998), **İş Hayatında Liderlik ve Strateji**, İstanbul: Datateknik Çağdaş Yönetim Dizisi.

Özkan, İ. (1994), **"Benlik saygısını etkileyen etkenler"**, Düşünen Adam Dergisi, 7(3): 4-9.

Pirçek, S. (2015), **Türkiye'de karizmatik siyasal lider kültü'nün itaat kültürü bağlamında analizi: Recep Tayyip Erdoğan örneği**, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi.

Ritzer, G. (2011), **Büyüsü Bozulmuş Dünyayı Büyülemek**, (Ş. S. Kaya Çev.), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Robins, K. (1992), **İmaj: Görmenin Kültür ve Politikası**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Salmış, F. (2012), **Gösteri Toplumu: Zamanın Ruhu İçinde (Protesto Kültürü)**, İstanbul: Elit Kültür.

Sancar, S. (2008). **İdeolojinin Serüveni**, Ankara: İmge Kitabevi.

Sennett, R. (2013), **"Kamusal İnsanın Çöküşü"**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Serinkan, C. (2010), **Liderlik ve Motivasyon: Geleneksel ve Güncel Yaklaşımlar**, Ankara: Nobel Yayınları.

Serinkan, C. (2005), "**İşletmelerde Liderlik Tarzları ve Toplam Kalite Yönetimi İlişkisi**, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yönetim Dergisi, 16 (50): 86-103.

Sezgül, İ. (2010), **"Liderlik ve Etik: Geleneksel, Modern ve Postmodern Liderlik Tanımları Bağlamında Bir Değerlendirme"**, Toplum Bilimleri Dergisi, 4 (7): 239-251.

Siegel, P.C. (2005), **Perception Management: IO's Stepchild?**, Low Intensity Conflict & Law Enforcement, 13/2: 117-134.

Sözen, E. (1999), **Söylem: Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite**, İstanbul, Paradigma Yayınları.

Stanislavski, K.S. (2002), **Bir Karakter Yaratmak**, İstanbul: Papirüs Yayınevi.

Swayne, L.E.; Duncan W.J. ve Ginter, P.M. (2006), **Strategic Management of Health Care Organizations**, Cornwall: Blackwell Publishing.

Şahne, B.S. ve Şar, S. (2015), **"Liderlik Kavramının Tarihçesi ve Türkiye'de İlaç Endüstrisinde Liderliğin Önemi"**, Marmara Pharmaceutical Journal, 19: 109-115.

Şaylan, G. (2006), **Postmodernizm**, Ankara: İmge Kitabevi.

Şener, S. (1992), **Halkla İlişkiler**, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.

Taner, H., And, M. ve Nutku, Ö. (1966), **Tiyatro Terimleri Sözlüğü**: Türk Dil Kurumu.

Taneri, A. (1997), **Türk Devlet Geleneği**, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Tura, S.M. (2007), **Freud'dan Lacan'a Psikanaliz**, İstanbul: Kanat Kitap.

Turner, J.H. (2009), **"The Sociology of Emotions: Basic Theoretical Arguments"**, Emotion Review, 1: 340-354.

Tutal, N. (2005), **Küreselleşme, İletişim, Kültürlerarasılık**, İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Türkkahraman, M. (2004), **"Günümüzün Büyüsü İmaj ve Gerçek Hayat"**, Sosyoloji Konferansları Dergisi, 30.

Van Dijk, T.A. (2003), **"The Discourse–Knowledge Interface"**, Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity, London: Palgrave.

Van Dijk, T.A. (1993), **"Principles of Critical Discourse Analysis"**, Discourse&Society, 4/2: 249-283.

Weber, M. (2013), **Bürokrasi ve Otorite**, (H. B. Akın Çev.), Ankara: Adres Yayınları.

Yazıcı, A. (2011), **"Sartre'ın Fenomenolojik Duygu Kuramı"**, Akademik Araştırmalar Dergisi, 49: 161-174.

Yıldız, N. (2013), **Aşk Yüzyılı Bitti: Aşk'ta, İş'te, Siyaset'te Yeni Zamanlar**, Ankara: Doğan Kitap.

Yıldız, N. (2012), **"Yeni Zamanlar ve Yeni Liderlik Anlayışı",** Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 11(1): 119:134.

Yıldız, N. (2002), **Türkiye'de Siyasetin Yeni Biçimi - Liderler, İmajlar, Medya**, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Yıldız, M. ve Çapar, B. (2012), **"Orta Öğretim Öğrencilerinde Benlik Saygısı ile Dindarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi",** Dil Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 10(1): 103-131.

Yıldız, M.L. (2013), "**Liderlik Üzerine**", Liderlik Çalışmaları, İstanbul: Beta Yayıncılık.

Yılmaz, A. (1996), **Modernden Postmoderne Siyasal Arayışlar**, Ankara: Vadi Yayınları.

Yıldız, M. ve Çapar, B. (2012), **"Orta Öğretim Öğrencilerinde Benlik Saygısı ile Dindarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"**, Dil Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 10/1: 103-131.

Yılmaz, R. Ve Şahin A. (2014), **"Liderlik Tipolojileri Üzerine Bir İnceleme"**, Liderlik ve Çağdaş Boyutları, Ed. Pınar Altınok Gürel ve Recep Yılmaz, İstanbul: Derin Yayınları.

İnternet Kaynakları

KANAL TÜRK (2009) Bu ülkede nefes alan herkesi selamlıyorum [Çevrimiçi]. http://kanalturk.com.tr/haber/14077/bu-ulkede-nefes-alan-herkesi-selamliyorum [Erişim Tarihi: 08.01.2016]

MİLLİYET (2015) Katalonya bağımsızlık için meydan okudu. [Çevrimiçi] http://www.milliyet.com.tr/katalonya-bagimsizlik-icinmeydan/dunya/detay/2145497/ default.htm [Erişim Tarihi: 04.02.2016]

Analizi Yapılan Konuşmalar

1. 28 Eylül 1998 tarihinde yaptığı basın toplantısı konuşması: Besli, H., Özbay, Ö. (2010), R. Tayyip Erdoğan: Bir Liderin Doğuşu, İstanbul: Meydan Yayıncılık.

2. 16.03.1990 tarihinde Sakarya'da yaptığı konuşma: https://www.youtube.com/ watch?v=RCxeEpAMMY0 [Erişim Tarihi: 24.04.2016]

3. 23.10.2002 tarihli Kırşehir Mitingi Konuşması:

Birinci bölüm: https://www.youtube.com/ watch?v=vIxuDeoXjgg [Erişim Tarihi: 20.05.20169]

İkinci bölüm: https://www.youtube.com/watch?v=37fXQf6Ev3c [Erişim Tarihi: 20.05.2016]

4. 16.06.2013'de İstanbul Kazlıçeşme'deki "Milli İradeye Saygı Mitingi" Konuşması: https://www.youtube.com/watch?v=rUL3qQntxEM [Erişim Tarihi: 12.04.2016]

5. Gezi Parkı Olayları Sonrasında 03.06.2013 tarihinde Yaptığı Basın Toplantısı Konuşması: https://www.youtube.com/watch?v=GAP9tzYLXf4

6. 20.11.2013 tarihli A Haber/"Gündem Özel" programındaki konuşmanın "E-Muhtıra" olayı ile ilgili bölümü: https://www.youtube.com/watch?v =HpS6DAAii-A [Erişim Tarihi: 08.05.2016]

7. Erdoğan'ın Metin Feyzioğlu'na Tepkisi:

10.05.2014 tarihli Danıştay'ın 146. Yıldönümü Etkinliği'ndeki Tepkisi: https://www.youtube.com/watch?v=M4taAlvklaI [Erişim Tarihi: 10.04.2016]

11.05.2014 tarihli Ak Parti 22. İstişare ve Değerlendirme Toplantısı kapanış konuşmasındaki ilgili bölümü: https://www.youtube.com/watch?v=UHmmsullppI [Erişim Tarihi: 10.04.2016]

8. Davos Konuşması: https://www.youtube.com/watch?v=92wn WK2ReNY [Erişim Tarihi: 10.04.2016]

9. 19.05.2011 tarihli Siirt Mitingi Konuşması: https://www.youtube.com /watch?v=k3hqhrkxmf4 [Erişim Tarihi: 17.05.2016]
Konuşmanın tam metni: http://www.siirt56.com/Siirt-Secim/Basbakan-Erdogan-Siirt-Miting-Konusmasi-Tam-Metni-2706.html [Erişim Tarihi: 17.05.2016]

EKLER: Analizde Kullanılan Konuşmaların Metinleri

Ek 1: 28 Eylül 1998 Tarihli Basın Toplantısı Konuşması

Her şeyden önce bugün kendi ülkemde böyle bir konuşma yapmak zorunda kaldığım için üzgün olduğumu belirtmek istiyorum. Çünkü güneş gibi açık hakikatleri savunmak zorunda olmak, bir insan olarak beni üzüyor. Fakat bilinmelidir ki, üzüntüm kişisel bir üzüntü değildir. Bu ülkenin başına getirilenlere üzülüyorum. Mafyalaşmanın, çeteleşmenin, kokuşmuşluğun dibe vurduğu bir ortamda; benim yolsuzluktan değil, cinayetten değil, kul hakkı yemekten değil, sadece ve sadece okuduğum bir şiir nedeniyle ceza almam, beni değil sadece bu ülkenin hukuk anlayışını küçültür. Bu ceza milyonların bana olan güvenini değil, adalete olan güvenini sarsmıştır. Yargının üzerine siyaset gölgesinin düştüğünü, uzun zamandan beri, kapatılan partilerden, içeri tıkılan düşünce ve siyaset adamlarından, aydınlardan, gazetecilerden dolayı zaten biliyorduk. Ama bir taraftan da adaletin eninde sonunda tecelli edeceğine, hukukun yalnız adalet ilkelerine göre işleyeceğine ve karanlık döneme ait olumsuzlukları geride bırakacağımız aydınlık günlerin geleceğine içten içe inanıyorduk. Fakat bu son karardan sonra görüyoruz ki, adli yılın açılışında bizzat Sayın Yargıtay Başkanı'nın ifade ettiği gibi, yargı gerçekten de bağımsız değil. Diyarbakır Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından verilen haksız mahkûmiyet kararının Yargıtay'da onanması da bu durumu adeta tescil etmektedir. Böylece yargının işleyişine adalet ilkelerinin değil, siyasetin egemen olduğu bir kez daha ortaya çıkmıştır. Siyasi rakiplerimiz ve kendilerini iyi bilen güç ve çıkar odakları, seçim sandıklarında karşımızda duramayacaklarını, önümüzü kesemeyeceklerini iyiden iyiye anlamış olmalılar ki böyle bir yola başvurdular. Bu odaklar, ne yazık ki

hepimizin ihtiyacı olan hukuku, kendi küçük ve çıkarcı düşüncelerine alet etmekte bir sakınca görmediler.

Aziz Milletim!

Bizi insani, ahlaki ve hukuki olmayan yollarla milli iradenin tercihleri arasından silmek isteyen güçler, belediye seçimlerinde kimi aday gösterecekler? Bekleyelim ve görelim. Bu karar neye yarayacak, kimlerin hangi karanlık niyetine hizmet edecek? Tuttukları bu yol yanlıştır; bu yol, çıkmaz sokaktır. Çünkü adalet, gün gelecek yargıyı siyasallaştıranlara da lazım olacaktır. Tarih boyunca bu hep böyle olmuştur. Çünkü biz şaşmaz ve değişmez adalet ilkelerine inanıyoruz. Biz kamu vicdanı denen ve asla yanıltılamayan değerin farkındayız. Adalet! Evet, adaletten bahsediyorum. Toplumdaki ortak paydalardan en önemlisi olan adalet duygusunu yaraladığınız zaman, yalnızca haksız mahkumiyetlere yol açmış olmazsınız. Bu ülkenin hukuki geleceğini, bu ülkenin vicdanını da yaralamış ve kanatmış olursunuz. Bu kararı ve düşünce özgürlüğü kapsamındaki diğer yanlış kararları kendi çocuklarınıza izah edemezsiniz. Yaşadığınız dünyaya izah edemezsiniz. Çünkü, herhangi bir zamanda, herhangi bir kimseye yapılan adaletsizliği; şimdiye kadar hiçbir hukuk anlayışı, hiçbir yönetim, hiçbir güç odağı meşrulaştıramamıştır. Gözleriniz ve vicdanınızla tarihe bakınız. Uzağa gitmenize gerek yok, kırk yıl öncesine, bizim siyasi tarihimize bakınız. Bakınız ve bu ülkenin hukuk, siyaset ve kısa demokrasi tarihindeki Yassıada faciasını görünüz. Aradan 40 yıl geçmiş. Dünya değişmiş. Ama bizim ülkemizin insan hakları ve demokrasi arayışında geldiği noktaya bakınız. Şiiri suçluyoruz, düşünceyi dışlıyoruz, özgürlükleri askıya alıyoruz. Sonra da dünya, insan hakları konusunda, düşünce ve ifade özgürlüğü konusunda, bizi neden beğenmiyor diye şikâyet ediyoruz. Bu yasaklarla nereye kadar gidebilirsiniz? Hangi gerçeği yasakla örtebilirsiniz? Ben o

şiiri okumakla herhangi bir hata yaptığımı düşünmüyorum ve kesinlikle suçsuz olduğuma inanıyorum. Ben o konuşmada milli birliğe, sosyal barışa ve ülkenin bölünmez bütünlüğüne çağrıda bulundum. Benim için değerli olan aziz milletimin vicdanının sesidir. Siyasetteki yerimi de aziz milletim tayin edecektir. Benim yükselmesini istediğim ses bu sestir. Ben kendi sesimi sizin sesinize katmak isterim. Sizin sesinizi yoksul evlerinizin odalarından alıp, işsiz çocuklarınızın bakışlarından alıp, yüreği yaralı annelerin babaların göğsünden alıp, bu ülkenin gündemine taşımak isterim. Çünkü ben sizin sesinizi seviyorum. Çünkü bu ülkenin asli ve gerçek unsuru sizsiniz. Sizin sesiniz önemlidir. Onun için ben sizi seviyorum, çünkü ben sizden biriyim, başkası değil. Yaptığım hiçbir şeyden pişman değilim. Çünkü yaparken, sizinle beraber yaptım. Sizinle coştum, sizinle üzüldüm. Sonuna kadar sizinleydim. Ben şuanda haksız bir mahkûmiyet kararı almış bulunuyorum. Ama hem kendi vicdanımda hem de kamu vicdanında ilk günden aklandığımı biliyorum. Bu nedenle hakkımda verilen bu haksız karar, demokrasi mücadelemiz için yeni bir milattır. Yeni bir başlangıçtır. Kutlu olsun. Peki beni neyle suçluyorlar? Beni halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmekle suçluyorlar… Peki bu kin ve düşmanlığa tahrik olan halk nerede? Neden bir Allah'ın kulu çıkıp da sormuyor? Fakat bu ülkede halk ve onun vicdanı, halkın iradesi, halkın değerleri ve talepleri ne zaan dikkate alındı ki? Sokaktaki insanların yani kimsesizlerin, yani garip gurebanın beklentileri, ümitleri, özlemleri, tepedeki bazı antidemokratik unsurlar tarafından hep yok sayılmadı mı? Ama bu böyle gitmez. Zira biz, zorbalığa ve baskıya değil, özgürlüğe ve millet iradesine inanıyoruz. Milletin iradesi olmadan, devlet iradesinin sağlıklı şekillenemeyeceğini söylüyoruz. Bugün gelinen noktada, karanlık güç ve iktidar ilişkilerinin şekillendiği bürokratik ve idari mekanizmanın, nihayetinde yargıyı da etki

alanına almış olması söylediklerimizi bir kere daha haklı çıkardı. Diyarbakır'daki dosyanın temyiz için Yargıtay'a intikali ile birlikte medyadaki bazı yazarların, aynı yerden düğmelerine basılmış gibi koro halinde cezanın onanmasını istemeleri kimsenin dikkatlerinden kaçmamıştır. Temyiz incelemesi sürerken, bazı köşe yazarları, Yargıtay'dan güya en yetkili ağızlardan naklen yayın yaparak rüşvet ve benzeri birtakım isnat, istifa ve şaibeler ortaya atarak, Yargıtay ceza hakimlerine telki, tehdit ve tavsiyelerde bulunmuşlardır.

Bütün bu ahlak ve hukuk dışı kampanyalardan etkilenen hakimler, adeta kendileri yargılanıyormuş gibi bir psikoloji içine girdiler; ve benim cezamı onayarak bir anlamda kendilerini aklamış oldular. Fakat gerçekte kimin aklanıp kimin cezalandırıldığının takdiri, kamuoyu tarafından yapılacaktır.

Aziz Milletim!

Ülkemizdeki sıkıntıların sebebi okunan bir şiir değildir, özgürlük talepleri değildir, düşünen ve konuşan insanlar değildir. Bunun sebebi, baskıcı ve totaliter anlayışlardır. Bunun sebebi ülkenin maddi ve manevi değerlerini yağmalama isteğinden gözü dönmüş ve artık hiçbir hukuki ve insani sınır tanımayan mafyatik yapılanmalardır. Fakat tekrar ediyorum: Bu yol, yol değildir.

Dünya toplumları ikibinli yıllara giderken, değişen dünya ile daha çok uyum içinde olmanın yollarını ararken, bizim ülkemizi muz cumhuriyetlerinin bile gerisine sürüklemek istiyorlar. Hayır, bu ülkeyi dünyanın genel gidişinden soyutlamaya kimsenin gücü yetmeyecektir. Çağdaşlığı ve batıyı dillerinden düşürmeyen, fakat batının sosyal, ekonomik ve düşünce standartlarını bu ülkeye çok gören düşünce yobazları, bu ülkeyi bir adım bile ileri götürme niyetinde olmayan karanlık güçler,

hukuk düşmanları, evrensel ve şaşmaz adalet ilkeleri ile karşılaştıklarında gözleri kamaşacak; tarihin şaşmaz yargısı tarafından sürekli yargılanacaklardır. Ve bu millet, bu ülke dışı dik, onurlu, ayrıcalıktan uzak ve birinci sınıf vatandaş olarak aydınlık günlerin kardeşlik şarkılarını söyleyecektir. İşte ben buradayım. Sevgili yurdumun ve dünya kamuoyunun gözleri önündeyim. Utanmadan, benim şiir okuyarak bölücülük yaptığımı söylüyorlar; hiç yüzleri kızarmadan beni cezalandırıyorlar. Bu milletin gerçek ihtiyaçlarını gören ve milletin sesine kulak veren, bu doğrultuda siyaset yapan bir siyasetçi olarak bu cezayı haksız buluyorum. Çünkü benim bu milleti sevmekten, bu millet için çalışmaktan başka bir derdim olmadı. Bu ülkede hiç kimse, bu vatanı, bu aziz milleti bir başkasından daha fazla sevdiğini iddia etme hakkına sahip değildir. Vatan ve millet sevgisi birtakım güçlerin tekelinde olamaz. Bu beyler vatan ve milleti gerçekten seviyorlarsa, buyursunlar vatandaşa sorsunlar: Tayyip Erdoğan bölücülük mü yapmış, tahrik mi etmiş yoksa sadece ve sadece bu millete hizmet mi etmiş? İşte vatanı ve milleti güya herkesten çok sevdiğini söyleyen tekelci ve karanlık zihniyet, milletin, Tayyip Erdoğan'a ve onun yaptıklarına ve yapacaklarına olan sevgisini, güvenini, aşkını gördükleri için maalesef, evet maalesef bu akıl dışı ithama sarıldılar, bu çıkmaz sokağı göze aldılar.

Salondaki arkadaşlarım size bir belge dağıtacaklar. Bu belge yaklaşık 5 yıl önce, 19 Ocak 1994'te yani yerel seçimlerden iki ay önce yaptığımız basın toplantısındaki vaatlerimizi içeren bir belge. Bu belgedeki vaatlerimiz, bizim İstanbul halkına verdiğimiz bir senettir. Şimdi ben soruyorum: Bugün bu ülkede bizim önümüzü kesmek isteyen siyasetçilerden herhangi birisi, 5 yıl önce halka vadettiklerini göğsünü gere gere sizlere hatırlatabilir mi? Bırakın hatırlatmayı kendisi hatırlayabilir mi? Bizim, 27 Mart öncesinde bu senette halkımıza vadettiklerimiz, hem de misli misline

gerçekleşmiş midir, gerçekleşmemiş midir? Ayrıntılara girmek istemiyorum; bugün İstanbul'da dün olduğu gibi çöp dağları patlamıyor, musluklardan su yerine pislik akmıyor, İstanbul halkı zehir solumuyor ve yönetimde rüşvetin, rantiyenin, güçlünün borusu ötmüyor. Onlar görmezlikten gelmeye çalışsalar da; 12 milyon İstanbullu şahidimizdir. Diktiğimiz 1 milyon ağaç şahidimizdir. Yollar, kavşaklar, atık su ve içme suyu tesisleri, tüm sesli, yazılı ve görsel yayınlar bize şahitlik yapmaya hazır. Eğer gözleri kesiyorsa gelsinler, şahitlerimizin huzurunda bir duruşma yapalım. Adil yargılamayı onlara yaptıralım. Bu ülkede düşünen, konuşan, hizmet eden herkese çok çektirildi. Şimdi de bize çektirmek istiyorlar. Bu mahkûmiyet kararının onaylanmasıyla herşey burada noktalanmış olmadı. Bu can bu tende oldukça, haksızlık karşısında susmayacak ve evrensel hukuk kuralları çerçevesinde milletin hukukunu savunmaya devam edeceğim. Bunu yalnızca kendim için yapmayacağım; adaleti, hepimiz için, bütün Türkiye için arayacağım. İşte bu yüzden düşünce özgürlüğünü arıyorum. Doğruları söyleyebilme özgürlüğünü arıyorum. Çeteleşmiş zihniyetlerin değil, onurlu insanların yönetim anlayışını arıyorum. Kapalı kapılar ardında yapılan pazarlıkları değil, millet önünde mertçe yapılan hizmet yarışını arıyorum. Despotizmi değil, baskıyı değil, Türkiye'nin tüm sandıklarında ve her karış toprağında demokrasiyi arıyorum. Hepsi kardeşim olan milletle beraber, milletim için arıyorum. Bütün bunları benim gibi düşünmeyenler için de arıyorum. Çünkü bu değerler onlara da lazım olacak. Bu ülke, iki binli yıllara; düşünceyi açıklamanın, şiir okumanın suç sayıldığı bir ülke görüntüsüyle girmemeliydi. Büyük bir sevinçle 75'inci yılını kutladığımız göz bebeğimiz Cumhuriyetimizin kurumları böyle insafsızca yıpratılmamalıydı. Bu ülke, cumhuriyetin 75. Yılını, bu anlamsız yasaklarla, baskılarla, tek tip insan yetiştirme gayretleriyle karşılamamalıydı. Bu karar yalnızca

ülkemizin hukuk anlayışının değil, bütün bir milletin adalet inancının üzerine gölge düşürdü. Yine de ben umutluyum. Çünkü milletin mahzun olmadığı sürece ben mahzun olmam. Varsın Tayyip Erdoğan mahkûm olsun, yeter ki bu aziz millet hiçbir zaman mahzun olmasın. Kararın açıklanmasından itibaren yurtiçi ve yurtdışından destek için gelenlere teşekkür ediyorum. Ve tekrar ediyorum: İşte ben buradayım. Sevgili yurdumun ve dünya kamuoyunun gözleri önünde ve müsterihim. Siz de müsterih olunuz!

Bu şarkı burada bitmez…

Hepinizi saygıyla selamlıyorum!

EK 2: 23.10.2002 Tarihli Kırşehir Mitingi Konuşması

Her ne kadar büyük bir farkla o seçimi kazanmış olsak da asıl şimdi seçime giriyoruz. Fakat benim arz ettiğim neydi biliyor musunuz? İstemezdim böyle bir sataşma olmasını ve bunu maalesef başlatmış olması beni üzdü. Hâlbuki benim kendilerine karşı bir sevgim de vardı. Niye olacak niye? Çünkü biz insanları şu veya bu hataları sebebiyle affetmesini de biliriz. Zira bizim anlayışımızda şu var: Biz Türk'üyle, Kürt'üyle, Laz'ıyla, Çerkez'iyle, Gürcü'süyle, Abaza'sıyla, Arnavut'uyla, Boşnak'ıyla, Alevi'siyle, Sünni'siyle tüm insanları Yunus'un diliyle "yaradılanı severiz, yaradandan ötürü" anlayışıyla seviyor ve kucaklıyoruz. Fakat bu dosyalardan bahsedilirken, kendileri de bir hukukçu olmaları sebebiyle bu yanlışın içerisine girmemeliydiler. Çünkü Tayyip Erdoğan şu anda milletvekili adayı değil. Tayyip Erdoğan bir dokunulmazlık zırhını giymeye de şu anda hazırlanmıyor. Ve bir başka olay daha var. Tayyip Erdoğan'ın siyasi yasaklı olması konusundaki çalışmaların perde arkalarını - Sayın Baykal'ı kastetmiyorum, Parlamento'da olanları kastediyorum- neler olduğunu da çok iyi biliyoruz. Ama bütün bunlar, şöyle veya böyle, 3 Kasımdan sonra, biz biliyoruz bu ülkede siyasi yasakların olmadığı temel hak ve özgürlüklerin olduğu bir yapıyı biz kuracağız.

Ve değerli kardeşlerim şunu çok açık söylüyorum, bize yönelik olarak yani AK Parti bu harcamaları nerden yapıyor. Bu tür ifadeler çok yanlış. Bunlar bize sorulduğu zaman bizim verecek cevabımız var. Çünkü bizim bütün bütçemiz sitemizde şeffaf olarak açık net yayınlanıyor. Ama ben kendilerine soruyorum. Acaba sizin bütçeniz nerede açık ve net yayınlanıyor? Şu anda biz dikkat edin, harcamalar bakımında dün akşam dinliyorum, yedi buçuk milyon gazete yayınlayacağız diyor, bir yetkilisi.

Ayrıca gazetelerde boy boy ilanlar çıkıyor. Arkadaşlar, bunlar bedava çıkıyorsa bilemem. O gazeteler bedava yayınlatılıyorsa onu da bilemem. Ama yedi buçuk milyon gazetenin şöyle maliyetini bir ufak şöyle hesaplayı verdiğiniz zaman, öyle zannediyorum ki önümüzde de yaklaşık çok ciddi bir rakam çıkar. Değil mi? Nedir o; bakıyorsunuz ki, sadece bir gazete yayınlamakla bu kadar harcanırsa, e bunun gazetelerdeki ilanlar olarak baktığımız zaman biz o bedelleri ödeyecek riske giremedik. Değerli kardeşlerim bakın, bir başka konuya geliyorum. Biz şuna inanarak yola çıktık: tüyü bitmemiş yetimin hakkını yemeyecek ve yedirtmeyeceğiz. Sevgili Kırşehirliler, bugün burada ben sayın Baykal'a yine söylüyorum. Diyorum ki yarın inşallah bu mecliste AK Partisiyle büyük ihtimal CHP birlikte olacaklar. Orada bu yolsuzluklar konusunda biz el ele vermeye hazırız. Omuz omuza vermeye hazırız. Anayasal değişiklik gerekiyorsa anayasal değişiklik, yasa ise yasal değişiklik. Zaten onları biz yapacağız. Bunları yapmak suretiyle ülkemizde bu yolsuzlukları beraber kaldıralım. Buna hazırlarsa, burda varız zaten. Burda bizim hiç kuşkumuz yok.

Gelelim en önemli konuya. Şimdi Kırşehir'de benim çiftçimin durumu ne alemde? Ne alemde? Traktöre mazot alabiliyor musun? (hayır). Alabiliyor musun? (hayır). (miting sıkça, kitlelerle karşılıklı konuşma, soru cevap şeklinde yapılıyor. Meydandakilerle bir etkileşim oluşturulmaya çalışılıyor) İnşallah şimdi bir şey getiriyoruz. Mazotta en direkt vergileri inşallah kaldıracağız. Ve mazotun fiyatını indiriyoruz. Bi defa traktörlerimiz böylece çalışmaya başlayacak. İki; ülkemizde şu anda pancara uygulanan, şeker pancarına uygulanan kota bizimle kalkacak. Çünkü biz şekeri ithal eden bir ülke olmayacağız. İhraç eden bir ülke durumuna geleceğiz. Bunu başaracağız. Değerli kardeşlerim biliyorsunuz biz bu konuda Türkiye genelinde şu gerçeği gördük. 1998'de dört kilo şeker pancarıyla bir liter mazot alıyorduk değil mi? Ama şimdi çok

enteresan, bugün Nevşehir'de söylediler, ben 20 kilo biliyordum, dedi ki "ne 20'si dedi başkan 27 kilo şeker pancarıyla şu anda biz bir litre mazot alıyoruz". Öyle mi? (doğru söylüyor). Zarar eden kim? Çiftçi, köylü. İnşallah sizi bu zarardan biz kurtaracağız. Çünkü ne dedim konuşmamın başında? İnsanı yaşat ki devlet yaşasın. İnsanı zengin olmayan bir devlet zengin olamaz. Bunu böyle bilin. Geliyorum bir diğer konuya. Buğday; ne durumdayız buğdayda? Bakınız 98'de iki kilo buğdayla bir kilo mazot alınıyordu. Bugün yedi kilo buğdayla bir kilo mazot alınıyor. Bak nereye geldi. 98'de bir litre sütle bir kilo yem alınıyordu. Şimdi yedi litre sütle bir kilo yem alınıyor. Bak nereye geldi. Hayvancılık da battı gitti. İnşallah bunu da biz düzelteceğiz. Ve değerli kardeşlerim. Şimdi geliyoruz faiz sorununa. Faiz borçlarını çözüyoruz. Ama ana parayı tahsil edeceğiz, buna hazır mısınız? Buna hazır mısınız? Bu meydanda galiba çiftçi yok. Çiftçilerin ellerini bir göreyim. Çiftçilerin ellerini bir göreyim. Niye cevap vermiyorsunuz o zaman, size soruyorum. Faizi inşallah çözüyoruz ama ana parayı tahsil edeceğiz. Bunda anlaştık mı? Tamam.

Şimdi geliyorum bir diğer konuya. Kırşehir aynı zamanda sağlık turizminde bir hareket noktası olabilir mi? Olabilir. Nerede? Özellikle Terme Kaplıcaları'nda, özellikle Karakurt Kaplıcaları'nda. Böyle bir hareketlenme, sağlık turizminde bir çekim noktası olabilir. Ama bugüne kadar bu duyuruldu mu? Duyurulmadı. Halkımızın büyük bir çoğunluğu da bunu bilmiyor. Bu duyurulmuş olsa, bilinmiş olsa Kırşehir aynı zamanda bir hareket ili haline gelir mi? (evet). İnşallah bunu da biz başaracağız.

Şimdi gelelim eğitime; eğitimde değerli kardeşlerim (Tayyip sen bizim her şeyimizsin…) Sizler de bizim canımız, ciğerimiz, baş tacımızsınız. Bakınız eğitimde yeni bir dönem başlatıyoruz. Türkiye'nin en önemli sorunu eğitimde, dikkat edin on öğrencinin bir tanesi üniversiteye girebiliyor. Dokuz tanesi giremiyor. Yazıktır,

günahtır. Bu yavrularımız üniversiteye hazırlık için belli bir para ödüyorlar mı, ödüyorlar. Kurslara gidiyorlar mı, gidiyorlar. Ondan sonra da üniversiteye gidemiyorlar. Bu bir zulüm değil mi? Bu zulüm değil mi? Ve bunu da biz çözeceğiz. Nasıl; bakınız dünyada evler fakülte haline gelmiş. Neyle, internet ağıyla, bilişim teknolojisiyle. Bu hale geldi. Ama maalesef bakıyorsunuz bunların hala akılları basmıyor. Niye, çünkü dertleri yok. Dertleri yok. İnşallah bunu bizler bilişim teknolojisini de kullanmak suretiyle üniversiteye girişlerde öğrencilerimizin giremeyen öğrenci sayısını yavaş yavaş inşallah yok noktasına getireceğiz. Bu arada meslek liselerimizin hali... Meslek liseleri ile düz lise arasındaki adaletsizlik. Hak mı bu ya, olur mu böyle şey. Ne diyor, başarı puanını 0.2 ile çarpıyoruz. Düz lise 0.5'le çarpılıyor. Bu adalet mi? O da aynı imtihana giriyor, aynı soruları cevaplandırıyor, öbürü de aynı soruları cevaplandırıyor. Bu eğitimde fırsat eşitliğine terstir. Olmaz böyle şey, olmaz. Bu ne demek? Meslek lisesi mezunu genci koyuyorsun piste, düz liseliyi de koyuyorsun. Meslek liselinin ayağına 30 kilo taş bağlıyorsun. Aradaki fark 30 ya, bağlıyorsun. Öbürüne de diyorsun, sana herhangi bir şey yok. Hadi bakalım, start. Tabancayı ateşliyor, koşmaya başlıyorsun. 30 kilo ayağına taş bağlı olan nasıl koşsun? Mümkün mü? İstediği yere girmesi mümkün değil. İşte bu zulmü de biz kaldıracağız. Niye? Eğitimde fırsat eşitliğini getireceğiz, herkes kabiliyetine göre, başarısına göre kazandığı yere inşallah girecektir.

Ve tabi Kırşehir'e Ahi Evren Üniversitesi yakışır. Anadolu'muzun bu illerini adeta birer üniversite şehirleri haline getirmemiz lazım ki buralarda ne başlasın, ciddi bir hareketlilik, bu öğrencilerin gelişiyle buralarda ilimde ciddi bir sıçrama dönemi başlamış olsun. Değerli kardeşlerim bu konuda inşallah bir diğer adımımız da az önce de söyledim, sulamaya en verişli arazilerimizi inşallah onların çalışmalarını başlatıp

bu arazileri de kuru tarımdan sulu tarıma da inşallah geçireceğiz. Niye? Bir ürün alacağımız yerde üç alalım, dört alalım, beş alalım. Eloğlu bunu yapıyor da biz niye yapamıyoruz? Neden? Olay bu kadar açık ortada… İnşallah bunu da biz başaracağız. Ve değerli kardeşlerim soruyorlar; neyle yapacaksınız diyorlar. Cevabımız hazır. Bu fona devredilen bankaların açıklarını nereden hallettiyseniz… Kamu bankalarının açıklarını nereden hallettiyseniz... İnşallah biz de oradan halledeceğiz. Bakınız şu anda toplanan vergiler faizleri ne yapamıyor; karşılayamıyor. İnşallah bizde vergiler artı verecek, faizler düşecek. Niye bunu söylüyorum? Çünkü vergiyi yükseltmişsin toplayamamışsın. Bir anlamı var mı? (yok). Var mı? (yok). Biz vergiyi düşürüyoruz, vergi adedini azaltıyoruz. Dolayısıyla Anadolu'da bir tabir var ya; biz sürümden kazanacağız, sürümden. Diyecek ki ben bu vergiyi vereyim. Niye? Ben bu vergiyi vereyim ki hastanem yapılsın. Ben bu vergiyi vereyim ki yollarım yapılsın. Ben bu vergiyi vereyim ki okulum yapılsın. Ben bu vergiyi vereyim ki çağdaş bir yaşam standardına ulaşayım diyecek. Budur. Öyleyse sorun ney sorun? Sorun güven. Hükümete güvenecek. Ve işte eğitimden sonra bu eğitimdeki bizim asıl organizasyonumuz şu: devlet, özel sektör, üçüncü sektör. Yani vakıf ve dernekler el ele verecekler, dayanışma içerisinde inşallah bu eğitimi tüm Türkiye'ye yaygınlaştıracağız.

Geliyorum şimdi sağlığa. Sağlıkta çok başlılığı kaldırıyoruz. Artık devlet emekli hastanesi, SSK hastanesi, bunlar kalkıyor. Tek çatı altında bunları topluyoruz. Nasıl? Devlet, özel sektör, üçüncü sektör… Burada da yine vakıf ve derneklerin hastaneleri de dâhil koordine edilecek dolayısıyla istediğiniz hastaneye gidebileceksiniz. Ve benim vatandaşım hastanede rehine veya rehin kalmayacak. Kalmayacak. Ve hastanelerde şu dönem de kapanacak; git ameliyat ipliği al, git katater al, git şunu al,

git bunu al. Bu dönem kapanacak. Hemen girdin bütün ihtiyaçlar orada giderilecek. Eğer benim hastanem bunu gideremiyorsa kusura bakmayın, işte orada bir su kaçığı var demektir. Su kaçığı var demektir. Ve bu konularda torpil dönemleri vesaireler bunlar da giderilecek, inşallah tüm hastanelerimiz cazibe merkezleri haline gelecek.

Ve değerli kardeşlerim, bakınız İstanbul'da biz on beş bin aileyi daire sahibi yaptık. Bunu biliyorsunuz değil mi? Biliyor musunuz? (biliyoruz). Biliyor musunuz? (biliyoruz). İstanbul'daki Kırşehirli hemşerilerimizden bunu dinlemişsinizdir. Ama biz bunlardan faiz almadık, kar almadık. Maliyetine kendilerine bunu verdik. Ne kadar zamanda verdik? On sekiz ayda teslim ettik. Kırk sekiz ay vadeyle verdik. On sekiz ayın sonunda girdiler dairelerine oturdular. Ondan sonra da kira öder gibi taksit ödediler. Ve şu anda o daireler döviz bazında bire üç değer kazandı. Biliyorsunuz İstanbul'da göl oldu en ufak bir oralarda sıkıntı yaşanmadı. Altyapı, sosyal tesisler, okullarıyla, spor tesisleriyle, gezi alanlarıyla adeta modern şehirler oluşturduk. Şimdi ise bunu daha da cazip hale getiriyoruz. Biliyorsunuz devletin bir zamanlar toplu konut fonu vardı. Vahit bey bu toplu konut idaresinin de kurucusudur. İnşallah şimdi bu tecrübesini daha da zenginleştirerek sizlerin emrine verecek. Şimdi yapacağımız olay çok daha farklı. Toplu konut fonunda birikeni sadece bunun için kullanacağız. Ve on yıl vadeyle. İnşaatlarımızı da inşallah, orada havuzda birikenle, on iki ay ile on sekiz ayda bitireceğiz ve vatandaşımıza teslim edeceğiz. Ve kira öder gibi taksitini ödeyecek ve on yılın sonunda da tapusunu eline alacak. Peki buna faiz falan bulaşacak mı? Asla. Yalnız inşallah enflasyonda sıfırlı rakamlara ulaşana kadar ticaret odasının altı ayda bir enflasyondaki rakamını alacağız, oradaki farkı taksite yansıtacağız. Niye? Çünkü bu kurumu da ne yapmamız lazım? Zarara uğratmadan, başa baş noktasında götürmemiz lazım ki bu bisiklet yürüsün. İnşallah bunu biz belediyede başardık, şimdi

de bunu toplu konutta yapacağız. Seksen bir vilayet aynı anda modern şehirlerini oluşturmaya başlayacak. Kırşehirli kardeşim için burada yapacağımız böyle bir yatırımda, e bizim hazine arazisi sıkıntımız yok. Var mı arazi? (var). Var mı? (var). Var var. Ve bu arazilerimiz üzerinde konutlarımızı oluşturacağız ve bu konutlarımızı da yaparken o ilin kendi kültür değerlerini de ayakta tutacağız. Sosyal tesisleriyle, inşallah gezi alanlarıyla farklı bir yapılanmayı getireceğiz. İşsize orda mimara iş, mühendise iş, teknik elemana iş, vasıfsız işçiye iş, harççıya iş, elektrikçiye iş, su tesisatçısına iş vs vs... Dört yüz kalemde bir canlanma başlayacak.

Anneler, bacılar! Biliyorsunuz Cennet anaların ayakları altında. Siz ayaklarının altı öpülesi analarımızsınız, bacılarımızsınız. Bu ülkenin geleceği sizde… Bak babaların ayağı altında değil, anaların ayağı altında. Bu çok anlamlı… Fakat yavrularınızın geleceği için dertli misiniz? (evet). Dertlisiniz. Benim bacım çocuğuna süt alamadığı için intihar etti mi bu ülkede? (evet). Kim sorumlusu? Şimdi çıkmış bakıyorsunuz hükümetin ortakları konuşuyor. Bazı duvarlara da afişler asıyor. Hele hele Sayın Yılmaz bir tane aydınlık ampulle karanlık ampul koymuş. Ben buradan Sayın Yılmaz'a sesleniyorum: Sayın Yılmaz o aydınlık ampul, bak o aydınlık ampul biziz; karanlık olan sensin. Niye? Çünkü nerden aldın emaneti ve şu anda nereye getirdin. Niye? Çünkü kararttın Türkiye'yi. Kararttığın için de bu millet artık sana oy vermiyor. Aynı şekilde çıkmış bu ara bir şey daha işleyip duruyor. Korkuyorum diyor, Yirmi Sekiz Şubat sonrası gelir diye. Bak bak ifadeye bak! Korkuyorum diyor Yirmi Sekiz Şubat sonrası gelir diye diyor. Bir defa ayıp ayıp! Ya bu ifadeyi nasıl kullanırsın! Bir defa bu, bu ülkenin Avrupa Birliği sürecini girdiği bir dönemde sen bu ifadeyi nasıl kullanırsın. Haa ben buradan şunu anlıyorum. Yirmi Sekiz Şubat'tan sonra hayale ve rastgele başbakanlık eline düşmüştü ya. Demek ki tadı hoş gelmiş. Tadı hoş gelmiş.

Acaba bu ifadeyi kullanarak bir daha bu ipi kapabilir miyim derdi var. Ve samimi değiller. Avrupa Birliği sürecinden bahsediyorlar, gelip bizimle konuşuyorlar. Bizimle konuştuktan sonra mutabık kalıyoruz. Ertesi gün sözlerinde durmuyorlar. Anayasa değişikliği paketinde mutabakat metninin altına imza atıyorlar ondan sonra mutabakat metninin altında imzaları meclisteki oylamada çiğniyorlar. Ama AK Parti orada imzası olmamasına rağmen, bir mutabakat kültürü oluşsun diye 37 maddenin 37'sine de olumlu oy vereceğim diyor ve olumlu oy veriyor. Bunlar niye vermiyor, bunlar niye vermiyor? Hani şu malum 76. Madde var ya; birinci turda 76. Madde yeterli oyu alıyor, ikinci turda bir kulis başlatıyorlar. Diyorlar ki Tayyip'in önünü açmayalım. Bunlarla yola gidilmez. Bunlar bugün söylediklerini yarın inkâr ederler. Samimi değiller. Üç buçuk sene önce, üç buçuk sene önce "Türkiye söz veriyor musun" diye, hatırlıyor musunuz bir sözleşmesi vardı onun, ilanları vardı. Kendi imzasıyla çıkmıştı. Hangisini tuttu? (hiçbirini). İşsizliği kaldıracağım diyordu, geçen yıl iki buçuk milyon işsizler ordusuna ilave oldu. Hangisini tuttular? Okullar çağdaş eğitime geçecekti, bilgisayarlarla donanacaktı. Söylesene Allah aşkına, kaç tane okulu bilgisayarla donattınız. Bunları artık anlatmayalım. Geçelim bunları.

Değerli kardeşlerim daha fazla konuşmaya değmez herhalde değil mi? Bunları daha fazla işlemeyelim, gerek yok.

Şimdi sana bir soru? Bu maçın neticesi ne olur söyle bana? Üç sıfır. Şimdi bak bu günü saymayalım on bir günümüz kaldı, tamam. Ama benim sizden bir ricam var. Şimdi bak evlere gidiyoruz, elinizde maşallah bayraklar var. Şimdi ne yapacağız biliyor musunuz? Evin balkonuna bir milli bayrağımızı asacağız, bir de parti bayrağımızı asacağız, tamam. Tamam mı? anlaştık mı? Anlaştık mı? Anlaştık mı anneler, bacılar?

Unutmayalım. Niye? Çünkü üç kasımda bayramımız var. Bayramımız var. İnşallah bu bayramı beraber kutlayacağız. İnşallah değişim, dönüşüm bayramı olacak.

Şimdi geliyorum gençlere. Gençler! Şöyle genlerin ellerini bir göreyim bakayım. Maşallah, güzel. Gençler! Bakınız; gençler seçilme yaşının otuz olduğunu biliyorsunuz değil mi? Biliyorsunuz. Bakınız biz, on 14 Ağustos 2001'de programımızı açıkladığımız zaman seçilme yaşını kaça indirdik biliyor musunuz? Yirmi beşe indirdik. Yirmi beş. Bu bizim size sözümüz. Şimdi geliyoruz. İnşallah seçimden sonra siyasi partiler kanunu ve seçim yasasında yapacağımız değişiklikle seçilme yaşını otuzdan yirmi beşe indireceğiz. Niye? O bizim muhatabımız değil artık. O ikinci kümede oynuyor, biz süper ligdeyiz. Bakınız, bakınız! Onlar bizim üzerimizden prim yapmak istiyorlar. Şimdi acaba biz Tayyip Erdoğan üzerinden nasıl prim yaparız? Bunun gayreti içindeler. Biz onlara bu primi yaptırmayız. Niye? Çünkü muhatabımız değil, biz süper ligde oynuyoruz. Onlar ikinci ligde oynuyor. Hiç gerek yok, boş verin gerek yok, değmez. Zaman kaybetmeyelim, zaman kaybediyoruz. Şimdi zaman kaybı oluyor.

Sevgili kardeşlerim, gençlere geldim diyorum. Yirmi beşe seçilme yaşını indireceğiz. Niye? Parlamento genç, dinamik, performansı yüksek bir yapıya kavuşsun. Bunu istiyoruz. Yani artık parlamentoda ayakta duramayanlarla bir yere gidemeyiz. Çok komik oluyor. Komik oluyor. El âleme rezil oluyoruz. Yazıktır, günahtır. Bu millet buna layık değil. Ya biz, biz nerden geliyoruz? Biz nerden geliyoruz? Biz! biz! Yirmi bir yaşında bir çağı kapatıp, bir çağı açan ecdadın varisleriyiz ya! Ama şimdi biz yirmi bir yaşındaki gencimize maalesef güven duymuyoruz, öyle mi? Öyle ki artık üniversiteyi bitiriyor, diyoruz ki sana iş de yok. Bu hale getirdiler bizi. Ve bu gençler boğaz köprüsünde gidiyor, intihar ediyor.

Ve ne diyorlar; kayb-ı hayat şartıyla ölene kadar bu koltukta kalacağım. Kalmayacaksın o koltukta. Kalmayacaksın! Bunun örneğini kim verecek, AK Parti verecek. Onlar yine kalmaya devam etsinler. Ama biz örneğini veriyoruz. Neyle? Tüzüğümüze koyduk. Ne diyoruz? Bir genel başkan dört kez arka arkaya seçilebilir. Kaç yıl yapıyor bu? On iki yıl. Bir milletvekili üç kez arka arkaya seçilebilir, seçilebiliyorsa. Ondan sonra milletvekili adayı olamaz. Aynen belediye başkanı da, üç kez seçilebilir. Dördüncü kez olamaz, niye bir başkası gelsin olsun. Milletin, gençliğin önünü lütfen tıkamayalım. Ön açalım, ön! Ve siyasete de taze kan gelsin.

Sevgili Kırşehirliler! Az önce bir poster gördüm; "Bu şarkı burada bitmez". Biter mi? (Bitmez). Biter mi? (Bitmez). Peki ben sizi bu bitmeyen şarkının bestekarları olarak görüyorum. Ve bu şarkıyı beraber söylemeye hazır mısınız? (Hazırız). Hazır mısınız? (Hazırız). Hazır mısınız? (Hazırız). O zaman gelin öyle söyleyelim ki, seksen vilayet Kırşehir'den bunu duysun. Tamam? (Tamam). Tamam? (Tamam).

Beraber yürüdük biz bu yollarda, beraber ıslandık yağan yağmurda, şimdi dinlediğim tüm şarkılarda, bana her şey sizi hatırlatıyor.

Her şey Türkiye için. Her şey Türkiye için. Her şey Türkiye için.

Günümüz kutlu olsun. Üç Kasım seçimleri ülkemiz, milletimiz için hayırlara vesile olsun diyorum.

EK 3: 16.06.2013 Tarihli İstanbul - Kazlıçeşme "Milli İradeye Saygı Mitingi" Konuşması

Aziz İstanbul! Seni sevgiyle selamlıyorum. En kalbi duygularımla selamlıyorum. Seni gönül dolusu muhabbetle selamlıyorum, ey aziz İstanbul. Adalar, Arnavutköy, Ataşehir, Avcılar, Bağcılar, Bahçelievler, Bakırköy, Başakşehir, Bayrampaşa sizi selamlıyorum. Beşiktaş, Beykoz, değerli kardeşlerim, Beylikdüzü, Beyoğlu, Çatalca, Büyükçekmece, Esenler, Esenyurt, sizi selamlıyorum. Eyüp nerde? Fatih nerede? Gaziosmanpaşa nerde? Güngören, Kadıköy, Kâğıthane nerde? Kartal, Küçükçekmece nerde? Maltepe nerde? Pendik nerede? Sizleri muhabbetle selamlıyorum. Evet, şimdi Sancaktepe'yi selamlıyorum. Sarıyer nerede? Silivri nerde? Sultanbeyli nerde? Sultangazi nerede? Şile, Şişli, Tuzla, Ümraniye, Üsküdar ve şuanda Zeytinburnu'ndayız. Sizleri selamlıyorum. Hanımefendiler, beyefendiler, yediden yetmişe tüm İstanbullular, İstanbul'un gençleri sizleri selamlıyorum. Geleceğimiz umudumuz çocuklarımızı görüyorum. Onları selamlıyorum. Bu coşkunuz, bu muhabbetiniz bu samimiyetiniz için hepinize tek tek teşekkür ediyorum. Yalnız İstanbul demek Türkiye demektir. İstanbul demek Ortadoğu demektir. İstanbul demek Balkanlar demektir. Kuzey Afrika demektir. İstanbul demek Avrupa, Asya, Afrika demektir. İşte bu kadim Osmanlı başkentinden, bu dünya şehrinden, bu dünya başkentinden tüm yeryüzünü, yeryüzündeki tüm dostlarımızı, tüm kardeşlerimizi gönülden selamlıyorum. Herhalde alanda duymayan yok dimi. Şöyle elleri göreyim bakayım, duyuyor muyuz? Duyuyoruz. Anlıyorum ki şuanda dünya bizi izliyor. Ve dünya da duyuyor. Dünyanın birçok şehrinde, birçok dost ve kardeş şehrinde günlerdir oradaki kardeşlerimiz bizim için haykırıyor. Yalana, dolana, talana hayır diyenler bizimle beraber yürüyor.

Günlerdir, dünyanın değişik yerlerinde bizler için gösteriler yapıyorlar. Kardeş şehirlerin kalpleri burada, İstanbul'da atıyor. Bilsinler ki, onların kalbi nasıl İstanbul'da Türkiye'de atıyorsa, İstanbul'un Türkiye'nin kalbi de o şehirlerde atıyor. Evet. Şimdi soruyorum size, soruyorum sizlere. Şu alana giremeyen kardeşlerim var, dışarda kaldılar. Ve büyük yekünler halinde geliyorlar aslında, ama onlar bu alana maalesef gelemeyecekler. Şimdi soruyorum, Malezya, Kuala Lumpur burada mı? Pakistan, Lahor burada mı? Makedonya, Üsküp burada mı? Gostivar burada mı? Prizren burada mı? Priştine burada mı? Bosna Hersek, Saraybosna burada mı? Zenica (Zenitsa) burada mı?Gola burada mı? Somali burada mı? Myanmar burada mı? Filistin, Gazze, Ramallah, Trablus, Kudüs burada mı? Bağdat, Basra, Musul, Kerkük, Erbil, Süleymaniye burada mı? Şam, İdlib, Dera, Hama, Humus, Halep burada mı? Dünyanın her yerinde bizim için meydanlara çıkan, bize dualarını esirgemeyen kardeşlerimi İstanbul'dan selamlıyorum. Avrupa'nın onlarca kentinde, Amerika Birleşik Devletlerinde, Ortadoğu'da Asya'da bizi bağrına basan, bizim için sokağa çıkan, bizim için hayır dualarını gönderen, yollayan tüm kardeşlerimi, tüm dostlarımızı İstanbul'dan yürekten selamlıyorum.

Evet. Dün Ankara'da söyledim, bugün İstanbul'da. İşte bu muhteşem, bu mahşeri insan selinin içinde tekrar söylüyorum. Eğer Türkiye fotoğrafı görmek isteyen varsa, uluslararası medyaya rağmen görmek isteyen varsa fotoğraf burada. Uluslararası medya! Bunu da gizleyin olur mu? Hadi bakalım BBC bunu da gizle. CNN bunu da gizle. Reuters bunu da gizle. Günlerdir yalan haberler ürettiniz. Türkiye'ye dünyaya farklı gösterdiniz. Siz yalanlarınızla baş başa kaldınız. Bu millet sizin dünyaya tanıttığınız millet değil. Bu millet samimi, bu millet gece tencere tava çalan bir millet değil. Bugün üniversite giriş imtihanları var dimi? Sabah saat dörde beşe kadar tencere

tava çalanlar bu milletin çocuklarını düşündü mü? Ne adına bu tencere tavayı çaldılar, ne adına acaba sabaha kadar bu işleri yaptılar. Bu milletin gençlerini, çocuklarını sevdikleri için mi? Çevreci oldukları için mi? Çevrede gürültü kirliliğine karşı olmak da var. Görüntü kirliliğine karşı olmak da var. Çevrede yeşili korumak da var. Bunlar çevreci filan değil. Bunlar dürüst değil, bakın şimdi Yenikapı'dan geliyorum. Belediye başkanlığım zamanında diktiğimiz o ağaçların altında vatandaşımın piknik yaptığını gördüm. Bunlar ne adına yapıldı. Çevrecilik adına. Türkiye'de neler olduğunu merak eden varsa, Kazlıçeşme'ye baksın. İstanbul'a baksın. Burada yüzbinlerce insan yakıp yıkan değildir. Buradaki yüzbinlerce insan kırıp döken değildir. Buradaki yüzbinlerce insan eline çelik bilyelerle sapan taşlarını kalkıp da insanımın üzerine atan hainler değildir. Eline Molotof alıp polise fırlatan, eline sopa alıp kıran, yakan yağmalayanlar burada değildir. Ve biz... Eyvallah. Eyvallah. Biz söyleyeceğimizi demokratik yollarla söyleriz. Biz söyleyeceğimizi hukukun bize tanıdığı yerlerde söyleriz. İstanbul'un miting alanı neredeyse orada söyleriz. Asla hukuku zorlamayız, zorlamadık. Bana günlerce, biliyorsunuz heyetler geldi. Sanatçılar geldi. Taksim platformundanız dediler. Onlar geldi. Bunlarla görüşmeler yaptım. Türkiye Başbakanı olarak, milletim adına bunlarla görüşme yaptım. (Sesler yükselir) Sağ olasınız. Ve ve kendileriyle konuştuk, görüştük, bilmenizi istiyorum, nedir ne değildir. Dedim ki, niye bu gençler burada duruyor, neden? Yani yeşili korumak için mi burada duruyor? Eğer yeşili korumak için duruyorsa, şu anda yargı sürecinde. Niçin o zaman yargı sürecine uyacağını söyleyen bir iktidar var. Bir yerel yönetim var. Ee şu anda yargının kararını bekleyelim. Bu bir. İki, diyorum ki, yargı kararı verdi. Velev ki lehimizde verdi, o zamanda diyorum, plebisit yapalım, halk oylaması yapalım, halka gidelim, halkımız ne diyorsa onu yapalım. Ne deseler beğenirsiniz. Büyük bir çoğunluğu evet dedi.

Büyük bir çoğunluğu evet dedi. Fakat çok enteresan, dışarıya çıktılar, bir bayan ne dese beğenirsiniz. Üzüldüm, önce saygı duydum, ama sonra saygımı kaybettim. Neden? Çünkü dürüst davranmadı. Dedi ki, içeride bize böyle bir teklif yapılmadı. Televizyonda bizzat ağzından dinledim. Ve daha sonra bir başka grubu kabul ettik. O grupla da konuştuk. Onlara da aynı şeyi söyledim. Dedim ki, yargı sürecindeyiz, yargı ne karar verirse ona bakacağız. Velev ki yargı lehte karar verdi. O zaman ben diyorum ki halka gidelim. Milli iradeye saygı duyalım. Halk ne diyorsa o olsun. Eğer halk diyorsa ki, Taksime biz şehir müzesi istemiyoruz. Şehir müzesini de yaparken Gezi parkını yakıp yıkmayacağız, kesmeyeceğiz. Ve oradaki 600 ağacın yaklaşık 500 ünü orada koruyacağız. Diğer 100 ünü de oradan söküp müzenin çevresinde ve yayalaştırmanın içinde de onları kullanacağız. Değerli kardeşlerim, ne deseler beğenirsiniz. Çoğu dedi ki güzel. Eee tamam güzelse o zaman lütfen bu akşam gider gitmez söyleyin ve Gezi Parkını boşaltsınlar. Çünkü gezi parkı belli bir grubun parkı değildir. Gezi Parkı tüm İstanbul halkının tüm meydana gelenlerin parkıdır. Ve bu parklar asla işgal altında olamaz. Ve benim artık sabrım buraya geldi. Boşalttınız, boşalttınız, boşaltmadığınız takdirde bedeli ne olursa Kılıçdaroğlu'na rağmen, terör örgütlerine rağmen burayı boşaltacağız dedim. (Sessizlik)

Şuanda Gezi Parkı boşaltıldı. Taksim meydanı boşaltıldı. Ve bu millete teslim edildi. Şuanda İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gezi Parkı'nın içini temizledi. Şimdi çiçeklendirmesini yapıyor, yeşillendirmesini yapıyor. Gerçek çevreciler şuanda iş başında. Atatürk Anıtının, ki Cumhuriyet Anıtıdır adı aynı zamanda, oranın da çevresindeki çiçeklendirmeler yapıldı. Çevreciler iş başında. Kim bu çevreci AK Parti iktidarı. Bunların çevrecilikle falan alakası yok. Bunlar ağaçları kırıp dökenler bunlar yeşili duman ederler. Bunların dikili ağacı yoktur bu ülkede. Sevgili kardeşlerim

şuanda uyarıyorum. Bakınız bugün yine çağrı yaptılar. Niçin? Meydana gelin dediler. Meydana gelin dediler. Saat 16 da çağrı yaptılar. Aklıselime hitap ediyorum. Ey benim sevgili vatandaşım, ey benim milletim lütfen bu oyuna gelmeyiniz. Ben sizin hizmetkârınız olduğumu hep söyledim. Efendi değilim, hizmetkârım. İstanbul'umuzdaki hizmetlerimiz ortada. Bu başbakanınız, İstanbul'da çöp dağlarını ortadan kaldıran bir belediye başkanı. İstanbul'u hava kirliliğinden kurtaran bir belediye başkanı… İstanbul'un susuzluğunu gideren bir belediye başkanı… Benden önce kim vardı. CHP'li bir belediye başkanı vardı. O zaman ne vardı? Çöp dağları vardı. Kirlilik vardı. Hava kirliliği vardı. Susuzluk vardı. Ahhh gençler… Özellikle 20 yaşındaki gençlere sesleniyorum. Onlar hatırlamayabilirler, onlara doğruyu anlatmamız lazım. Diyorum ki, 180 km den İstanbul'a su getiren bir belediye başkanı… Ve iki yılda İstanbul'un hava kirliliğini ortadan kaldıran bir belediye başkanı… Ah benim kardeşlerim. Şu Haliç dili olsa da konuşsa, halicin nasıl koktuğunu biliyorsunuz değil mi? Peki halici o kokulardan temizleyen belediye başkanı kim? İki buçuk milyar metre küp çamuru oradan çıkardık, Alibeyköy deki taş ocağına taşıdık. Ve şimdi orada ne oldu? Orada şimdi dev bir, evet, çocuk eğlence alanı ve alışveriş yeri Vialand'ı yaptık. 650 bin metre kare. Halicin etrafı ne oldu? Halicin etrafında yeşil alanlar var. Şimdi gelirken Halicin kenarından geldim. Ve orda da aileleri piknik yaparken gördüm. Eyy Allah'ım sana hamt olsun bize bu günleri de gösterdin dedim. Fakat biz ne diyoruz, biz ne diyoruz? At denize balık bilmezse Halit bilir diyoruz. Biz sükût ederiz, biz sabrederiz. İtidalle hareket ederiz. Ama hesabını gün gelir sandıkta sorarız. 27 Mayıs müdahalesini, merhum Menderesini, özellikle de bu aziz millete karşı yaptılar. Sevgili kardeşlerim bu aziz millet o müdahalecilerden hesabını sandıkta sordu. 28 Şubat'ı, merhum Erbakan'dan önce millete karşı yaptılar.

Bu millet sabretti ve sandıkta hesabını sordu. Bunlar biliyorsunuz cumhuriyet mitinglerini, partimizi kapatma davalarını, Danıştay saldırılarını, müdahale senaryolarını, bize karşı, AK Parti'ye karşı, demokrasiye karşı, hukuka, milli iradeye karşı tertip ettiler. Bu millet sabretti, sükût etti. 22 Temmuz'da, 12 Haziran'da bunun hesabını sordu. Bu millet hukuka her zaman sahip çıktı. Bu millet demokrasiye her zaman sahip çıktı. Bu millet kendi iradesine, milli iradeye her zaman sahip çıktı. Eyyy aziz İstanbul! Şimdi sizlere soruyorum. (sessizlik) Sağolasınız. Tüm babalar günü, tüm babaların günü kutlu olsun. Ailece aydınlık geleceğe vesile olsun. Şimdi, eyyy aziz İstanbul! Sizlere soruyorum. Öyle bir haykıracaksınız ki, sesiniz tüm Türkiye'den duyulacak. Ankara'dan duyulacak. Van'dan duyulacak. Hakkari'den duyulacak. Bursa'dan, Edirne'den duyulacak. Oralara cesaret verecek. Öyle bir haykıracaksınız ki Saray Bosna sizi duyacak. Öyle bir haykıracaksınız ki, İslamabat, Kabil, Kahire, Bağdat, Şam, Gazze sizleri duyacak. Öyle bir haykıracaksınız ki, Türkiye üzerine oyun kuranlar ofislerinde stüdyolarında, ekranlarında, bilgisayarlarının başında tir tir titreyecekler.

İstanbul! Hazır mıyız? Demokrasi'ye sahip çıkıyor muyuz? İstanbul! Hukuka sahip çıkıyor muyuz? İstanbul! Milli iradeye sahip çıkıyor muyuz? Bizimle misin İstanbul? Beraber miyiz? İstanbul muyuz? Bir miyiz? Beraber miyiz? Kardeş miyiz? İşte bu! İşte bu! İşte Türkiye bu… Yazılı ve görsel medya, sosyal medya, bunu da saptırmazsınız inşallah. Ama cibilliyeti belli bunların, saptıranlar yine saptırır ama gerçek burada. Gerçek fotoğraf burada... Dost da düşmanda artık şunu anlasın. Türkiye sadece Taksim meydanından ibaret değildir. Türkiye sadece Kuğulupark'tan ibaret değildir. Türkiye sadece Alsancak'tan ibaret değildir. Türkiye Kasımpaşa'dır. Türkiye Fatih'tir. Türkiye Üsküdar'dır. 39 ilçemizin hepsini söylüyorum. Türkiye

Keçiören'dir, Altındağ'dır, Mamak'tır. Türkiye Kayseridir, Sivas'tır, Erzurum'dur, Samsundur. Sevgili kardeşlerim Türkiye Mersin'dir, Adana'dır, Antalya'dır. Türkiye Trabzon'dur, Rize'dir, Muğla'dır, Muştur, Diyarbakır'dır, Yozgat'tır. Türkiye 81 vilayetinde 76 milyonun binlerce yıldır bir ve beraber yaşadığı, kardeşçe yaşadığı bir ülke, büyük bir ülke, büyük bir devlettir. (Sessizlik – Türkiye seninle gurur duyuyor sesleri) Biz de sizlerle gurur duyuyoruz. Sizlerle iftihar ediyoruz. Sizler bizim yanımızda, arkamızda olduğunuz sürece hiç endişe etmeyin. Haziran seçimlerinde yüzde 50, inşallah, 2014 Mart sandıklarını siz patlatacaksınız. Siz. Kardeşlerim Türkiye tüm Ortadoğu'yu tek bir sancak altında, bir, beraber kılan Selçuklu'nun torunlarının ülkesidir. Türkiye 20 milyon km kare üzerinde 3 kıtada adaletle hükmetmiş, Osmanlı Cihan Devleti'nin torunlarının ülkesidir. Türkiye yedi düvele karşı savaşmış, zafer kazanmış, kardeşlik üzere cumhuriyetini kurmuş bir ülkedir. Hiç kimsenin oyunu bize sökmez, hiç kimsenin tuzağı bize işlemez. Hiç kimsenin çirkin senaryosu bize dokunamaz. (Sessizlik)

Türkiye uluslararası medya kuruluşlarının üzerinde operasyon yapabileceği bir ülke değildir. Utanmadan şunu söylüyorlar. Arap baharını gördük, şimdi de Türkiye Baharına hazır olun diyor. Dışardaki bazı kendini bilmezler, içerde de onların uzantısı olan bazı kendilerini bilmezler. Bire ey gafil! Bire ey cahil! Türkiye'de Türk baharı üç Kasım 2002 de oldu. 3 Kasım 2002. Ama onlar bunun farkında değil. Çünkü bunların gözü var, görmez. Bunların kulağı var, duymaz. Bunların dili var gerçeği, hakkı söyleyemez. Ama işte millet, işte karar. Değerli kardeşlerim, Türkiye sosyal medya üzerinden, üzerinde ameliyat yapılabilecek bir ülke değildir. Türkiye Türkiye'yi tanımaktan aciz parlamentoların kararıyla mahkûm edilebilecek bir ülke hiç değildir. Avrupa Birliği Parlamentosu bizimle ilgili bir karar almış. Haddini bil ya!

Sen Türkiye ile ilgili karar almaya yetkili misin ya? Daha ilk gün ne dedim, sizin aldığınız kararı tanımıyoruz dedim ve aldıkları kararı kendilerine iade ettim. Türkiye şuanda Avrupa Birliği'nin üyesi değil, müzakereci, eğer siz dürüstseniz, eğer siz samimiyseniz, diyorum ki, Yunanistan'da bu kadar eylemler oldu, her taraf yakıldı, yıkıldı, insanlar öldürüldü. Kalktınız yüz milyarlarca Euro onlara yardım ettiniz. Avrupa Birliği üyesi... Ne yaptınız? İngiltere'de. Daha yeni, işte G8 ile ilgili olarak, değerli kardeşlerim, 50 tane gösteri yapanı aldılar, hemen anında gözaltına alarak götürdüler. İngiltere ile ilgili ne karar aldın söyler misin? Almanya'da bunca olaylar oldu, Fransa ile ilgili bunca olaylar oldu. Bunlarla ilgili bir karar alabildin mi? Değişik Avrupa Birliği ülkelerinde bunca olaylar oldu bir karar alabildiniz mi? Yerli ve yabancı birlikte hareket eden yazılı ve görsel medyaya sesleniyorum. Dürüst olun, dürüst olun. Basın ahlakı denilen bir olay var. Namuslu olun, namuslu. Bu gerçekleri yazın. Dürüst olun. Eğer Tayyip Erdoğan'dan dürüst olmamayı bekliyorsanız yanılıyorsunuz. Biz bu yola dik çıktık, dik duracağız, dikleşmeyeceğiz ama yola emin adımlarla yürüyeceğiz. Tabi bunlar, bunlar, bugüne kadar eğilen iktidarlara alışmıştı, güdüyorlardı. İstedikleri gibi hükümet kuruyorlardı bu ülkede. İstediklerini indiriyorlardı, istediklerini getiriyorlardı. Türkiye'de de bazı medya kuruluşları aynı oyun içindeler. Aynı numarayı yapıyorlar. Ama hepsi turnusol kâğıdı gibi ortaya çıktı. Hepsi, hepsi çok iyi çıktı. Faiz lobisi çok iyi ortaya çıktı. Bunları da a'dan z'ye biliyoruz. Taksim meydanına 30 bin kumanyayı kimlerin gönderdiğini gayet iyi biliyoruz. Kendi otellerinde terörle işbirliği yapanları, yatırıp kaldıranları da çok iyi biliyoruz. Bunların hesabı sorulmayacak mı? Bunların hesabı sorulmayacak mı? Eğer bu hesabı sormazsak o zaman işte bu millet bizden hesap sorar. Milletimizin verdiği emanete hıyanet edemeyiz. Milletimizin verdiği emaneti hakkıyla yerine getireceğiz.

İşte bu uluslararası medya, bu Avrupa parlamentosu Suriye'yi görmez. Suriye' deki akan kanı görmez. Suriye'deki vahşeti görmez. Bu, uluslararası medya, bu Avrupa Parlamentosu Filistin'deki katliamları görmez. Yani kardeşlerim, Gazze'de olanları, bitenleri görmez. Bunlar sürekli olarak Türkiye üzerinde, tabi on yıl önce birken bugün üç olan Türkiye birilerini kıskandırıyor. Birilerini tahrik ediyor. Türkiye nereden nereye geldi. Artık buna tahammül edemiyorlar. Kişi başına milli gelirin onbin beşyüz dolara çıktığı bir Türkiye bunları tahrik ediyor. Onlar bundan dolayı rahatsız oluyorlar. Onun için de sevgili kardeşlerim kararlı bir şekilde biz bu yolculuğu devam ettiriyoruz, devam ettireceğiz. Sevgili kardeşlerim, eğer Türkiye'yi gerçekten tanımak, gerçekten anlamak isteyenler varsa; gerçek bir Türkiye fotoğrafını yansıtmayan örgütlere değil, gelsinler kitlesel örgütlerden öğrenmeye, özellikle AK Parti'yi tanımaya çalışsınlar. Ve o zaman gelsin görsünler. (Sessizlik) Sevgili kardeşlerim! Kendi ideolojilerini (sessizlik) kendi ideolojilerini, kendi yaşam tarzlarını Türkiye'nin geneli gibi yansıtanlar Avrupa'yı, Avrupalı muhataplarını lütfen yerinde yakından görsünler. Avrupa'nın da bunlara karşı dikkatli olmasını, oradaki dostlarımızın böyle bir dezenformasyon karşısında duyarlı olmasını özellikle rica ediyorum. Şimdi bakın sevgili kardeşlerim, AK Parti olarak, on buçuk yıldır bu ülkede iktidarız. Millet bize bir emanet verdi. Bu emaneti hakkıyla götürmenin gayreti içerisindeyiz. Şuraya özellikle dikkatlerinizi çekmek istiyorum. Şuanda yaşı 20, 25 arasında olan gençlik, Gezi Parkı'nda olan gençler samimi olanlar vardı, şu anda hepsi çekildiler. Amma şunu unutmayın! Kişi arkadaşının dinindendir. Kişi sevdikleriyle beraberdir. O samimi olan gençler, hani ben dedim ya üç beş çapulcu, rahatsız olanlar oldu, olsunlar. Yarası olanlar gocunur. Türk dil kurumunun çapulcu tanımını yaptım onlara. Çapulcu kime denir. Çapulcu kamu düzenini bozmaya gayret edenlere denir. Türk Dil Kurumu. Eee

işte bunlar kamu düzenini bozmak isteyenler değil mi? Bunlar terör örgütleriyle ilişki içerisinde olanlar değil mi? Bunları görmeyecek miyiz? Bunları es mi geçeceğiz. Sevgili kardeşlerim. Biz gençlerimizin bunları bilmesini istiyoruz. Bu ülkede on buçuk yıl önce polisin sınırsız güç kullanma hakkı vardı. Ama biz geldik, bunu kaldırdık, bunu sınırladık. Bunu sınırladığımızı bildikleri halde, göz altı sürelerini bizim kısalttığımızı bildikleri halde sorgulama usullerini bizim düzenlediğimizi bildikleri halde, polisin toplumsal olaylara müdahalesini demokrasinin, hukukun çerçevesi içine aldık, bunu bildikleri halde, bize karşı takındıkları tavrı anlamak mümkün değil. Cezaevlerinde kötü muamele vardı. Bazı karakollarda kötü muameleler vardı, biz geldik, bunları kaldırdık. İşkenceye sıfır tolerans dedik. Kararlılıkla uyguladık. Hukuk sisteminde keyfiliğe yer yok dedik. Karalılıkla uyguladık. Üstünlerin hukukundan hukukun üstünlüğüne geçişi biz sağladık. Bunları görmüyor musunuz? İfade özgürlüğü sınırlandırılmıştı. İfade özgürlüğünün önünü açtık. Toplantı yapmak, gösteri, yürüyüş yapmak kısıtlanmıştı, bu demokratik hakların önünü biz açtık. Kardeşlerim, şimdi buradan tüm Türkiye'ye esleniyorum, dünyaya sesleniyorum. Diyorum ki, siz miting yapmak istediniz de size müsaade mi edilmedi. Siz toplantı, gösteri yapmak istediniz de size müsaade mi edilmedi. Hepsinin önü açık ama nerede? Miting alanı neresiyse orası... Toplantı, gösteri yürüyüşlerine nerede müsaade ediliyorsa orası… Bize ne dediler biliyor musunuz? Bizimle görüşmeye gelenler, dediler ki biz istediğimiz yerde miting yapabilmeliyiz. Şimdi bunlara ne diyeceksin. Ama bakın ben sizin dediğinizi de demedim. Kibarca davrandım. Dedim ki, bu ülke yolgeçen hanı değil. İstediğin yerde, istediğin gibi miting yapamazsın. Burası hukuk devletidir. Neresi gösterilirse orada gider yaparsın. Yürüyüşünü orda yaparsın. Neden? Şu anda Beyoğlu'nda Taksimde Bakın 30 bin yatak kapasitesi var. Hemen hemen

hepsi boşaldı. Günah değil mi ya, yazık değil mi? O çevredeki bütün esnaf kan ağlıyor. On yedi, on sekiz gündür, cam çerçeve her şey kırıldı. Ve oradaki vatandaşımıza esnafımıza yazık değil mi? Şimdi bunların zararlarını kim karşılayacak. Kim karşılayacak soruyorum. Aynı şey Ankara… Bütün otobüs durakları yakıldı, yıkıldı. Canım canım alt geçitlerdeki seramikler kırıldı. Polis araçlarından 150'e yakını yakıldı. 200 ü aşkın sivil vatandaşımızın aracı yakıldı, yıkıldı. Kamu binaları yakıldı, yıkıldı. Şimdi buradan İstanbul'dan Türkiye'ye sesleniyorum Atatürk Kültür Merkezi bir kamu kuruluşudur. İşgal edildi. Kimler tarafından, bu illegal ve legal zannedilen örgütler tarafından. Oraya bazı paçavralar asıldı. Paçavralar. Teröristlerin resimleri vardı orada. Bu illegal örgütlerin pankartları vardı, paçavraları vardı. Ama buarada Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanına da hakaretler vardı. Sevgili kardeşlerim bunlara sorarsan o bana gelenlere. Biz de bunlardan çok üzüldük ama… Neye ama… Neye ama… Onları ordan indirmeyecektik de ne yapacaktık. Döndüm Kuzey Afrika'dan. Döner dönmez İçişleri Bakanıma şunu söyledim. 24 saat içerisinde bunlar temizlenecek. 24 saat. Çünkü bu ülkede biz bu teröristlere burayı bırakamayız. Temizlendi.

Bitmedi, bitmedi. Cumhuriyet Anıtı, biliyorsunuz. Cumhuriyet Anıtında ne vardı gördünüz. Bölücü başı, yanında Atatürk'ün resmi, yanında Türk bayrağı... Bir dakika, şimdi buradan ulusalcılara sesleniyorum. Eyyy ulusalcılar! Eyyy CHP ve yandaşları terörist başı ile Atatürk'ü ve Türk bayrağını nasıl yan yana getirdiniz. Nasıl bunu yaptınız? Niye gidip de onları indiremediniz? Milletvekillerini bunların önüne geçiyor, bunlarla beraber yürüyor, niye bunları temizlemediler. Sağolsun polisimiz görevini yaptı ve o talimat üzerine o 24 saat içerisinde oralar da temizlendi. Bitmedi, bitmedi. Dedim ki artık üçüncü hareketiniz Gezi Parkı'nı da temizleyeceksiniz. Artık burada da

sona geldik dedim. Daha dayanılmaz. İşte dün de biliyorsunuz, operasyon yapıldı ve temizlendi. Kardeşlerim! (Sessizlik) Bu benim Başbakanlık görevim. Eğer bunu yapmıyorsam bu makamda durmamın bir anlamı yok. Fakat şunu söylemem lazım. Bize kalkıp Avrupa'dan dünyanın değişik yerlerinden bazı aklı evveller diyorlar ki bu özgürlüktür. Bunun nesi özgürlük ya. Özgürlük hukuka saygı içerisinde icra edilir veya kazanılır. Bir başkasının özgürlük alanına saldırmak suretiyle değil. Bunlar milletin özgürlük alanına saldırdılar. Ve o park, o park bu işgal güçlerinin değil, samimi orda olan o gençlerin de değil, yaa tüm İstanbullularındır. Dolayısıyla ee biz buraya çadırlarımızı kurduk. Kuramazsın kardeşim. Çadır kurulacak yerler de bellidir. Yaylalar çok, çık yaylalarda çadırını kur. Ben istediğim yerde çadır kurarım, orası senin mülkün değil ya nasıl kurarsın. Yok böyle bir şey. Dünyanın hiç bir yerinde bunu göremezsin. Efendim işte bir tane olurmuş. Bir tanesi olsun da, diğerleri de işte oradan mesajlarını versin. Kardeşlerim! Bunların derdi mesaj filan değil. Dert başka. Dert ne diyor bir tanesi sözüm ona sanatçı. Sözüm ona sanatçı. Sanatçı terör estiren olmaz. Teröre yataklık yapanı ben sanatçı olarak tanımıyorum. Ne diyor, ne diyor. Şu hale bak. CHP'nin milletvekili çıkıyor, o ne diyor. Mesele Gezi Parkı değil, bu iktidarı devirmek diyor. Tamam da bu iktidarı indirmek istiyorsan bunun yolu belli. Nedir? Seçimdir. 2015'de seçimler var. O seçimlerde gücünü koyarsın otaya indirebiliyorsan indirirsin, bunun yolu bu. 2014 'de yerel seçim var. Yerel seçimde de gücünü görürüz. Orda da bunu görelim. Niye böyle değil de abidik gubidik numaralar yapıyorsun bize. Dürüst olun, samimi olun. Bu ülkede örgütlenme özgürlüğünün önünü biz açtık. İsteyene parti kurma yolunu biz açtık. Şuanda 72 parti var bu ülkede ama hepsinin seçime girme hakkı yok. 18 tanesinin var. Ve girdiler belki bu seçimde daha fazlası girecek. Bütün yasal düzenlemelere rağmen gazeteci istediğini yazamıyordu, köşe

yazarı istediği gibi kalem oynatamıyordu, belli konular, belli meseleler korkudan dile getirilemiyordu, bunun önünü biz açtık. Çetelerle mücadele ettik. Karanlık suç örgütlerini çökerttik. Medyanın yazarların, düşünürlerin, sanatın ve sanatçının üzerindeki baskıyı biz kaldırdık. On buçuk yıl önce böyle gösteriler yapmayı hiç kimse hayal bile edemezdi. On buçuk yıl önce polisin bu kadar sağduyulu hareket ettiğini hiç gördünüz mü? Mümkün değil. Ve on buçuk yıl önce değerli kardeşlerim süreç çok daha farklı çalışıyordu. İnternetin medyanın ifade özgürlüğünün bu kadar özgürce kullanılmasını hiç kimse o zaman tahayyül edemiyordu. Dikkatinizi çekiyorum, şu on sekiz gün, hukukun (sessizlik) evet, şu anda Deniz'den haber geliyor. Diyorlar ki, 130 gırgır motoru, 70 yakın tenezzüh motoru, 850 balıkçı motoru bulunuyor. Sloganları şu: "Gezi de değil, deniz de yanındayız" diyorlar. Evet, biz de bugüne kadar hep yanlarında olduk, bundan sonra da yanlarındayız. Galiba yoruldunuz. Yoruldunuz mu? Şu on sekiz gün, hukukun, demokrasinin dışına çıkılmasına asla müsaade etmedik. Kardeşlerim, dediler ki, polis biber gazı kullanıyor, ne olacak, kullanmayacak mı? Avrupa Birliği Müktesebatına aç bak. Polis biber gazını kullanır, yetkisi var. En ileri ülkelere bak, biber gazını kullanıyor mu, kullanmıyor mu? Kullanır, kullanma yetkisi var. O en ileri ülkelerde hatta, kurşun sıkarlar, kurşun, ölümüne. En ileri ülkelerde önce uyarı atışı yaparlar, arkasından daha serti, fakat şu ada hastanelerde üç kişi var, İstanbul'da. Bunlardan bir tanesi benim komiserim. Akşam ona kurşunla atı yaptılar. Ve midesinden yaraladılar. Bir diğeri de ayağından yaralandı. Ama bir sivil vatandaş da biber gazı sebebiyle gözünden rahatsızlığı var fakat ileri derecede değil, o şu anda zannediyorum daha henüz hastaneden çıkmadı. Tablo bu… Diğerlerinin hepsi ayakta müdahale ile evlerine gitti. Kardeşlerim şimdi böyle bir tablo içerisinde polisimiz, yargımız, demokrasimiz çok zorlu bir sınava tabi tutuldu. Ama hamd olsun biz bu

sınavı başarıyla aştık. Bu ülkeyi demokrasi, hukuku raydan çıkarmak isteyenlere rağmen, biz demokrasiyi, hukuku, temel insan hak ve özgürlüklerini öne çıkardık, onların sarsılmasına müsaade etmedik. Kardeşlerim hatalar yapılmış olabilir, yanlışlar olabilir, istenmeyen manzaralar ortaya çıkmış olabilir, fakat Ankara'da dün akşam baktım ki yürüyen bir gurubun önünde CHP milletvekilleri yere çökmüş oradan poz veriyorlar. Şov yapıyorlar. Ne bu? Sen milletvekilisin ya! Milletvekili teröre fırsat vermez. Milletvekili ülkesinin devletine yardımcı olur. Milletvekilinin yapması gereken budur. Terör estirmek isteyenlerin önünü açmak değildir. Ama bunlar terör estirmek isteyenlerin önünü açmıştır. İstanbul'da, isim veriyorum, Divan oteline giren CHP milletvekillerinden bir tanesi benim valime hakaret ediyor, saygısızca. O kendisinden yardımcı olmasını istiyor, o ise hakaret ediyor. Kim bu? O da CHP milletvekili. Bunların meşrebi bu… Bunların cibilliyeti bu… Bundan vazgeçemezler. Bunların tarihi bu… Çünkü bunlar sevgili kardeşlerim sandıkta alamadıkları neticeyi buralardan alacaklarını zannediyorlar. Ama alamayacaklar. Mümkün değil. Şunu herkesin çok iyi bilmesini istiyorum, biz polisimizin yanlışı varsa, onu sorgularız. Ama polisimize şiddet uygulayan, sokaklarda çatışan, caddeleri yakıp yıkan, kamu malına, özel mülke zarar verenleri de tek tek inceleyecek ve araştıracağız. Araştıracağız. Bütün mobese kayıtlarında bunlar var. Hepsi inceleniyor. Biz burada eksikleri, hataları araştırdığımız kadar sosyal medyada provokasyon yapanları da araştıracağız. Medyada provokasyon yapanları, bu olaylara arkadan her türlü lojistik destek verenleri de araştıracak ve deşifre edeceğiz. Ben merak ediyorum, dünyanın değişik yerlerinden acaba taksim meydanına gelip, bu olayların içerisine karışan yabancıların burada ne işi var? Hatay'da da bunları gördük. İşte dört tanesi şu anda tutuklandı. Tutuklandı. Ve olayları organize edenler olarak gördük. Bunları organize edenlerin de bunlar

olmadığını kim söyleyebilir. Sanatçılara mahalle baskısı uygulayanları milletin bilmesini istiyorum. Lise talebelerine baskı uygulayanları, milletim bilsin. Şimdi ben buradan bazı okulların müdürlerine sesleniyorum, öğretmenlerine sesleniyorum, araştırmalar devam ediyor. Ben bu tür okul müdürlerini okullarımızın başında görmeyi asla kabul edemem. Çünkü biz bu yavrularımızı size teslim ettik. Anarşist olsunlar diye teslim etmedik. Bunları iyi yetiştirin, iyi okutun, iyi eğitin diye gönderdik. Birilerinin mitinglerine bunları derslerden çıkararak gönderin diye değil. Aynı şey, üniversiteler için de geçerli. İmtihan var, imtihan olduğu gün okula imtihana gelmeyin diyorlar. Olur mu öyle şey, olur mu öyle şey. İşte aynen bugün olduğu gibi… Sabah olduğu gibi sabah 4 e, 5 e kadar tencere tava. Hep aynı hava… Tencere tava çalanlar, hava mı görmek istiyorsunuz? İşte buyurun size hava, buyurun size hava. Bak burada başı açığı ile başı örtülüsüyle yediden yetmişe bir dayanışma var. Burada birlik var, burada beraberlik var, burada kardeşlik var, burada vatanseverlik var, burada kavga yok, burada gürültü yok, burada yakma yıkma yok, burada şefkat var. Ben size inanıyorum. Sizler de bize inanın. Bu dönen dolaplara aldanmayın, bunların hepsini aşarız, yeter ki siz bu tabloyu her zaman koruyun. Medyaya şiddet uygulayanları milletim görsün. Türkiye ekonomisine zarar vermek için açıklama yapanları tavır belirleyenleri, kendi ülkesine kast edenleri milletim anlasın. Şunu açık açık söylüyorum. On sekiz gün boyunca sokak sokak terör estirenlere, benim başörtülü kardeşlerime el uzatanlara yanında, yanında bebeği olduğu halde hem anneye hem bebeğe şiddet uygulayan alçaklara, ahlaksızlara, Dolmabahçe, Bezmialem, Valide Sultan Camii'ne ayakkabılarıyla giren, üç gün orayı işgal edenlere, orada alkol kullanan saygısızlara hukuk dairesi içerisinde gereken hesabı mutlaka soracağız. Kardeşlerim, dün Ankara'da ifade ettim. Çeşitli vesilelerle dile getirdim. Sizlerin de

bunu iyi görmeniz, anlamanızı ve burada olmayanlara anlatmanızı özellikle rica ediyorum.

Geçtiğimiz Mayıs ayı bizim için ülkemiz için gerçekten çok farklı bir aydı. Bambaşka bir aydı. Mayıs ayı içinde neler oldu biliyor musunuz? Şimdi bunları iyi dinleyin. Tabi bunları sizler televizyonlarda dinlediniz, izlediniz ben şuanda aramızda bulunan Mhp'li kardeşlerime ama Sayın Bahçeli bundan çok rahatsız oluyor, Mhp'lilere niye böyle sahip çıktın filan diyor. Yani ben Mhp'li kardeşlerim dersem yanlış mı olur. Mhp'den bizim bu toplantılarımıza gelenlere kardeşim demek yanlış mı? Niye rahatsız oluyorsun? O tabi hemen saldırıyor. Her zaman ki üslubuyla… Saadet Partili kardeşlerime, her ne kadar Saadet Partisinin içinde de bazılarının bu mitingleri siyasi rant hesabına dayalı olduğuna yönelik açıklama, yazıklar olsun… Böyle bir açıklamayı nasıl yapıyorsun ya! Şu hali görmüyor musun? Nasıl buna siyasi rant dersin? Önce şunu görmen lazım! Mayıs ayında neler oldu? Bir. Kardeşlerim burayı iyi dinleyelim. Ekranları başında bizi izleyen vatandaşlarıma sesleniyorum. 46 milyar dolarlık İstanbul'a üçüncü havalimanı ihalesini gerçekleştirdik. Devletin Kasasından tek kuruş çıkmadan dünyanın en büyük havalimanını yap, işlet, devret anlayışı ile hamd olsun ihale ettik. Bakın bu çok önemli bir adımdı. Buna tabi hazmedemediler. Dayanamadılar. 46 milyar dolar… 2017'de hizmete giriyor. Atatürk havalimanı biliyorsunuz ihtiyaca cevap vermiyor. Cevap veremiyor. Havada dolaşıyorsunuz inemiyorsunuz. Neden? Çünkü alan ihtiyaca cevap vermiyor. Ama şimdi yılda 100 milyon yolcu kapasiteli inşallah hava limanını yapıyoruz. İnşaalah. İki. Ankara'da Japonya başbakanını ağırladım. Japonya ile Türkiye de 22 milyar dolarlık bir yatırımla nükleer enerji santrali kurulması için ilk adımları attık. Japonlar bunu kimle yapacak Fransızlarla yapacaktı. Ve biz buradan hareketle inşallah üçüncü enerji santralini de

Türk mühendisleriyle yapacağız. Üç. İstanbul Boğazına 2,5 milyar dolarlık bir yatırımla 3. köprünün temelini attık. İzlediniz dimi. Ama bu köprünün bir özelliği var. Nedir? Dört gidiş, dört geliş. Aynı zamanda bir de burada raylı sistem olacak. Yani yüksek hızlı tren de bu köprüden geçecek. Bu Chp' nin aklı buna ulaşır mı? Böyle birşeyi hayal edebilir mi? Çıldırıyor. Çılgına döndü. Dört İstanbul borsası 93 binin üzerine çıkarak rekor kaydetti. Biz geldiğimizde neydi? 11 bin. 93 bine çıktı. Beş merkez bankası rezervi biz geldiğimizde neydi? 27,5 milyar dolardı. Peki şimdi ne oldu? Değerli kardeşlerim 27,5 milyar dolardan 135 milyar dolara çıktı. 135 milyar dolar. Rekor kırdı. Altı. Altı. Gösterge faizi neydi? %63, yani devlet %63 faizle borçlanıyordu. Peki ne oldu? Mayıs ayı içinde gösterge faizi tarihinin en düşük seviyesine indi. Ne oldu? 4,61. Ve bizim bu arada kazancımız on yılda 642 milyar, tabi faiz lobisi çıldırıyor, çıldırıyor. Niye? Çünkü bu para onların cebinde kalacaktı. Şimdi onların cebinde kalmadı. Ne oldu bu? Bu yol oldu. 16 bin kilometre yol. Ne oldu? Okul oldu. Ne oldu? Hastane oldu. Ne oldu? Enerji santralleri oldu. Ne oldu? Adalet sarayları oldu. Ne oldu? Emniyete ilgili binalar oldu. Ne oldu? Türkiye'nin her yerinde, değerli kardeşlerim, 2 milyar 800 milyon ağaç ve fidan oldu. Şimdi, çıkmış bir tane partinin başkanı diyor ki, hesap yaptım. Yaptığım hesaba göre 780 bin kilometre karelik bu vatan topraklarına bu kadar ağaç ve fidan dikilmez. Sen bu işten anlamazsın. Matematik de senin işin değil, çevrecilik de senin işin değil. Değil. Bunları da uygun zamanda da konuşma imkânımız olabilir. Ama bu işler senin işin değil. Şöyle bir vaktin olursa, gerçi senin, başka mesailerin var ama, lütfen Orman ve Su İşleri Bakanıma bir gidersen sana bunun dersini verir. Aynı zamanda profesördür. Sen de onun bir tezgâhından geç. Yedi. Bir değil, iki değil, üç değil, tam dört kredi derecelendirme kuruluşu artarda Türkiye'nin, değerli kardeşlerim, kredi notunu mayıs

ayı içinde artırdı. Sekiz. Biz göreve geldiğimizde, (sessizlik: Türkiye seninle gurur duyuyor sesleri) Sizlerle gurur duyuyoruz. Biz sizlerle gurur duyuyoruz. Sevgili kardeşlerim. Biz göreve geldiğimizde Türkiye'nin (sessizlik, tezahüratlara el sallıyor) Biz göreve geldiğimizde Türkiye'nin IMF ye olan borcu neydi? 23,5 milyar dolardı. 14 Mayıs'ta, 14 Mayıs'ta son taksiti de ödedik ve IMF'ye olan borç defterini kapattık. Çıkıyor Mhp konuşuyor, çıkıyor Chp konuşuyor. Tabi yapacaktın diyor. Tamam da bizden öncekiler niye yapamadı bunu. Onlar borçlandı, biz ödedik. Ve şimdi buraya geldi. Niye? Bunlar tilki ya? Tilki ya. Bunlar yetişemedikleri üzüme koruk derler. Bunların durumu bu… Ama siz o üzüme de yetişemeyeceksiniz. Çünkü dürüst değilsiniz. Sizin işiniz gücünüz bağcıyı dövmek. Yahu oturun da üzümü yiyin. O bağcının yetiştirdiği üzümler size de yeter, millete de yeter. Kardeşlerim. Bitmedi. Dokuz. Enflasyonda sanayi üretiminde, dış ticarette yeni rekorlara şahit olduk. On. Bir çözüm süreci başlattık. Bu çözüm sürecinde, (hemen şöyle bir sedye ayarlayalım.) Bu çözüm sürecinde çok güzel neticeler aldık. Hamd olsun çözüm süreci içerisinde (sessizlik) Nerede gençler? Evet çözüm sürecinde hamd olsun, terörde Bayburtlular nerede?, Bayburtlular orda mı? Tamam, inşallah. Terör hamd olsun, ciddi bir duraksamaya ve akil insanlar 63 kişi, Türkiye'nin yedi bölgesini dolaştılar. Dolaşıyorlar, zannediyorum artık bitti ve şimdi bize raporlarını sunacaklar. Bu raporları değerlendireceğiz, bu raporları değerlendirdikten sonra neticeyi açıklayacağız ve bunu üzerinden süreci işleteceğiz. Ama şuan güneydoğu, doğu, Allah'a hamd olsun gayet iyi. Artık benim güneydoğulu kardeşim, doğulu kardeşim yaylalara çıkabiliyor. Artık yaylalarda pikniklerini yapabiliyor. Mesele bu değil mi? Benim halkım benim vatandaşım elele omuz omuza komşusuyla akrabasıyla niçin birbirine düşman yaşasın. Kardeşçe yaşasın, onun için yaylalara çıksın. Onu diyorum,

neden bu gençleri siz Gezi parkına bu şekilde soktunuz? Yazık değil mi? On yedi gün, on sekiz gün bu ülkede Türkiye'nin değişik yerlerinde adeta terör estirdiniz. Yazık değil mi? Bunun hesabını nasıl vereceksiniz? Yazık, yazık! Bu ülke hukuk devleti, demokratik, laik bir hukuk devleti içerisinde neden bu yola değil de, farklı yollara tevessül ettiniz? Dolmabahçe Camii'nden Başbakanlık ofisine giderken yerde bir tane kilit taşı göremiyorum. Bütün bu taşlar söküldü ve bu taşlar sökülmek suretiyle, bu taşlar sökülmek suretiyle, devam kardeşlerim, oralar, aman yarabbi, tanınmaz hale getirildi. Böyle şey olur mu ya? Bu nasıl vatanseverlik? Bu nasıl ulusalcılık? Bunları ulusalcıyım diyenler aralarında nasıl barındırdılar? Çevreciyim diyenler, bunları aralarında nasıl barındırdılar? Şimdi buradan tüm Türkiye'deki vatandaşlarıma, tüm genç kardeşlerime samimiyetle sesleniyorum. Bu gösterilerde en başından itibaren söylenenleri arkadaşlarımla beraber dinledim. (sessizlik) Kendilerine kulak verdik, görüşmelerimizi yaptık. Benim normal bakanlar kurulu toplantımdan daha fazla zamanı onlara ayırdım. Tek tek dinledim. Hiçbirisi kalkıp da beni dinlemedi diyemez. Dinledim. Bu özgürlük değil mi ya, bu demokrasi değil mi ya, Türkiye Cumhuriyeti'nin Başbakanına geliyorsun, sizi kabul ediyor. Onlar rahat rahat derdini anlatıyor ama dışarı çıkıyor başka şey konuşuyor. İçlerinde istisna yok değil, var. Değerli kardeşlerim. Dünyanın hiçbir yerinde kusura bakmasınlar, böyle bir Başbakan da göremezler. (Kardeşimize de müsaade edin, kardeşimize de müsaade edin. Şuraya şöyle bir müsaade edin. Su, su, su… Orası açılmıyor mu? Açılmıyor mu orası?) Değerli kardeşlerim. Tekrar ediyorum. Diyorlar ki, sayın başbakan çok sertsin. Bazıları da diktatör diyor. Bu nasıl diktatör ki, sizin gibi o gezi parkını işgal edenlerle samimi çevrecileri kabul ediyor. Böyle bir diktatör var mı ya dünyada. Tarihinde var mı? Orada size gösteri yaptırtacak ha mümkün mü? Biz bu milletin hizmetkârıyız,

hizmetkârı… Biz bu yola öyle çıktık. Değerli kardeşlerim, biz bütün adımlarımızı sevgi üzerine bina ettik. Kendilerine yargı kararını bekleyeceğimizi söyledik. Ardından halk oylamasını yapacağımızı söyledik. Bunun neticesine göre hareket edeceğimizi söyledik. Bütün bu görüşmelere, bütün bu açıklamalara bütün bu kararlılığa rağmen bu inat, bu gösteriler niye. Bu şiddet niye? Hani diyorlardı ya, mesele gezi parkı değil, diyorlardı ya. Evet. Mesele gezi parkı değil. Mesele başka. Önce Ankara'da partimin genel merkezine lav silahı ile saldırdılar. Odama saldırdılar. Ardından Reyhanlı'da 53 kardeşimizi şehit ettiler. İşte bu son olaylar zincirin yeni bir halkası. Bu gösteride yer alan, yer almayan ama bu sürece ayak uydurması (şurada bi müsaade edin orayı biraz açalım, biraz açalım, şöyle müsaade edin) Bu gösterilerde yer alan, yer almaya devam eden kardeşlerime sesleniyorum. Mesele gezi parkı değil. Mesele ağaç değil. Mesele çevre değil. Mesele demokrasi, mesele milli irade, mesele, mesele değerli kardeşlerim millet. Asıl mesele Türkiye. O gösterilerde yer alan kardeşlerim artık bunu görsün. O gösterilerde yer alan vatandaşlarım bu oyunu görsün ve bu oyunu hep beraber bozmalıyız. O gösterilerde yer alan vatandaşlarım hedefin Türkiye olduğunu birliğimiz, bütünlüğümüz olduğunu görsün. Türkiye'nin büyümesini, gelişmesini, ekonomide bu başarıları elde etmesini hazmedemeyenler Taksim Gezi parkını bahane ederek, ağacı, çevreyi (öyle yolu açalım arkadaşlar, oradan şöyle bir koridor yapalım. Lütfen oradan şöyle bir koridor yapalım. Hadi yardımcı olalım) Türkiye'yi istikrarsızlaştırma projelerine start verdiler. Başarılı olamadılar. Olamayacaklar. Çünkü bu karanlık çevreler sizi hesaba katmadılar. Bu kararlı çevreler bu milletin iradesini anlamadılar, tanımadılar. Değerli kardeşlerim hukuka, demokrasiye, ülkesine sahip çıkan bu sessiz yığınları hesaba katmadılar. 76 milyonun bu şiddet eylemleri karşısında nasıl tek yürek olduğunu hesaba katmadılar.

Şu 18 gün boyunca milletim kimin ne olduğunu çok iyi gördü. Değerli kardeşlerim bakın. Bakın! Çok enteresan, çok enteresan, ellerinde Türk bayrağıyla geziyorlar, Türk bayrağını yakanlarla beraber oluyorlar. Öyle mi! İzlediniz dimi bunları. Türk bayrağı ile dolaşıyorlar, Türk bayrağını yakanlarla beraber oluyorlar. Tabi bu arada Gazi Mustafa Kemal'i de istismar ediyorlar. Ama Gazi Mustafa Kemal'le bölücülerin posterlerini yan yana taşıyorlar. Ulusacıyız diyorlar, ama her türlü bölücü örgütle beraber hareket ediyorlar.

Şimdi ben buradan, Chp'ye sesleniyorum. Buradan Chp'nin kuyruğuna takıldığı sözüm ona ulusalcılara sesleniyorum. Atatürk Kültür Merkezi'ne asılan o paçavralar içinize sindi mi? Değerli kardeşlerim nasıl söylemeyeyim, Cumhuriyet anıtına asılan o paçavralar içinize sindi mi? Camilere ayakkabılarla girenler, camilerde alkol kullanalar, sokaklarda başörtülü kardeşlerime el uzatanlar içinize sindi mi? On sekiz gündür sokaklara yazılan küfürler, sokaklarda atılan o küfürlü sloganlar içinize sindi mi? Ama şunu söyleyeyim: Bu Cumhuriyet Halk Partisi'nin yönetiminde olanlar, bunun kadrolarının büyük bir çoğunluğu, bunların içine siner. Çünkü bunlar maalesef karakterlerinin gereğini yapıyorlar. Başörtüsü düşmanlığında ileri çıktıkları için Chp bunları kıskanmıştır. Camiye saygısızlıkta daha fazla öne çıktıkları için Chp bunları kıskanmıştır. Zaten tarihinde var. Bunlar tek partili dönemde camileri ahır olarak kullananlar değil mi? Bunları biliriz. Bunları mecliste hep belgelerle açıkladım. Değerli kardeşlerim. Sokak sokak, sokak sokak direniş çağrısı yapan Chp sokak sokak terör estirenlere emin olun gıptayla bakmıştır. Polise en ağır hakaretleri yapan Chp milletvekilleri, yahu düşünebiliyor musunuz benim polisime ana avrat küfrediyor. Bunu televizyonlarda izledik. Bunlar arşivlerimizde var. Yeri gelince bunları paylaşacağız. Para veren CHP milletvekilleri elbette sokaklardaki bu dehşet karşısında

bunlar hakikaten mutlu olmuştur. Zaten istedikleri bu… Bekledikleri bu, bunun için bu adımları atıyorlar. Ya küfredecekler, ya hakaret edecekler. Ama kadere bakın ki bu gösterilerin üzerine çöreklenmeye çalışan CHP dışarda bırakıldı. Şimdi zorla, zorla bir yerlere girmek istiyor. Kimisi geliyor yerde oturuyor, kimisi geliyor peşlerine takılıyor.

Kardeşlerim! Şimdi, çevreciyiz diyorlar dimi, yeşil diyorlar dimi. Bakın ben şimdi bir örnek vereceğim, bir örnek vereceğim. Şimdi Kocaeli Belediye başkanını gördüm de aklıma geldi. SEKA Kağıt Fabrikasını biz yıkıyoruz, yıkacağız dediğimiz zaman, Sayın Baykal, Sayın Baykal, çeşitli milletvekilleri hep birlikte SEKA'ya geldiler. SEKA'ya geldiler. (Sakin olun, sakin olun, sakin olun) Değerli kardeşlerim, SEKA kağıt fabrikasına geldiler, tüm milletvekilleri ile beraber, bu illegal örgütlerde geldi. Hep birlikte geldiler. Orada günlerce ayak dirediler. Dediler ki biz burayı yıktırmayacağız. Biz de dedik ki yıkacağız. Ve burada çalışanları da sağ olsun belediye başkanım dedi ki belediyeye alacağız. Biz burayı park yapacağız dedik, yeşil alana dönüştüreceğiz dedik. Ve o devasa SEKA kağıt fabrikasının olduğu alan şimdi parktır, park. Kocaeli halkı şimdi orada geziyor, dolaşıyor, dinleniyor ve belli bir kısmı da şehir müzesi olarak kullanılıyor. Aynen düşündüğümüz gibi. Şimdi biz Tasim'de ne yapacağız. Şehir müzesi dedik. Peki bu şehir müzesinin içinde ne olacak, yaklaşık 500 ağaç orada olacak. Az önce söylediğim gibi diğerleri de yeni düzenlemeyle taksimi süsleyecek. Bakın, bütün araçlar taksimde artık yer altına alınıyor. Egzoz kokusunu atık teneffüs etmeyeceğiz. O yeşilin içinde olacağız. Bunlardan birileri çıkıyor diyor ki, hayır olmaz. Biz de diyoruz ki, halk ne derse o olur. Şimdi bir hafta önce Chp genel başkanı çıktı, gezi parkı için halk oylaması yapılsın dedi. Fakat dün çıktı, aynen şu ifadeleri kullanıyor. Ne plebisit ne referandum ne de yargı kararı. Orayı park olmaktan

kimse alı koyamaz. Ya bu nasıl bir zihniyet… Sen kimsin ya? Millete rağmen, kimse laf edemez. Bu nasıl bir kafa yapısı… Bu neyin kafası… Allah aşkına bu Chp genel başkanının akşam nasıl yattığını, sabah nasıl kalktığını bilen var mı? Söylesinler de ben de ona göre hareket edeyim. Bir hafta referandum diyor, bir hafta sonra çıkıyor, pilebisit tanımam, referandum tanımam, halk tanımam, halk iradesi, tanımam hukuk tanımam diyor. Sorsan pilebisit de bilmez. Kime ait olduğunu da bilmez. Onlar 1940'larda kaldı. 27 Mayıslar geride kaldı.

Eyyy Chp yönetimi! İstesen de istemesen de, kabul etsen de kabul etmesen de egemenlik milletindir. Demokrasinin sahibi millettir. Sandığın sahibi millettir. Bunu kabul edeceksin. Sevgili kardeşlerim, aziz İstanbullular! Bakın bugün 16 Haziran. Bugün çok anlamlı bir yıl dönümünü idrak ediyoruz. Bundan 63 yıl önce bir 16 Haziran günü merhum Adnan Menderes başbakanlığındaki Demokrat Parti hükümeti Türkiye'de çok büyük, çok ağır bir zulmü ortadan kaldırmıştı. Neydi biliyor musunuz? Şu İstanbul'un minarelerinden, güzelim minarelerinden, Türkiye'nin minarelerinden ezan iç karartıcı, kulak tırmalayıcı şekilde "Tanrı uludur, Tanrı uludur" diye okunuyordu. Kim yaptı bunu? Chp. İşte 16 Haziran 1950'de merhum Adnan Menderes bu büyük zulme son verdi. 16 Haziran'dan itibaren minarelerden ezan, aslı ile "Allahu Ekber, Allahu Ekber" diye okunmaya başlandı. 1950'ler boyunca milletin üzerindeki Chp döneminin ağır baskıları, dayatmaları, toplum mühendisliği tek tek sona erdi. Bunu hazmedemeyenler, bunu kabullenemeyenler, millet iradesine saygısı olmayanlar, 27 Mayısta o başbakanı devirdiler. Sonra da iki arkadaşıyla birlikte darağacına götürüp astılar. Şimdi, burada bir şey söyleyeceğim, burada bir şey söyleyeceğim. Sayın Başbakan çok sert, çok gerilimden yana, diktatör, onlara sesleniyorum. Sayın menderes çok kibardı. Çok nazikti. Bu kadar kibar, bu kadar nazik

insanı ipe götürdünüz. Astınız be vicdansızlar. Astınız. İdam ettiniz. Şimdi Erdoğan için de bunu kullanıyorsunuz. Fakat biz, ölüm haktır. Allah'ın verdiği ömrü, kimse Allah'tan başka alamaz, biz buna inanmış insanlarız. Biz, milletimizle kucaklaşmışız. Milletimizle beraberiz. Milletimizle bütünüz. Bizi ayırmaya Allah'ın izniyle kimsenin gücü yetmeyecek. Ve sevgili kardeşlerim biz beraber yürüdük bu yollarda, yağmur demedik, çamur demedik, kış demedik, hep beraber yürüdük. Türkiye ekonomisinin bu denli büyüdüğü bir dönemde, Türkiye'nin dış politikada ağırlık kazandığı her dönemde, çeşitli müdahalelerle Türkiye'nin önünü kestiler ve bunun için büyük gayret sarf ettiler. Millete ağır darbeler vurdular. Türkiye'de bu dönem AK Partiyle geri gelmemek üzere kapanmıştır. AK Partiyle birlikte milli irade güç kazanmıştır, anlam kazanmıştır. AK Parti ile birlikte millet yeter demiş, bu zulme bu dayatmalara, bu baskılara artık ahlaklı bir isyan ortaya koymuştur. Taksim gezi parkı bahanesiyle Türkiye genelinde ortaya konan tavır, değerli kardeşlerim, kesinlikle samimi değildir. Çok açık bir şekilde milletin milli iradeyi bir tarafa koymak suretiyle azınlığın çoğunluğa tahakküm etme gayretinden başka bir şey değildir. Biz buna müsaade edemezdik ve müsaade etmeyeceğiz. Bu ülkede azınlık çoğunluğa tahakküm edemez. Aksi takdirde milletin reyleriyle iş başında olan bu iktidar kendisine oy verenlere saygısızlık yapmış olur. Biz çoğunluğu azınlığa tahakkümüne de evet demiyoruz. Ve biz yüzde elli ile geldik ama biz yüzde yüzün iktidarıyız. Yüzde yüzün hükümetiyiz bu defalarca söyledik.

Değerli kardeşlerim Hakkari'de bizim milletvekilimiz yok. Ama Hakkari'ye hizmet gitmiyor mu? Üniversitesi var, yolları yapılıyor ve şimdi bir de havaalanı yapılıyor. Yahu on yıl önce Hakkari'ye havaalanı yapılacak dense kim inanırdı. Iğdır'da, değerli kardeşlerim, havaalanı yaptık ve açtık. Yollar yapıldı, okullar yapıldı, üniversite

yapıldı, hastaneler yapıldı, yapılıyor. Hakkari'de Yüksekova' da 150 yataklı bir hastane, merkezde 150 yataktı bir hastane. Ayrım yok, yani benim milletvekilim var veya yok öyle bir şey düşünmedik, niye? Çünkü bölgesel milliyetçiliğe hayır, etnik milliyetçiliğe hayır, dinsel milliyetçiliğe hayır... Bu ülkede Alevi, Sünni, Hristiyan, Müslüman; bu ayrımları yapmayan tek iktidar AK Parti iktidarıdır. Kardeşlerim on sekiz gündür bu yapılan şiddet eylemleri, tekrar ediyorum, azınlığın çoğunluğa imtiyazlıların mağdurlara, seçkinlerin millete egemen olma, hükmetme imtiyazlarını geri alma girişimidir. Ağacın, çevrenin, gezi parkının arkasının arkasına saklanıp korkakça, alçakça, ahlaksızca kendi kirli hesaplarını görmeye çalışanları biliyoruz. Ağacın çevrenin, gezi parkının arkasına saklanan faiz lobisine de biliyoruz. Milli irade hırsızlarını, kaymak tabakayı bizler de milletimiz de çok iyi tanıyoruz. Sandıktan başka yol arayanlara bu ülkede geçit vermeyeceğiz. Milli irade hırsızlarına asla fırsat tanımayacağız. Çetelerin, terör örgütlerinin illegal örgülerin mandallıkla, ahlaksızla milletin huzurunu bozmalarına müsaade etmeyeceğiz. Sevgili kardeşlerim bu milli irade hırsızlarına karşı bugün tüm Türkiye tek yürek halindeyiz. 76 milyon bugün hep beraber biriz. Biriz. Beraberiz. Hep birlikte Türkiye'yiz. %50 olarak değil, %100 olarak bugün hepimiz en güçlü şekilde milli iradeye sahip çıkıyoruz. Sadece AK Partililer olarak değil her siyasi görüşten Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak bugün kardeşliğe vurgu yapıyor, kardeşliğe vurgu yapıyor, milli iradeyi en güçlü şekilde haykırıyoruz. Bu Cumhuriyeti hep birlikte kurduk, hep birlikte yaşatacak hep birlikte büyüteceğiz.

Değerli kardeşlerim şimdi sizlere sesleniyorum. Yola çıkarken bunu söyledik ama burada tekrar ediyorum. Bakınız taaaa, Afyonkarahisar'da 14 yıl önce ne dedikse burada onu söylüyoruz. Hep beraber söyleyeceğiz yalnız. Şöyle eller bayrakları da

göreyim. Ulusal ve uluslararası medya size de sesleniyorum. Kim kimdir bunu iyi bilin. Ne diyoruz. Tek millet, tek bayrak, tek vatan, tek devlet. Duydunuz mu? İnşallah duymuşlardır. İnşallah duymuşlardır ve bu konuda spekülasyona yer yok. Her etnik kökenle bu ülkede 76 milyon bir olacağız, beraber olacağız, iri olacağız, diri olacağız. Ve bu ülkede kardeşliği pekiştireceğiz. Birbirimize saygı duyacağız. Birbirimize hoşgörü ile davranacağız. Birbirimizin hukukuna birbirimizin yaşam tarzına hürmet göstereceğiz. Komşuluk hukukunu, mahalle hukukunu, kardeşlik hukukunu en güçlü şekilde muhafaza edeceğiz. Birbirimizi dinleyeceğiz, birbirimize kulak vereceğiz. Birbirimize gönlümüzü açacağız. Şimdi tencere tava çalanlara sesleniyorum. Sizler de benim vatandaşımsınız sizler de benim vatandaşımsınız ama diyorum ki, bu tencere tavayı gece yarısı çalacağınıza gelin bu meydanlar da çalın. Ve gayet güzel bir şekilde burada bunu yapın. Verin buradan mesajınızı. Hiç kimseyi dışlamadan, hiç kimseyi ötelemeden, kimseye hor gözle bakmadan, gönül gönüle geleceğe yürüyeceğiz.

Sevgili kardeşlerim şimdi artık çok daha fazla çalışacağız. Buna hazır mıyız? Seçimlere şurada sekiz ay kaldı. Biz bugüne kadar sustuk. Biz bugüne kadar sükût ettik, biz bugüne kadar sabrettik, sekiz ay daha sabredeceğiz. Sandıkta bu milli irade hırsızlarına gereken cevabı en güçlü şekilde vereceğiz. Şimdi önümüzdeki hafta inşallah 19 ‘unda, 20’sinde Mersin’de Akdeniz oyunlarının açılışını yapacağız, 20’sinde Kayseri’deyiz. 22’sinde. 23’ünde Erzurum ve Samsun milli iradeye saygı mitinglerini yapacağız. Hazır mıyız? Benim sizden bir ricam daha var. Türk bayraklarınız sakın katlayıp bir yere koymayın. Yasalara uygun olan Türk bayraklarını bizim biliyorsunuz bayrak yasasındaki Türk bayrağının tanımı budur. Bunun dışındaki bayraklar bayrak yasasına uygun değildir. Bayrak yasasına uygun olan budur. Sizlerden daha büyükleri varsa büyüklerini, yoksa bunları balkonlarınıza asmanızı

istiyorum. Tamam? Bu bayrakları balkonlarınıza asmanızı istiyorum. İnşallah bu bir bayrak kampanyasıdır. Ve bunlarla birilerine cevabı en güzel şekilde vereceksiniz. Tamam? İstanbul'un her yerinde bunu göreceğiz. Ve kardeşlerim şimdi şarkımızı söylemeye var mıyız? Hazır mıyız? Fakat çok gür olması lazım… Bütün Türkiye duysun. Dünya duysun. Tamam? Beraber yürüdük biz bu yollarda (Şu büyük pankartı lütfen indirelim, Beylikdüzü, Beylikdüzü, indirelim onu, onu indirelim, çünkü arka tarafı görmemiz lazım) Beraber yürüdük biz bu yollarda. Beraber ıslandık yağan yağmurda, Şimdi dinlediğim tüm şarkılarda, bize her şey sizi hatırlatıyor, bize her şey sizi hatırlatıyor. Bize her şey sizi hatırlatıyor. Günümüz kutlu olsun. Allah yar ve yardımcımız olsun. Yolumuz, bahtımız açık olsun. Birliğimiz, birliğimiz, kardeşliğimiz daim olsun diyorum. Bugün İstanbul'u tüm İstanbullu kardeşlerimi başta teşkilatımız olmak üzere sevgiyle saygıyla selamlıyorum. Sağolun, varolun, Allah'a emanet olun.

Konuşmanın ardından "Aynı yoldan geçmişiz biz, aynı sudan içmişiz biz" şeklinde başlayan türkü eşliğinde Erdoğan halkı selamlamaktadır.

EK 4: 03.06.2013 Tarihli Basın Toplantısı Konuşması

Bildiğiniz gibi Fas, Cezayir, Tunus ülkelerini kapsayan üç, dört, beş, altı Haziran tarihlerinde bu ülkelerle Türkiye arasındaki münasebetleri görüşeceğiz ve bu arada Tunus'da da yüksek düzeyli strateji konsey toplantımızı yapacağız. Ve bu ziyaretin de bana ilgili bakanlar bakanlık yetilileri bunun yanında dostluk grubu başkanları ve çok sayıda iş adamı eşlik edecekler. Bildiğiniz gibi bugün ilk ülke Fas, Akdeniz havzasında strateji konumu önemli bir ülke. Dostluk ve kardeşlerimiz ile olan bağlantımız ileri derecede… Fas'la Tarihi geçmişimiz taa 16.yy a dayanıyor. Fas'la ikili ilişkilerimiz son dönemde hemen her alanda büyük bir ivme kazanmış durumda. Ziyaretim sırasında iki ülke arasında aynı zamanda yüksek düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi kurulmasına ilişkin ortak siyasi bildiri imzalayarak, ilişkilerimizi daha üst bir seviyeye taşımayı hedefliyoruz. Ayrıca ziyaretim vesilesi ile gerek Fas Kralı Majesteleri 6. Muhammed ve Fas Başbakanı Abdullah Benkiran ile de temaslarda bulunacağım. Bu temaslarda ikili ilişkilerimizi ve bölgesel konuları derinlemesine ele alma fırsatımız olacak. Fas ziyaretimin ardından yarın bir başka kardeş ülke olan Cezayir'e geçeceğiz. Cezayir ile de son derece güçlü olan ilişkilerimizi çok daha ileri seviyelere nasıl taşıyabiliriz bunun görüşmelerini yapacağız. Zira aramızda sağlam dostluk ve kardeşlik bağları var. Bunları daha da güçlendirmenin gayreti ile bu dostluk ve işbirliği anlaşmasını 2006 da imzalamıştık. Bu anlaşma ikili ilişkilerimizi en üst düzeye çıkarma yönünde önemli adımlar teşkil etmişti. Cezayir Başbakanı Sayın Abdulmalik Selal ile yapacağım görüşmelerde mevcut işbirliğimizi her alanda geliştirmek için ilaveten neler yapabileceğimize dair fikir teatisinde bulunacağız. Ülkemizden Toscalı Holdingin, Cezayir'in Vehran şehrinde gerçekleştirdiği 750 milyon dolar değerindeki demir çelik fabrikasının da resmi açılışını bu gidişimizde

gerçekleştireceğiz. Cezayir ziyaretimin ardından 5 Haziran'da gezinin son ayağı olan Tunus'a geçeceğiz. Yine Tunus, malum Arap Baharına öncülük etmiş bir ülke. Bizde bu haklı mücadelede Tunus halkının yanında yer aldık. Ve hükümet olarak 14 Ocak devrimini destekleyen ilk hükümetlerden biri olduk. Tunus halkı gerçekten de demokratikleşme yolunda önemli bir başarı elde etti. Tüm dünyanın takdirini kazandı. Hükümet olarak Tunus'un demokratik gelişimini ve ekonomik kalkınmasını da desteklemeye devam ediyoruz. Tunus'daki temaslarım esnasında bunu da yine kararlılıkla vurgulayacağım. Ziyaretim vesilesiyle ayrıca Tunus, Türkiye Tunus Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi birinci toplantısını da gerçekleştireceğiz. Tunus Başbakanı Sayın Ali El Urayyid ve benim eş başkanlığımda gerçekleşecek olan toplantıya, ilgili bakanlarımız da katılacaklar. Bu itibarla söz konusu toplantıda ikili ilişkilerimize ilişkin konuları en üst düzeyde ele alma imkânımız olacak. Ayrıca, kısa bir süre önce burada bulunan Tunus Cumhurbaşkanı Sayın El Merzuki ve Başbakan Ali El Urayyid ile ikili görüşmelerimizi orada gerçekleştirme imkânımız olacak. Ziyaretim Fas, Cezayir ve Tunus'da inanıyorum ki, ikili ilişkilerimizin güçlenmesine vesile olan bir ziyaret olacaktır. Ben katılımınız için bütün arkadaşlara teşekkür ediyorum. Sorularınız var bu sorularınızı cevaplayalım. Buyrun! (Biz gazeteciye söz hakkı verir)

Rengin Gültekin (Show TV Haber Merkezi): Efendim, dün Sayın Kültür Bakanı Ömer Çelik'in tweter üzerinden yapmış oldu bir açıklama oldu, Taksim'de yaşanan hadiselerle ilgili "Mesajlar alındı, not edildi, değerlendiriliyor" dedi. Şahsınızın bu noktadaki değerlendirmesi ne yöndedir? Alanların ne şekilde okunduğu tarafınızdan bizimle paylaşabilir misiniz? Tansiyonun düşürülmesi noktasında acaba atmayı planladığınız herhangi bir adım var mı?

Erdoğan: Ben önce bir size sorayım, siz ne mesajı aldınız?

Gültekin: Ben şahsım olarak? Ben herhangi…

Erdoğan: Gazeteci olarak, ne mesajı aldınız? Ben sizden şöyle sohbetle bunu öğrenmek istiyorum.

Gültekin: Farklı grupların farklı mesajlarla orada bulunduğunu tespit ettik.

Erdoğan: Nedir?

Gültekin: Taksim Gezi Parkındaki ağaçlandırma çalışmasına ilişkin mesajlar vardı. Daha net bir bilgilendirme sanıyorum, bu anlamda öne gelen taleplerden biriydi, efendim.

Erdoğan: Bütün bu beş gündür olan olayların mesajı bu mudur size göre?

Gültekin: Çok farklı mesajlar da vardır şimdi farklı farklı gruplarda olduğu için…

Erdoğan: Bak gazetecisiniz, gazetecisiniz, bana söyleyin işte bakın siz hangi mesajı aldınız? Ben bakanımın hangi mesajı aldığını bilmiyorum. Ama ben bir Başbakan olarak da, bir vatandaş olarak da bir İstanbullu olarak da, ben bu olayla ilgili olarak, şöyle saf, temiz, oradaki duygusal bir, bu işte sosyal medyadan aldıkları bilgiler neticesinde oraya katılanları şöyle ayırırsak, bunun dışında aşırı uçların organize ettiği böyle bir eyleme maalesef katılma durumunda olanlar var. Olay bir Gezi Parkı olayı bir defa değildir. Çünkü Gezi Parkında ağaçların tamamıyla kaldırılması diye bir şey söz konusu değildir. Bir defa Gezi Parkı ile alakalı dün iki saatlik televizyon programında, ortak yayında, ifade ettim. Burada İstanbul Büyükşehir Belediyemiz bir yaya kaldırımı genişletme çalışmalarında on tane ağacı kesmiyor, on tane ağacı

söküyor. Ve bu ağaçlar da Çağlayan'a, parka oraya gelip yerleştiriliyor. Bunun dışında da iki tane ağaç bu esnada, onlar hırpalanmış oluyor. Olay bu. Peki bizim Gezi Parkı ile ilgili hedefimiz ney? Biz bu hedefi daha önce de söyledim. 2011 seçimleri öncesinde zaten açıkladık. O günden bugüne bir ses var mı? Yok. Orda ne olacağını, ne yapılacağını açıkladık. Ve aradan yaklaşık 2 yıl geçti. İki yıldır orayla ilgili herhangi bir ses yok. E şuanda Taksim'de yayalaştırma çalışmaları yapıyoruz. Bu yayalaştırma çalışmalarına yönelik gene herhangi bir sıkıntı yaşamadık. Ama şuanda burada böyle bir adımın atılması organize içerden dışarıdan bağlantıları olan bir adımdır. Ve buraya aklıselim sahibi, benim milletimin vatandaşımın bu oyuna gelmemesi gerekir. Gelmemesi lazım. Ve burada masumane olarak ağaçlar kesiliyor, bilmem ne, böyle bir şey zaten söz konusu değil. Burada yapılacak olan bir topçu kışlası olayıdır. Bu nedir? Bu bir milletin yöneticilerinin tarihine, kültürüne sahip çıkmasıdır. Sene 1780 orada bu eser yapılmıştır. Selimiye kışlasının muadili olarak bu yapılmış. Daha sonra Chp zihniyeti tarafından Lütfi Kırdar'ın vali ve belediye başkanı olduğu dönemde bu kışla maalesef yıkılmış. Ee yerine ne yapılmış? Yerine Taksim stadı yapılmış. Düşünebiliyor musunuz? Şimdi zaten bütün bu olayların arkasında aynı zamanda Chp zihniyeti var. Aşırı uçlar var. Müşterek bir dayanışma içerisinde şuanda bunları yapıyorlar. Daha sonra ne oluyor? Daha sonra Dolmabahçe sarayının ahırlarının olduğu, şimdiki İnönü Stadyumunun olduğu yere Taksim Stadı alınıyor ve Gezi Parkı ondan sonra şuandaki mevcut haliyle ortaya çıkıyor. Gezi Parkının Cumhuriyet Caddesi tarafında alışveriş yerleri var mı? Var. Mete Caddesi tarafı şuanda malum öyle duruyor. Ama ben şimdi burada bir soru daha soracağım. Şu andaki adıyla Ceylan Otel, daha önceki adıyla Sheraton, orası da ağaçlıktı. Orası da yeşil alandı. Sökülerek orada Sheraton yapıldı. Aynı şey yine Etap Marmara'da, orası da, yine

Taksim alanının adeta terasıydı. Orası da tamamıyla temizlendi söküldü ve şuandaki haline getirildi. Gezi Parkı olayındaki ağaç meselesi bu işin aslında fitilini ateşleme olayıdır. Vebali olanlar bunun hesabını verecekler. O ayrı mesele. Ama daha sonraki gelişmeler maalesef tabi Chp'nin bu işin içinde çok aktif rol almak suretiyle, benim saf, temiz vatandaşlarımı da buraya yönlendirmek suretiyle, örneğin Kadıköy'de miting yapacağım diyor. Dimi. Kadıköy'de miting yapacağım diyen zat, belli bir saatten sonra mitingi Taksim'e kaydırdıklarını söylüyor. E taksime geliyor. Taksimde konuşma yapacak. Ama orada aradığı pozisyon imkânı bulamayınca konuşmayı yapmadan dönmek zorunda kalıyor. Hal bu ki kendi milletvekilleri de zaten bu işin içinde. Ve şuanda geldiğimiz nokta itibariyle, burada tabi çok ciddi bir vebali, bütün bu olayları içerisinde aktif rol oynayanlardan bir tanesi olarak Chp nin rolü vardır. Aşırı uçlarla her zaman olduğu gibi bir dayanışması vardır. Ve benim vatandaşım hukuk içerisinde; bakın siz bile Gezi Parkındaki ağaç olayının dışında bir şey söylemiyorsunuz. Hukuk içerisinde miting mi yapacak, yapma hakkı var. Bizim miting yapılacak yerlerimiz İstanbul'da bellidir ve gider orada mitingini göğsünü gere gere yapar. Ve biz de onların her türlü güvenliğini sağlamaya mecburuz ve bunu da sağlarız. Toplantı, gösteri ve yürüyüşü yasalar içerisinde bu da bellidir. Ona uygun olarak burada yapar. Onun en tabi hakkıdır. Kim olursa olsun. Ve onların da biz güvenliğini sağlamaya mecburuz. Ve bunu da yaparız. Ama bütün bunları yaparken kendileri için temel hak ve hürriyet olduğunu iddia edenler eğer benim temel hak ve hürriyetlerime saldırıyorsa bu ne olacak? İşin bir de bu boyutunu ele alalım. Bu kadar araçlar yakıldı dimi. Allahtan ki ölen vs. olmadı. Peki bu araçların sahibi benim sivil vatandaşlarım. Kamunun araçları yakıldı. Bu kamunun araçları kime hizmet veriyor. Vatandaşıma veriyor. Peki bunların bedelini kim ödüyor? Benim tüyü bitmemiş yetimin hakkı

buralarda harcanıyor ve bunlar ödenecek. İşte İstanbul… Ankara'nın İstanbul'la ne alakası var? İzmir'in İstanbul Gezi Parkı ile ne alakası var? Değişik illerde yapılan bu tür eylemlerin nereye bu işin taşınması gerektiğini ortaya koyuyor. Olay aslında sandıkta AK Partiyi mağlup edemeyenler, sandıkta AK Partiyi demokratik yollardan geride bırakamayanlar bu yollarla bırakabilir miyiz bunun gayreti içerisine giriyorlar. Şunu bilsinler ki, süreç yakın. On ay sonra sandık geliyor. Haa bu sandıkta zaten gereken cevabı milletim verecek. Eğer biz hakikaten antidemokratik bir uygulama yapıyorsak bu ülkede, milletim bizi alaşağı eder. Ama bunlara zemin hazırlayanlar bu süreci bu hale dönüştürmüşse milletim onlara da gerekli olan cevabı en güzel şekliyle verir. Çünkü biz milletimize hizmetkâr olduk, efendi olmadık. Ve bugüne kadar da cebirle şiddetle hiç bir şey yapmadık ama şuanda cebirle şiddetle bir şeyler elde etmeye gayret eden mahfiller var. Onun için sakin olun, rahat olun, bütün bunların hepsi evvel Allah aşılır, geçilir. Çünkü bunlar bizim ülkemizde ilk olan şeyler değil. Geçmişte bunları deneyenler çok oldu. Onlar da bunlardan pek netice alamadı. İşte cumhuriyet eylemlerini filan biliyorsunuz, gördünüz. Oralarda da birçok şeyler, birçok davetler çağrılar yapıldı, alamadılar. Biz bu noktalarda milletimize olan hizmet aşkımızı aynı kararlılıkla devam ettireceğiz. Bakın bugün enflasyon yine açıklandı. Artık yüzde 30'ların üzerindeki bir enflasyon yaşanmıyor bu ülkede. Tek haneli rakamlarda bir enflasyon süreci var. Ve milli gelirimizin nerden nereye, ihracatın nerden nereye, devletin borçlanma faizinin %63 olduğu bir Türkiye şimdi 4.67, böyle bir noktaya gelmiş durumda. Bunu şimdi hazmedemeyen çevreler var. Türkiye güçlenmemeli, Türkiye büyümemeli. Yani 3.500 kişi başına milli gelirimiz dolardı, e şimdi 10.500 kişi başına milli gelir, bunu hazmedemeyenler var. Bununla gururlanması gerekenler, bununla iftihar etmesi gerekenler, artık Türkiye muasır memleketler seviyesinin

üstüne çıkıyor, bu yolda artık biz eşiği aştık demesi gerekenler bu tür yollarla ön kesmeye çalışıyorlar ama başaramayacaklar. Biz milletimizi seviyoruz, beraberce bu işi evelallah yine kararlılıkla sürdüreceğiz. Bakın dün ben İstanbul'da açılışlar yaptım. Ki bunlardan bir tanesi Osmanlı arşivlerinin yeni hizmet binasıydı ki çok çok önemli bir şey tarihi bugüne ve geleceğe taşımak adına… E şimdi de biz, Fas, Cezayir, Tunus'a gidiyoruz. Ama bakın birileri çıkıyor, işte bu tür zamanlarda Başbakan hep yurtdışına gider. Bunlar zavallı, bunlar aciz. Yani bunlar aylarca önceden planlanmış ziyaretlerdir, seyahatlerdir. Hele hele bunlar güya siyasetten nasibini almış acizler. Evet... (Başka bir gazeteciye söz hakkı verir)

Osman Küçükdalak(Kanal 24): Efendim az önceki konuşmanızda bu olay içeriden ve dışarıdan organize ediliyor dediniz. Olayların dış bağlantıları ile ilgili tespitiniz var mı?

Erdoğan: Yani bu konularla ilgili olarak, değerli arkadaşlarım, istihbarat teşkilatlarımız çalışmalarını yapıyor. Ama bunların tabi kalkıp da şuradan, buradan diye bunların isimlerini ifşa etmemize gerek yok. Ama onların yetkilileriyle, ilgililerıyle bunların görüşmelerini tabiki yapacağız. Hatta hatta gerekirse hesaplaşmasını da yapacağız. Yani bu konuda da kararlılığımız var. Ve ortada görünen bazı gerçekler var. Önce ben şunu çok açık, net söyleyeyim bize itidal tavsiye edenler, önce kendileri itidal çizgisine gelsinler. Biz Türkiye olarak gayet mutedil davranıyoruz. Benim bugün 160 a yakın polisim yaralanmıştır. Saldırganlar ve sivil vatandaşımızın içerisinden de 60 tane yaralı vardır. Bakın polisin bu kadar yaralısının olması ne adınadır, mutedil davrandığı içindir. İstanbul Başbakanlık ofisimiz… Kilit taşlarıyla her şeyiyle taşlanmıştır, polis kulübelerine varıncaya kadar. Ve bunları yapanlar belli. Birileri diyor ki, ya polis çekilsin. Polis Başbakanlık ofisini

korumayacak mı? Görevi o. Çekilsin, ee ne olacak bu aşırı uçlar, bunların hepsi girsinler Başbakanlık ofisini işgal etsinler, öyle mi? Kamu kurumlarını işgal etsinler öyle mi? Kusura bakmayın. Biz dik dururuz, dikleşmeyiz. Ama dik duracağız. Ve kalkıp kamunun bu kurumlarını da bu tür, yani terörle iç içe yaşayanlara biz yedirmeyiz. Bu ülkede birçok şeyler oldu. Astılar, zehirlediler ama bu ülkede birilerinin de tespit ettiği gibi biz bu ülkenin imkânlarını her şeyini sahipleneceğiz ve böylece de geleceğe yürüyeceğiz.

Mustafa Küçük(Hürriyet): Efendim, şiddet içeren eylemlerin yanında demokratik kurallar çerçevesinde tencere, tava, kornalarla eylemler yapılıyor. Bu eylemler hakkındaki görüşünüz nedir?

Erdoğan: Ben tek şey söyleyeceğim. Tencere tava, hep aynı hava… Bunları geçmişte de gördük. Eski alışkanlıklar bunlar. Bunlar aşılır, bunlar problem değil.

Umut Tütüncü (Habertürk Gazetesi): Efendim bu olaylar başladıktan sonra, özellikle yabancı ajanslarda, Taksimdeki olayları Arap Baharına benzetenler, bunu Türk Baharı olarak nitelendirenler oldu ve bunlar özellikle yabancı basın organlarında geniş bir şekilde yer aldı. Bu haberleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ben bu haberlerin çok afaki olduğunu ve bu haberlerin ne yazık ki Türkiye'yi tanımayanlar tarafından, sadece bir özenti içerisinde yapılmış haberler olarak görüyorum. Bir defa Arap baharının olduğu ülkelerde acaba çok partili bir sistem, her isteyenin siyasi parti kurması ve her isteyenlerin seçime girmesi gibi bir hakkı var mıydı? Tunus'ta böyle bir hak var mıydı? Mısır'da böyle bir hak var mıydı? Şuanda Suriye'de böyle bir imkân var mı? Bunlar maalesef bu ülkeleri bile doğru dürüst tanımıyorlar. Mısırda yıllar yılı güdümlü olarak insanlar sandığa gönderilmiştir. Ve bir

seçimin aylarca sürdüğünü sizler düşünebiliyor musunuz? Bakın Türkiye'de sandıklar açılır, altı saatte neticesi açıklanır. Bu nedir? Türkiye'de parlamenter demokrasi oturmuştur. Ve burada AK Parti gibi milletin rotasını çizmiş olduğu bir siyasi parti, kurulduğundan 16 ay sonra iktidara gelmiştir. Ve ondan sonra da beş tane yerel ve genel seçime girmiş ve bunlarda oylarını artırarak çıkmış; iki tane de referandumda bir tanesinden %72 ile bir tanesinden de %58 ile başarılı bir şekilde çıkmıştır. Bu neyi gösteriyor. Bu AK Partinin bir defa milleti ile ne denli kucaklaştığını, milleti ile ne denli iç içe olduğunu gösteriyor. Yani bunu göremeyenlerdir bu tür özenti içerisinde olanlar. Türkiye'de Türk baharından söz edenler doğru, biz şuanda bahar mevsimini yaşıyoruz. Ama bu bahar mevsimini kışa döndürme gayreti içerisinde olanlar var; onlar da buna kavuşamayacaklar.

Birsen Altaylı (Router Haber Ajansı): Sayın Başbakan geçtiğimiz hafta başlayan Gezi Parkı ile başlayan olaylar, sadece Türkiye kamuoyunda değil, uluslararası kamuoyunda da hükümete karşı yükselen bir muhalefet gibi algılanıyor. Biz gazeteciler de ilk kez tabi ki böyle bir şeye tanık oluyoruz. Özellikle sizin bu grupları tanımlarken, yani bu muhalefeti, bu eylemleri tanımlarken, bir ideolojik bir şeyin içerisine sokmanız ve toplumdaki bu hareketi küçümser tavırda olmanızın da kitleleri daha fazla öfkelendirdiği ve onları daha fazla provoke ettiği şeklinde yorumlar var. Siz buna katılıyor musunuz, birincisi? Yani bunlara ilişkin herhangi bir yumuşatıcı bir tavır içerisine girecek misiniz? Diğer sorum da, aşırı güç kullandığını söylediğiniz polisle ilgili herhangi bir önlem alacak mısınız? Nasıl değerlendiriyorsunuz?

Erdoğan: Önce, önce yumuşatıcı ifadeler ne olabilir bana onu bir öğretirseniz ben ona göre konuşurum.

Altaylı: Bütün toplum…

Erdoğan: Çık. Bakın, size bir şey söylüyorum. Şimdi bütün toplum diye toplumu suçlamayın. Toplumu suçlamayın. Bütün toplum demeyin. Bir defa bir kısım derseniz aklım yatar, ama bütün toplum derseniz aklım buna yatmaz.

Altaylı: Bütün illerin…

Erdoğan: Hayır, bütün illerde bunlar olabilir. Bütün illerde bu ideolojik yapıların uzantıları vardır. Ana muhalefet partisinin bütün toplumda, Türkiye'nin genelinde temsilcileri var. Onları ayağa kaldırmış olabilir. Onları bu işe sürmüş olabilir. Aşırı uçların aynı şekilde belli illerde yapılanmaları var. Onlar devreye girmiş olabilir. Siz bu ülkenin bir evladı olarak, bir insanı olarak aslında şunu görmeniz lazım. Burada ne oluyor da, ne yapılmadı ki bu ülkede böyle bir adım atılıyor veya bunlar yapılıyor? Bakın arkadaşıma az önce sordum, size de soruyorum. Siz ne mesajı aldınız? Acaba ne yapılmıyor da bu ülkede böyle bir adımı attılar? Sizin aldığınız bir mesaj var mı?

Altaylı: Benim aldığım mesaj, toplumun önemli bir kesimi, yani %50'ye yakın bir kesimi…

Erdoğan: Nasıl?

Altaylı: Toplumun yarıya yakın bir kesiminin hükümetin uyguladığı bazı uygulamalardan rahatsız oluğu mesajını alıyorum. Çünkü biz de gazeteci olarak bunu görüyoruz.

Erdoğan: Nedir söyle? Söyle?

Altaylı: Eğitimden tutun alkol yasasından, yasaklamalarından tutun herkes kendisiyle ilgili bir yasağa karşı harekete geçmiş olarak görüyoruz. Çünkü bizim alanlarda gördüğümüz inanlar gerçekten hiçbir siyasi, herhangi bir yere bağlı olmayan insanlar ve bu insanlar, zaten bence herkesi şaşırtan bu.

Erdoğan: Bakın…

Altaylı: Chp ayrıca, özür diliyorum sözünüzü kestim ama… Ayrıca bu alanlardaki insanların çoğu Chp'yi de desteklemiyor. Ana muhalefetle hiç ilgisi olmayan, hiçbir örgütü desteklemeyen insanlar… Belki herkesin öfkesi, hükümetin neden bu insanlar ayağa kalktı, ne oluyor diye sorusunu sormamasına şeklinde yorumluyoruz.

Erdoğan: Bir dakika ya, çok ilginç bir yere geldiniz. Burada şimdi hiç Chp yok. Peki kim var orada?

Altaylı: Chp var tabiki…

Erdoğan: Başka kim var, tespiti yapabildiniz mi?

Altaylı: Ama Chp'yi desteklemeyen bir sürü gencecik insanlar var sokakta. Üniversite öğrencileri var.

Erdoğan: Hayır Chp'yi desteklemeyen olabilir, Üniversite öğrencilerinin idealleri, ideolojileri yok mu?

Altaylı: Evet işte onlar neden ayaklandı? Ev kadınları neden ayaklandı?

Erdoğan: Bakın onların ideolojisi yok mu?

Altaylı: Ama siz buna da muhalefete bağlıyorsunuz?

Erdoğan: Şu anda şuanda evlerinde bizim zorla tuttuğumuz bu ülkenin en az %50 si var. Ve biz onlara diyoruz ki aman sabırlı olun, sakın bu oyunlara gelmeyin. Bakın eğitim diyorsunuz. Eğitimde Cumhuriyet tarihinin görülmemiş adımlarını attığımızdan dolayı mı biz şu anda eleştiriliyoruz. Siz eğitime yönelik orda bir pankart mı gördünüz? Söyler misin bana. Siz işte buradan Routers'ı böyle bilgilendiriyorsunuz. Veya topladığınız bilgileri böyle gönderiyorsunuz. Ve şu anda Türkiye'de bütün fiziki şartlarıyla, eğitim meselesini en ideal noktaya getiren 81 vilayetin tamamında üniversitelerini kuran, bütün bunların yanında 400 bin derslik açan ve bütün öğretmenlerine vs. ön açan ve bunun yanında üniversitelerde tümüyle harçları kaldıran bir sistemi biz kurmuşuz. Ve şu anda Fatih projesiyle ileri teknolojide öğrencilerimizi, yavrularımızı buluşturmanın gayreti içerisindeyiz. Siz hemen kalkıyorsunuz diyorsunuz ki, eğitimde. Ben orda bir tane eğitimle ilgili bir şey göremedim. Alkol yasağı diyorsunuz. Alkol yasağı diye bir şey yoktur, alkolün düzenlemesi vardır. Nedir bu? Dünyadaki ileri ülkelerdeki, gelişmiş ülkelerdeki uygulama neyse; bakın Fransa'da Routers'un mensubusun, Fransa'daki uygulamalara bak. Orada bu uygulamaların ne denli ileri olduğunu göreceksiniz. Biz bu uygulamaları yapıyoruz. Ve bu uygulamaları bundan sonra da yapacağız. Ve biz şu karayollarında, benzin istasyonlarında alkol satışını, kapalı açık alkol satışını düzenlemeyle ortadan kaldırmakla, biz ulaşımda trafik kazalarını nasıl minimize ederiz, bunun gayreti içerisindeyiz. Bu kadar trafik kazalarının birinci amili bir defa alkollü araç kullanmaktır. Buna karşı tedbir almak devlet olarak bizim görevimiz değil mi? Lütfen siz anayasanın 58. maddesini bir okuyun. O 58.madde size devlete ne tür bir görev bu konuda yüklendiğini çok açık, net söyler. Evet. (Başka bir gazeteciye söz hakkı verir)

Yakup Sağlam (Samanyolu Haber): Efendim, olaylar başlar başlamaz yabancı menşeili firmalar ve Türkiye'den de bazı firmaların televizyonlara gazetelere verdiği reklamları, rezervasyonları iptal ettiği görülüyor. Sizler bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Erdoğan: Tabi, bunu kesinlikle doğru bulmuyorum. Yani konuyla ilgili olarak arkadaşlarım da gerekli ilişkileri kurmak suretiyle, yani buna yönelik adımları atacaklar. Yani bu tür yerli yabancı şirketler, bunu, bu olaylarla bağlantılı olarak yapıyorlarsa bunun bedelini onlar da çok ağır öderler. Tabi… Bakın ne diyorum? Yani onlar bunu bu şekli ile yapıyorlarsa ki biz bunu şuanda hükümetimize yönelik, Türkiye Cumhuriyetinin dünyada toplamakta olduğu şuandaki gayet güzel gelişmelere yönelik bir ideolojik ambargo olarak görürüz ve bununla ilgili de gerekli müdahaleleri yaparız. Çünkü bu şirketler, bu firmalar bu ülkede bizden her zaman ileri derecede destek görmüşlerdir. Ve bu ülkeyi onlar yönetmeyecek. Bu ülkeyi biz yöneteceğiz. Bu ülkenin ekonomisi ile ilgili olarak da bizler, yeri gelmiştir bunların hepsi ile kendi sektörlerine yönelik görüşmeleri, ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcım olsun Bakanım olsun hep görüşmeleri yapmışlardır. Ama böyle bir tavır içerisine girmeleri kesinlikle yanlıştır. Ve böyle bir tavır içerisinde devam etmelerine de biz müsaade etmeyiz. Ama inanıyorum ki bu herhâlde şöyle üç beş günlük bir ortaya koydukları, herhâlde konumlarını görmeye yönelik bir adımdır, düzelir diye düşünüyorum. Son diyelim (Son soru için söz hakkı verir)

Hüseyin Aydın (Cihan Haber Ajansı): Efendim biraz önce Taksim'deki olayların fitilini Gezi Parkı'ndaki ağaçların kesilmesinin ateşlediğini söylediniz ve vebalini ödeyecekler dediniz. Burada nasıl bir işlem uygulanacak? Bir diğer sorum ise bu sabah

borsada bir düşüş yaşandı. Bu olaylarla bağlantı kurabilir miyiz? Ekonomiye bu olayların etkisi nasıl olur?

Erdoğan: Arkadaşlar borsa her zaman iner, çıkar. Yani borsa her zaman böyle istikrarlı bir çizgi takip etmez. Yani biz göreve geldiğimizde borsa 11 bindi. Ama 90 binin üzerini gördü. Şimdi kimse bunu sormuyor. Bu doksan binin üzerine nasıl çıktı? Şimdi bu üç beş bin puan iner, ondan sonra bakarsın bir anda 100 bini yakalar. Siz bu sürecin bütününü okuyun, bütününe bakın. Ve insanı zaten üzen bu... Bir taraftan bakıyorsunuz havalimanının ihalesi yapılıyor. 22 milyar 152 milyon Euro'ya böyle bir ihale neticeleniyor. Arkasından bakıyorsunuz yine aynı şekilde köprü ile ilgili, onun biraz öncesinde biliyorsunuz üçüncü köprü ile ilgili, ihale yapılıyor ve zamanların diyebileceğim yaklaşımını çok çok aşan bir netice ile bu ihale bitiyor, bütün bunlar Türkiye'nin ekonomik olarak nereye geldiğini gösteren son dönemlerin ihaleleridir. Ve şu anda Türkiye'de özgüven vardır. Türkiye ekonomide güvenli bir limandır. Ve bu güvenli liman şu anda cezbediyor, çekiyor. Ve bu süreç içerisinde çok da, fazlasıyla bunu çekecektir ve bundan hiç kimsenin endişesi olmasın. Ve borsayla ilgili değerlendirmeleri de yaparken sadece Türkiye'ye bakmayın. Yani BİST'e bakmayın. Bir de dışarıya da bakın. Acaba Tokyo borsası ne âlemde? New York ne âlemde? Bütün bunlara bir bakın. Onlarda da düşüş var mı, yok mu? Onlara da bir bakın. Ha bunlara genel olarak baktığınızda çok daha farklı bir tabloyu görebilirsiniz. Bu genel bir düşüş de olabilir. Bu olaylarla bunları hemen ilintili hale lütfen getirmeyelim. Evet. Teşekkür ediyorum. Sağ olun…

EK 5: "E-Muhtıra" Olayında Genelkurmay Başkanlığı'nın Yayınladığı Bildiri

Türkiye Cumhuriyeti devletinin, başta laiklik olmak üzere, temel değerlerini aşındırmak için bitmez tükenmez bir çaba içinde olan bir kısım çevrelerin, bu gayretlerini son dönemde artırdıkları müşahede edilmektedir. Uygun ortamlarda ilgili makamların, sürekli dikkatine sunulmakta olan bu faaliyetler; temel değerlerin sorgulanarak yeniden tanımlanması isteklerinden, devletimizin bağımsızlığı ile ulusumuzun birlik ve beraberliğinin simgesi olan milli bayramlarımıza alternatif kutlamalar tertip etmeye kadar değişen geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır.

Bu faaliyetlere girişenler, halkımızın kutsal dini duygularını istismar etmekten çekinmemekte, devlete açık bir meydan okumaya dönüşen bu çabaları din kisvesi arkasına saklayarak, asıl amaçlarını gizlemeye çalışmaktadırlar. Özellikle kadınların ve küçük çocukların bu tür faaliyetlerde ön plana çıkarılması, ülkemizin birlik ve bütünlüğüne karşı yürütülen yıkıcı ve bölücü eylemlerle şaşırtıcı bir benzerlik taşımaktadır.

Bu bağlamda;

Ankara'da 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamaları ile aynı günde kuran okuma yarışması tertiplenmiş, ancak duyarlı medya ve kamuoyu baskıları sonucu bu faaliyet iptal edilmiştir.

22 Nisan 2007 tarihinde Şanlıurfa'da; Mardin, Gaziantep ve Diyarbakır illerinden gelen bazı grupların da katılımı ile, o saatte yataklarında olması gereken ve yaşları ile uygun olmayan çağ dışı kıyafetler giydirilmiş küçük kız çocuklarından oluşan bir koroya ilahiler okutulmuş, bu sırada Atatürk resimleri ve Türk bayraklarının

indirilmesine teşebbüs edilerek geceyi tertipleyenlerin gerçek amaç ve niyetleri açıkça ortaya konulmuştur.

Ayrıca, Ankara'nın Altındağ ilçesinde "Kutlu Doğum Şöleni" için ilçede bulunan tüm okul müdürlerine katılım emri verildiği, Denizli'de İl Müftülüğü ile bir siyasi partinin ortaklaşa düzenlediği etkinlikte ilköğretim okulu öğrencilerinin başları kapalı olarak ilahiler söylediği, Denizli'nin Tavas ilçesine bağlı Nikfer beldesinde dört cami bulunmasına rağmen, Atatürk İlköğretim Okulunda kadınlara yönelik vaaz ve dini söyleşi yapıldığı yolunda haberler de kaygıyla izlenmiştir.

Okullarda kutlanacak etkinlikler, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili yönergelerinde belirtilmiştir. Ancak, bu tür kutlamaların yönerge dışı talimatlarla yerine getirildiği tespit edilmiş ve Genelkurmay Başkanlığınca yetkili kurumlar bilgilendirilmesine rağmen herhangi bir önleyici tedbir alınmadığı gözlenmiştir.

Anılan faaliyetlerin önemli bir kısmının bu tür olaylara müdahale etmesi ve engel olması gereken mülki makamların müsaadesi ile ve bilgisi dâhilinde yapılmış olması meseleyi daha da vahim hale getirmektedir. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Cumhuriyet karşıtı olan ve devletimizin temel niteliklerini aşındırmaktan başka amaç taşımayan bu irticai anlayış, son günlerdeki bazı gelişmeler ve söylemlerden de cesaret almakta ve faaliyetlerinin kapsamını genişletmektedir.

Bölgemizdeki gelişmeler, din ile oynamanın ve inancın siyasi bir söyleme ve amaca alet edilmesinin yol açabileceği felaketlerin ibret alınması gereken örnekleri ile doludur. Kutsal bir inancın üzerine yüklenmeye çalışılan siyasi bir söylem veya ideolojinin inancı ortadan kaldırarak, başka bir şeye dönüştüğü, ülkemizde ve ülke dışında görülebilmektedir. Malatya'da ortaya çıkan olayın bunun çarpıcı bir örneği

olduğu ifade edilebilir. Türkiye Cumhuriyeti devletinin çağdaş bir demokrasi olarak, huzur ve istikrar içinde yaşamasının tek şartının, devletin Anayasamızda belirlenmiş olan temel niteliklerine sahip çıkmaktan geçtiği şüphesizdir.

Bu tür davranış ve uygulamaların, Sn. Genelkurmay Başkanı'nın 12 Nisan 2007 tarihinde yaptığı basın toplantısında ifade ettiği "Cumhuriyet rejimine sözde değil özde bağlı olmak ve bunu davranışlarına yansıtmak" ilkesi ile tamamen çeliştiği ve Anayasanın temel nitelikleri ile hükümlerini ihlal ettiği açık bir gerçektir.

Son günlerde, Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde öne çıkan sorun, laikliğin tartışılması konusuna odaklanmış durumdadır. Bu durum, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından endişe ile izlenmektedir. Unutulmamalıdır ki, Türk Silahlı Kuvvetleri bu tartışmalarda taraftır ve laikliğin kesin savunucusudur. Ayrıca, Türk Silahlı Kuvvetleri yapılmakta olan tartışmaların ve olumsuz yöndeki yorumların kesin olarak karşısındadır, gerektiğinde tavrını ve davranışlarını açık ve net bir şekilde ortaya koyacaktır. Bundan kimsenin şüphesinin olmaması gerekir.

Özetle, Cumhuriyetimizin kurucusu Ulu Önder Atatürk'ün, "Ne mutlu Türküm diyene!" anlayışına karşı çıkan herkes Türkiye Cumhuriyeti'nin düşmanıdır ve öyle kalacaktır.

Türk Silahlı Kuvvetleri, bu niteliklerin korunması için kendisine kanunlarla verilmiş olan açık görevleri eksiksiz yerine getirme konusundaki sarsılmaz kararlılığını muhafaza etmektedir ve bu kararlılığa olan bağlılığı ile inancı kesindir.

Kamuoyuna saygı ile duyurulur.

EK 6: 20.10.2013 tarihinde A Haber Gündem Özel Programındaki Konuşması'nın "E-Muhtıra" Olayı ile İlgili Bölümü

Murat Akgün (Moderatör): … o döneme dönecek olursak, sizin kulağınıza, silahlı kuvvetler içinden bir muhtıra girişimi planlaması gelmiş miydi? O zamanı hatırlatarak soruyorum.

Erdoğan: Şimdi bu zaten biz iktidara geldiğimiz andan itibaren hep dedikodu olarak olan şeyler bunlar, hep konuşulmuş şeylerdi. Yani "bir gece yatarsınız, ertesi gün böyle bir şeyle kalkabilirsiniz" filan, bunlar hep söylendi. Yani biz eğer bu tür şeylere fazla ürkseydik bunlardan veyahut da kulak assaydık o zaman zaten buralara gelemezdik. Biz bu noktada silahlı kuvvetlerimizle olsun, diğer kesimlerle olsun irtibatlarımızda, bizim bu ülkede bir hizmet aşkımız var. Bu hizmet aşkımızı da gereği neyse o şekilde sürdürürüz.

Ve dikkat ederseniz 27 Nisan akşamı işte bir bildiri yayınlandı. Bakın ben o bildiriyi, medya hep muhtıra diye nitelemiştir ama ben hiçbir zaman muhtıra diye kabul etmedim. Niye kabul etmedim? Ertesi sabah biz zaten o bildirinin gereği neyse onun cevabını verdik. Eğer muhtıra diye niteliyorlarsa o muhtıranın üstüne daha güçlü bir muhtırayı biz verdik. Yani bir sivil iktidar nasıl bu noktada davranması gerekirse, bugüne kadar hiçbir sivil iktidarın göstermediğini biz gösterdik. Niye? Çünkü biz şunu biliyoruz. Bu millet kimi iktidara getirmişse, o güçlüdür ve bütün bu ülkenin, bu devletin kurumları oraya uymak zorundadır. Şimdi bu ordu için, ordumuz için söylenen nedir? "Ordumuz Atatürkçüdür". Peki öyle misiniz? Öyleyseniz o zaman Gazi'nin şu ifadesini bir kenara atamazsın. Nedir? "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir". En zor anda bile Gazi o meclisi çalıştırmış mı? O meclisin kararıyla hareket etmiş mi? Etmiş. Ve burada da Gazi Mustafa Kemal "Egemenlik kayıtsız

şartsız milletindir" demiş. Öyleyse ey ordu sen de buraya tabi olacaksın demiş. Ve hükümet olarak biz de ne yaptık? Oturduk, konuştuk değerlendirdik; buranın verdiği karara siz tabi olacaksınız dedik…

EK 7: Erdoğan'ın Danıştay'ın 146. Kuruluş Yıldönümünde Metin Feyzioğlu'na Tepkisi (10. 05. 2014)

Feyzioğlu: "…. Bitirdim, bitirdim, bitirdim, bitirdim ama şunu söylemeden bitirmeyeceğim: varsın yürekleri taşlaşmış olanlar, daha önce yaptıkları gibi yine kızsın sözlerime. Ben ülkemin Cumhurbaşkanına, Başbakanına, iktidar ve ana muhalefet partilerine, tüm siyasi partilere ve milletvekillerine sesleniyorum. Bu sessiz çığlığı duyalım. İlk sırada özel görevli mahkemelerin sebep olduğu mağduriyetler olmak üzere bu sorunları yarından tezi yok, el birliğiyle giderelim. Sözlerimi bitirirken, Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinin 76 milyonun Cumhurbaşkanının seçtiği…

Erdoğan: Bir saattir sen konuşuyorsun.

Feyzioğlu: Kızmayın Sayın Başbakanım, güzel bir şey söylüyorum.

Erdoğan: Neyi güzel konuşuyorsun ya?

Feyzioğlu: Neyi yanlış söyledim Sayın Başbakanım?

Erdoğan: Baştan aşağı yanlış konuşuyorsun.

Feyzioğlu: Burada çok yapıcı konuşuyorum.

Erdoğan: Böyle bir edepsizlik olmaz ki!

Feyzioğlu: Efendim, edepsizlik yapan ben değilim Sayın Başbakanım.

Erdoğan: Sen kendin yapıyorsun.

Feyzioğlu: 76 Milyonun…

Erdoğan: Yalan konuşuyorsun hep. Ne anlatıyorsun? Van'da neler yapıldığından haberin var mı?

Feyzioğu: 76 milyonun Cumhurbaşkanını seçiyoruz, bu Cumhurbaşkanımızın huzur içerisinde 76 milyonu kucaklamasını öneriyorum. Seçim sürecinin bu sürece uygun yürümesini arzu ediyorum ve bir kısmı da belki burada olan adayların, birbirini kucaklayarak güzel bir seçim dönemi yaşamasını diliyorum. Ben edepsizlik yapmadım, kimseye de edepsizlik yapıyorsun demeyi kendime yakıştırmam sayın başbakan. Lütfen! Lütfen! Çok yapıcı bir konuşmaydı.

Erdoğan: Siyasi konuşuyorsun. Bu saygısızlıktır.

Feyzioğlu: Çok yapıcı bir konuşmaydı Sayın Başbakan.

Erdoğan: Hukuksal bir hakkı da yok.

Feyzioğlu: Efendim, yasal hakkımız vardır.

Erdoğan: Maalesef bir tüzük ile böyle bir şeyi sürdürebiliyor.

Feyzioğlu: Sayın Başbakan bir cümlesinde hakaret yoktur size.

Erdoğan: Siyasi konuşma yapıyor ya böyle bir şey olabilir mi?

Feyzioğlu: Hiçbiri siyasi değildir. Hepsi Anayasa'ya uygundur.

Erdoğan: Van'la ilgili anlattıkların baştan aşağı yalan… Sayın Cumhurbaşkanım çıkalım ya! Böyle bir şey olabilir mi ya! Haksızlık karşısında susacak mıyız? 25 dakika başkan konuşuyor, bir saat sen konuşuyorsun…

EK 8: AK Parti'nin 22. İstişare ve Değerlendirme Toplantısı Kapanış Konuşması

Çok değerli yol arkadaşlarım, sevgili kardeşlerim, hanımefendiler, beyefendiler; 22'ncisini tamamladığımız İstişare Toplantımızın kapanışında sizleri bir kez daha sevgiyle saygıyla selamlıyorum.

Konuşmamın hemen başında bir kez de burada ülkemizdeki ve dünyadaki tüm annelerin, salondaki annelerin anneler gününü tebrik ediyor, hayırlara vesile olmasını, Allah'tan uzun ömürler kendilerine niyaz ederek kendilerini selamlıyorum.

Değerli arkadaşlarım, dün istişare toplantımızın ilk gününde Genel Başkan Yardımcısı ve bakan arkadaşlarımız kendi alanlarında, kendi faaliyet alanlarında bütün çalışmalarını sizlere sundular. Ve daha sonra da soruların cevaplandırılmasına geçildi. Bugün her istişare toplantımızda olduğu gibi genel görüşmeyi yaptık ve 30 arkadaşımız söz aldı, sorularını yönelttiler, yine ilgili bakan arkadaşlarım cevaplarını verdiler. Türkiye ekonomisini bir kez de burada enine boyuna değerlendirme fırsatımız oldu. Çözüm süreci aynı şekilde çeşitli boyutlarıyla gündeme geldi. 30 Mart seçimlerinin sonuçlarını ve teşkilatımızın yapısını değerlendirme fırsatını bulduk. Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve ulusal güvenliğimizi tehdit eden paralel örgüt, bunun yanında illegal diğer örgütlerin yapılanmasıyla mücadele 22. İstişare Toplantımızda ele aldığımız ağırlıklı konular oldu.

Değerli arkadaşlarım, son 200 yıl boyunca bu toprakların asli unsurları, yani millet, yoksullar, okuyamamış olanlar, kendisini ifade edemeyenler, çıkış yolları bulamayanlar, fırsatları, imkânları olamayanlar, milli ve manevi değerlerine sımsıkı bağlı olanlar sistematik bir tahrike, aşağılanmaya, ötelenmeye maruz kaldılar. Rahmetli Oğuz Atay onları, yani bizleri tutunamayanlar olarak tarif etmişti. Evet,

hiçbir ayrım yapmadılar. Dikkatinizi çekiyorum, elit bir zümre Türk demeden-Kürt demeden, Alevi-Sünni demeden, doğulu-batılı demeden halk yığınlarına karşı sürekli bir kibir sergilemişti. Son yıllarda birçok konuşmamda bunların üzerinde durdum. Bizim özgüvenimizi yok etmek istediklerini, bizim de buna karşı direnmemiz, başımızı dik tutmamız, özgüven içinde olmamız gerektiğini defalarca ifade ettim. Hani dikleşmeden dik durmak diye ifade ettiğim konu. Milletin 77 milyon ayrımsız şekilde bu toprakların birinci sınıf vatandaşı olduğunu, bu toprakların asıl sahibi olduğunu defalarca vurguladım.

Değerli kardeşlerim, 3 Kasım 2002 seçimleri esasen bu kibir abidelerinin milletten ağır bir cevap aldığı tarih olmuştur. O kibir abideleri 12 yıl boyunca defalarca yolumuza çıktılar. Hep diyorum ya, bir mürebbiye edasıyla bizlere ve millete parmaklarını sallayarak küstahça bizi terbiye etmeye kalkıştılar. Her zaman tepeden baktılar, tepeden konuştular, kendilerini hep müstesna bir konumda gördüler. Ve hani ülkede çoğunluğun oyunu alamıyorlar ya, biz azınlıkta kaldık diyorlar, dolayısıyla şimdi de azınlık olarak çoğunluğa biz tahakküm etmeliyiz diyorlar. Kendilerini ülkenin asil sahibi addettiler, ülkenin asil sahiplerine hiç fırsat tanımadılar. Kararları onlar vermek istediler. Ülkeye onlar istikamet çizmek istediler. Ülkenin kaynaklarını adil biçimde paylaşmak yerine tüm kaynakları kendileri için kullanmak istediler. Kendileri dışında hiç kimseye makam hakkı, girişim hakkı, ifade özgürlüğü, özellikle de karar hakkı tanımadılar. Demokrasiye rağmen, seçimlere rağmen, sandık sonuçlarına rağmen kendilerini imtiyazlı gören bu kesimler kibirlerinden bir milim bile geri adım atmadılar. İşte 12 yıldır biz bu kibri kırmaya, bu imtiyazları yok etmeye, milletimize tarihinde olduğu gibi yeniden özgüven kazandırmaya çalışıyoruz. Bu ülkenin, bu milletin neler yapabileceğini, neleri başarabileceğini, hangi seviyelere ulaşabileceğini

göstermeye çalışıyoruz. Hamd olsun bunu da yaptık. 12 yıl içinde aziz milletimizin içeride ve dışarıda özgüven kazanabilmesi için gece-gündüz çalıştık. Burada tekrar etmek isterim; 77 milyonun her bir ferdinin de bizim bu hissiyatımızı paylaşmalarını özellikle arzu ediyorum.

Değerli kardeşlerim, herkes bilsin ki biz bu ülkede varız, biz bu ülkenin sahipleriyiz, biz bu ülkenin eşit vatandaşlarıyız. Dün de ayrıntılı şekilde ifade ettim, ihtilaller dönemi artık kapanmıştır. Seçkin bir zümrenin, kendisini imtiyazlı kabul eden bir zümrenin parmağını sallayarak bize ya da aziz millete kibirle ders verme dönemleri artık kapanmıştır. Birileri kürsülere çıkıp konuşurken kendilerini Yassıada Mahkemelerinin savcısı, bizi de Yassıada Mahkemelerinde sanık gibi görüyor. Dün söyledim, CHP Genel Başkanı, Milli Şef, diktatör 54 yıl önce Meclis kürsüsüne çıkıp mütekebbir bir edayla sizi ben bile kurtaramam diyerek Meclis'i tehdit etmişti. Artık bu tehditlere boyun eğecek bir Meclis yok. Yassıada'da olduğu gibi ülkenin seçilmiş Başbakanını karşısına alıp arkasındaki silahlı efendilerinden aldığı güçle başbakanlara, bakanlara hesap soracak, hukuk katili hukukçulara artık hiç kimsenin eyvallahı yok, bunu böyle bilmemiz lazım.

Herkes haddini bilecek, herkes konumunu, sınırını, hududunu bilecek. Siz babalarınızın, dedelerinizin çarpık istikametinde yürümek isteyebilirsiniz. Babalarınız, dedeleriniz gibi siyasete parmak sallamak isteyebilirsiniz. Ama biz babalarımızın, dedelerimizin, ecdadımızın kutlu ve şanlı izinden yürüyoruz ve hiç kusura bakmayın biz bu istikametimizi asla değiştirmeyeceğiz. Karşınızda artık boynu bükükler yok, karşınızda artık yüzünü yere eğip haklı öfkesini içine atacak mazlumlar, mağdurlar yok. Evet, geçti o günler, Yassıada günleri geçti. Sizin karşınızda merhum Menderes'in akıbeti ile korkutulan, korkan, sinen, pısırık başbakanlar, bakanlar da

yok. Bizi bu makamlara millet getirdi, milletin mührü bütün mühürlerin üzerindedir. Milletin imzası tüm imzaların üzerindedir. Hiçbir atanmış kalkıp da milletin temsilcilerine ders vermeye yeltenmesin.

Bakın kardeşlerim, dün Danıştay'ın malum kuruluş yıldönümündeydik, 146. kuruluş yıldönümü. Devletin zirvesi orada… Dünkü konuşmamda teferruatlı olanı kapanış konuşmasında bugün yapacağımı söylemiştim. Çünkü bazı şeyler var ki bunların milletçe bilinmesi lazım. Ben şu anda sadece istişare toplantısındaki siz değerli kardeşlerime değil aynı zamanda ekranları başında bizi izleyen 77 milyon vatandaşıma sesleniyorum; bu gerçeği çok iyi bilmemiz lazım, çok iyi bilinmesi lazım. Çünkü bizler "Korkma…" diye başlayan bir İstiklal Marşını sahiplenmiş milletin evlatlarıyız. "Yumuşak başlı isem kim dedi uysal koyunum" diye tarif edilen bir Asım'ın nesliyiz. Bunu bir defa çok iyi anlamamız gerekiyor.

Dünkü toplantıda malum sabah 10:00'da burada olacaktık. Fakat gerçekten Sayın Başkan'ın o nezaketli daveti sebebiyle buradaki konuşmamızı öğleden sonra 14:00'e aldık ve saat 10:00'da toplantıya Adalet Bakanımla birlikte katıldık. Sayın Cumhurbaşkanımız da orada, Genelkurmay Başkanı orada, bakanlar orada, tabii tüm yargı camiasının mensupları orada. Danıştay'ın Başkanı çıkıyor, 25 dakikalık gerçekten herkesin saygı duyacağı bir konuşmayı yapıyor. Gerek yasamayla, gerek yürütmeyle, gerekse yargıyla ilgili değerlendirmelerini geniş bir açıdan, gayet güzel bir şekilde takdim ediyor ve 25 dakika süren konuşma yapıyor. Kim bu? Ev sahibi. Ev sahibi bu konuşmayı yaptıktan sonra, orada konuşma hakkı olmayan, konuşma yetkisi olmayan, araştırmasını da yaptırdım, ne içtüzüğünde ne tüzüğünde, yasalarda zaten yok, onu orada söyledim, onu biliyorum. Ama daha sonra incelettim ki tüzüğünde, içtüzüğünde böyle bir şey yok. Meğerse bu bir gelenek olduğu için, bunları da

savunma makamı olarak kabul ettikleri için söz verirlermiş. Yargıtay'da da bu şekilde, hani adli yılda da Yargıtay'da bu konuşma yapılır ya, orada da yıllar yılı maalesef buna benzer şeyler hep oldu, daha sonra tabi gitmedik. Danıştay'da bundan dolayı böyle bir söz verildi. Şimdi tabii oraya konuşmaya çıkan kişi karşısındaki insanların herhangi bir savunma hakkı var mı? Hukukçusun, orada konuşmanı yapacaksın, ama karşısına gelen devlet ricaline orada her türlü saygısızlığı, hakareti yapacaksın.

İşte Baro Başkanı çıkıyor ve Sayın Danıştay Başkanı'nın 25 dakika konuşma yaptığı yerde ki kendisine de 15 dakika, bilemedin 20 dakika konuşması söylenmiş, 1 saat konuşma yapıyor. Devlet protokolünde böyle bir şey olamaz. Yani sen misafir olarak geliyorsun, orada konuşma hakkın yok, çıkıyorsun orada 1 saat zehir zemberek bir konuşma yapıyorsun ve seçilmişlere işte o hücrelerine sinmiş kibirle parmak sallamaya yelteniyor.

İnsanda en başta bir nezaket olur. Devlet protokolünün karşısında nasıl konuşulacağını, ne kadar konuşulacağını, ne konuşulacağını insan bir kendisine dert eder ve bunu düşünür. CHP Kurultayının kürsüsünden değil Danıştay kürsüsünden konuşuyorsun ya. Belki haberiniz olmayabilir ama tek parti CHP dönemi kapanalı işte önümüzdeki Çarşamba itibariyle, 14 Mayıs itibariyle tam 64 yıl olacak. İnanın, Danıştay salonunda mıyız, yoksa CHP kurultayında mıyız şaşırdım. Şu hale bakın, bir yüksek mahkemenin kuruluş yıldönümünde memleketin son 100 yılındaki tüm gündem konularını tek tek hatırlatıyor, her bir gündem maddesi üzerinden siyasete, siyasetçiye hiza vermeye çalışıyor.

Engelliler konusundan başlıyor ki anlattığı şeylerden görüyorum ki engellilerle ilgili ne yaptığımızdan adamın haberi yok. Ya Cumhuriyet tarihinde AK Parti iktidarının

engelli vatandaşlarımıza yaptıklarını bugüne kadar hiçbir iktidar yapmadı. Baba, dedesi de yapmadı, onun iktidarda olduğu partiler yapmadı, biz yaptık, ama haberi yok. Oradan geçiyor basın özgürlüğüne, oradan çıkıyor çevre meselesine, oradan çıkıyor sokak olaylarına. Van depreminden de bahsediyor. Ya Van depreminden bahsederken Van'da bir şey yapılmadığından bahsediyor. Şimdi orada insan nasıl olacak da buna tahammül edebilecek?

Avrupa Birliği'nden de bahsediyor. Aselsan, Roketsan, Havelsan'dan da bahsediyor. Ya sen kim Aselsan kim, Havelsan kim, kimsin sen ya? HSYK yasasına da değiniyor, sanat hakkında da görüşlerini anlatıyor tövbe tövbe.

Arkadaşlar, Van'da deprem oldu, aynı günün akşamı ben ve arkadaşlarım süratle Van'a hareket ettik. Aynı anda Ankara'dan Kızılay, AFAD başta olmak üzere ilgili kurumlarımız, arama-kurtarma yardım ekiplerimiz Van'a yola çıktılar. İlk etapta Van'da 13 çadır kent, 35 konteyner kent kurduk. Öyle bir yığılma oldu ki Van'da, biz o akşam araçlarımızla Van'da, Erciş'te dolaşamadık. Her yerden herkes araçlarıyla gereçleriyle oraya geldiler. Ve oraya ekiplerimizi kurduk, bakan arkadaşlarımızı görevlendirdik. Dedik ki; siz şuraya komuta edeceksiniz, siz şuraya komuta edeceksiniz, buradan ayrılmak yok. Ve başlarına da Başbakan Yardımcımız Beşir Bey'i getirdik ve çalışmaları orada koordine ettik. Toplam 29.486 konteyneri depremzedelerin barınma hizmetine sunduk. 175.070 afetzede bu konteynerlerde geçici olarak barındı.

Bunlarla kalmadık, Türkiye'nin genelinde nerede devletin sosyal tesisleri varsa bu sosyal tesislere biz Van'daki depremzedelerimizden arzu edenleri otobüslerle taşıdık. Kalıcı konutların temelini depremden 39 gün sonra attık ve ilk yıl bu konutların çoğu

tamamlandı. Van, Edremit, Erciş'te şu ana kadar 17.489 konut inşa ettik. Evini yapana yardım yöntemiyle köylerde 6.202 konut ve 2.325 ahır inşa edildi. Toplamda inşa edilen konut sayısı 23.691'e ulaştı; bunlar 1 yılda oluyor. Van'a depremden sonra değerli arkadaşlar, bütün bu süre içerisinde yaptığımız yatırım 5 milyar, eski rakamla 5 katrilyon. Bundan haberin var mı senin ya? Neymiş, ona öyle bilgi verilmiş. Ya sen bilginin kaynağına inmemişsin ki. Senin gibi düşünenler, senin şaklabanların sana geliyor bu bilgiyi veriyor ve sen çıkıyorsun bu işin asıl sahibinin karşısında bu doğru olmayan sözleri konuşuyorsun. Yalancının mumu yatsıya kadar yanar ya, sana yalan konuşmak yakışır mı? Sen bir hukukçusun. Güya önünde de profesör var, nasıl bunu yapıyorsun? Şimdi tutturmuşlar bir konteyner kent istismarıdır gidiyor. Arkadaşlar, şu anda konteynerlerde sadece 67 aile kalıyor ve bunlar da hak sahibi olan afetzedeler değil. Ve bizler orada hak sahibi olanlara yaptığımız konutlardan verirken arta kalan konutlardan da kiracı olanlara kura çekmek suretiyle verdik. Kiracı kiracıdır, ama bir kısmına verebildik. Eğer diğer kiracılar da almak istiyorsa onlar yine ya kiracı olarak bir yerlere yerleşecek veyahut da Toplu Konut İdaresi olarak zaten yine konutlar yapmaya devam ediyoruz. Eğer illa konut almak istiyorsa, Toplu Konut İdaremizin konutlarına girer oradan da konut alır. Sen nasıl hukukçusun ya? Eğer hukukçuysan hak sahibi olan, orada hak sahibi olan kişi neyse ona bizim önce çözüm bulmamızdır. Kiracı olana bizim al sana da ev deme mecburiyetimiz yok, ama ona kiraya yer bulduğumuz gibi konteynerleri bulduk, konteynerleri oraya getirdik ve bunların dışında da devletin bütün sosyal tesislerinde onları misafir ettik ülkemizin çok değişik yerlerinde. Şu anda bütün konteynerler boşaltıldı, artık konteyner kentler kaldırılıyor. Fakat bu 67 aile buraları boşaltmak istemiyor, bunlar direniyor. İşte böyle BDP, CHP, MHP zihniyetindeki istismarcılar fotoğrafın bütünü bir kenara bırakıyor, bu 67 aileyi

istismar ediyor. Yani biz 23.691 konut inşa ettik onlar görülmüyor, onlar takdir edilmiyor, şu anda hak sahibi olmayan bu 67 aile bütün Van'ın manzarası gibi sunuluyor.

Bu Beyefendi Danıştay kürsüsünden yakın zamanda gösterilerde hayatını kaybedenlerin isimlerini sayıyor, ölümler üzerinden istismar yapmaya çalışıyor.

İstanbul'daki olayı anlatıyor, isim vermeme gerek yok. İstanbul'da işte yatıyorlar kalkıyorlar Berkin Elvan, o da o gün onu zikrediyor yine. Yüzünde maskesi, sapanı, cebinde patlayıcılar, ama kalkıyor bakıyorsun malum medya ekmek almaya giderken. Ekmek almaya giderken maskeyle mi gidilir, sapanla mı gidilir, patlayıcılar mı gidilir, bu nasıl bir iştir; her şey ortada. Ama yine aynı o olayların olduğu günde kalkıp da terör örgütü Okmeydanı'nda gelip Burak Can'ı orada şehit ederken o Burak Can'ı bu Baro Başkanı zikretmiyor. Burak Can'dan niye bahsetmiyorsun? Çünkü o teröre kılıf bulmamıştı, o evinin kapısının önünde oradaki gelen kalabalıkların o gelişinde kurban olmuştu; sıkıntı burada. Çünkü Burak istismara elverişli değildi, ama diğerleri istismara elverişliydi. Burak için belki her yıl bir mütevazı anma töreni yapılacaktır ama, bunlar için bu isimler tamamen istismara açık, her yıl yapacakları kutlamalarla kendilerine göre bunlardan oy devşireceklerini zannedeceklerdir, çünkü hayatları bunun üzerine kuruludur.

1960 darbesinden ve Menderes'in idamından bahsediyor, ondan sonra üç gencin açılmasından, Nazım Hikmet'in çektiği acılardan bahsediyor. Ya Nazım Hikmet'e vatandaşlığını iade eden kim? Bizim iktidarımız ya, bunu yapan biziz. Ne zaman kalktınız da bir teşekkür ettiniz ya? Ama burada bir şeyi şimdi söyleyeceğim, inanıyorum ki birçok arkadaşım bunu belki bilmiyor. Bütün bu acıları çektiren kim

biliyor musunuz, bu idam kararlarını veren kim? Bu konuşanın dede, babası da o imzaların içinde. O üç tane idamla ilgili Turan Feyzioğlu'nun da orada ismi var, yani o zamanki heyetin içinde o da var; sen önce bunun hesabını ver ya. Türkiye'ye bu büyük acıları yaşatan genel başkanı olmayı heveslendiğin parti yani CHP'dir. Arkadaşlar, işte bu CHP zihniyetidir, bu pişkinliktir, bu yüzsüzlüktür.

Merhum Ahmet Kaya için söylemiştim, hatırlarsınız; 27 Mayıs olurken bunlar zihniyetleriyle oradaydılar. Menderes idam edilirken bunlar zihniyetleriyle, partileriyle, dede-babalarıyla oradaydılar. Çorum, Kahramanmaraş, Sivas olayları olurken, Danıştay saldırısı olurken, terör 30 yıl bu ülkede can alırken işte bunlar zihniyetleriyle iktidardı, hep oradaydılar. Danıştay'ın faturasını kime kesmek istediler hatırlayın? Sonra altından ne çıktı. Üç genç idam edilirken, 12 Eylül idamları yapılırken, masum insanlar hapsedilirken, hukuk çiğnenirken, faili meçhuller ülkeyi karartırken bunlar ve bunların zihniyeti hep oradaydı. 1 Mayıs 77'de işçiler ölürken de oradaydılar, katliamların üzeri örtülürken de oradaydılar. Biz gelene kadar 1 Mayıs işçi bayramı, emeğin bayramı olarak ilan edilebildi mi? Edilemedi. Çıkmış yine sıkılmadan şunu söylüyor: 2010'da, 2011'de Taksim Meydan'ın da en ufak bir olay olmadı diyor. Onu HAK-İŞ'in Başkanına sor, TÜRK-İŞ'in önceki Başkanına sor, olay oldu mu, olmadı mı? Orada da kollar kırıldı, hatta onları konuşturmadılar bile. Türkiye'nin şu anda en büyük işçi sendikası TÜRK-İŞ, ikinci sırada HAK-İŞ, onlar konuşma fırsatı bile bulamadılar, zor alanı terk ettiler. Ve sanki alan kendilerine tahsil edilmiyormuş gibi orada kalkıyor konuşma yapıyor, çünkü orada asıl itham ettiği kişilerin kalkıp da kendisi orada çıkıp bir şey konuşamıyor ki. Nasıl olsa diyor şimdi ben burada ne söylersem yanıma kar kalacak, meydanı boş buldu konuşuyor. Bir yere kadar buna tahammül edilir. Bunlar hukuk siyasallaşırken de oradaydılar, sanki hiç

orada değillermiş gibi pişkince sıyrılmaya çalışıyorlar. Hiç kaçamazlar, biz orada değildik diyemezler. Dede-babalarıyla, zihniyetleriyle, değişmez Cumhuriyet Halk Partisi ruhuyla hep oradaydılar. İşte şimdi tarih, arşivler konuşuyor.

Şu kullandığı ifadeye bakar mısınız: Seçmenin seçimler yoluyla iktidarın değişmeyeceğini düşünmeye sevk edilmesi demokrasiye büyük zarar verirmiş. Bunu kim söylüyor? Bu adam söylüyor. Oldu. CHP bu ülkede hiç seçim kazanamıyor, ne yapalım? Alın siz yönetin mi diyelim? Demokrasi anlayışınız bu mu? İhtilal gerekçeleriniz bu mu? Arkadaşlar, bazı şimdi köşe yazarları bunları biliyorsunuz göreve davet ediyor, neredesiniz diyorlar?

Dün devlet protokolüne karşı yapılan bu saygısızlık aslında tek bir şahsın değil, bir zihniyetin değişmez ruh halidir. Her yıl dönümlerinde biz nezaketle, anlayışla, hoş görüyle kutlamalara katılıyoruz. Ama birileri bunu bir fırsat olarak görüp o kürsüleri siyasetçiye fırça çekebileceği imkân olarak görüyor. Siz kimsiniz ya, siz kimsiniz siyasetçiye ayar verme cüretini kendinizde görüyorsunuz? Ve seçilmişlere kibirle parmak sallamaya hiçbir zaman hakkınız yok. Bunların dede-babalarının alışkınlığıydı, bitti, o artık mazi oldu. Biz 5 yılda bir milletin huzuruna çıkacağız, hatalarımızın-doğrularımızın hesabını millete vereceğiz. Ama bu beyefendiler ömür boyu kuruldukları koltuklarından millete ve milletin temsilcilerine tepeden bakacaklar; yok öyle yağma. Biz bu ülkede siyasete itibar kazandırdık ve bu itibarın zedelenmesine, bu itibarın çiğnenmesine asla izin vermeyeceğiz. Siyasetin alanının daraltılması özlemi içinde olanlar fırsat tanımayız. Bu törenlerin her yıl ihtilalci zihniyet tarafından siyasetçiye ayar verme ayinlerine dönüşmesinden de çok rahatsızız ve bunu da önümüzdeki günlerde konuşacak bir usule bağlayacağız. Ve bu makamda olduğum sürece de bunlar böyle bunların konuşacağı yere hiçbir zaman katılmam; ne

adli yıl açılışına, ne diğerlerine. Çünkü bunların burada konuşma hakkı olmadığı halde bunlara söz veriliyor. Sayın başkanlar çıkar konuşmalarını yapar, biz onları dinleriz. Ama bunların orada konuşma hakkı yok. Eğer orada konuşması gereken birileri varsa bunların irtibatı olan adli yılda Adalet Bakanına söz verilmesi gerekir eğer illa böyle bir şey gerekiyorsa, öbür tarafta da en azından özlük hakları noktasından Başbakan Yardımcısı Danıştay'da ona söz verilir o gider orada konuşur eğer verilecekse. Yoksa bunun dışında, çünkü idareyle ilişkisi olması bakımından burada Danıştay böyle bir durumda olabilir, öbür tarafta da Adalet Bakanı olabilir. Ama diğerinin hiçbir bu noktada kalkıp da ne tüzükte, ne şurada-ne burada böyle bir söz hakkı yok. Dün o kürsüde o konuşmayı yapan zat, belli ki CHP kurultayında yapacağı konuşmayla Danıştay konuşmasını karıştırmış; sıkıntı burada. Bir Baro Başkanı CHP'ye genel başkan olma sevdasıyla kürsüyü bu şekilde istismar edemez. Nerenin çatısı olacaksa olsun, ama bilsin ki cübbelerine sığınanların bizi hizaya çekme cüretlerine asla pabuç bırakmayız ve bırakmayacağız.

Değerli arkadaşlarım, daha önce de çeşitli vesilelerle ifade ettiğim gibi 30 Mart'ta milletimiz bize paralel yapıyla mücadele talimatı verdi. Bu konuda bizler hep birlikte görevlendirildik. 30 Mart öncesinde biz bu mücadeleyi yeni bir istiklal, istikbal mücadelesi olarak isimlendirmiştik. Gerçekten de paralel yapının lojistik desteğinde ülkemize, birliğimize, bağımsızlığımıza yönelik çok alçakça, çok haince, aynı zamanda unutulması, üstünün örtülmesi, affedilmesi mümkün olmayan bir saldırı yapıldı. Arkadaşlar, karşımızda mertçe ortaya çıkan, mertçe iddialarını ortaya koyan, silahlarını, araçlarını, hedeflerini mertçe sergileyen bir yapı yok. Bu öyle bir yapı ki sütün içine karışmış bir pis suya benziyor. 35 yıl boyunca o ak sütün içine sızmışlar, orada çok rahat şekilde her türlü hileyi kullanarak gizlenmişler. Dışarıdan baktığınızda

nasıl ki sütün içindeki o pis su anlaşılamazsa, gözle görülemezse, bu yapı da maalesef bakmakla görülemiyor. Çünkü amaçları için her yol bunlara meşru, her yol. Yalanla, takiyyeyle, kendisini özellikle sinsice gizlemek suretiyle olduğundan farklı görünerek, düşündüğünün tersini söyleyerek, inandığının tersini yaparak bu yapı hücrelere sirayet etmiş. Eğer karşımızda mert bir düşman olsaydı karşımıza çıkar, hamlesini yapar, sonra da şerefli bir düşman gibi yenilgiyi kabul edip kenara çekilirdi. Ama ne yazık ki hasımlarımız en asgari insani vasıflardan, en asgari şeref belirtilerinden dahi yoksunlar. Tabii düşmanımın düşmanı dostumdur anlayışıyla bu yapının Türkiye içinden de destek gördüğüne şahit olduk ve oluyoruz. CHP bütün ilkelerini, bütün tarihini, tüm söylemlerini ayaklar altına alarak bu yapıyla iş birliğine gitti. İşte seçim sonrası kendi aralarında ne hale geldiler gördünüz. MHP aynı şekilde istismar ettiği milliyetçiliğin, vatanseverliğin tüm ilkelerini çiğneyerek bu yapının arkasında vagon oldu. Yargı içinde, emniyet içinde kimi unsurlar vicdanı bir kenara bıraktılar, bu yapının tahakkümü altına girdiler. Şunu da açık açık ifade etmeliyim ki, hiç ummadığımız, hiç tahmin etmediğimiz makamlar tarafından bu yapı desteklendi. Desteklenmese bile bu yapıya karşı sessiz kalındı, tepkisiz kalındı. Biz işte böyle çok zor bir yapıyla mücadele ediyoruz. Hem mertçe kendisini göstermeyen, hem de hasımlarımız, rakiplerimiz tarafından kullanılan bir yapıya karşı mücadele veriyoruz. Bu mücadelenin zorlukları olacaktır arkadaşlar, ama şundan emin olunuz ki bu yapının ayakta kalması Türkiye'ye yeni zararlar vermesi artık mümkün değildir. Bu yapının ana damarları, beslendiği ana kaynaklar zaten ciddi şekilde köreltildi, yıpratıldı. Anadolu'da, Trakya'da bu paralel yapıyı bir hizmet örgütü zannederek destekleyen samimi, ihlaslı vatandaşlarımız artık bu yapıyla aralarına mesafe koymaya başladılar. Anneler, babalar artık çocuklarını bu yapının okullarından, dershanelerinden almaya

başladı. Öyle zannediyorum ki önümüzdeki yıl çok farklı bir yıl olacak. Şu anda tabii okullar henüz kapatılmadı ve böyle bir süreç içerisinde herkes kesin kararını veremiyor. Ve bunlar tabii aileleri birbirine düşürdüler. Bunlar evde karı-kocayı birbirine düşürdüler. Böyle bir noktaya, böyle bir aşırılığa işi getirdiler. Bu yapının dini değerlerimizi, milli ve manevi değerlerinizi, Hazreti Kuran'ı, Hazreti Peygamberi, mübarek zatları, işte Bediüzzaman Said Nursi'yi nasıl istismar ettiği artık herkes tarafından açıkça görüldü. Hayatlarını, birikimlerini, mal ve mülklerini bu yapı için seferber eden samimi, ihlaslı, temiz insanlar aslında farkında olmadan bir uluslararası ihanet şebekesine destek verdiklerini anladı ve desteklerini çekmeye başladılar.

Bugün buradan yine söylüyorum; eğer samimiysen, eğer dürüstsen Pensilvanya'da ne işin var, çık kendi ülkene gel. Gel ülkene, madem suçun filan da yok gel ülkene. Niye gelemiyorsun? Gel. Demek ki vatansever değil, milliyetperver değil. İnzivaya çekilmiş. Nasıl oluyor da Pensilvanya inziva yeri oluyor ya. (Alkışlar) Benim bu güzel vatan topraklarımda çok inzivaya çekilecek yerler var. Hani sen Bediüzzaman'ı çok seviyordun ya. Bediüzzaman'ın Emirdağ Risalesi'ni hiç okumadın mı? Bak Afyonkarahisar'da, gel Emirdağ'da inzivaya çekil. Gel Bursa'da çekil, memleketin Erzurum'da çekil; buralar güzel yerler. Münzevi insanlar için çok güzel yerler, madem münzevisin gel buraya. Ama gelemez, çünkü o suçluluk psikolojisi içerisinde orada duruyor. Ama ne olursa olsun takipçisiyiz. Uluslararası platformlarda bu yapının gerçek yüzü artık görülmeye başlandı. Hukuk içinde henüz arzu ettiğimiz derecede olmasa bile bu yapıya karşı cesur çıkışlar başladı. Adana'da, İstanbul'da, Ankara'da yürekli savcılar, yürekli hâkimler tüm baskılara, tüm tehditlere göğüs gererek mesleklerinin gerektirdiği vicdani sorumluluğu yüklendiler ve vatanseverce adımlar attılar, atıyorlar. 1999'da Türkiye'den çıkış ve 15 yıl niye gelemiyorsun? Gel.

Burada birkaç noktanın üzerinde özellikle durmak istiyorum. Paralel yapıyla mücadelenin bir cadı avına dönüşmesini ikide bir konuşuyorlar. Eğer bu ülkeye ihanet edenlerin bir görevden alınıp bir başka yere atanması cadı avıysa, evet biz bu cadı avını yapacağız, bunu da bilin. (Alkışlar) Evet. Bakanlıklarımızda oturdukları makamlarda her türlü orada provokatif eylemleri sinsice yapanları bulup çıkardıkça gereğini yapacağız. Eğer yapmazsak biz bu ülkede ihanet içerisinde oluruz. Bunu ben defaatle bakan arkadaşlarıma da söyledim. Bunları adım adım takip etmek durumundayız. Çünkü bu işin mücadelesi öyle sıradan bir mücadele değil. Onun için ben siz değerli arkadaşlarıma da söylüyorum, bu konuda nerede, kim, nasıl, neler yapıyorsa bunları bize bildireceksiniz. Bütün vatandaşlarıma da söylüyorum, bildireceksiniz ki gereğini yapalım. Bakın açık söylüyorum, yani tüm belediye başkanlarıma, il başkanlarıma, hepsine de söyledim, ama milletvekili arkadaşlarıma da, tüm kurucu arkadaşlarıma, hepsine söylüyorum; hukukun ve demokrasinin dışına çıkmadık, çıkmayacağız, çıkılmasına da müsaade etmeyeceğiz. İnançlı kesimlerin, dernek, vakıf, insani yardım kuruluşlarının, cemaatlerin, dayanışma ruhunun yıpratılmasına da asla meydan vermeyeceğiz. Bir cerrah hassasiyetiyle sütün içine karışmış bu pis suyu gerekirse kaynatarak, gerekirse moleküllerine kadar tespit yoluyla sterilize edeceğiz, bunu yapacağız.

Değerli arkadaşlarım, paralel yapıyla mücadele AK Parti'nin sarsılmaz bir misyonu haline gelmiştir. Çünkü AK Parti 30 Mart'ta yüzde 45.5 oy oranıyla bu misyonu yüklenmesini, bu cerahati temizlemesini istemiştir partimizden. Kim? Millet. Paralel yapıyla mücadele herkes bilsin ki şahısların değil devletin misyonu. AK Parti'nin de siyasetidir, bunu böyle bileceğiz. Milletin partisi olan, milletin kurduğu ve milletle yürüyen AK Parti devletle birlikte milleti ve ülkeyi tehdit eden bu yapıyla her ne

pahasına olursa olsun mücadeleyi sürdürecektir. İşte son iki Milli Güvenlik Kurulu toplantımızın sonuç bildirgelerinde de ne yayınladık? İlk madde; milli güvenliğimizi tehdit eden illegal yapılanmalara karşı devlet her türlü tedbirini alır, olay budur. Bu mücadelede ihmalkâr davranan milletin emanetine haksızlık eder. Bu mücadelede geri adım atan, uzlaşmaya niyetlenen, yaşananları unutan milletin emanetini yere düşürür. Bu mücadelede sessiz kalan, tepkisiz kalan, susan, tehdide şantaja boyun eğen, fırsat kollayan da biliniz ki milletimizin nazarı dikkatinden kaçmaz ve tarihe de o şekilde kaydolur.

Şunu burada tekrar hatırlatmak isterim değerli arkadaşlar: 30 Mart öncesinde bu yapı eliyle şahsıma çok ağır saldırılar yapıldı. Bununla yetinmediler, aileme, çocuklarıma açıkça saldırdılar. Bununla yetinmediler, arkadaşlarıma da saldırdılar, Partimize, Hükümetimize, ekonomiye, çözüm sürecine, kardeşliğimize saldırdılar. Bizim üzerimizden Filistin davamıza, Mısır'daki demokrasi davasına, Suriye'deki insanlık davasına saldırdılar. Eğer tüm bunlar yeterli değilse, hatırlatmalıyım ki bunlar MİT tırları üzerinden, Dışişlerindeki gizli toplantılar üzerinden istiklalimize, bayrağımıza, toprağımıza saldırdılar. Bana, aileme, arkadaşlarıma, davamıza saldırıldığında susanlar olabilir. Ama onları diyorum ki vatanınıza saldırıldı, bayrağınıza saldırıldı, yani şerefinize taarruz edildi, en azından bunun için susmayın diyorum.

Değerli arkadaşlar, susanı tarih affetmeyecek. Sessiz-tepkisiz kalanı inanın tarih affetmeyecek. Unutmayın haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır. Göreceksiniz başta CHP ve MHP olmak üzere bu suskunluk, bu tepkisizlik, bu destek tarihe kara bir leke olarak geçti. AK Parti bu kara lekenin ortağı olmayacak. Süt gibi beyaz hayat şeridine inşallah leke sürdürmeyecek. İşte onun için değerli arkadaşlar, makamlar, görevler değişse de AK Parti var olduğu sürece Allah'ın izniyle bu mücadele kesintisiz

devam edecek. Şunu bilin ki bu alçakça saldırıları nefes alıp verdiğim müddetçe unutmayacak ve affetmeyeceğim. Çünkü birçoklarıyla bunu çok yaşadım, çok iyi tanıyorum bunları, artık çok iyi öğrendim. Ama ben bunların bu kadar yalancı, bu kadar takiyeci, bu kadar müfteri olacaklarına inanmıyordum. Ama yaşayınca bunları öğrendik. 2010 bize çok şey öğretti. Ve 2010'dan sonraki süreçte işte her şeyi açık açık görmeye başladık. Bunu şahsım için değil, neferi olmaktan gurur duyduğum davam için unutmayacağım, davam için bunu affetmeyeceğim. İnanıyorum ki bütün arkadaşlarım, bütün sevenlerimiz, bütün yol arkadaşlarımız da bu şuurla, bu hissiyatla hareket edeceklerdir.

Değerli arkadaşlarım, 22. İstişare Toplantımızda Ağustos ayında yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçimlerini, bu seçimlerin öncesini ve sonrasını da burada etraflıca değerlendirdik. Dün bu konudaki düşüncelerimizi etraflıca ifade ettim. Adayımız kim olursa olsun, aramızdan kim Cumhurbaşkanı seçilirse seçilsin ilkelerimizde, istikametimizde, davamızın seyrinde en küçük bir sapma olmayacaktır. Arkadaşlar gerek Cumhurbaşkanlığı seçimleri sürecinde, gerek sonrasında Partimiz içine nifak tohumları serpmek, Partimiz içinde fitne çıkartmak isteyenler unutmayın mutlaka olacaktır. Allah'a şükür biz bunlara karşı şerbetliyiz. Bugüne kadar böyle nice girişimler gördük ve hepsini hamd olsun boşa çıkardık. Partimizden ayrılıp parti kuranlar olmadı mı? Oldu. Şimdi neredeler? Hatırlıyor musunuz? Şöyle isimleri sayın desem belki bir tane, iki tane isim ya hatırlarsınız ya hatırlamazsınız. İşte şimdi bu dönemde de yine biliyorsunuz tuzluklar çıktı, şimdi bu tuzlukların markasını da unutacaksınız, unutacaksınız. Niye? Çünkü ihanet edenleri hiçbir zaman tarih tutup da böyle anıtlaştırmaz, onları gömer. Bakın hep söylüyoruz Menderes'i idam edenler, onun idam kararını verenler konuşuluyor mu? Unutuldu gitti. Ancak böyle bu işin

ilmini yapanlar, tarihçiler vesaire onlar bunu konuşur. Ama halk, ama halk Menderes'i unutmuyor, Fatin Rüştü Zorlu'yu unutmuyor, Hasan Polatkan'ı unutmuyor. Ama o kararı verenleri hatırlamıyor.

Arkadaşlar, bizim çok sağlam çatımız var, öyle inanıyorum. Şimdi birileri de çıkmış çatı aday bulacağız diyorlar. 30 Mart'ta milletin estirdiği rüzgâr bunların çatılarını uçurdu arkadaşlar, uçurdu. Şimdi bunların üstünde çatı filan yok, şimdi yeni çatı kurmaya çalışıyorlar. CHP Genel Müdürü ne diyor? Adayımız MHP'nin desteğini alacak diyor. Aynı zamanda Kürtlerin desteğini alacak diyor, aynı zamanda sosyalistlerin desteğini alacak diyor. Haliyle hem ulusalcı olacak, hem milliyetçi, hem kapitalist olacak, hem sosyalist, hem kucaklayıcı olacak, hem de faşist olacak. Gerektiğinde bozkurt işareti yapacak, gerektiğinde zafer işareti yapacak. Aslında Pensilvanya'daki akıl hocaları bu tarife uyuyor, ama onun da üniversite mezuniyeti yok, sıkıntı burada. CHP ile MHP'nin üzerine üçgen çatı kuracak adayı doğrusu biz de merakla bekliyoruz. Ödünç oyla, taşıma suyla çatı kurulmaz. İnşallah 10 Ağustos'ta bunu bir kez daha millet onlara öğretecek.

Değerli kardeşlerim, şimdi sözlerime son verirken 22. İstişare Toplantımızın ben tekrar hayırlara vesile olmasını diliyorum. Özellikle bu organizasyonda emeği geçen tüm kardeşlerime teşekkür ediyorum. Gösterdiğiniz ilgi alakaya teşekkür ediyorum. Tabii bugüne kadar alışkanlığımız çoluk çocuk bir arada olmaktı, çoluk çocuğa da selamlarımızı iletin diyorum.

Bugün Anneler Günü, annelerimize, annelerinize selamlarımı, hürmetlerimi iletmenizi sizlerden rica ediyorum. Tekrar söylüyorum; Afyonkarahisar başlangıçtı, ama son değil. İlk yola çıktığımız noktadan daha güçlü, daha heyecanlı, çok daha coşkulu

şekilde inşallah yeniden yola çıkıyor, yeniden bismillah diyoruz. Allah yolumuzu açık etsin. Rabbim yar ve yardımcımız olsun.

Hepinizi sevgiyle saygıyla selamlıyorum.

EK 9: Davos Konuşması (30.01.2009)

Öncelikle, ne yapılması gerektiğine dair sorunun cevabını vermeden bir durum tespitini yapmamızda fayda var. Önce durum tespiti yapacağız ki, ondan sonra da ne yapılması gerektiğini ortaya koyalım. Durum tespitini ben 40 yıl öncesinden başlamıyorum. Durum tespitine sadece Haziran 2008 sürecinden başlamak istiyorum. Haziran 2008 sürecine baktığımız zaman bir sözlü ateşkes ortada ve bu sözlü ateşkes süreci içerisinde herhangi bir sıkıntı söz konusu değildi. Fakat 6 aylık bu sözlü ateşkesin süresi bitince, o süre içerisinde herhangi bir roket atışı, füze bu tür şeyler olmadı. Ancak İsrail tarafının bu arada ablukaları kaldırması, ambargoları kaldırması gerekiyordu, ne yazık ki bunlar kaldırılmadı. Gazze, Filistin adeta bir açık hapishanedir. İnsanlıktan tamamıyla tecrit edilmiş, adeta bir hapishane olarak görev görmekte. Yani, herhangi bir kapısından siz Filistin'e bir sandık domates sokmaya çalışsanız İsrail'in müsaadesine tabidir. İsrail müsaade etmedikçe siz Filistin'e bir sandık domates sokamazsınız. Burada önce bir insan olarak konuşuyorum, bir de Başbakan olarak konuşacağım. Ben İsrail'i ziyarete gittim. Oradan Filistin'e geçiyorum, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak yarım saat Ramallah kapısında bekletildim, arabamın içinde, eşimle birlikte, arkadaşlarımla birlikte. Ama Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak biz bugüne kadar İsrail'den gelen herhangi bir diplomata, en tepesinden en aşağısına kadar, kapılarımızda böyle bir şey uygulamadık. Önce bunu neyle izah edeceğiz buna bir bakmamız lazım. İşin bir diğer boyutuna baktığımızda, bu olaylar anlatılırken, ben Sayın Olmert'e soruyorum, diyorum ki, Sayın Olmert madem bu füzeler atıldı, peki bu atılan füzelerde herhangi bir ölüm var mı? Bana verdiği cevap hayır, yok. Ama füze atılıyor. Bu nasıl füze ki atılıyor, ölüm yok. Nasıl iş bu? Kalitesi vs. bunlarda bahsediliyor. Ama bu altı aylık süre içerisinde

28 tane Gazze'de Gazzeli Filistinli öldürüldü. Bu altı ayın sonunu söylüyorum. Ve bunun arasında da oralarda hastanelerde elektrikler kesildi, gıda yok, kampanya maalesef felaket bir şekilde gidiyor ve biz daha operasyonlar başlamadan önce Türkiye olarak buraya insani yardım göndermeye başladık. Süreç zaten o zaman başlamıştı. Şimdi hepimiz birlikte şurada insan olarak düşünelim. Bakın şunu peşinen söyleyeyim: Ben antisemitizmi bir insanlık suçu olarak gören liderim. Böyle bir Başbakanım. İslamafobiyi bir insanlık suçu olarak gören bir başbakanım. Benim için Hristiyan'mış, Musevi'ymiş, Müslümanmış, bu noktada zulme uğradığında fark etmez, benim için insan olmasıdır, ortak paydası budur. Böyle yaklaşırım insana. Ve burada da böyle yaklaşmanın gayreti içerisinde oldum. Ve bütün bunlarla birlikte biz insani yardım gönderiyoruz, on beş gün kapılarda bekletiliyoruz. Kızılay, on beş gün kapılarda bekletildi. Biz yardımlarımızı içeri, rica, minnet, görüşerek, konuşarak ancak sokabildik. Ve süreç içerisinde de aynı sıkıntıları yaşadık. Bunları Sayın Peres biliyor veya bilmiyor bilemem. Ama diplomatlarımız kendi aralarında bu süreci hep devam ettirdiler, görüştüler. Ve çok daha ilginç olanı, bakınız şuanda 27 Aralık'dan 4 gün öce ben Sayın Başbakanla Türkiye'de Ankara'da bir görüşme yapıyorum. İsrail Suriye konusunda biliyorsunuz biz bir arabulucu görevi, en direkt olarak üstlendik. Dört raunt özel temsilcilerimiz bu süreci götürdüler. Beşinci raundu biz Sayın Başbakan Olmert'le Ankara'da birlikte yaptık. O da özel temsilcisini getirdi, ben de özel temsilcimi yanıma aldık, oturduk ve yaklaşık beş buçuk altı saat biz İsrail-Suriye beşinci raundunu orda görüşürken ben Sayın Beşşar Esad'la oradan telefonla irtibatımı kurdum. Özel temsilcim dışişleri bakanı Velid Muallim'le görüşmelerini yaptı. Hedefimiz nedir? Hedefimiz doğrudan görüşmelere nasıl geçeceğiz? Bunu nasıl başaracağız? Bunun çabası içerisindeyiz. İstiyoruz ki Ortadoğu'da barış egemen olsun.

Buna gayret ediyoruz. Ve bir araya gelemeyen bu ülkelerin temsilcileri bir araya gelir hale geldi. Bunu başaralım istiyoruz. Ve bunları konuştuk. Ve iş bir-iki kelimeye kadar düştü. Bu bir-iki kelimeyi de hafta sonuna kadar dediler üzerinde tartışalım, müzakere edelim, ondan sonra bu işi bu hafta sonu karara bağlayalım. Bu arada ben Sayın Olmert'e, bunu artık açıklamak zorundayım, Sayın Olmert'e şunu söyledim, dışişleri bakanım yanımda, özel temsilcim yanımda, Sayın Olmert'in de özel temsilcisi yanında. Dedim ki: Bakın, şuanda Hamas'ın elinde esir bulunan askeri biz kurtarabiliriz. Ama benim sizden bir ricam var. Bu ricam şudur: Bakın, Reform ve Değişim Parti'si Filistin'de seçim kazandı. Demokrasi'yi konuşuyoruz ya. İleri demokrasi diyoruz ya. Hep demokrasiden yanayız ya. Ee madem demokrasiden yanayız, o zaman bu demokratik mücadeleyi vermiş, halkın iradesiyle seçilmiş olanları bir defa saygıyla karşılamak durumundayız, severiz veya sevmeyiz. Ve şuanda o seçilenlerden meclis başkanı sizin elinizde esir. Bu hükümetin bakanları sizin elinizde esir, milletvekilleri sizin elinizde esir. Gelin dedim, burada bir paket yapalım, daha önce Sayın Abbas'a gösterdiğiniz o jesti burada da gösterin, siz de bunları serbest bırakın. Dedi ki, biz bunları serbest bırakırsak Mahmud Abbas kriz geçirir. Böyle deyince, peki dedim, elinizde çocuklar var esir, kadınlar var esir, gelin bunlardan bir paket yapalım bunları serbest bırakın. Dedi ki, yarın arkadaşlarımla görüşeyim, size dönücem (döneceğim). Ve 27 Aralık hala dönecek ve 27 Aralık'ta bombaların Gazze'ye inmeye başladığını gördük. Ne oldu? 1200'ü aşkın sivil öldürüldü. Bunların içinde çocuklar var. Bunların içinde kadınlar var. Bu insanlar öldü. Ne oldu? 5000'i aşkın yaralı var. Orantısız bir güç kullanımı var. Soruyorum sizlere? İnsanca düşünelim. Başımızı şöyle iki elimizin arasına bir alalım. İsrail'in elindeki silah gücü, kitle imha silahları da dâhil acaba zerresi Gazze'de var mı? Filistinlinin elinde var mı?

Soruyorum sizlere? Bir şey biliyorsam, kesinle yok. Ama burada bir orantısız güç kullanımı var. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplandı karar aldı, durdurulması için. İsrail açıklama yaptı: Tanımıyorum dedi. Peki, bu Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, az önce Sayın Ban Ki-mun da söyledi, bakın Birleşmiş Milletler' in binaları bile vuruldu. Okulu bile vuruldu. Okullar, camiler, hastaneler vuruldu. Bütün bunlar yapılırken insanlık ne yaptı? Seyretti. Ama aynı insanlık Gürcistan'da böyle seyretmedi. Ama ben Gürcistan'ın kapısında da insanı yardımı getiren ilklerdenim. Ve oraya da koşan ilklerdenim. Koştuk, ettik. İşte diyorum ki burada biz, bu darbeyi yiyen, mazlum durumuna düşen insanlara, hangi dindendir, hangi ırktandır ayrımını yapmadan yardımına koşma göreviyle hepimiz aslında görevliydik. Ama ne yazık ki, bu olmadı. Biz tabi Suriye'ye gittik, Ürdün'e gittik, Suudi Arabistan'a gittik, Mısır'a gittik, buraları dolaştık, tüm Avrupalı liderlerle telefon diplomasisi kurdum filan maalesef üç hafta sürdü. Ama üç hafta süreceğinin haberini de biz BBC'den aldık tabi, o ayrı mesele. Bu üç hafta sürer dedi, hakikaten de üç hafta sürdü. Şimdi gelelim neticeye. Tabi bu fatura çok ağır bir fatura... Alt yapı, üst yapı her şey gitmiş vaziyette Gazze'de. Tabi sayın genel sekreterin ifade ettiği rakam mümkün değil, öyle 643 milyon dolarlarla bu iş çözülmez. Bir milyar, iki milyar, üç milyar dolarlarla bu iş çözülmez. Burada çok ciddi bir fatura var. Ağır fatura. Ve burası da hiçbir ekonomik kalkınma imkânı olmayan Gazzelilerin üzerine yıkılmıştır. Ve yatıp kalkıp bir şey söyleniyor. Hamas, Hamas, Hamas. Kusura bakmayın, Gazze'de sadece Hamas örgütünün mensupları oturmuyor ki. Gazze'de sivil halk oturuyor. Hamas örgütü ayı zamanda değişim reform partisinin farklı bir şeklidir. Ama o hale dönüştüren de ne yazık ki seçimi kazandıktan sonra demokratik hakkını ona vermeyenlerdir bunun asıl vebali altında olanlar. Ve şimdi bir dönem başladı. Tek taraflı İsrail ateşkes ilan etti.

Ve ertesi gün Mısır'da yapılacak olan toplantıda Hamas, o da ateşkesi ilan etti. İstenen ney? Bir, birisi bir yıl, birisi bir buçuk yıl deniyor, şuanda süre olarak böyle bir durum var. Bir diğer konu ney? Bir diğer konu ablukaların kaldırılması lazım, İsrail bu ablukaları kaldırabilecek mi? Yani kapıları insanlığa açacak mı? Kapıların insanlığa açılması lazım… Bu insanlar hapishanede mi yaşayacaklar. Eğer biz Cenevre Sözleşmesi'ni kabul ediyorsak, biz İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni kabul ediyorsak, eğer insanca bir yaşama saygı duyuyorsak önce bu kapıların açılması lazım. İnsanlar bir yaşam hakkını bir defa görev bilmesi, bunu yaşayabilmesi lazım. Bir diğer adım, deniliyor ki, silah girmesin, ee silah girmeyecekse eğer bu tünellerin ucu Mısır'daysa o zaman Mısır oradan içeriye giriyorsa silah, sokmasın silah. Buda ortada bir gerçek. Fakat eğer biz Filistin'i farklı bir devlet olarak görüyorsak, bu konuda bu soru da enteresan bir soru. Bana öyle geliyor ki, burada da bir tuzak yatıyor. Bir başka konu… O da uzlaşma. Yani Hamas ve El-fetih arasındaki süreci hızlandırmak. Şimdi bu süreci hızlandırırken ben bunu Sayın Olmert'e söyledim. Dedim ki bakın, siz masada tek taraflı müzakere yapıyorsunuz. Sadece El Fetih'le siz bu müzakereyi sürdürdüğünüz sürece orada netice alamayacaksınız. Siz Hamas'ı da bu masaya davet etmeniz lazım. Çünkü onlar da o ülkenin bir tarafı ve üstelik de seçim kazanmış bir parti. Siz onu da çağırmanız lazım. Beraber oturmanız lazım. Eğer bunu Birleşmiş Milletler yürütecekse, Birleşmiş Milletler bunu yapması lazım. Temennim odur ki, Birleşmiş Milletler burada bu işe ağırlığını koyar. Veyahut da Amerika Birleşik Devletleri şuana kadar ortaya koymadığı ağırlığını Sayın Obama'nın, benim isteğim beklentim o. Sessiz yığınların sesi olmasını bekliyorum, kimsesizlerin kimi olmasını bekliyorum. Ve buraya ağırlığını koymalı, ağırlığını koymak suretiyle yalnız, Condoleezza Rice ile Livni'nin imzaladığı mutabakat çerçevesinde değil. Bunun

yeniden ele alınması lazım. Eğer yeniden ele alınmazsa haa bu danışıklı dövüş devam eder. Bu danışıklı dövüşün devam etmemesi lazım. Hamas'ın hatalarından yanlışlarından kesinlikle vazgeçmesi lazım. Türkiye'ye burada bir görev düşüyorsa, biz her an varız. Biz devreye gireriz. Ama dediğim gibi tarafları iyi tespit etmemiz gerekiyor. Eğer sadece El Fetih al, diğerlerini dışarda bırak, burada neticeye varılamaz. Şunu da bilelim ki, dünya barışı için Ortadoğu barışı şart. Bunu bitirmemiz lazım. Bu bitmediği sürece dünya barışı da maalesef tesis edilemeyecektir. Benim şuanda özellikle ulusal uzlaşmanın çözülmesi noktasında kesinlikle kurulacak hükümette reform ve değişim partisinin de yer almasının gereğini söylüyorum. Bunun da olması gerekir ve ulusal uzlaşı hükümeti de böyle kurulmalı diyorum. Ancak ondan sonra seçimlere gidilmeli ve bu seçimlerden sonra kurulacak olan hükümet, ister beğenelim, ister beğenmeyelim, Filistin halkının iradesine saygı duymamız gereken bir hükümet olmalıdır. Teşekkür ediyorum.

Perez: …….

Operatör……..

(Erdoğan araya girerek söz ister)

Erdoğan: Excuse me. One minutes, one minutes… One minutes, one minutes…One minutes, one minutes, olmaz, one minutes… One minutes… Sayın Perez, benden yaşlısın. Sesin çok yüksek çıkıyor. Biliyorum ki, sesinin bu kadar çok yüksek çıkması bir suçluluk psikolojisinin gereğidir. Benim sesim bu kadar yüksek çıkmayacak, bunu da böyle bilesin. Öldürmeye gelince, siz öldürmeyi çok iyi bilirsiniz. Plajlardaki çocukları nasıl öldürdüğünüzü, nasıl vurduğunuzu çok iyi biliyorum. Ülkenizde başbakanlık yapmış olan iki kişinin bana önemli lafları vardır.

Tankların üzerinde "Filistin'e girdiğim zaman kendimi bir başka mutlu addediyorum" diyen başbakanlarınız vardır. Tankların üzerine çıkıp da, "Filistin'e girdiğim zaman kendimi mutlu addediyorum" diyen başbakanlarınız olmuştur. Ve bana sayılar veriyorsunuz, isim de veririm, merak edenleriniz vardır belki. Şu zulme alkış tutanları da ayrıca kınıyorum. Çünkü bu çocukları öldürenlerin, bu insanları öldürenleri kalkıp da alkışlamak öyle zannediyorum ki ayrı bir insanlık suçudur. Bakınız burada bir gerçeği bir kenara atamayız. Ben şurada çok not aldım, ama bu notların hepsini cevaplayacak fırsatım yok. Ben buradan sadece size iki söz söyleyeceğim. Bir (Operatör araya girmeye çalışır) Excuse me. Bir… Bir… Bir… Bir… Excuse me. Bir… Sözümü kesmeyin. Bir. (Moderatör araya girmeye çalışıyor) Bir. Tevrat altıncı maddesinde der ki, Tevrat altıncı maddesinde der ki, öldürmeyeceksin. Burada öldürme var. İki… Bakın bu da çok enteresan Gilat Atsomoni. İsrail barbarlığı, zalimliğin de çok ötesinde bir şey. Bir Yahudi. Bunun yanında İsrail ordusunda askerlik görevini yapan Oxford Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Profesörü Avi Şalom İngiliz gazetesi Guardian'da şunu söylüyor. (Moderatör araya girmeye çalışır) Haydut Devlet vasfını kazandığını belirtiyor. Sana da çok teşekkür ediyorum. Sana da çok teşekkür ediyorum. Benim için de, benim için de bundan böyle, bundan böyle Davos bitmiştir. Daha da Davos'a gelmem. Bunu da böyle bilesiniz. Siz konuşturmuyorsunuz. 25 dakika konuştu, 12 dakika konuşturuyorsunuz. Olmaz.

EK 10: 19.05.2011 Tarihli Siirt Mitingi Konuşması

Misafir ettiğiniz için sizlere şükranlarımı arz ediyorum. Eniştenize sahip çıktığınız için sizlere en kalbi şükranlarımı sunuyorum.

Biz Siirt'te sevdalıyız, biz Siirtli kardeşlerimize sevdalıyız. Siirt bizim ocağımız, Siirt bizim memleketimiz, Siirt seyitlerin yurdu, âlimlerin yurdu, evliyaların yurdu. Siirt, tarih boyunca medreseleriyle, ilim yuvalarıyla, âlimleriyle, eserleriyle dünyaya yön vermiş, ışık tutmuş bir medeniyet şehri.

Değerli kardeşlerim, bundan birkaç hafta önce Ana Muhalefetin Genel Başkanı buraya geldi. Önce Veysel Karani türbesinde kameraların önünde duasını etti, Allah kabul etsin. Sonra geldi bu meydanda Siirtlilere hitap etti. Güya bana hakaret etmek isterken ölçüyü, izanı kaçırarak, hedef dairesini aşarak, içindeki hezeyanı dökerek ne dedi? "Statükonun Allah'ı Ankara'dadır" dedi. Rabbimize edepsizce dil uzattı. Siirt buna gereken cevabı verdi, Siirt bu edep dışılığa gereken cevabı verdi. Ama bunların bakıyorsunuz çoğu aynı. İşte İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığı! Girişince kapıda bir şey yazıyor, ne yazıyor? "Her nefis ölümü tadacaktır" yazıyor. Profesör bir bayan ne diyor bunun için? Çok sinir bozucu diyor. Tabii profesör olmuş; ama bunun ayet olduğunun farkında değil. Zannetti ki herhalde İstanbul Belediye Başkanı Kadir Topbaş'ın sözü. Hâlbuki yarın ölecek, öldüğü zaman tabut, tabutun üzerinde bir örtü. O örtüde ne yazıyor? "Kullu nefsin za-ikatu-lmevt" yazıyor. Ne demek bu? Bu ayet, her nefis ölümü tadacaktır. Yarın hepimiz ölmeyecek miyiz? Yarın hepimiz ölmeyecek miyiz? Öleceğiz. Hoca efendinin önüne geleceğiz, musallaya koyacaklar bizi. Cumhurbaşkanı bile orada. Ne diyecek hoca efendi, cumhurbaşkanı niyetine mi diyecek? Başbakan niyetine mi diyecek? Trilyarder niyetine mi diyecek? Profesör niyetine mi diyecek? Er

kişi niyetine diyecek, hatun kişi niyetine diyecek. Neden? Çünkü gerçek eşitlik, gerçek adalet işte orada… Orada ayrım yok. Ve ne olacak? Kefenin belli, atlastan kefen var mı? Patiskadan kefen, kefene saracaklar, ondan sonra da 2 metreküp mezara koyacaklar. Ondan sonra bir daha zaten yanına da kolay kolay uğramazlar. Eğer geride bir şeyler bırakmışsan hayırla yad edilirsin. Bırakmamışsan, bundan kurtulduk derler. İşte baki kalan bu kubbede hoş bir seda imiş meğer, bunu yapacağız. Biz bu yola bunun için çıktık. Onun için biz bu millete efendi olmaya değil hizmetkâr olmaya geldik.

Şimdi bakın sevgili kardeşlerim, Siirt'te makamı bulunan Veysel Karani Hazretleri biliyorsunuz sahabe-i kiramdan değildir, sahabe olamamıştır. Zira Hazreti Peygamberin sadece mübarek suretlerini görmüş olsaydı, o zaman sahabe olabilecekti, ama göremedi. Nedeni neydi, siz bilirsiniz? Hazreti Peygamberi ziyarete gidecekti, ama annesi hastaydı. Cennet, annelerin ayakları altındadır sözünü bildiği için hasta annesini yatağında bırakıp yola çıkamadı. Yaradılmışların en şereflisini annesine hürmeten göremedi. Diyor ki Hazreti Peygamber, bakın bu çok önemli; ümmetimden öyle bir kimse vardır ki, en büyük iki kabilenin bütün koyunlarının kılları kadar mümine şefaat edecektir. Kim olduğunu sorduklarında da, Karenli Üveys'tir diyor. Sonra diyor ki, onun gelmemesi de bana olan bağlılığındandır. İhtiyar bir annesi vardır, iman etmiştir, ancak gözleri görmez, hareket edemez. İşte Siirt, annesine bu kadar bağlı, bu kadar hürmetli bir zatın, Veysel Karani Hazretleri'nin şehridir.

Şimdi değerli kardeşlerim, biz neysek oyuz. Çok açık, net olarak, yani Sayın Kılıçdaroğlu'nun bu istismarlarından bıktık. Yalanlarından bıktık. Akşam yalan, sabah yalan. Artık cevap yetiştirmeye, takip etmeye ne benim, ne arkadaşlarımın gücü yetmiyor, çok da pişkin, yüz kızarmaz, böyle bir yapısı var.

Şimdi değerli kardeşlerim, bildiğiniz gibi kısa bir süre önce yine Siirt'teydim. Bu benim Başbakan olarak Siirt'e 15. gelişim. Ve bu gelişimde de yine elim boş gelmedim. O gelişimde 32 eser Siirt'imize kazandırmış, bunların açılışını yapmıştık. Siirt'e kazandırdığımız okulları, yurtları, spor salonlarını, köy ve mezraları, su şebekelerini geçen gelişimizde açmıştık. Özel sektörümüzün önemli yatırımlarını yine o törenle Siirt'imize kazandırmıştık.

Sevgili Siirtliler, yarın Van'da Van mitingimizi yapacağız. Bugün bizi can kulağıyla dinleyen Siirtli kardeşlerimin yarın da televizyonları başında Van mitingimizi dinlemelerini özellikle rica ediyorum. Şimdi bakın, bizim Doğu ve Güneydoğu illerimiz her açıdan çok büyük bir potansiyel barındırıyor. Şu Siirt'in bugün olduğundan çok ama çok daha ileri seviyelerde olması gerekir. Siirt'te üretilen süt, tereyağ, bal, fıstık, battaniye, kilim, tüm dünya pazarlarında aranan ürünler arasında olabilir. Erzen, Derzin Kalesi, Ulu Camii, Veysel Karani Türbesi, İbrahim Hakkı ve İsmail Fakirullah Türbesi, Tillo'nun köyleri, medreseleri, tabiat güzellikleri sadece Türkiye'den değil tüm dünyadan ziyaretçi çekebilir. Yüzyıllarca ilmin merkezi olmuş Siirt, bugün de aynı şekilde dünyanın bir ilim merkezi olur.

Siirt'in yiğit insanları, çalışkan insanları, Siirtli hanımefendiler, gençler; çalışır, üretir ve Siirt'i bir marka haline getirebilir. Sevgili kardeşlerim, ben hayal görmüyorum, bu mümkündür. Sadece Siirt değil Doğudaki, Güneydoğu'daki her bir il, her bir ilçe, köy kabuğunu kırarak, sınırlarını aşarak makus talihini kökten değiştirebilir.

Şimdi şu soruyu kendimize soracağız, ama samimiyetle soracağız, hasbilikle soracağız, her türlü ön yargıyı bir kenara koyalım bu soruyu kendimize soralım; niçin Siirt bu halde? Kardeşlerim, bakınız oy veriyoruz değil mi? Oyu biz niçin

kullanıyoruz, soruyorum neden kullanıyoruz? Şehrimize, insanımıza bir hizmet gelsin diye kullanıyoruz değil mi? Bu hizmeti en iyi kim getirir diye kullanıyoruz değil mi? Şimdi düşünün, şu anda Türkiye'de 8,5 yıldır iktidarda olan bir AK Parti var. Eğitimden sağlığa, adaletten emniyete, ulaşımdan enerjiye, ta köylere kadar yapılan hizmetler gözlerimizin önünde, öyle mi? Biraz sonra bunları açık açık sizlere söyleyeceğim.

Sevgili kardeşlerim; Siirt, tarihinde görmediği hizmeti bizim iktidarımızda gördük. Sevgili kardeşlerim, kültürel noktada da görmediklerini bu dönemde gördü. Şimdi biz 81 vilayetle Siirt'in hizmetkârı olduk. Sizin sesinizi 10 yıllarca görmediler, size sırtlarını döndüler. Biz ise 79 yılda getirilmeyen hizmetin kat kat fazlasını 8,5 yılda getirdik. Ben buradan cezaevine gittim, cezaevine bu meydandan gittim, burada okuduğum şiirden dolayı gittim. O günkü Siirt'in durumunu biliyorum, bugünkü Siirt'in durumunu biliyorum. Yiğit, düştüğü yerden kalkarmış ve biz buradan kalktık. Neden? Çünkü sizler Mart-2003'te de bu kardeşinizi, eniştenizi yalnız koymadınız, yüzde 84'le Parlamentoya gönderdiniz, yüzde 84. Ben diyorum ki Siirtli kardeşlerim, şimdi de AK Parti'ye aynen bu gücü vermeli diyorum.

Biz size hizmetkâr olacağız. Değerli kardeşlerim, buraya hizmet taşırken birileri bundan ciddi şekilde rahatsız oldu. Birileri bu hizmetleri bu hizmetleri engellemek için tahriklere, provokasyonlara başladı. Yıllardır Siirt'in yoksulluğundan, mağduriyetinden, mahrumiyetinden nemalananlar, şimdi Siirt'in kendi ayakları üzerine kalkmasından rahatsız oluyorlar. Ya Allah aşkına, düşünebiliyor musunuz; Veysel Karani'nin, İbrahim Hakkı Hazretlerinin kentinde, bu büyük âlimlerin şehrinde ey benim Siirtli kardeşim, bir üniversite var mıydı? Sesiniz az çıkıyor, var mıydı yoksa? Peki, buraya üniversiteyi kim kazandırdı? Siz üniversite dediniz, biz üniversite

getirdik. Hava alanı yolu üzerinde şu anda üniversitemizin bütün kampüsü yapılıyor mu? Ve Siirt'te üniversiteyi kazandırmanın ötesinde değerli kardeşlerim, bırakın köyleri mezraları, ilçeleri, Siirt'in yolu yoktu. Siirt'e duble yolları kim kazandırdı?

Sevgili kardeşlerim, hastanelerde ne çileler çekildiğini ben biliyorum, siz de biliyorsunuz. Şimdi istediğiniz hastaneye gidiyor musunuz? Soruyorum, gidiyor musunuz? Şimdi yeni inşallah 200 yataklı bir devlet hastanesi daha yapılıyor, o da başlıyor.

Tabii biz bunlarla kalmadık. Bu bölgede olağanüstü hali kim kaldırdı? Biz kaldırdık. Terör mağdurlarına biz sahip çıktık. Kürtçe üzerindeki, Arapça üzerindeki yasakları biz kaldırdık. Siirt'te Kürt'ü de var, Arap'ı da var, bizde ayrım yok. Biz sadece Kürdün, Türkün, Arabın, Lazın, Gürcünün, Çerkezin, Romanın değil, 74 milyonu kucaklayan bir iktidarız. Çünkü biz, yaradılanı Yaradan'dan ötürü seviyoruz, farkımız bu. TRT Şeş'i açtık, öyle mi? Aynı şekilde TRT Arap'ı açtık, Arapça TRT de var. Üniversitelerde Kürtçe bölümler, enstitüler kurduk. Ahmedi Hani'nin Mem-u Zin'i devlet eliyle, Kültür Bakanlığımız eliyle bastık bunu. Samimiyetle, gönülden, yürekten analar ağlamasın dedik. Yavrular ölmesin dedik. Biz bir süreç başlattık, biz bir yeni sayfa açtık. Biz yeni bir dönemin kapılarını açtık. İşte tüm bunlardan rahatsız olanlar var. Bu süreci baltalamak, süreci sabote etmek, bu süreci akamete uğratmak için var güçleriyle çalıştılar, çalışıyorlar.

Siirtli kardeşlerim, açık açık söylüyorum; birileri senin yavrularının kanı üzerinden, senin acın ve gözyaşın üzerinden siyaset yapmanın mücadelesini veriyor. Birileri Siirt'in kalkınmasının, huzura, istikrara kavuşmasının rahatsızlığı içinde… İşsizliğin azalması onları rahatsız ediyor. Bunları, barışın, huzurun, kardeşliğin yücelmesi

rahatsız ediyor. Öyle reklam panolarında bunların demokrasi demesine bakmayın, bunlar demokrasi denince terör örgütünü anlıyorlar.

Sevgili kardeşlerim, Kürt sorunuyla PKK terör örgütünü lütfen birbirine karıştırmayalım. Benim Kürt kardeşlerimin sorunları vardır, Türkün de vardır, Lazın da vardır, Arabın da vardır, Gürcünün de vardır, bütün bunlarla ilgilenmek bizim görevimizdir ve biz bugüne kadar bunun imtihanını veriyoruz. Siirt, hayallerine yaklaştıkça birileri Siirt'i ayaklarından tutup aşağıya çekmeye çalışıyor. İşte görüyorsunuz, 4 yıl boyunca Meclis'te Kürt kardeşlerimin meselelerinin çözümü için en küçük bir çaba göstermeyenler, şu anda 12 Haziran öncesinde sokakları ateşe veriyorlar, gençleri tahrik ediyorlar. Sevgili kardeşlerim, Partimin Türkiye'nin değişik yerlerindeki seçim bürolarını molotoflarla bombalıyorlar. 100'e yakın şu ana kadar yeri ateşe verdiler. Arabaları yakıyorlar, otobüsleri yakıyorlar, seçim otobüslerini. Nedir bu, demokrasi bu mu? Hak ve özgürlük bu mu? Eğer demokrasiye inanıyorsan gel konuş. Mecliste konuştuğun gibi konuş. Ama yok, demokrasiyi böyle değil de teröre dayalı olarak yürütecekseniz kusura bakmayın benim milletim buna yol vermez, benim Siirtlim buna yol vermez, ben böyle inanıyorum.

4 yıl boyunca Türkiye'nin, Siirt'in hiçbir sorununa eğilmeyenler, şimdi sorundan beslenmek için istismar ve siyaset, ikisini bir arada götürmek istiyorlar. Ve özellikle de yıllarca bu vampirler gençlerin kanını emdi. Yıllarca silah tüccarları köşeyi döndü. Yıllarca istismarcılar kazandı. Ama kaybeden her zaman Siirt oldu, milletim oldu, benim Kürt kardeşim oldu, benim Arap kardeşim oldu, biz bu kısır döngüyü kırdık. Biz bu döneme son verdik Siirtli kardeşim.

Bu tezgâhı hep birlikte alt-üst etmeye var mıyız? Bu gençlerin kanı üzerinde oynanan bir oyun, bu oyunu hep beraber bozacağız. Siirt'i, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesini, büyük şehirleri terörize edenlere hep birlikte dur diyeceğiz. Huzuru, istikrarı, kardeşliği tehdit edenlere geçit vermeyeceğiz. Bakın bunlardan özellikle şunu söylemem lazım rahatsızlığı ifade etme bakımından: 12 Haziran'dan sonra inşallah yeni bir anayasa yapacağız, yeni bir anayasa. Ama bu nasıl olacak? 367'nin üzerinde bir güçle bizi Parlamentoya göndereceksiniz. Onun için üç diyor mu Siirt? Arka tarafların sesini duymuyorum, üç diyor mu Siirt? Üçte üç var mıyız? Bunu başardık mı evvel Allah bu iş gider.

Sevgili kardeşlerim, bu benim anayasam olmayacak, bizim anayasamız olacak. Birilerinin anayasası değil milletin anayasası olacak. Siirtli kardeşim diyecek ki, işte bu benim anayasam. İstanbullu kardeşim diyecek ki işte bu benim anayasam. 74 milyon insanın benim diyeceği bir anayasa yapacağız.

Bu BDP, hani 12 Eylül vardı ya, 12 Eylül'de ne yaptı biliyor musunuz? Parti kapatmalarına karşı en mağdur olan benim dedi, ondan sonra partilerin kapatılmasına yönelik madde geldiğinde kendileri Meclise girmedi, girmedi. Hadi gelin işte beraber bu işi çözelim, gelmediler. Ne yaptılar? CHP, MHP, BDP, TKP, TİP, hepsi bir araya geldiler bu maddenin Meclis'ten çıkmasını engellediler. Ondan sonra da meydanlara çıkıp ne diyorlar? İşte Türkiye'de parti kapatılıyor. Kardeşim, kapatmayalım, işte bak Anayasal düzenleme yapalım. Eğer Meclis'ten geçseydi bugün böyle bir şey olmayacaktı. Bunlar dürüst değil.

Demokratik, katılımcı, sivil, özgürlükçü bir anayasa yapılmasın diye yine CHP, MHP, Ergenekon aynı hizaya geçiyorlar.

Şimdi ben size burada bir gerçeği söyleyeceğim, bunlar belki hep gizleniyor, ama istismarcılara karşı bunu söylemem lazım. Eğer bunu söylemezsem, bunun sorumluluğu altında kalırım. Bakınız, Kürtlerin dini İslam değil, Kürtler Zerdüşt diyorlardı. Kim? İmralı ve onun izinde olanlar.

Değerli kardeşlerim, şimdi bakın ne yapıyorlar? Cuma namazı kılınıyor değil mi? Bunlar Cuma namazına gitmiyorlar, devletin imamının arkasında namaz kılınmaz diyorlar. Ayrı bir yerde orada hemen kendilerine göre bir saf oluşturuyorlar, kadın erkek karma karışık, ya bu işin hepsinin bir edebi adabı var. Cuma, cem etmekten gelir, birleşmekten, bütünleşmekten gelir. Biz Cumaları köyde, mezrada kılmayız, kasabada kılarız, ilçede kılarız. Niye? O gün orada cem oluruz, bir araya geliriz. Ama bunlar bizim birliğimizi beraberliğimizi bozmak için bu yollara başvuruyorlar. Şimdi bazı gerçekleri anladılar, bazı gerçekleri anladılar. Anladıkları için de şimdi rahatsız olmaya başladılar, rahatsız olmaya. Niye rahatsız oluyorsunuz? Bu gerçekleri duyun, öğrenin, belki Hakk'ı bulursunuz, Hakk'ı, Hakk'ı bulursunuz. Hakk'ı bulmanız lazım, doğruyu bulmanız lazım, doğruyu bulmadıkça bu ülkeye zararlı olursunuz.

Sandıkta gereken cevabı bu CHP'ye vereceksiniz, diğerlerine vereceksiniz, sandıkta. AK Partinin sandık dışı hiçbir yolu yoktur, sandıkta. Onun için şurada 24 gün çok çalışacağız. Çok çalışacağız ve sandıklardan AK Partiyi gümbür gümbür evvel Allah çıkaracağız.

Bakınız değerli kardeşlerim, buradan yine açık açık söylüyorum; biz kardeşlikten vazgeçmeyeceğiz, biz hizmetten vazgeçmeyeceğiz. Biz demokrasiden, özgürlüklerden bir adım geri adım atmayacağız. İnadına demokrasi, inadına özgürlük, inadına kardeşlik bunu başaracağız. Siz yeter ki bize destek verin. Gelin kanı birlikte

durduralım. Gelin gözyaşını birlikte dindirelim. Gelin huzuru, istikrarı muhafaza edelim. Gelin şu Siirt'te omuz omuza verip hep birlikte Siirt'imizi ayağa kaldıralım. Siirt, bizimle mi? Siirt, çetelerle mücadelemizde arkamızda mı? Siirt, kardeşlik mücadelesinde yanımızda mı? İstikrar sürsün, Türkiye Büyüsün. İstikrar sürsün, Siirt Büyüsün. Türkiye hazır, hedef 2023. Mesele bu.

Değerli kardeşlerim, önümüzdeki dönem malum ustalık dönemi. Ne yaptık? 3 Kasım 2002 çıraklık dönemi başladı. 22 Temmuz 2007 kalfalık dönemi başladı. 12 Haziran ustalık dönemi başlıyor. Sevgili kardeşlerim, kardeşliği yüceltmek, var olan sorunları samimiyetle çözmek, artık geleceğe odaklanmak istiyoruz. Türkiye'yi dünyanın en gelişmiş 10 ekonomisinden biri haline getirmekte kararlıyız. Milli gelirimizi 2 trilyon dolara, kişi başına milli geliri 25 bin dolara, ihracatımızı 500 milyar liraya çıkarmakta kararlıyız. İnşallah bu hedeflerin hepsine de ulaşacağız. Bizim boş sözle, kuru gürültüyle, yalanla, iftirayla işimiz olmaz. Biz, kendimizi yaptıklarımızla anlattık, anlatıyoruz. Yaptıklarımızı referans olarak gösteriyor yolumuza devam ediyoruz.

Sevgili kardeşlerim, CHP neyi anlatacak bu meydanlarda? BDP neyi anlatacak bu meydanlarda? MHP neyi anlatacak bu meydanlarda? Bunların bu ülkede çakılı, dikili bir ağaçları var mı acaba soruyorum sizlere, bir eseri var mı?

Bakınız mitingden şimdi hemen sonra Alkumru'da toplu açılış törenimiz var, oraya geçeceğiz. Tek bir törenle 31 ayrı hizmeti Siirt'imize kazandıracağız. Bunların içinde okullar var, tarım projeleri var, spor tesisleri var, konutlar var, kültür eserleri var, bunların onarımı var, KÖYDES projeleri var. Ben bugün açılışını yapacağımız iki eseri sadece burada anlatayım, diğerlerini çünkü orada anlatacağız. Nedir bunlar?

Birisi, içme suyu arıtma ve ishale hatları projesi. Biliyorsunuz Siirt ve ilçeleri ciddi bir içme suyu sıkıntısıyla karşı karşıyaydı. Biz hemen kolları sıvadık, harekete geçtik. Aslında suyu getirmek belediyenin işidir. Belediye suyu getiremedi. Aciliyetine binaen 2008 yılında 20 kilometrelik ishale hattını devreye aldık. Ardından Botan Çayından Siirt'e 7 milyon metreküp su sağlayacak terfi merkezini devreye soktuk. Bugün günde 50 bin metreküp suyu Siirt'imizin hizmetine sunacak arıtma tesisinin açılışını gerçekleştiriyoruz. Bu heyecana, bu coşkuya, bu aşka can kurban... Aynı şekilde Kurtalan, Karabağlar, Atabağ, Aydınlar İçme Suyu Tesislerini de bugün hizmete alıyoruz resmen. Böylece çok uzun bir süre Siirt ve ilçelerinin içme suyu sorununu kökünden çözmüş oluyoruz. 57 milyon 756 bin liralık bu projenin, yani yaklaşık 57 trilyonluk bu projenin Siirt'imize hayırlı olmasını diliyorum.

Yine bugün çok önemli bir proje özel sektör eliyle yaptırdığımız ve özel sektöre verdiğimiz Tillo, yeni adıyla Aydınlar Alkumru Barajı ve Hidroelektrik Santrali, kaça mal oldu biliyor musunuz? 465 milyon dolarlık bu dev yatırım, yılda 1 milyar kilovat/saat elektriği Siirt'imize ve ülkemize kazandıracağız. Bu barajı bugün Cumhurbaşkanımızla birlikte açıyoruz. Ayrıca bugün Çetin ve Kirazlık barajlarının da temelini atıyoruz, yine özel sektör. Amacımız; bu bölgede, Botan'da 16 baraj ve hidroelektrik santrali inşa ederek Siirt'imizi bölgenin önemli bir enerji merkezi haline getirmek. Açılışını yaptığımız, temelini attığımız bu eserlerin ülkemize, Siirt'imize hayırlı olmasını diliyorum. İşte biz buyuz. Bakın biz neyi konuşuyoruz, birileri neyi konuşuyor. Onların konuşacak bir şeyi yok. Onun için ne diyorum ben, 3'te 3 diyorum. 24 gün kapı kapı dolaşmaya hazır mıyız? Eş, dost, ahbap dolaşmaya hazır mıyız? Bu sadece enişteniz, kardeşinizin görevi değil, hepimizin ortak görevi.

Buradan bir müjdeyi daha bugün veriyorum, Siirt çevre yolunun ihalesini yaptık. Yakında onun inşasına başlıyoruz, yakında inşasına başlıyoruz. İnşallah trafik olarak da böylece rahatlamış olacağız.

Buradan şimdi Siirt'imize şöyle kazandırdıklarımızı bir daha hatırlatayım, bunları bilelim değil mi? Bilmekte fayda var, duymayanlar duymuş olsun, duyduklarını da duymayanlara aktarsın.

Sevgili kardeşlerim, ben tabi CHP'ye gönül vermiş kardeşlerime de sesleniyorum, kızmasınlar, gücenmesinler. MHP'ye, BDP'ye gönül vermiş kardeşlerime de sesleniyorum. Ama biz parti ile futbol takımını birbirine karıştırmayalım. Futbol takımı tutar gibi parti tutmayalım. Birisinde memleket meselesi var, millet meselesi var. Başımızı iki elimizin arasına alalım, ya ne yapıldı, ne yapıyoruz bunu görelim.

Sevgili kardeşlerim, eğitimde 163 bin derslik yaptık 8 yılda. Cumhuriyet tarihinde 350 bin derslik, biz 8 yılda 163 bin derslik yaptık. Siirt'imize 1278 derslik yaptık. Okullarımıza 3800 adet bilgisayar gönderdik. Bakınız, daha önce bilgisayar falan yoktu okullarımızda ha, bilişim teknolojisi sınıfı yoktu, şimdi var.

Gençler bir şey soruyorum şimdi sizlere; sıralarımızın üzerinde okullar açılırken kitaplarımızı ücretsiz olarak aldık mı? Daha önce böyle bir şey var mıydı? Eğitimde engel tanımadık. Sosyal güvencesi yoksa ne dedik, ilköğretimde erkek öğrenciye şu anda 30 lira veriyoruz, kız öğrenciye 35 lira veriyoruz. Ortaöğretimde erkek öğrenciye 45 lira veriyoruz, kız öğrenciye 55 lira veriyoruz, kaç çocuk olursa olsun. Üniversitede bizden önce verilen burs neydi biliyor musunuz? 45 lira, 45. Şimdi ne veriyoruz? 240 lira veriyoruz. Mastır öğrencisi ise 480 lira veriyoruz, doktora öğrencisine 720 lira veriyoruz. Eğitimde engel tanımıyoruz. Ve şu anda Siirt'imiz okullaşma noktasında

gayet iyi bir konumda. Ve Siirt Üniversitesi'nin bünyesinde 2 enstitü, 3 fakülte, 1 yüksekokul ve 4 meslek yüksekokulu hizmete girdi. Şimdi bir 750 kapasiteli yükseköğretim yurdu projemiz var, bu yurdu inşallah 2012'nin Mart ayına yetiştireceğiz.

Sevgili kardeşlerim, sizlere bugün bir müjde veriyorum. Bunu başka illerde söyledim, burada da söylüyorum; artık okullardan kara tahtayı kaldırıyoruz. Bundan böyle akıllı tahtaya geçiyoruz, akıllı tahta. Bilgisayar donanımlı olacak bu akıllı tahta.

Sevgili kardeşlerim, her öğrencimize birer tane elektronik kitap vereceğiz, bu… Elektronik kitap ve bunu ücretsiz olarak vereceğiz. Ayrım yok, zengin-fakir bütün öğrencilerimize vereceğiz. Ve müfredat bunun içerisinde olacak. İstersen bununla beraber git gel, istersen bunun kitaplarını yanında getir. Böyle bir dönem… Şimdi ben ne diyorum, ben ne diyorum biliyor musun? Amerika'da George, Almanya'da Hans, Helga, onlar ileri derecede eğitimin, teknolojinin imkânlarından istifade edecek de, benim Siirt'teki Ahmet'im, Mehmet'im, Ömer'im, Akif'im, Ayşe'm, Fatma'm niçin istifade etmesinler diye soruyorum. Farkımız bu, farkımız bu.

Peki, gelelim sağlığa. Sağlıkta Siirt'e yaptığımız yatırımların tamamı ne kadar biliyor musunuz? 88 trilyon, Siirt'e yaptığımız yatırım. Hastane kapılarından geri çevriliyor muyduk? Ölülerimizi rehin alıyorlar mıydı? Bizden önceyi söylüyorum, alıyorlardı.

Değerli kardeşlerim, peki şimdi istediğin hastaneye gidiyor musun? İstediğin eczaneden ilacını alıyor musun? Fakat yaş itibariyle şöyle 90'lı yılları yaşayan kardeşlerime sesleniyorum; o zaman biliyorsunuz memur hangi hastaneye giderdi, devlet hastanesine. İşçi nereye giderdi, SSK'ya, değil mi? Parası olan da özel hastaneye. O zaman, 90'lı yıllarda SSK'nın Genel Müdürü kimdi biliyor musunuz?

Sayın Kılıçdaroğlu'ydu. Sayın Kılıçdaroğlu göreve gelene kadar SSK başarılı şekilde yönetilmişti. Göreve geldikten sonra SSK sürekli zarara başladı, zarar, zarar, zarar, zarar. Bu anlattıklarımı Parlamentoda bütçe müzakerelerinde anlattım, konuştum, onun için rahatlıkla konuşuyorum. Ve değerli kardeşlerim, biz doktor kapısında az mı çile çektik, soruyorum sizlere? Muayenehaneye çekiyor muydu bizi doktor, orada bizden parayı alıyor muydu? İlaçlarımızı tam alabiliyor muyduk? Sayın Kılıçdaroğlu, şimdi çıktın diyorsun ki ben 600 lira dağıtacağım, ya neyi nereden dağıtacaksın. Senin biz Genel Müdürlüğünü gördük. Genel Müdürlüğünde bu ülkeyi, bu ülkenin SSK'sını yönetemeyen sen, şimdi nasıl olacak da Türkiye'yi yöneteceksin be.

Değerli kardeşlerim, tablo bu. Onun için çok daha fazla üzerinde durmayacağım. Ancak yapımına bizden önce başlanan Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi, Pervari İlçe Hastanesini tamamladık, hizmete açtık. 4 adet aile sağlığı merkezi ile 1 adet eğitim tipi sağlık ocağının yapımına başladık, süratle tamamladık, hizmete açtık. Ayrıca, Kurtalan Devlet Hastanesi ile Aile ve Diş Sağlığı Merkezinin yapımına süratle devam ediyoruz. İnşallah en kısa zamanda onu da tamamlayacağız.

Yeni yaptığımız bütün hastanelerin biliyorsunuz odalarında banyosu, tuvaleti var. Şimdi iki yataklı en fazla olacak. Daha önce koğuş tipiydi. Koridorda bir tane tuvalet, sağlam girsen hasta çıkarsın, öyle bir durum. Devlet hastanelerimizde yine değerli kardeşlerim, tetkik ve tahliller için aylar, hatta yıllar sonrasına randevu alıyorduk. Bu dönem bitti. Şimdi biz zaten Türkiye'de 18 helikopterle ayrıca hizmet veriyoruz. 2 tane jet ambulansımız var, şimdi 3 tane daha geliyor, 5 jet ambulansla şehirlerarasında da hastalarımızı taşıyacağız. Modern cihazlarla hastanelerimizi donattık. Biz geldiğimizde Siirt'te sadece 1 tane 112 istasyonu vardı, bugün 10. 1'e 10. Sadece 1 tane ambulans vardı Siirt'te, şimdi 19. Uzman hekim sayısı neydi biliyor musunuz

Siirt'te? 28. Şimdi 104. Ebe-hemşire sayısı neydi biliyor musunuz? 201, şimdi 441. Hizmet bu, biz sizin hizmetkârınızız.

Adalet hizmetlerinde Siirt Adalet Sarayı'nı biz tamamladık. TOKİ olarak Siirt'te bugüne kadar 869 konut uygulaması başlattık, 613'ünü tamamladık, sahiplerine teslim ettik. Şimdi bir müjde veriyorum size konutta; yoksul, yeni evlenecek gençlerimiz için 50 metrekarelik daireler. Bunlara buzdolabını koyacağız, mobilyasını içine dâhil edeceğiz, peşinatsız 20 yıl vade ile ayda 100 lira taksit. Nasıl? Bakın ben böyle kuru kuruya söylemiyorum. Ben diyorum ki ayda 100 lira taksit ve bunların iş bulmasına da ayrıca UMEM projesiyle destek vereceğiz.

Sevgili kardeşlerim, ulaştırmada 2002 yılına kadar, yani biz gelene kadar Siirt'teki bölünmüş yol ne kadardı biliyor musunuz? Bakın bu çok önemli, yol medeniyettir. 7 kilometre. Peki biz 8 yılda ne kadar bölünmüş yol yaptık biliyor musunuz? 92 kilometre bölünmüş yol yaptık. Şimdi ben buradan CHP'li kardeşlerime sesleniyorum; Allah aşkına 7 kilometre yol nere, 92 kilometre yol nere.

KÖYDES, 89 trilyon KÖYDES projelerinde yatırım yaptık. Neydi KÖYDES? Yol ve su, nereye? Köylerimize. Bu proje bize aittir ve başarılı bir şekilde yürütüldü.

Sevgili kardeşlerim, Siirt'imizde bizim organize sanayi bölgesi var mıydı? Yoktu. Ve organize sanayi bölgesini de Siirt'imize yine aynı şekilde biz kazandırdık.

Değerli kardeşlerim, geliyorum tarıma. Tarımda Siirt'te 2002'de MHP-DSP-ANAP iktidarında tarımsal destek neydi biliyor musunuz? 5 trilyon. 2010'da biz ne verdik? 6 kat fazlayla 30 trilyon; fark bu. 2003-2010 yıllarında toplam 202 trilyon destek verdik. Ayrıca, hayvancılık desteğimiz ne kadar oldu biliyor musunuz? 66 trilyon da hayvancılık desteği verdik.

Şimdi ben çiftçi kardeşime sesleniyorum; Ziraat Bankası bizden önce yüzde kaç faizle kredi veriyordu biliyor musunuz? Yüzde 59, şimdi yüzde 5. Hale bakın, çiftçinin yanında olan kim? Yüzde 59 faizle kredi veren mi, yüzde 5 faizle kredi veren mi?

Esnaf-sanatkara yüzde 47 faizle kredi veriyorlardı, biz yüzde 5 faizle veriyoruz. Verdikleri neydi biliyor musunuz? Sadece değerli kardeşlerim, 5 milyar. Biz ne veriyoruz şimdi, 20 kat fazlasını veriyoruz, 100 milyara kadar kredi veriyoruz yüzde 5 ile aradaki fark bu.

Şimdi geliyorum işin bir başka boyutuna. DSİ olarak 110 trilyon yatırım yaptık biz Siirt'te.

Sevgili kardeşlerim, bakınız biz gelmeden önce devletin borçlanma faizi yüzde 63'tü. Şimdi ne oldu biliyor musunuz? Yüzde 7, yüzde 8. Bakın bizim iliklerimize kadar nasıl sömürmüşler. Niye şimdi CHP'li, MHP'li, BDP'li oraya gönül vermiş kardeşlerim bu hesapları yapmıyor. Yani bu hesapları iyi yapacağız ya, iliklerimize kadar bizi sömürmüşler. Bakınız bir başka rakam vereyim size; enflasyon neydi biz geldiğimizde? Yüzde 30. Şu anda enflasyon ne? Yüzde 4. Kimin cebinden çıkıyordu bu para? Benim halkımın cebinden çıkıyordu. Hadi çıksınlar televizyonlarda desinler ki bu rakamlar yalan.

Sevgili kardeşlerim, bakınız IMF'ye borç biz geldiğimizde neydi biliyor musunuz, bunu MHP'den aldık, 23,5 milyar dolar, 23,5 milyar dolar. Ödedik ödedik ödedik, şu anda 5 milyar dolar var, 5 milyar dolar.

Peki, Merkez Bankası'nın kasasında ne vardı? 27,5 milyar dolar, bunun da yarısı Avrupa'daki işçilerimizin parasıydı. Peki, Merkez Bankası'nın kasasında şu anda ne

var? 95 milyar dolar var. Kardeşlerim, Halep oradaysa arşın Siirt'te. Farkımız bu, farkımız bu.

Şimdi 24 gün çalışıyoruz değil mi? Bu duyduklarınızı duymayanlara anlatıyorsunuz değil mi?

O zaman bizim bir akdimiz var biliyorsunuz değil mi? Bunu söylemeye hazır mıyız? Arka taraflar hazır mıyız? Şöyle elleri, bayrakları bir görelim bakalım, maşallah. Bu birliğimizin, beraberliğimizin, inşallah geleceğe omuz omuza yürüyüşümüzün bir nişanesi olacak.

Beraber yürüdük bu yollarda, beraber ıslandık yağan yağmurda. Şimdi dinlediğim tüm şarkılarda bize her şey sizi hatırlatıyor. Bize her şey sizi hatırlatıyor. Bize her şey sizi hatırlatıyor.

Günümüz kutlu olsun. 12 Haziran, ülkemiz, Siirt'imiz, milletimiz için hayırlara vesile olsun. Türk demokrasisi, yeni anayasamız ve hak ve özgürlükler için bir milat olsun.

Ve bu vesileyle ben CHP'li kardeşlerime de iyi günler diliyorum, pencerede olan kardeşlerime de iyi günler diliyorum, sağ olun, var olun.

ÖZET

“Meydan okuma” ve lider davranışı arasında tarih öncesi dönemlerden bu yana süre gelen bir ilişki söz konusudur. Tarihte birçok liderin meydan okuma davranışı ile ön plana çıktığı bilinmektedir. Fakat modern toplumlarda liderlik ve meydan okuma ilişkisinde “iletişim süreçleri” eskiden olduğundan daha etkin bir rol oynamaktadır. Günümüzde liderler “meydan okuma”yı bir iletişim stratejisi olarak kullanabilmektedirler. Hatta liderlik imajında en belirleyici unsurunun “meydan okuma” olduğu liderler söz konusudur. Bu nedenle “meydan okuma” kavramının iletişimsel boyutlarıyla birlikte ele alınması gerekmektedir. “Meydan okuma”yı, liderlik iletişim stratejisinin bir unsuru olarak inceleyen bu çalışmada “meydan okuma”nın iletişimsel boyutları “ben vurgusu”, “güç/iktidar”, “duygusal göndermeler”, “kitle ruhu” ve “statüko/değişim arzusu” alt başlıklarıyla analiz edilmektedir. Bu temalar çerçevesinde “meydan okuma”nın lider imajı üzerindeki etkisi Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan örneğinden yola çıkarak tartışılmaktadır.

ABSTRACT

There has been a close relationship between the “challenge” and behaviors of a leader since prehistoric times. It is known that many leaders of the past stood out by challenging; however, in modern societies "communication processes" in the relationship between challenge and leadership plays a more active role than before. Today leaders might use "challenge" as a communication strategy. In fact, in some cases "challenge" becomes the most decisive factor of some leaders’ images. Therefore, the concept of “challenge" should be considered with its communicative dimensions. In this study, which regards "challenge" as an element of leadership communication strategy, the communicative dimensions of the “challenge" are analyzed with the subtitles of "emphasis of I", "authority/power", "emotional references", "mass spirit", "desire of status quo/change". In the framework of these themes, the impact of the “challenge” on the leader image is discussed with the example of Recep Tayyip Erdoğan, President of the Republic of Turkey.